

Hrvatsko antropološko nazivlje

NAKLADNIK:

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

ZA NAKLADNIKA:

Željko Jozić

BIBLIOTEKA:

Nazivlje i nazivoslovlje

UREDNIKA BIBLIOTEKE:

Maja Bratanić

NIZ:

Terminološki rječnici Strune

Knjiga br. 3

GRAFIČKA PRIPREMA:

Davor Milašinčić

OBLIKOVANJE NASLOVNICE:

Davor Milašinčić

ISBN 978-953-7967-33-8

Hrvatsko antropološko nazivlje

UREDNIKA:

Anita Sujoldžić

IZVRŠNI UREDNICI:

Bruno Nahod

Perina Vukša Nahod

AUTORI:

Ana Barešić, Stašo Forenbaher, Anja Iveković Martinis,
Mirna Jernej Pulić, Josip Lah, Bruno Nahod,
Natalija Novokmet, Olga Orlić, Ana Perinić Lewis,
Petra Rajić Šikanjić, Pavao Rudan, Nina Smolej Narančić,
Anita Sujoldžić, Lucija Šimičić, Željka Tomas,
Perina Vukša Nahod, Matea Zajc Petranović

OSTALI SURADNICI:

Krešimir Međeral Sučević, Barbara Štebih Golub

U e-biblioteci *Terminološki rječnici Strune* objavljuju se terminološke zbirke koje su nastale kao rezultat pojedinih projekata u okviru programa *Izgradnja hrvatskoga strukovnog nazivlja – Struna*.

Struna je terminološka baza Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje u kojoj se terminografski i jezično obrađuje nazivlje raznih struka radi stvaranja, usklađivanja i usustavljivanja nazivlja na hrvatskom jeziku. Od 2012. godine baza se može pretraživati na internetskoj adresi <http://struna.ihjj.hr/>.

Cilj je ove biblioteke učiniti pojedinačne terminološke zbirke *Strune* dostupnima i u cjelovitu tekstualnom obliku koji je moguće pretraživati po raznim kriterijima i po potrebi otisnuti.

U ovom se svesku donosi nazivlje obrađeno u okviru projekta Hrvatske zaklade za znanost *Izgradnja temeljnoga nazivlja u antropologiji – ANTRONA* koji je vodila prof. dr. sc. Anita Sujoldžić.

Urednica biblioteke

abrogacija

DEFINICIJA: odbijanje normativnoga koncepta standardnoga jezika

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 5.

ENGLESKI: abrogation

NAPOMENA: Odbijanjem standarda odbijaju se i s njime povezani koncepti nestandardnih i marginalnih jezičnih varijanata.

acefalno društvo

DEFINICIJA: društvo bez izabranoga vođe ili tijela kao nositelja vlasti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: acephalous society

adolescentna sterilnost

DEFINICIJA: nemogućnost začeca u djevojaka između prve mjesečnice i uspostave ovulacijskih ciklusa

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. *Patterns of Human Growth*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1999.

ENGLESKI: adolescent sterility

adolescentni zamah rasta

DEFINICIJA: naglo i ubrzano povećanje antropometrijskih obilježja u adolescenciji

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. *Introduction to Physical Anthropology*, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: adolescentni ubrzani rast

ENGLESKI: adolescent growth spurt

afinalno srodstvo

DEFINICIJA: srodstvo preko braka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

DOPUŠTENI NAZIV: svojta; tazbina; rodbina supružnika

ENGLESKI: affinity

agamija

DEFINICIJA: nepostojanje pravila koje propisuje sklapanje braka u društvenoj skupini ili izvan nje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: agamy

NAPOMENA: Za razliku od endogamije ili egzogamije, pripadnici društvene skupine mogu slobodno birati bračnoga partnera.

agnat

DEFINICIJA: rođak po muškoj liniji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: agnate

akcijska antropologija

DEFINICIJA: primijenjena antropologija koja se bavi rješavanjem

neposrednih političkih problema neke društvene skupine

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

ENGLESKI: action anthropology

NAPOMENA: Pojam je počeo rabiti američki antropolog Sol Tax dok je radio na Projektu Lisica s indijanskim plemenom Meskwaki u američkoj državi Iowi tridesetih godina 20. stoljeća.

aklimacija

DEFINICIJA: reverzibilna kratkotrajna fiziološka prilagodba na nepovoljne

promjene u okolišu koja se pojavljuje za nekoliko minuta ili sati
VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. The Human Species: An introduction to Biological Anthropology, 5th edition. Dubuque, IA: McGraw Hill, 2002.

ENGLESKI: acclimation

NAPOMENA: Aklimacija može nastati kao posljedica kratkotrajne izloženosti promjeni temperature, nadmorske visine, intenziteta svjetlosti i sl.

aklimatizacija

DEFINICIJA: dugotrajna reverzibilna fiziološka prilagodba na nepovoljne promjene u okolišu

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. The Human Species: An introduction to Biological Anthropology, 5th edition. Dubuque, IA: McGraw Hill, 2002.

ENGLESKI: acclimatization

NAPOMENA: Aklimatizacija može nastati kao posljedica dugotrajne izloženosti promjeni temperature, nadmorske visine, intenziteta svjetlosti i sl.

akomodacija

DEFINICIJA: djelomično uspješna prilagodba na nepovoljne uvjete okoliša koja prouzročuje znatne gubitke drugih važnih funkcija organizma

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: accommodation

akter

DEFINICIJA: pojedinac koji aktivno sudjeluje u društvenim procesima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: actor

KONTEKST: Problem je u tome što na terenu ne djeluju tipovi nego konkretni akteri, ne djeluje politička stranka nego njezin predsjednik, ne djeluje Crkva nego lokalni svećenik, ne djeluje hrvatsko seosko pučanstvo nego pojedini stanovnici sela. Za empirijsko istraživanje akteri su uvijek konkretni pojedinci koji svojim djelovanjem osnivaju političke organizacije, formiraju grupe, mijenjaju prostor itd.

VRELO KONTEKSTA: Krištofić, B. Kralolik s kapitalom u pozadini. O akterima promjena u ruralnom prostoru na primjeru općine Lovinac. Sociologija i prostor, 48 (2010) 187 (2): 273–300., 276.

NAPOMENA: U širem smislu društveni akteri mogu biti organizirani oblici skupnoga djelovanja ili institucije.

aktualistički pristup

DEFINICIJA: tumačenje arheološke građe s pomoću spoznaja o suvremenim procesima i pojavama

VRELO DEFINICIJE: A Dictionary of Archaeology / ur. Ian Shaw, Robert Jameson. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999., 6.

ENGLESKI: actualistic studies

NAPOMENA: Istraživanja suvremenih procesa pretežno se provode s ciljem razvijanja teorije srednjega dometa.

akulturacija

DEFINICIJA: proces preuzimanja kulturnih obilježja kao posljedica kulturnoga dodira

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: acculturation

akutna izloženost okolišu

SKRAĆENI NAZIV: akutna izloženost
DEFINICIJA: kratkotrajna ili prolazna izloženost rizičnim čimbenicima okoliša

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: acute exposure

NAPOMENA: Akutna izloženost okolišu u praksi najčešće je kratkotrajna izloženost visokoj koncentraciji ili jakosti nekih, uglavnom štetnih čimbenika okoliša.

alel

DEFINICIJA: najmanje jedna inačica gena ili slijeda DNK-a na određenome lokusu

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: allele

Allenovo pravilo

DEFINICIJA: pravilo prema kojemu su tjelesni nastavci toplokrvnih organizama relativno manji kod jedinka vrste koje naseljavaju hladnija podneblja, nego kod jedinka iste vrste koje naseljavaju toplija podneblja

VRELO DEFINICIJE: Ember, C. R.; Ember, M. Anthropology. 9th edition. Upper Saddle River: Prentice Hall, 1999.

ENGLESKI: Allen's rule

NAPOMENA: Pod tjelesnim nastavcima podrazumijevaju se uši i udovi, a kod životinja i rep.

alometrija

DEFINICIJA: različita brzina rasta pojedinih dijelova tijela u odnosu na rast cijeloga tijela

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns

of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: allometry

alter

DEFINICIJA: osoba u rodoslovnome stablu s kojom je ego u rodbinskome odnosu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: alter

altruizam

DEFINICIJA: briga za druge ljude i težnja da se doprinese njihovoj dobrobiti radi koje se njihovi interesi stavljaju ispred vlastitih interesa i osobne koristi

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 7.

ENGLESKI: altruism

KONTEKST: Altruizam se očituje u postupcima koji nisu potaknuti očekivanjem recipročne koristi prema načelu "ja tebi, ti meni", npr. očekivanjem neke nagrade, zahvalnosti ili nekog oblika pomoći. Altruističnim postupcima smatraju se samo postupci koji su svjesni i pokrenuti s namjerom da se nekome pomogne, a usto zahtijevaju i stanovito žrtvovanje ili odricanje.

VRELO KONTEKSTA: Krizmanić, M. Altruizam nema fige u džepu. <http://www.zadobrobit.hr/filantropija/altruizam-nema-fige-u-džepu>

POVEZNICA: <http://www.zadobrobit.hr/filantropija/altruizam-nema-fige-u-džepu>

NAPOMENA: Naziv je skovao A. Comte u 19. stoljeću.

ambilinijsko podrijetlo

DEFINICIJA: sustav srodstva u kojemu se pripadnost rodbinskoj skupini može odrediti ili po majčinoj ili po očevoj liniji

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 271.

NEPREPORUČENI NAZIV: ambilinearno podrijetlo

ENGLESKI: ambilineal descent

ambilokalnost

DEFINICIJA: mogućnost odabira matrilokalnosti ili patrilokalnosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

DOPUŠTENI NAZIV: ambilokalno naseljavanje; ambilokalno nastanjivanje; bilokalnost
ENGLESKI: ambilocal residence; bilocal residence

NAPOMENA: Odabir ovisi o uvjetima uzdržavanja i potrebi za radnom snagom.

amelogenin

DEFINICIJA: proteinski produkt gena na spolnim kromosomima s pomoću kojega se utvrđuje spol osobe pri izradbi profila DNK-a

VRELO DEFINICIJE: Chakraborty, R. and Deka, R. DNA Forensics: A Population Genetic And Biological Anthropological Perspective, Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems 2006.

ENGLESKI: amelogenin

NAPOMENA: Inačica koja se nalazi na kromosomu X kraća je 6 parova baza od one na komplementarnome paru kromosoma Y, tako da žene

(XX) imaju jedan, a muškarci (XY) dva odjeljka različite duljine na ovome lokusu.

amoralni familijarizam

DEFINICIJA: etičko načelo prema kojemu odanost najužoj obitelji ima prednost pred korišću za širu zajednicu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 265.

ENGLESKI: amoral familism

NAPOMENA: Godine 1958. pojam amoralni familijarizam uveo je američki sociolog E. Banfield opisujući etos karakterističan za populacije na jugu Italije.

anageneza

DEFINICIJA: preobražaj jedne vrste u novu vrstu tijekom vremena

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 248.

ENGLESKI: anagenesis

analiza diskursa

DEFINICIJA: analiza odnosa između komunikacijske prakse i stvaranja sustava značenja ili znanja u određenome kontekstu i njihova utjecaja na društvene zajednice

VRELO DEFINICIJE: Keller, R. (2005). Analysing Discourse: An Approach from the Sociology of Knowledge. Forum Qualitative Sozialforschung 6, No. 3, Art. 32.

DOPUŠTENI NAZIV: diskurzivna analiza

ENGLESKI: discourse analysis

NJEMAČKI: Diskursanalyse

NAPOMENA: Analiza diskursa je perspektiva istraživanja koja nije ograničena samo na jezičnu analizu teksta, nego se koristi raznovrsnim

kvantitativnim i kvalitativnim metodama analize (npr. sadržajnom analizom), ovisno o problemu istraživanja.

analiza društvene mreže

DEFINICIJA: metoda analize, modeliranja i vizualnoga prikaza društvenih mreža

KRATICA - ENGESKI: SNA

ENGESKI: social network analysis

analiza okvira

DEFINICIJA: metodološki pristup proučavanju načina na koje interpretacijski okviri oblikuju društveno međudjelovanje
VRELO DEFINICIJE: Erving Goffman. 1974. *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harpe and Row, London, 10–11.

ENGESKI: frame analysis

KONTEKST: Pojam "društvenih okvira" (*cadres sociaux*) što ga je uveo Halbwachs gotovo začuđujuće podsjeća na teoriju "analize okvira" E. Goffmana koja istražuje društveno predodređenu strukturu tj. "organizaciju" svakodnevnih iskustava. Halbwachs daje "analizu okvira" pamćenja - analogno Goffmanovoj analizi okvira iskustva - i to čak koristeći istu terminologiju: Halbwachsovi *cadres* koji konstituiraju i stabiliziraju sjećanje odgovaraju Goffmanovim *frames* koji organiziraju svakodnevna iskustva.

VRELO KONTEKSTA: Assman, J. 2012. *Kultura sjećanja. U: kultura pamćenja i historija* (Brkljačić, M.; Prlenda, S. (ur.), Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb., 52.

NAPOMENA: Naziv je u društvene znanosti uveo Erving Goffman 1974. u knjizi *Frame analysis: An essay on the organization of experience*.

Društveno je međudjelovanje za Goffmana poput igre koja se, jednom kad su njezina pravila generirana i prihvaćena, prema njima odvija. U analizi Goffman počinje od pojma primarnoga okvira (*primary framework*) koji obuhvaća percepciju fizičke stvarnosti, ideju kauzalnosti i krajnje granice kulture. Nakon toga analizira kako se na njega primjenjuju različiti interpretacijski ključevi (*keys*) kojima se određene aktivnosti osmišljavaju, proces kojim ti ključevi podliježu ponovnomu kodiranju (*rekeying*) te kako proces kodiranja omogućuje predstave, obmane, iskorištavanja, zablude ili "razbijanja" okvira.

analiza sadržaja

DEFINICIJA: istraživačka tehnika kojom se na objektivan i sustavan način kvantitativno opisuje sadržaj nekoga teksta

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 500.

ENGESKI: content analysis

NAPOMENA: Analiza sadržaja može se primijeniti na pisane, zvučne ili slikovne zapise. Kvantitativna analiza utvrđuje učestalost i ustrojstvo jedinica analize (sloga, riječi, sintagme, rečenice, slike i sl.) u nekome tekstu (članku, novinama, televizijskome prilogu i sl.). Kvalitativna analiza sadržaja usmjerena je na otkrivanje značenjskoga konteksta prebrojenih jedinica analize.

analiza stabilnih izotopa

DEFINICIJA: metoda analize ljudskih koštanih ostataka s ciljem utvrđivanja prehrambenih navika,

mobilnosti i zemljopisnoga
podrijetla osoba

VRELO DEFINICIJE: Human osteology: in archaeological and forensic science / editors Margaret Cox, Simon Mays. London: Greenwich Medical Media Ltd., 2000.

ENGLESKI: stable isotope analysis

NAPOMENA: Najčešće korišteni stabilni izotopi u analizi koštanih ostataka su ugljik i dušik. Atomi elemenata kao što su ugljik i dušik, koji ciklički prolaze kroz hranidbeni lanac, dolaze u različitim oblicima ili izotopima koji imaju jednak broj protona, ali različit broj neutrona. Znanstvenici ih mogu razlikovati zbog sićušnih razlika u njihovoj masi. Različite vrste životinjske i biljne hrane imaju različite količine izotopa, kao i različit broj koraka u hranidbenome lancu.

analiza vezanosti gena

DEFINICIJA: statistička metoda utvrđivanja položaja gena povezanoga s nekim fenotipskim svojstvom s pomoću genskih biljega kojima su položaji na kromosomu poznati

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: linkage analysis

androcentrizam

DEFINICIJA: pogled na svijet iz muške perspektive u kojemu muškarac zauzima središnje mjesto

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 9.

ENGLESKI: androcentrism

NAPOMENA: Rana antropologija

temeljila se na androcentričkim pretpostavkama (npr. da su muškarci "prirodno" superiorniji od žena) i u skladu s njima bila je usmjerena na muške aktivnosti ili na muško poimanje ženskih aktivnosti.

androginija

DEFINICIJA: postojanje muških i ženskih obilježja u iste osobe

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 9.

ENGLESKI: androgyny

angularna vijuga

DEFINICIJA: dio moždane kore na spoju tjemenoga, sljepoočnoga i zatiljnoga režnja koji asocijativno povezuje jezične, slušne i vizualne obavijesti

VRELO DEFINICIJE: Loritz, D. How the brain evolved language. Oxford: University Press, 1999., 65.

DOPUŠTENI NAZIV: angularni girus

ENGLESKI: angular gyrus

LATINSKI: gyrus angularis

KONTEKST: Područje tzv. multisenzorne asocijativne memorije nalazi se na tromeđi temporalnog, parijetalnog i okcipitalnog korteksa, što odgovara području angularnog girusa (polje 39 prema Brodmanu), i integrira sve asocijativno obrađene senzorne obavijesti te ih šalje u opći asocijativni korteks gdje se pohranjuju u memoriju općih asocijativnih područja temporalnog režnja i parahipokampusa.

VRELO KONTEKSTA: Lisak, M. Neinvazivno ispitivanje moždanog krvotoka tijekom kortikalne aktivacije. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2007., 7.

NAPOMENA: Fokusrano oštećenje angularne vijuge rezultira aleksijom, tj. gubitkom sposobnosti čitanja.

animatizam

DEFINICIJA: vjerovanje da sve na svijetu prožima impersonalna duhovna sila

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 478.

ENGLESKI: animatism

animizam

DEFINICIJA: vjerovanje da sva živa bića i određeni drugi entiteti u prirodi imaju dušu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 478.

ENGLESKI: animism

NAPOMENA: Naziv je uveo E. B. Tylor. Prema takvom vjerovanju i rijeke, planine i stijene imaju dušu.

anizogamija

DEFINICIJA: brak partnera

nejednakoga društvenog položaja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: anisogamy

anketa

DEFINICIJA: metoda prikupljanja podataka o mišljenjima, stavovima ili ponašanju određene skupine ispitanika

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 395.

DOPUŠTENI NAZIV: anketna metoda

ENGLESKI: survey

anomija

DEFINICIJA: stanje bez društvenih norma i vrijednosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: anomie

FRANCUSKI: anomie

NAPOMENA: Naziv je skovao Émile Durkehim.

antifundacionalizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu ne postoje osnovna, neupitna uvjerenja koja bi bila temelj svega ostalog znanja

VRELO DEFINICIJE: Fieser, J. i Dowden, B. (eds) Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/>

ENGLESKI: antifoundationalism

NAPOMENA: Naziv načelno obuhvaća sve teorije i pristupe koji su u suprotnosti s fundacionalizmom.

antihumanizam

DEFINICIJA: teorijsko stajalište koje negira mogućnost racionalne spoznaje, definiranja ljudske naravi i čovjekove jedinstvenosti u odnosu na druga živa bića

VRELO DEFINICIJE: Fieser, J. i Dowden, B. (eds) Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/>

ENGLESKI: antihumanism

NAPOMENA: Ovo stajalište zastupa različitost i ne promatra društvo iz perspektive napretka.

antikolonijalizam

DEFINICIJA: politička borba koloniziranih naroda protiv ideologije i prakse kolonijalizma

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The

Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 11.

ENGLESKI: anticolonialism

antistruktura

DEFINICIJA: društveno sankcionirano ponašanje koje radikalno narušava društvene norme

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 387.

ENGLESKI: antistructure

NAPOMENA: Antistruktura se često pojavljuje u religijskim obredima.

antropocentrizam

DEFINICIJA: stajalište da je čovjek središte svemira i konačan cilj svega

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 233.

ENGLESKI: anthropocentrism

antropogen

DEFINICIJA: koji je nastao promjenom u okolišu kao posljedica ljudske aktivnosti

ENGLESKI: anthropogenic

antropogeografija

DEFINICIJA: grana geografije koja sustavno proučava međudnose ljudskoga djelovanja i prirodne sredine

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 123.

DOPUŠTENI NAZIV: humanistička geografija

ENGLESKI: anthropogeography; human geography

NAPOMENA: Antropogeografija s antropologijom dijeli brojna područja istraživanja jer obuhvaća humanističke, političke, kulturne,

društvene i ekonomske aspekte ljudskoga djelovanja s prirodnim okolišem.

antropoidi

DEFINICIJA: podred reda primata koji obuhvaća majmune, čovjekolike majmune i ljude

VRELO DEFINICIJE: Philip L. Stein, Bruce M. Rowe. 1974. Physical Anthropology. McGraw-Hill Publishing Company., 479.

DOPUŠTENI NAZIV: antropoidni primati; *Anthropoidea*

NEPREPORUČENI NAZIV: pravi majmuni

ENGLESKI: anthropoids

NAPOMENA: Naziv iz starije klasifikacije koja red primata dijeli u dva podreda: polumajmune (*Prosimii*) i prave majmune (antropoidi).

antropologija

DEFINICIJA: znanost koja holistički, transdisciplinarno i komparativno istražuje podrijetlo, biološka i kulturna obilježja ljudske vrste i njihovu varijabilnost u vremenu i prostoru

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 142.

ENGLESKI: anthropology

NJEMAČKI: Anthropologie

FRANCUSKI: anthropologie

NAPOMENA: Iako s njima dijeli mnoga obilježja, antropologija se od srodnih disciplina koje proučavaju određene aspekte ljudske egzistencije (biologije, sociologije, arheologije, lingvistike, psihologije, povijesti, političkih znanosti) razlikuje po stalnoj teorijskoj raspravi između evolucionizma i univerzalizma s jedne i relativizma s druge strane, međukulturnoj poredbenoj analizi kao analitičkome

sredstvu i metodološkoj strategiji etnografskoga istraživanja utemeljenoga na promatranju sa sudjelovanjem. Ovakvo shvaćanje antropologije najistaknutije je u sjevernoameričkoj tradiciji četiriju područja, dok su se u Europi područja biološke i kulturne antropologije razvijala uglavnom neovisno.

antropologija arhitekture

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja proučava izgrađenu okolinu kao kulturnu pojavu

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 261.

ENGLESKI: architectural anthropology; anthropology of architecture

KONTEKST: Tako osmišljena antropologija arhitekture postavlja nove izazove i pred etnologue/ kulturne antropologe. Njima bi pripalo u dužnost istražiti i obavijestiti o značenju konkretnih stvari ili, ako ponešto suzimo, o semantici nastanjenog prostora.

VRELO KONTEKSTA: Muraj, Aleksandra. Seoski kućni prostor u zrcalu rituala, Etnološka tribina 21, vol. 28 (1998), 45–58., 46.

NAPOMENA: Najvažniji su predstavnici antropologije arhitekture Nold Egenter, Christian Norberg-Schulz i dr. Prema Egenteru, za antropologiju arhitekture ključan je pomak od estetske perspektive postmoderne arhitekture i povijesti umjetnosti prema širim, antropološkim dimenzijama. Tako shvaćena arhitektura obuhvaća paleoantropološku i primatološku dimenziju, označujući sve ono što su ljudi i njihovi najbliži evolucijski

rođaci izgradili ili izgrađuju (od "gnijezda" pongida do suvremenih ljudskih građevina).

antropologija iz naslonjača

DEFINICIJA: istraživački rad koji se ne temelji na vlastitome terenskom radu, nego na čitanju tekstova koji su proizvod tuđega terenskog rada

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 756.

ENGLESKI: armchair anthropology

NAPOMENA: Naziv antropologija iz naslonjača rabi se kada se želi omalovažiti nečiji rad.

antropologija prehrane

DEFINICIJA: grana biološke antropologije koja proučava prehrambeno stanje pojedinca i populacije kao odraz međudjelovanja kulturnih i bioloških čimbenika

VRELO DEFINICIJE: Nutritional anthropology: biocultural perspectives on food and nutrition / [edited by] Alan H. Goodman, Darna L. Dufour, Gretel H. Pelto. Mountain View, Calif.: Mayfield Pub. Co., c2000.

ENGLESKI: nutritional anthropology

antropologija razvoja

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja proučava utjecaj ekonomskoga i tehnološkoga razvoja na tradicionalna društva i siromašne države

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 123.

ENGLESKI: development anthropology

NAPOMENA: Razvoj se odnosi na strategije kojima ekonomski bogatije države pomažu siromašnjima u nastojanju da

se razlike među njima smanje i da se u ekonomski nerazvijenim državama na neki način pokrene proces modernizacije. Antropologija upozorava na brojne negativne posljedice takvoga razvoja te ističe da je potrebno promijeniti zapadnu eksploataciju primjenom politike "pomoći zemljama u razvoju", koja nužno ideološko pokriće nalazi u teorijama o razvoju.

antropologija religije

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja komparativno proučava religijska vjerovanja i prakse

VRELO DEFINICIJE: Swatos, W. H.; Kivisto, P. Encyclopedia of religion and society. Walnut Creek ; London ; New Delhi: AltaMira Press, 1998.

ENGLESKI: anthropology of religion

NAPOMENA: U 19. stoljeću najvažniji su predstavnici antropologije religije Max Müller, W. Robertson Smith, Edward B. Tylor i James G. Frazer, a u 20. stoljeću Clifford Geertz, Melford E. Spiro, Stanley J. Tambiah, Anthony F. C. Wallace i dr.

antropologija roda

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja proučava rod i seksualnost kao kulturno uvjetovane kategorije

VRELO DEFINICIJE: McGee, R. J.; Warme, R. L. Anthropological theory. New York: McGraw-Hill, 2008.

ENGLESKI: anthropology of gender

NAPOMENA: Za razliku od feminističke antropologije, koja se uglavnom bavi kritikom rodne nejednakosti žena, antropologija roda proučava proces kulturne konstrukcije roda i ljudske seksualnosti te dekonstruira

tradicionalnu dihotomiju muško/žensko, proučavajući primjerice transrodne te aseksualne osobe.

antropološka lingvistika

DEFINICIJA: grana lingvistike koja se koristi antropološkim metodama u proučavanju jezika

ENGLESKI: anthropological linguistics

antropometar

DEFINICIJA: antropometrijski instrument za mjerenje longitudinalnih tjelesnih dimenzija

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr. Praktikum biološke antropologije – Antropometrija. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: anthropometer

POVEZNICA: <http://www.anthropometer.com/anth.php>

antropometrija

DEFINICIJA: antropološka metoda za mjerenje i analizu morfoloških dimenzija ljudskoga tijela

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: anthropometry; anthropometrics

NAPOMENA: Uža područja antropometrije određena su populacijom ili dijelovima tijela kojima se bavi. Tako primjerice mjerenja na ljudskim koštanim ostatcima pripadaju osteometriji, mjerenja osoba starije životne dobi gerontoantropometriji, a ona koja se obavljaju na glavi i licu kraniofacijalnoj antropometriji.

antropometrijska obilježja

DEFINICIJA: izmjerene morfološke dimenzije ljudskoga tijela i iz njih izvedeni omjeri koji opisuju njegovu veličinu i oblik

VRELO DEFINICIJE: Knussmann, R. Anthropologie – Handbuch der vergleichenden Biologie de Menschen. Stuttgart, New York: Gustav Fischer Verlag. 1988.

ENGLESKI: anthropometric traits

antropometrijske točke

DEFINICIJA: anatomske utvrđene mjesta na površini ljudskoga tijela nužna pri mjerenju morfoloških dimenzija

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr. Praktikum biološke antropologije – Antropometrija. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: anthropometric marks

antropometrijski indeksi

DEFINICIJA: relativne mjere dimenzija ljudskoga tijela

VRELO DEFINICIJE: Knussmann, R. Anthropologie – Handbuch der vergleichenden Biologie de Menschen. Stuttgart, New York: Gustav Fischer Verlag. 1988.

ENGLESKI: anthropometric indices

NAPOMENA: Antropometrijski indeksi u odnosu najčešće stavljaju dvije antropometrijske dimenzije.

antropomorfizam

DEFINICIJA: pripisivanje ljudskih osobina i djelovanja drugim bićima, stvarima i pojavama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 756.

ENGLESKI: anthropomorphism

antropopsihički

DEFINICIJA: koji ima misaone procese i osjećaje slične ljudskim

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 478.

ENGLESKI: anthropopsychic

antroposemiotika

DEFINICIJA: proučavanje ljudske uporabe znakova

VRELO DEFINICIJE: Krampen, Martin. 1981. "Phytosemiotics", Semiotica 36. 3/4, 187–209., 187.

ENGLESKI: anthroposemiotics

antroposfera

DEFINICIJA: dio okoliša koji su ljudi naselili i izmijenili te prilagodili sebi

VRELO DEFINICIJE: Manahan, Stanley E. The Anthrosphere, Industrial Ecosystems, And Environmental Chemistry Environmental Chemistry, Boca Raton: CRC Press LLC, 2000

DOPUŠTENI NAZIV: tehnosfera

ENGLESKI: anthroposphere

antroposkopija

DEFINICIJA: metoda promatranja i opisivanja morfoloških obilježja ljudskoga tijela koja nisu izravno mjerljiva

VRELO DEFINICIJE: Weiner, J. S. and Lourie, J. A. Practical Human Biology. London: Academic Press. 1981.

ENGLESKI: anthroposcopy

NAPOMENA: Antroposkopija primjerice proučava obilježja kose, sklapanje šaka i dominaciju ruku.

apotropej

DEFINICIJA: predmet ili postupak kojim se štiti od zlih sila i nesreće

ENGLESKI: apotropaic magic

NAPOMENA: Apotropeji mogu biti različiti predmeti (amuleti, amajlice),

simboli (križ, krug, pentagram i heksagram) i radnje (molitve, kucanje o drvo, stvaranje buke).

arhaični *Homo sapiens*

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: raniji prijelazni oblici vrste *Homo sapiens* koji se po nekim morfološkim obilježjima razlikuju od *Homo erectusa* i od današnjega čovjeka

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 355.

ENGLESKI: archaic *Homo sapiens*

NAPOMENA: Naziv se odnosi na pripadnike vrste koji se u fosilnome zapisu pojavljuju prije 400 000 do 200 000 godina na području Afrike i Europe, a kasnije i Azije. Karakterizira ih veći opseg mozga i modernija lubanja u odnosu na *Homo erectusa*, ali se oblikom lubanje, lica i zuba razlikuju od modernoga *Homo sapiensa*.

arheobotanika

DEFINICIJA: prikupljanje, određivanje i tumačenje biljnih ostataka iz arheoloških nalazišta

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/ Academic Press, 2008., 1524.

ENGLESKI: archaeobotany

arheologija društva

DEFINICIJA: teorijsko usmjerenje prema kojemu je rekonstrukcija nekadašnjih društava nuždan preduvjet tumačenja prošlosti

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 396.

DOPUŠTENI NAZIV: socijalna arheologija

ENGLESKI: social archaeology

NAPOMENA: Arheologija društva usredotočena je na društvene sustave, institucije i organizaciju, a ne na ulogu i djelovanje pojedinaca.

arheologija izvan nalazišta

DEFINICIJA: teorijsko usmjerenje koje polazi od činjenice da tragovi ljudskoga ponašanja nisu prostorno ograničeni samo na arheološka nalazišta

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 296.

ENGLESKI: off-site archaeology

NAPOMENA: Arheologija izvan nalazišta polazi od pretpostavke da su arheološki izvori kontinuirano raspoređeni u prostoru. Prostorni raspored arheoloških izvora stoga valja opisati prikazujući promjenljivu gustoću izrađevina u krajoliku.

arheologija krajolika

DEFINICIJA: istraživanje šire zemljopisne i topografske okoline arheoloških nalazišta

VRELO DEFINICIJE: A Dictionary of Archaeology / ur. Ian Shaw, Robert Jameson. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999., 351.

ENGLESKI: landscape archaeology

arheologija okoliša

DEFINICIJA: proučavanje dugoročnih učinaka međudjelovanja ljudi i okoliša

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/ Academic Press, 2008., 1111.

DOPUŠTENI NAZIV: okolišna arheologija

ENGLESKI: environmental archaeology

arheološka antropologija

DEFINICIJA: znanstveno istraživanje ljudske prošlosti koje nastoji objasniti promjene i raznolikost kulture od najranijih vremena do danas

VRELO DEFINICIJE: Whallon, R. Anthropological Archaeology in Theory and Practice. // Rivista di Antropologia. 78(2000), str. 75–90., 75.

DOPUŠTENI NAZIV: antropološka arheologija

ENGLESKI: anthropological archaeology

NAPOMENA: Arheološka antropologija oblikovala se u Sjedinjenim Američkim Državama kao jedna od četiriju antropoloških disciplina u kojoj je arheološka rekonstrukcija tek ishodište antropološke analize i interpretacije.

arheološka građa

DEFINICIJA: prikupljeni i/ili dokumentirani arheološki izvori

VRELO DEFINICIJE: Barker, P. Tehnike arheološkog iskopavanja. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.

ENGLESKI: archaeological evidence

arheološka kultura

DEFINICIJA: skup karakterističnih tipova arheološke građe koji se često pojavljuju zajedno u određenome području i razdoblju

VRELO DEFINICIJE: Anthony, D. 2007. The Horse, the Wheel, and Language. Princeton University Press., 130.

ENGLESKI: archaeological culture

NAPOMENA: Arheološka kultura najčešće se definira na temelju karakterističnih izrađevina (primjerice lončarija, kamenih alata, nakita i oružja), arhitekture i pogrebnih običaja.

arheološka pridruženost

DEFINICIJA: zajedničko pojavljivanje izrađevina i drugih arheoloških ostataka u istome vremenskom kontekstu

DOPUŠTENI NAZIV: arheološka asocijacija; arheološka povezanost

ENGLESKI: archaeological association

arheološki izvor

DEFINICIJA: materijalni trag nekadašnjih ljudskih aktivnosti

VRELO DEFINICIJE: Barker, P. Tehnike arheološkog iskopavanja. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.

ENGLESKI: archaeological record

arheološko nalazište

SKRAĆENI NAZIV: nalazište

DEFINICIJA: mjesto na kojemu postoji veća količina izrađevina, ekofakata i tvorevina iz prošlosti

DOPUŠTENI NAZIV: lokalitet

ENGLESKI: archaeological site

arheološko razdoblje

DEFINICIJA: jedinica koja označuje dugotrajni vremenski odsječak

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 317.

ENGLESKI: archaeological period

NAPOMENA: Arheološko razdoblje može se sastojati od više faza i odnositi se na šire zemljopisno područje.

arhetip

DEFINICIJA: simbol koji je zajednički cijelome čovječanstvu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 756.

ENGLESKI: archetype

artikulacija

DEFINICIJA: proces uspostavljanja odnosa među diskurzivnim elementima koji mijenjaju njihov identitet

VRELO DEFINICIJE: Laclau, E., Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso, 105.

ENGLESKI: articulation

NAPOMENA: Artikulacija diskurzivnih elemenata strukturira značenje diskursa i bitna je za izgradnju identiteta objekata, individua i skupina.

asimilacija

DEFINICIJA: proces u kojemu pripadnici jedne zajednice mijenjaju svoje ponašanje i vrijednosti, prihvaćajući one svojstvene drugoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 293.

ENGLESKI: assimilation

asimilacijski model

DEFINICIJA: useljenički model prema kojemu useljenici u potpunosti prihvaćaju kulturna obilježja većinske zajednice

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. *Cultural anthropology*. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 363.

ENGLESKI: assimilation model

NAPOMENA: Najpoznatiji je primjer asimilacijskoga modela tzv. lonac za taljenje (*melting pot*) u Sjedinjenim Američkim Državama, prema kojemu se od useljenika u SAD-u očekivala potpuna kulturna prilagodba američkome načinu života.

ateizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu bog ne postoji

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 17.

DOPUŠTENI NAZIV: bezboštvo

ENGLESKI: atheism

atom srodstva

DEFINICIJA: najmanja i osnovna jedinica srodstva od koje se sastoji svaki rodbinski sustav

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 756.

ENGLESKI: atom of kinship

NAPOMENA: Naziv je uveo francuski antropolog C. Lévi-Strauss. Atom srodstva čine odnosi muž/žena i brat/sestra te otac/sin i majčin brat / sestrin sin.

auksologija čovjeka

DEFINICIJA: grana biološke antropologije koja proučava ljudski rast i razvoj kao odraz bioloških procesa i djelovanja socioekoloških čimbenika

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. *Patterns of Human Growth*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: human auxology

australopitek

DEFINICIJA: rod izumrlih hominida koji su živjeli u južnoj Africi u razdoblju od prije 4 milijuna godina do milijun godina

VRELO DEFINICIJE: *Human Evolution* by The Smithsonian Institution <http://humanorigins.si.edu/>

DOPUŠTENI NAZIV: *Australopithecus*

ENGLESKI: australopith;

Australopithecine

LATINSKI: *Australopithecus*

NAPOMENA: *Australopithecus* u prijevodu znači južni majmun. Rod pripada plemenu *Hominini* potporodice *Homininae*. Smatra se da je iz njega evoluirao rod *Homo*, a obilježja su mu dvonožno kretanje, mala veličina mozga, široko lice i veliki zubi.

Australopithecus afarensis

SKRAĆENI NAZIV: *A. afarensis*

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: najranija vrsta australopiteka koja je živjela u istočnoj Africi u razdoblju od prije 4 do 3 milijuna godina

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 489.

ENGLESKI: *Australopithecus afarensis*

NAPOMENA: Pretpostavlja se da je *A. afarensis* posljednji zajednički predak za linije kasnijih australopiteka i roda ljudi. Pripadnici vrste imali su obilježja majmuna: spljošten nos, izrazito izbačenu čeljust, mali mozak do 500 cm³, duge snažne ruke sa zakrivljenim prstima prilagođenim penjanju po drveću i čovjeka: male očnjake, uspravno držanje i dvonožno kretanje. Te su mu prilagodbe omogućile opstanak tijekom milijun godina unatoč klimatskim promjenama i promjenama u okolišu. Najpoznatiji nalazi pronađeni su u Etiopiji (kostur Lucy, kostur djeteta Dikika i otisci stopala Laetoli).

Australopithecus africanus

SKRAĆENI NAZIV: *A. africanus*

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: vrsta australopiteka koja je živjela u istočnoj Africi u razdoblju

od prije 3,3 milijuna godina do 2,1 milijun godina

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 315.

ENGLESKI: *Australopithecus africanus*

NAPOMENA: Vrsta anatomski slična vrsti *A. afarensis*, s kombinacijom obilježja čovjeka i majmuna koja su omogućavala dvonožni hod i penjanje po drveću. U usporedbi s *A. afarensis*, ima nešto veći mozak i manje zube, ali i relativno duge ruke te izbačenu čeljust. Najpoznatiji fosilni nalazi pronađeni su u južnoj Africi (dijete iz Taunga i *Mrs. Ples* iz Sterkfonteina).

Australopithecus robustus

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: vrsta australopiteka koja je živjela u južnoj Africi u razdoblju od prije 2 milijuna godina do milijun godina

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 316.

DOPUŠTENI NAZIV: *Paranthropus robustus*; robusni australopitek

ENGLESKI: robust australopithecine; *Paranthropus robustus*

NAPOMENA: Ova je vrsta imala velike stražnje zube i umnjake prilagođene žvakanju tvrde, vlaknaste hrane. U novijim taksonomijama izdvaja se u zaseban rod *Paranthropus*. Najpoznatiji fosilni nalazi pronađeni su u južnoj Africi (Swartkrans).

autentičnost

DEFINICIJA: percipirana izvornost neke pojave, predmeta ili ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The

Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 17.

ENGLESKI: authenticity

autoetnografija

DEFINICIJA: etnografija u koju autor unosi osobno iskustvo istraživanja vlastite ili neke druge zajednice

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 18.

ENGLESKI: autoethnography

KONTEKST: Neki će autori upotrijebiti termin *autoetnografije*, definirajući istraživački i žanrovski suodnos autobiografije i etnografije, odnosno, označavajući, bez obzira koliko, ali ipak unošenje osobnog iskustva u etnološko istraživanje i pismo.

VRELO KONTEKSTA: J.Čapo Žmegač, V. Gulin Zrnić, G.P. Šantek. 2006. Etnologija bliskoga. Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku/Naklada Jesenski i Turk, 32.

autohtona skupina

DEFINICIJA: skupina ljudi koja dulje vrijeme naseljava neki predio te ih druge skupine prepoznaju kao njegove izvorne ili drevne stanovnike

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 11.

DOPUŠTENI NAZIV: prajitelji

ENGLESKI: indigenous people; aboriginal people

autoritet

DEFINICIJA: sposobnost utjecaja na postupanje pojedinaca

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth

edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 478.

ENGLESKI: authority

NAPOMENA: Ta se sposobnost primjerice temelji na ugledu, statusu, znanju, vještinama, poštovanju ili javnoj funkciji.

autostereotip

DEFINICIJA: stereotip o pripadnicima vlastite društvene skupine

VRELO DEFINICIJE: Triandis, H. C. i V. Vassiliou. 1967. Frequency of Contact and Stereotyping. Journal of Personality and Social Psychology 7: 316–323., 316.

DOPUŠTENI NAZIV: autopredodžba

ENGLESKI: autostereotype

NJEMAČKI: Autostereotyp

avunkulat

DEFINICIJA: institucionalizirani odnos u kojemu majčin brat ima roditeljski autoritet nad sestrinim sinom kojemu ostavlja svoje nasljedstvo

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 19.

ENGLESKI: avunculate

avunkulokalnost

DEFINICIJA: naseljavanje bračnoga para s bratom muževljeve majke nakon sklapanja braka

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 249.

DOPUŠTENI NAZIV: avunkulokavno nastanjanje

ENGLESKI: avunculocal residence

NAPOMENA: Ovakvo naseljavanje uobičajeno je u zajednicama u kojima se nasljeđivanje određuje prema ženskoj lozi. Uz ovaj naziv pojavljuje se i naziv viriavunkulokavno naseljavanje,

kako bi se istaknulo da bračni par živi s muževim (a ne ženim) ujakom, a neki ga antropolozi smatraju sinonimom patrilokalnosti.

bacanje uroka

DEFINICIJA: magijski postupak kojim se svjesno ili nesvjesno urokom nastoji naškoditi nekomu ili nečemu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 715.

NEPREPORUČENI NAZIV: uricanje

ENGLESKI: cast a spell

bajanje

DEFINICIJA: obredno izgovaranje riječi kojima se sprečava, liječi ili navlači zlo

ENGLESKI: incantation

balkanizam

DEFINICIJA: diskurs kojim se stvara stereotip o Balkanu kao području nižega civilizacijskog stupnja u odnosu na Zapadnu Europu

VRELO DEFINICIJE: Todorova, M. Imagining the Balkans. Oxford: University Press, 2009., 3.

ENGLESKI: Balkanism

NAPOMENA: Naziv je skovala Maria Todorova nadahnuta pojmom orijentalizma Edwarda Saïda. Todorova ističe da Balkan, slično Orijentu, funkcionira kao drugi Zapadnoj Europi, označujući ne samo raspad političkih jedinica nego i povratak primitivizmu i barbarstvu, odbijajući se podvrgnuti civilizacijskome utjecaju Zapadne Europe.

barbarstvo

DEFINICIJA: srednji od triju stupnjeva razvoja ljudskoga društva u teoriji evolucionizma

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History

and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

ENGLESKI: barbarism

NAPOMENA: Obilježja barbarstva su poljoprivreda i lončarstvo.

baza

DEFINICIJA: materijalna osnova društva u marksističkoj teoriji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

DOPUŠTENI NAZIV: infrastruktura

ENGLESKI: base

NAPOMENA: Baza je društvena razina koja obuhvaća tehnologiju, resurse i ekonomske odnose.

baza podataka DNK-a

DEFINICIJA: baza podataka u kojoj su pohranjeni profili DNK-a

ENGLESKI: DNA database

Bergmannovo pravilo

DEFINICIJA: pravilo prema kojemu su jединke iste ili blisko srodne vrste toplokrvnih životinja u hladnijim područjima veće i teže, a u toplijim područjima manje i lakše

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

ENGLESKI: Bergmann's rule

NAPOMENA: Opadanjem prosječne temperature staništa povećava se tjelesna masa i veličina toplokrvnih životinja, tj. površina tijela im je relativno manja u odnosu na masu i stoga prijenosom topline u okolinu gube manje energije.

bihevioralna analiza

DEFINICIJA: analiza usmjerena na stvarno ponašanje i djelovanje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

ENGLESKI: behavioural analysis

NAPOMENA: Naziv je osobito povezan s analizom srodstva i odabirom bračnih partnera. U analizama sustava srodstva tri razine analize (bihevioralna, preskriptivna i kategorijska) odnose se na ponašanje, propisana pravila i preferencije.

biheviorizam

DEFINICIJA: psihološki pristup koji veću važnost pridaje ponašanju nego unutrašnjim mentalnim procesima

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 22.

ENGLESKI: behaviourism; behaviorism

NAPOMENA: Biheviorizam se više usredotočuje na naučeno ponašanje, a manje na urođene kognitivne sklonosti.

biljeg podrijetla

DEFINICIJA: genski biljeg čiji aleli imaju različite učestalosti u populacijama iz zemljopisno udaljenih područja

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

KRATICA - ENGLESKI: AIM

ENGLESKI: ancestry informative marker

binarizam

DEFINICIJA: teorijski pristup prema kojemu ljudsko iskustvo počiva

na suprotstavljenim parovima pojmova, načela ili kategorija

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 23.

DOPUŠTENI NAZIV: dualizam

ENGLESKI: binarism; dualism

KONTEKST: S jedne se strane, analizirajući karakteristike pjesničkoga diskurza Jagode Brlić, može uočiti afirmiranje patrijarhalnih rodni stereotipa i afirmiranje tradicionalnoga rodno binarizma, na što je kroz istraživanje odnosa rodno i nacionalnog identiteta u romantičarsko-preporodnoj književnoj produkciji već ukazano s obzirom na vezivanje koncepta ženskosti uz karakteristike biološke determiniranosti, »prirodnosti« spolnih razlika, tjelesnosti, majčinstva, pri čemu su u romantičarski diskurz žene mogle biti uključene jedino kao nacionalno homogenizirajući čimbenik te u skladu s tim i »prikladno« nacionalno identificirane, (usp. Žužul, 2007.).

VRELO KONTEKSTA: Dubravka Brunčić, *Tvorba rodno identiteta u pjesništvu Brođanke Jagode Brlić* (mrežno: http://www.matica.hr/kolo/kolo2008_1.nsf/AllWebDocs/Tvorba_rodno identiteta_u_pjesnistvu_Brodjanke_Jagode_Brlic)

NAPOMENA: Strukturalizam je najutjecajniiji teorijski pristup u društvenim i humanističkim znanostima koji se temelji na binarizmu.

binarna opozicija

DEFINICIJA: dva pojma oprečnih značenja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural*

Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 24.

DOPUŠTENI NAZIV: dvojčana opreka
ENGLESKI: binary opposition

KONTEKST: Ne raspredajući više o ovom predmetu koji prelazi okvire ove studije, vratit ćemo se na tri sustava, čije je osobine moguće rezimirati u obliku pet binarnih opozicija.

VRELO KONTEKSTA: Lévi-Strauss, C. Strukturalna antropologija / prijevod Anđelko Habazin ; pogovor Ivan Kuvačić. Zagreb: Stvarnost, 1977., 167.

NAPOMENA: Binarne opozicije posebno su važne u strukturalističkoj antropologiji i radu Claudea Lévi-Straussa koji ih je upotrebljavao kao analitičko sredstvo za tumačenje mitova i drugih kulturnih obilježja. U svojim djelima nastojao je pokazati kako opreke iz svakodnevnoga iskustva (npr. sirovo/kuhano, jestivo/nejestivo i sl.) upućuju na dublje kulturne podjele i kategorizacije (priroda/kultura).

JEDNADŽBA: $A = neA$

bioarheologija

DEFINICIJA: prikupljanje i znanstvena analiza ljudskih ostataka iz arheoloških nalaza

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 924.

ENGLESKI: bioarchaeology

bioelektrična impedancija

DEFINICIJA: metoda utvrđivanja količine masti u tijelu osobe mjerenjem impedancije protoka struje male jakosti

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition.

7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

KRATICA - ENGLESKI: BIA

ENGLESKI: bioelectrical impedance

bioetika

DEFINICIJA: proučavanje moralnih pitanja koja proizlaze iz medicinske prakse i primjene biotehnologije

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 356.

ENGLESKI: bioethics

biokulturni

DEFINICIJA: koji se odnosi na neprekidno međudjelovanje biologije rasta i razvoja čovjeka te njegova sociokulturnog okoliša

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: biocultural

biološka antropologija

DEFINICIJA: antropološka disciplina koja proučava ljudsku biološku varijabilnost u prostoru i vremenu

VRELO DEFINICIJE: Rudan, P. Medicinska enciklopedija, JLZ "M. Krleža", Dop. II svezak, Zagreb, str. 48–49, 1986.

DOPUŠTENI NAZIV: biologija čovjeka; bioantropologija; fizička antropologija

ENGLESKI: biological anthropology; human biology; bioanthropology; physical anthropology

NAPOMENA: Proučavanje nastanka ljudske varijabilnosti u prostoru podrazumijeva studiju ekoloških čimbenika koji djeluju u određenoj ekološkoj niši, a proučavanje u vremenu podrazumijeva utjecaj evolucijskih čimbenika koji oblikuju ljudske populacije. Struktura ljudskih populacija proučava se holističkim pristupom kako bi

se identificirali uzroci nastanka njihovih bioloških i sociokulturnih svojstava. U američkoj je tradiciji uobičajeni naziv za biološku antropologiju fizička antropologija.

biološka dob

DEFINICIJA: stupanj biološkoga starenja organizma

VRELO DEFINICIJE: Jankauskas, R. Forensic Anthropology, in Physical (Biological) Anthropology, Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2008.

ENGLESKI: biological age

NAPOMENA: Biološka je dob procijenjena na temelju morfoloških, fizioloških i funkcionalnih pokazatelja usporedbom s njihovim referentnim vrijednostima. Biološka dob ne mora biti istovjetna kronološkoj, što se često uočava u djetinjstvu, mladenaštvu i starijoj životnoj dobi.

biološka evolucija

DEFINICIJA: promjena u genskoj zalihi neke populacije tijekom vremena

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: biological evolution

NAPOMENA: Moderni pojam evolucije podrazumijeva promjenjivost i međudjelovanje živih bića i promjenjiva okoliša, pri čemu iz postojećih vrsta tijekom vremena nastaju nove vrste. Do genske promjene (nasljedne varijacije, mutacije) dolazi u jedinke, ali kada ona postane statistički bitna u skupini kojoj jedinka pripada, promijenit će se genski sastav populacije.

biološka majka

DEFINICIJA: žena koja je djetetu dala gene

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: genetrix

LATINSKI: generatrix

FRANCUSKI: génitrice

NAPOMENA: Biološka se majka može razlikovati od pravno i društveno priznate majke.

biološka prilagodba

DEFINICIJA: proces i rezultat biološkoga usklađivanja organizma ili populacije s uvjetima okoliša

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: biološka adaptacija

ENGLESKI: adaptation

biološka udaljenost

DEFINICIJA: mjera biološke različitosti dviju populacija utvrđena na njihovim fenotipskim ili genskim obilježjima

ENGLESKI: biological distance

NAPOMENA: Biološke udaljenosti između više populacija često se prikazuju dendrogramom.

biološki determinizam

DEFINICIJA: teorija koja ljudsko ponašanje objašnjava isključivo biološkim faktorima

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: biological determinism

biomedicinska antropologija

DEFINICIJA: grana biološke antropologije koja proučava zdravlje i bolest u nekadašnjim i današnjim ljudskim populacijama kao odraz međudjelovanja genskih i kulturnih čimbenika te okoliša

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990.

ENGLESKI: biomedical anthropology

biometrija

DEFINICIJA: primjena statističkih metoda u rješavanju bioloških problema

VRELO DEFINICIJE: Sokal, R. R.; Rohlf, F. J. Biometry: the principles and practice of statistics in biological research. 3rd ed. New York: W. H. Freeman, c1995.

ENGLESKI: biometry; biometrics

NAPOMENA: Naziv biometrija izvorno je podrazumijevao područje istraživanja bioloških varijacija unutar i između populacija kao posljedice evolucije i prirodnoga odabira. Biometrija se predmetno mijenja s obzirom na niz znanstvenih područja u kojima se primjenjuje (biologija, antropologija, biomedicina, agronomija itd.). Najnovije značenje biometrije odnosi se na različite postupke i tehnologije za jedinstveno prepoznavanje osoba na temelju njihovih fenotipskih obilježja.

biomoć

DEFINICIJA: moć koja suvremenim znanstvenim disciplinama i tehnologijama djeluje na ljudsko tijelo

VRELO DEFINICIJE: The Routledge

Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 757.

NEPREPORUČENI NAZIV: bio-moć

ENGLESKI: biopower

KONTEKST: *Biomoć* se pojavila u 17. stoljeću kao koherentna politička tehnologija. Ima dva pola ili dvije komponente. Prvi su njezin pol znanstvene kategorije koje se tiču ljudi (vrsta, populacija, rasa, rod, seksualne prakse i sl.) i vezuju se uz praksu ispovijedanja. Drugi pol *biomoći* predstavlja disciplinska moć, koju Foucault, primjerice, analizira u djelu *Nadzor i kazna*.

VRELO KONTEKSTA: Krivak, M. Biopolitika i izvanredno stanje. Zbornik radova: Kritička teorija društva. UFDM, 2010., 34–44., 51–52.

NAPOMENA: Biopolitika upravlja *biomoći*.

biopolitika

DEFINICIJA: potpuni nadzor i regulacija života s pomoću znanosti, tehnologije i etike

VRELO DEFINICIJE: Krivak, M. Biopolitika i izvanredno stanje. Zbornik radova: Kritička teorija društva. UFDM, 2010., 34–44., 58.

ENGLESKI: biopolitics

KONTEKST: Biopolitika se kod Foucaulta može, dakle, shvatiti i kao rastuća briga države za biološko blagostanje populacije, uključujući kontrolu i prevenciju bolesti, primjereno snabdijevanje hranom i vodom, osiguravanje sanitarnih čvorova i obrazovanje. Mapa ljudskog genoma, donacije organa, implantacije, terapijsko kloniranje i eutanazija... sve su to fenomeni biopolitičkog doba.

VRELO KONTEKSTA: Krivak, M. Biopolitika i izvanredno stanje. Zbornik radova: Krička teorija društva. UFDM, 2010., 34-44, 56.

NAPOMENA: Naziv prvi upotrebljava Michel Foucault. Odnosi se na organiziranu moć institucija nad životom uopće, i to znanstveno-tehnologijskim reguliranjem znanja kao novoga oblika državnoga nadzora, odnosno represijom nad životom državljana.

biotehnologija

DEFINICIJA: uporaba živih organizama u proizvodnji hrane i lijekova te reprodukciji

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 25.

ENGLESKI: biotechnology

NAPOMENA: Anropologija proučava kulturne, psihološke i etičke posljedice primjene biotehnologije.

bočni rođak

DEFINICIJA: krvni rođak koji nije predak ili potomak neke osobe

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 759.

DOPUŠTENI NAZIV: kolateralni srodnik
ENGLESKI: collateral kin

bočno račvanje

DEFINICIJA: razlikovanje rođaka po ocu od onih po majci i istodobno razlikovanje linijskih od bočnih rođaka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

DOPUŠTENI NAZIV: kolateralna bifurkacija

ENGLESKI: bifurcate collateral

bračni savez

SKRAĆENI NAZIV: savez

DEFINICIJA: rodbinsko povezivanje društvenih skupina razmjenom bračnih partnera

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 32.

ENGLESKI: alliance

NAPOMENA: Naziv je osmislio Claude Lévi-Strauss.

brahicefalni

DEFINICIJA: koji ima široku glavu, širine veće od 81 % dužine

VRELO DEFINICIJE: Knussmann, R. Anthropologie – Handbuch der vergleichenden Biologie de Menschen. Stuttgart, New York: Gustav Fischer Verlag. 1988.

DOPUŠTENI NAZIV: kratkoglav

ENGLESKI: brachycephalic

brahijacija

DEFINICIJA: kretanje primata po drveću s pomoću prednjih udova

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 399.

ENGLESKI: brachiation

brak

DEFINICIJA: društveno priznata spolna i reproduktivna zajednica najmanje dviju osoba

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1536.

ENGLESKI: marriage

FRANCUSKI: mariage

NAPOMENA: Brak je način na koji društvo propisuje kako će se regulirati spolni odnosi i reprodukcija te obveze i prava spolnih partnera.

brak s duhom

DEFINICIJA: brak s mrtvom osobom
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 768.

ENGLESKI: ghost marriage

NAPOMENA: Ovaj oblik braka opisao je britanski antropolog E. E. Evans-Pritchard kod Nuera u Sudanu. Žena se udaje za mrtvoga muškarca kako bi on postao genealoški otac njezinoj djeci.

bratstvo

DEFINICIJA: skupina klanova povezanih vjerovanjem u zajedničko podrijetlo

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 150.

ENGLESKI: phratry

breme bijeloga čovjeka

DEFINICIJA: stajalište da je bjelačkim populacijama zadaća unaprijediti i civilizirati zajednice za koje se smatra da su na nižemu stupnju civilizacijskoga razvoja

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>
ENGLESKI: White man's burden

brisanje

DEFINICIJA: ikonizacija kojom se neke osobe, aktivnosti ili jezična obilježja sustavno izostavljaju iz ideoloških reprezentacija, čime postaju društveno nevidljivima

VRELO DEFINICIJE: Irvine, Judith, Gal, Susan. 2000. "Language Ideology and Linguistic Differentiation". U Regimes of Language. Ideologies, Politics, and Identities. Paul Kroskrity, ur. Santa Fe: SAR Press, 35–83., 38.

ENGLESKI: erasure

NAPOMENA: Naziv su osmislile J. Irvine i S. Gal za semiotički proces ikonizacije koji pojednostavnjuje jezičnu i društvenu stvarnost izostavljanjem činjenica i pojava koje se ne uklapaju u ideološki okvir. Brisanje je uobičajen proces nacionalne ideologije u kojoj se nacija i njezin jezik zamišljaju kao homogeni, a unutrašnja se kulturna i jezična varijabilnost zanemaruju ili smatraju nebitnima.

Brocino područje

DEFINICIJA: dio lijevoga čeonog moždanog režnja koji sudjeluje u proizvodnji govora

VRELO DEFINICIJE: Pinker, S. The language instinct. London: Penguin Books, 1994., 308.

NEPREPORUČENI NAZIV: Brocina areja; Brocina area

ENGLESKI: Broca's area

NAPOMENA: Područje je dobilo naziv prema Pierreu Paulu Broci, francuskome liječniku i antropologu koji je u 19. stoljeću otkrio da oštećenje toga dijela mozga prouzročuje probleme u gramatičkoj obradbi tijekom proizvodnje govora, dok za jezično razumijevanje uglavnom nema negativnih posljedica. Poremećaj se naziva Brocinom afazijom. Novija istraživanja proučavaju ulogu ovoga moždanog područja u širem smislu, kao sučelje između akcije i percepcije čija je središnja uloga usklađivanje percepcijskih i motoričkih funkcija na kojima se temelji verbalna i neverbalna komunikacija.

brzina rasta

DEFINICIJA: brzina kojom osoba prolazi kroz pojedina razdoblja rasta

i razvoja

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: tempo rasta

ENGLESKI: tempo of growth

NAPOMENA: Brzina rasta nije povezana s krajnje dosegnutom veličinom tijela.

bunjište

DEFINICIJA: nakupina otpada nastala svakodnevnim ljudskim aktivnostima

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 260.

PREDLOŽENI NAZIV: odlagalište otpada

ENGLESKI: midden

bunjište školjaka

DEFINICIJA: nakupina odbačenih ljuštura školjaka na mjestu brojnih uzastopnih obroka skupljača

VRELO DEFINICIJE: Renfrew, C. Prehistory: The Making of the Human Mind. New York: Modern Library, 2008., 143.

DOPUŠTENI NAZIV: odlagalište školjaka

ENGLESKI: shell midden

Catarrhini

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: međured primata u podredu *Haplorrhini*

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1947.

DOPUŠTENI NAZIV: uskonosci

ENGLESKI: Catarrhini

NAPOMENA: Međured se dijeli na dvije natporodice: repate majmune Staroga svijeta (*Cercopithecoidea*) i hominoide.

cirkadijalni ritam

DEFINICIJA: fiziološke i psihološke promjene te promjene u ponašanju koje prate dvadesetčetverosatni ciklus i usklađene su s izmjenom dana i noći u okolišu pojedinca

VRELO DEFINICIJE: Frisanco, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

DOPUŠTENI NAZIV: biološki dnevni ritam

ENGLESKI: circadian rhythm

NAPOMENA: Cirkadijalni ritam utvrđen je kod većine živih bića, uključujući ljude, životinje, biljke i mnoge mikrobe.

civilizacija

DEFINICIJA: najviši od triju stupnjeva razvoja ljudskoga društva u teoriji evolucionizma

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 758.

ENGLESKI: civilization

NAPOMENA: Obilježja civilizacije su složena organizacija, urbanizacija, pismenost i razvijena tehnologija.

civilno društvo

DEFINICIJA: sfera javnoga udruživanja i djelovanja odvojena od državnih institucija

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 122.

ENGLESKI: civil society

NJEMAČKI: Zivilgesellschaft

NAPOMENA: Antropolozi često istražuju kako se zapadnjačka retorika o civilnome društvu prenosi u postkolonijalne i postsocijalističke zemlje te ulogu nevladinih udruga u tome procesu.

communitas

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: stanje solidarnosti, jednakosti i jedinstva koje se pojavljuje tijekom obreda ili hodočašća

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 479.

DOPUŠTENI NAZIV: zajedništvo

ENGLESKI: communitas

NAPOMENA: Naziv je uveo V.

Turner kako bi istaknuo iskustvo naglašenoga zajedništva izvan normalne društvene strukture koje se pojavljuje u ograničenoj fazi obreda prijelaza.

compadrazgo

DEFINICIJA: kumstvo kojim se uspostavlja rodbinski odnos između roditelja djeteta i kumova

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 45.

DOPUŠTENI NAZIV: suroditeljstvo; obredno suroditeljstvo

ENGLESKI: compadrazgo; co-parenthood

NAPOMENA: Oblik obrednoga srodstva koji se uglavnom nalazi u Španjolskoj i zemljama Latinske Amerike. Sudjelovanjem u obredu krštenja kumovi postaju obredni suroditelji kršteniku i od njih se očekuje aktivno zanimanje i pružanje različitih oblika pomoći krštenicima ili njihovim roditeljima.

cribra orbitalia

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: poroznost gornjega zida očne šupljine koja se smatra pokazateljem nedostatka željeza i slabokrvnosti

VRELO DEFINICIJE: Šlaus, M.

Bioarheologija: demografija, zdravlje, traume i prehrana starohrvatskih populacija. Zagreb: Školska knjiga. 2006.

ENGLESKI: cribra orbitalia

crnaštvo

DEFINICIJA: antikolonijalni pokret koji je promicao jedinstvo i posebnost afričke kulture

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 161.

ENGLESKI: negritude

FRANCUSKI: négritude

KONTEKST: Crnaštvo nije ni manje ni više do ono što su neki Afrikanci koji govore engleski jezik nazvali afričkom osobnošću. Ono nije drugo do »crnačka osobnost« koju je otkrio i promicao Američki novi crnački pokret.

VRELO KONTEKSTA: Senghor, L. S. Crnaštvo: humanizam dvadesetog stoljeća. // Čemu. 4, 9(1997), str. 85–94., 85.

NAPOMENA: Naziv je skovao Aimé Césaire, jedan od utemeljitelja pokreta čiji su istaknuti pripadnici bili Leopold Sédar Senghor i Birago Diop. Cilj pokreta bio je skretanje pozornosti s rasne posebnosti crnaca na njihovu kulturnu posebnost kao dio borbe protiv francuskih kolonijalnih vlasti.

Čajanovljevo pravilo

DEFINICIJA: pravilo prema kojemu povećanje relativnoga radnog kapaciteta kućanstva rezultira smanjenjem potrebnoga rada pojedinih članova kućanstva

VRELO DEFINICIJE: Johnston, F. E.; Selby, H. A. Anthropology: The Biocultural View. Dubuque, Iowa: William C.

Brown, 1978.

ENGLESKI: Chayanov's Rule

NAPOMENA: Čajanovljevo pravilo očituje se u ekonomskoj antropologiji: seljačka će obitelj napornije raditi ako treba hraniti mnogo male djece. Međutim, kada ta djeca odrastu i počnu sudjelovati u proizvodnji kućanstva, svaki će član obitelji trebati manje raditi, a obitelj će postići jednak prihod.

čaranje

DEFINICIJA: svjesna i namjerna uporaba magijskih vještina

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 236.

DOPUŠTENI NAZIV: vračanje

ENGLESKI: sorcery

NAPOMENA: Vračanje uključuje prizivanje i manipulaciju nadnaravnih sila u ostvarenju željenih ciljeva.

čast i stid

DEFINICIJA: rodno obilježen moralni obrazac ponašanja na javnim mjestima prema kojemu društveni ugled muškarca ovisi o časti, a žene o stidu

VRELO DEFINICIJE: The dictionary of anthropology / (Ed.) Thomas Barfield, Oxford: Blackwell Publisher, 1997., 243.

DOPUŠTENI NAZIV: poštenje i sram

ENGLESKI: honor and shame

NAPOMENA: Naziv se odnosi na analitički koncept povezan s proučavanjem društvenih odnosa u mediteranskim zajednicama.

Četvrti svijet

DEFINICIJA: izrazito siromašne zemlje Trećega svijeta i vrlo marginalizirane manjinske zajednice kao što su lovci skupljači i autohtono stanovništvo,

nad kojima vladaju druge skupine ili pak državna birokracija

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 767.

ENGLESKI: Fourth World

čimbenici rasta

DEFINICIJA: biokemijske tvari koje utječu na rast stanica i tijela u cjelini

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: faktori rasta

ENGLESKI: growth factors

čimbenici rizika

DEFINICIJA: čimbenici koji povećavaju vjerojatnost nastanka određene fenotipske značajke

VRELO DEFINICIJE: Hartl, D. L.; Clark, A. G. Principles of population genetics. 3rd ed. Sunderland, MA: Sinauer Associates, c1997.

DOPUŠTENI NAZIV: faktori rizika

ENGLESKI: risk factors

čimpanze

DEFINICIJA: rod primata iz potporodice *Homininae* u koji se ubrajaju obična čimpanza i bonobo

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1947.

DOPUŠTENI NAZIV: Pan

ENGLESKI: chimpanzees

LATINSKI: Pan

NAPOMENA: Rod pripada plemenu *Panini*. Vrste obična čimpanza (*Pan troglodytes*) i bonobo (*Pan paniscus*) prebivaju u zapadnoj i srednjoj Africi i najbliži su rođaci ljudima. Genetička istraživanja pokazuju da se nasljedni materijal čimpanza i ljudi podudara oko 98,7 %.

čistost

DEFINICIJA: kulturno specifične predodžbe o djelovanjima i stvarima koje svojom energijom štite od opasnosti te učvršćuju društvene granice i poredak zajednice
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 556.

DOPUŠTENI NAZIV: neukaljanost; čistoća
ENGLESKI: purity

KONTEKST: Nitko ne zna koliko su stare predodžbe o čistoći i nečistoći u bilo kojoj kulturi koja ne poznaje pismo: za pripadnike te kulture vjerojatno su bezvremenske i nepromjenjive.

VRELO KONTEKSTA: Douglas, M. Čisto i opasno: Antropološka analiza nečistoće i tabua. Algoritam, Zagreb, 2004., 24–25.

NAPOMENA: Istraživanja Mary Douglas najvažniji su doprinosi antropološkim razmatranjima povezanih pojmova čistoće i nečistoće. Usporednim analizama strukturnih pretpostavka i značenja različitih vjerovanja, pravila i praksa vezanih uz ove pojmove u različitim jednostavnim i složenim društvenim zajednicama pokazala je da su ideje o tjelesnoj i spolnoj čistoći i nečistoći simbolički povezane sa širim društvenim odnosima i poretkom. Čisto označuje jasne granice i red, dok nečisto unosi neželjenu neizvjesnost, zbrku i nered čiji nadzor zahtijeva obrede i postupke koji smanjuju rizik i opasnost za zajednicu i njezin društveni poredak.

čovjek

DEFINICIJA: pripadnik vrste *Homo sapiens*

VRELO DEFINICIJE: Companion encyclopedia of anthropology /

edited by Tim Ingold. London ; New York: Routledge, 1998., 23.

ENGLESKI: human

NAPOMENA: Iako se u većini konteksta naziv čovjek odnosi na vrstu *Homo sapiens*, može obuhvaćati cijeli rod *Homo*, a u širem smislu i ostale pripadnike plemena hominini. Ljudskim se osobinama smatraju uspravno držanje, dvonožni hod, vrlo razvijen mozak sposoban za apstraktno mišljenje, jezičnu djelatnost, introspekciju, pamćenje, učenje i dr. Sposobnost čovjekove prilagodbe uvelike ovisi o kulturi i razvijenoj društvenoj organizaciji.

čovjekoliki majmun

DEFINICIJA: hominidni primat koji nije ljudsko biće

VRELO DEFINICIJE: J. Jolly, R. White. 1995. *Physical Anthropology and Archaeology*. Mc Graw-Hill, INC, 455.

ENGLESKI: ape

NAPOMENA: Čovjekoliki majmuni koji i danas postoje su giboni, orangutani, čimpanze i gorile.

daktiloskopija

DEFINICIJA: biometrijska metoda utvrđivanja identiteta živih i mrtvih osoba s pomoću analize dermatoglifskih crteža

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. *Fingerprints, Palms and Soles*. New York: Dover. 1961.

ENGLESKI: dactyloscopy

NAPOMENA: Daktiloskopija služi i za utvrđivanje identiteta počinitelja kaznenih djela.

dar

DEFINICIJA: predmet koji se kome daje s ciljem razvijanja ili održavanja društvenih odnosa

VRELO DEFINICIJE: Duran Bell. 1991. *Modes of Exchange: Gift and Commodity*. The Journal of Socio-

Economics, Vol. 20, No. 2, pp.155–167., 156.

ENGLESKI: gift

NAPOMENA: Značenjem dara i darivanja prvi se sustavno bavio M. Mauss. Takvi su oblici razmjene za antropologe plodno područje istraživanja kulturne konstrukcije značenja i vrijednosti, a Maussove ideje o odnosima duga i obveze koji nastaju darivanjem često se smatraju temeljnim mehanizmom društvene kohezije.

darwinizam

DEFINICIJA: teorijski pristup evoluciji prema kojemu se promjene organskih oblika temelje na slučajnim varijacijama i prirodnome odabiru

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 692.

ENGLESKI: Darwinism

KONTEKST: Mayr (2004: 99) nalazi da darvinizam ne može biti jedna, homogena teorija: „Ovdje stoji jedan uvjerljivi razlog zašto darvinizam ne može biti izdvojena homogena teorija: Organska evolucija sastoji se od dvaju neovisnih procesa, preoblikovanja u vremenu i bioraznolikosti (ekološki i geografski) u prostoru.“

VRELO KONTEKSTA: Kokić, T.: Pluralizam u objašnjenju evolucijskih činjenica. Zb. rad. filoz. fak. Split, 2/3 (2009/2010) 169-193., 175.

NAPOMENA: Ovaj pristup utemeljen je na Darwinovoj teoriji evolucije.

deduktivni pristup

DEFINICIJA: teorijski pristup koji polazi od manjega broja logički domišljenih općih načela iz kojih se dalje izvode ona manje općenita, s

namjerom da se u konačnici objasni svaki pojedini slučaj

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 40.

ENGLESKI: deductive theory; deductive approach

deiksa

DEFINICIJA: jezično označivanje prostora, vremena i osoba u govoru

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 48.

ENGLESKI: deixis

NAPOMENA: Deiktičke kategorije uvijek su vezane uz neposredni kontekst govora i identitet govornika. U hrvatskome, primjerice, mjesne deikse su *ovdje*, *tu*, *ondje*, a one za označavanje osoba su *ja*, *ti*, *on*.

dekolonizacija

DEFINICIJA: proces uklanjanja kolonijalne prevlasti u svim njezinim vidljivim i prikrivenim oblicima

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 56.

ENGLESKI: decolonization

NAPOMENA: Naziv podrazumijeva ne samo stjecanje političke neovisnosti kolonija nego i njihove gospodarske i kulturne neovisnosti.

dekonstrukcija

DEFINICIJA: kritička analiza čiji je cilj razotkriti neizrečene metafizičke pretpostavke određenoga teksta ili diskursa

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer.

2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 761.

DOPUŠTENI NAZIV: razgradnja

ENGLESKI: deconstruction

NJEMAČKI: Dekonstruktion

FRANCUSKI: déconstruction

KONTEKST: Dekonstrukcija koju vrši poststrukturalistička analiza istražuje način na koji menadžerski diskurs privilegira određene vrste vrednota kao što su *feasibility* i *effectiveness*, dok druge isključuje, marginalizira i instrumentalizira. Za razliku od konvencionalne lingvistike koja riječi shvaća kao konvencionalna sredstva za hvatanje fenomena koje opisuju, Derridina dekonstrukcija upućuje na to da svaki pojam unutar danog sistema razlika ovisi o samovoljnom isključivanju značenja koja bi u nekoj drugoj konstelaciji odnosa mogla biti u njega uključena.

VRELO KONTEKSTA: B. Mraović, 2004., Relevantnost poststrukturalističkih gledišta za tumačenje društvenih promjena u Europi, *Revija za sociologiju*, Vol XXXVI. (2005), No 1–2: 63–77, 70.

dema

DEFINICIJA: endogamna rodbinska skupina povezana zajedničkim podrijetlom i teritorijem

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 63.

ENGLESKI: deme

NAPOMENA: Naziv je uveo američki antropolog G. P. Murdock u djelu *Social Structure*.

demografska tranzicija

DEFINICIJA: teorija razvoja stanovništva prema kojoj

društveno-ekonomski razvoj prouzročuje opadanje stopa smrtnosti i rodosti

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology*. Mountain View CA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 491.

DOPUŠTENI NAZIV: demografski prijelaz

ENGLESKI: demographic transition

NAPOMENA: Naziv označuje etapni preobražaj režima reprodukcije stanovništva od tradicionalnoga s visokim stopama smrtnosti i rodosti do suvremenoga u kojemu prvo dolazi do smanjivanja populacijskoga rasta, a zatim i do smanjivanja stope rodosti.

dendrogram

DEFINICIJA: slikovni prikaz razgranate strukture udaljenosti među populacijama u obliku stabla

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. *Human Biological Variation*. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

ENGLESKI: dendrogram

denotacija

DEFINICIJA: dogovoreno doslovno, svjesno i relativno stabilno značenje znaka

ENGLESKI: denotation

dermatoglifi

DEFINICIJA: trodimenzijske linije koje tvore grebeni na površini kože prsta ruku i nogu te na dlanovima i stopalima

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. *Fingerprints, Palms and Soles*. New York: Dover. 1961.

ENGLESKI: dermatoglyphics

dermatoglifi dlana

DEFINICIJA: dermatoglifski crteži na koži dlana

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

DOPUŠTENI NAZIV: palmarni dermatoglifi

ENGLESKI: dermatoglyphic palmar areas

NAPOMENA: Dermatoglifi dlana nalaze se na tenaru i I. interdigitalnome prostoru te II., III., IV. interdigitalnome prostoru i hipotenaru. Upotrebljavaju se za dermatoglifske analize.

dermatoglifi stopala

DEFINICIJA: dermatoglifski crtež na koži stopala

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

DOPUŠTENI NAZIV: plantarni dermatoglifi

ENGLESKI: dermatoglyphic plantar areas

NAPOMENA: Dermatoglifi stopala nalaze se na I. halukalnome prostoru, II., III., IV. interdigitalnome prostoru, hipotenaru i kalkaru. Upotrebljavaju se za dermatoglifske analize.

dermatoglifski crtež

DEFINICIJA: trodimenzijska struktura koja nastaje promjenom toka epidermnih grebena na prstima, dlanovima i stopalima

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

ENGLESKI: dermatoglyphic pattern

deskriptivizam

DEFINICIJA: proučavanje jezika utemeljeno na opisu stvarne jezične uporabe

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 60.

ENGLESKI: descriptivism

devijantno ponašanje

DEFINICIJA: društveno ponašanje koje odstupa od prihvaćenih norma

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 66.

ENGLESKI: deviant behaviour; deviance

NAPOMENA: Devijantno ponašanje obuhvaća širok spektar odstupanja od norma, kao što su kriminal, ugrožavanje *statusa quo*, nekonvencionalni načini života (npr. pripadnost supkulturnim zajednicama, homoseksualnost). Moguće je da se prihvaćeno ponašanje u nekoj zajednici smatra devijantnim u drugome prostoru ili vremenu.

diferencijacija

DEFINICIJA: slijed strukturnih i funkcionalnih promjena pojedinih stanica, tkiva i organa tijekom razvoja organizma

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: differentiation

diferencijalna plodnost

DEFINICIJA: stupanj reproduktivnoga uspjeha odraslih organizama u populaciji

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: diferencijalni fertilitet

ENGLESKI: differential fertility

NAPOMENA: Diferencijalna plodnost jedan je od osnovnih mehanizama prirodnoga odabira.

diferencijalna smrtnost

DEFINICIJA: umiranje pojedinih organizama prije reproduktivne zrelosti

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: diferencijalni mortalitet

ENGLESKI: differential mortality

NAPOMENA: Diferencijalna smrtnost jedan je od osnovnih mehanizama prirodnoga odabira.

différance

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - francuski

DEFINICIJA: jezični mehanizam proizvodnje značenja kojim znak ne uspostavlja izravnu vezu s označenikom, nego uvijek upućuje na beskonačan niz drugih označilaca

ENGLESKI: *différance*

KONTEKST: Derridin poststrukturalizam ide korak dalje, pa napušta lingvistički egalitarizam između članova iste jezične zajednice i uvodi pojam *différance* kojim, među ostalim, objašnjava individualnu konstelaciju značenja ili osobni idiolekt, ali ova strukturalna, relacijska narav jezika ipak ostaje prisutna. Ono što Quine naziva "mrežom vjerovanja", na kojoj počinjavu epistemološki i semantički holizam, Derrida naziva *différance*.

VRELO KONTEKSTA: Sorić, M. Semantički holizam i dekonstrukcija referencijalnosti: Derrida u analitičkom kontekstu. Prolegomena 10 (2) 2011: 281–309., 295.

NAPOMENA: Naziv *différance* stvorio je francuski poststrukturalistički

filozof Jacques Derrida kako bi istaknuo nemogućnost stvaranja fiksnih značenja. Pojam je nastao modifikacijom grafije riječi *différence* (razlika), kako bi se istaknula dvosnačnost francuskoga glagola *différer* (razlikovati se; odgoditi) od kojega je izvedena.

difuzionizam

DEFINICIJA: teorija kulturne promjene prema kojoj se elementi jedne kulture kulturnim dodirima šire u drugu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 107.

ENGLESKI: diffusionism

diglosija

DEFINICIJA: uporaba dvaju jezičnih varijeteta koji imaju podijeljene funkcije u društvenoj i individualnoj praksi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: diglossia

dijafiza

DEFINICIJA: središnji dio dugih kosti između dvaju hrskavičnih krajeva

VRELO DEFINICIJE: Krmpotić-Nemanić J., Marušić, A. Anatomija čovjeka. 2. obnovljeno izdanje. Zagreb: Medicinska naklada, 2004.

ENGLESKI: diaphysis

dijakronija

DEFINICIJA: razmatranje promjena koje nastaju protjecanjem vremena

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York:

Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 787.

ENGLESKI: diachrony

dijalekt

DEFINICIJA: sociokulturno definiran skup prepoznatljivih, zemljopisno ili društveno omeđenih jezičnih obilježja

ENGLESKI: dialect

NAPOMENA: Pojam dijalekta, kao i posebnih jezika ili varijeteta, iako se upotrebljava u jezikoslovlju, a i u svakodnevnome životu, nije pogodan kao analitička kategorija jezične prakse. Odavno je utvrđeno da nije moguće objektivnim jezikoslovnim kriterijima razlučiti pojmove jezika i dijalekta jer u uporabi često postoji kontinuitet jezičnih obilježja.

dijalogizam

DEFINICIJA: teorijsko stajalište prema kojemu jezični oblici i značenja nisu unaprijed zadani, nego se grade u kontekstu dijaloga

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 762.

ENGLESKI: dialogism

NAPOMENA: Naziv je rabio M. Bakhtin, pri čemu je pod dijalogom podrazumijevao širi pojam jezika u uporabi od konverzacije dviju osoba.

dijaspora

DEFINICIJA: raseljeni stanovnici neke postojbine koji zadržavaju osjećaj drukčijega identiteta u odnosu na novu okolinu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University

Press, 2010., 197.

DOPUŠTENI NAZIV: iseljeništvo

ENGLESKI: diaspora

dimenzije glave

DEFINICIJA: antropometrijske

dimenzije koje se mjere na glavi

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr.

Praktikum biološke antropologije – Antropometrija. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: head dimensions

NAPOMENA: Pod dimenzijama glave podrazumijevaju se širina i dužina glave, širina i visina nosa i dr.

direktni film

DEFINICIJA: stil dokumentarnoga filma koji teži vjernome prikazivanju opažene stvarnosti uz prikrivanje snimateljeva prisustva

VRELO DEFINICIJE: Boardwell, David; Thompson, Kristin (2008) *Film Art – An Introduction*, New York: McGraw-Hill, 340.

PREDLOŽENI NAZIV: izravni film

ENGLESKI: direct cinema

FRANCUSKI: cinéma direct

NAPOMENA: Snimatelji direktnoga filma upotrebljavali su ručnu kameru, duge kadrove, minimum montaže te odbacivali scenarij i popratnu naraciju (*voice-over narration*) kako bi minimalizirali razinu estetizacije u korist autentičnosti scene. Iako je u teoriji participatorni element osnovna razlika između filma istine i direktnoga filma, u praksi su ta dva stila vrlo slična te se u literaturi često navode kao sinonimi. Najpoznatiji su predstavnici direktnoga filma Robert Drew, Albert Maysles, David Maysles, Richard Leacock i dr.

disharmonični režim

DEFINICIJA: rodbinski sustav u kojemu se pravila podrijetla i naseljavanja ne podudaraju

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 763.

ENGLESKI: disharmonic regime

NAPOMENA: Patrilinearno podrijetlo i matrilokalnost primjeri su disharmoničnoga režima. Naziv uvodi Claude Lévi-Strauss u djelu *Elementarne strukture srodstva*.

diskretnost

DEFINICIJA: svojstvo jezika da se sastoji od jasno razgraničenih elemenata

DOPUŠTENI NAZIV: razlučivost

ENGLESKI: discreteness

NAPOMENA: Charles Hockett uvrstio je diskretnost među petnaestak temeljnih, odredbenih i općih obilježja ljudskoga jezika. Za razliku od glasanja životinja koje je kontinuirano, u ljudskome jeziku razlikujemo njegove elemente (foneme, morfeme itd.).

diskriminacija

DEFINICIJA: praksa kojom se pripadnicima jedne skupine ograničuje ili onemogućuje pristup društvenim resursima i mogućnostima koje imaju pripadnici druge skupine

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>
ENGLESKI: discrimination

diskurs

DEFINICIJA: skup kulturno strukturiranih jezičnih reprezentacija i obrazaca za stvaranje značenja o nekome aspektu ljudske stvarnosti

ENGLESKI: discourse

NAPOMENA: Za razliku od

esencijalističkoga shvaćanja jezika kao instrumenta koji oslikava stvarnost, pojam diskursa upućuje na to da je riječ samo o mogućem obliku reprezentacije stvarnosti, ali ne i o konačnoj, nepogrešivoj istini o toj stvarnosti. U širem smislu odnosi se na društvene i kulturne konvencije za stvaranje značenja u danome kontekstu.

diskurzna formacija

DEFINICIJA: znanje o nekim društvenim ili prirodnim pojavama

ENGLESKI: discursive formation

NAPOMENA: To znanje može i ne mora biti institucionalizirano.

diskurzna praksa

DEFINICIJA: uporaba nekoga diskursa i ponašanje u skladu s njime

ENGLESKI: discursive practice

NAPOMENA: Naziv diskurzna praksa skovao je Michel Foucault.

diskurzni glas

SKRAĆENI NAZIV: glas

DEFINICIJA: specifični identitet koji je jezično reprezentiran

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. *Linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 75.

ENGLESKI: voice

KONTEKST: Marginalizacija diskursa može biti međudiskursna (kao u slučaju povlačenja drugih diskursa pred uplivom hegemonijskog diskursa) i unutariskursna - manifestirajući se kao potiskivanje nekih diskursnih glasova za volju glasnijih drugih....Tema je to kojoj će posebnu pažnju posvetiti kolonijalna i postkolonijalna teorija zanimajući se za glas odsutnog koloniziranog subjekta u kolonijalnim tekstovima autora Zapada.

VRELO KONTEKSTA: Biti, M. Interesna žarišta stilistike diskursa. *Fluminensia*, god. 16/1-2 (2004) 157–169., 164.

NAPOMENA: Prema M. Bakhtinu, jezik svakoga pojedinca je raznorodan, a govor, ovisno o kontekstu, ispunjen različitim ideološki obojenim društvenim glasovima.

diskurzno čvorište

DEFINICIJA: diskurzna točka koja djelomično učvršćuje niz povezanih značenja

VRELO DEFINICIJE: Laclau, E., Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso., 112.

ENGLESKI: nodal point

FRANCUSKI: point de capiton

NAPOMENA: Diskurzno čvorište (npr. bog, nacija, klasa i sl.) omogućuje identitet određenoga diskursa konstrukcijom niza definiranih značenja.

diskurzno polje

DEFINICIJA: neograničeno mnoštvo značenja koje neki znak ili diskurzni element može poprimiti

VRELO DEFINICIJE: Laclau, E., Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso., 112.

ENGLESKI: field of discursivity

NAPOMENA: Diskurzno polje otvoreno je polje značenja u kojemu sudjeluje svaka diskurzna formacija, ali njime ne može potpuno ovladati. Ono diskurzno oblikuje znakove, ali istodobno onemogućuje fiksaciju njihova značenja jer uvijek mogu biti postavljeni u druge međuodnose koji će im dati drukčije značenje. Svaki diskurs tako postaje

polustabilna fiksacija polja značenja, izvan koje ostaje uvijek nešto drugo. Upravo ovo izvanjsko svakoj diskurznoj formaciji omogućuje teoriju strukturnih promjena i uloge moći.

dispozicija

DEFINICIJA: socijalizacijom usvojena sklonost pojedinca određenome djelovanju ili izboru

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 763.

ENGLESKI: disposition

FRANCUSKI: disposition

KONTEKST: Premda u svojim ranijim radovima ne nudi detaljnije izvode pitanja spolnih uloga – tako u Uvodu u teoriju prakse i Logici prakse tjelesni hexis definira kao »političku mitologiju koja je ostvarena, utjelovljena, preoblikovana u stalnu dispoziciju, trajan način stajanja, govorenja, hoda i također, osjećanja i mišljenja« – to se kasnije mijenja.

VRELO KONTEKSTA: Protrka, M.: Tijelo-habitus-hexis, *Filozofska istraživanja* 104, God. 26 (2006) 941–951., 945.

NAPOMENA: Naziv je osmislio P. Bourdieu. Skup takvih kulturno određenih dispozicija čini habitus.

dispozitiv

DEFINICIJA: ukupnost materijalnih, praktičnih, društvenih, kognitivnih ili normativnih uvjeta u kojima se neki diskurs razvija

VRELO DEFINICIJE: J., Siegfried and F., Maier (2010). *Theoretical and Methodological Aspects of Foucauldian Critical Discourse Analysis and Dispositive Analysis*. In Ruth Wodak and Michael Meyer (eds.), *Methods of Critical Discourse*

Analysis. 2nd ed., 34–61, London: Sage.

ENGLESKI: dispositive

FRANCUSKI: dispositif

NAPOMENA: Naziv je osmislio Michel Foucault, a uz diskurzne prakse označuje i nediskurzne prakse i materijalizacije, prešutno ili implicitno znanje, kao i odnos ovih dimenzija ljudskoga djelovanja. Analizom dispozitiva istražuje se kako pripisana značenja oblikuju stvarnost, primjerice odlukama vlade, zakonima, novim tehnologijama ili medijima, muzejima, školskim programima ili zdravstvenim sustavom.

divergencija sljedova DNK-a

DEFINICIJA: broj evolucijskih promjena koje dovode do razlikovanja najmanje dvaju homolognih sljedova DNK-a

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: sequence divergence

divljaštvo

DEFINICIJA: najniži od triju stupnjeva razvoja ljudskoga društva u teoriji evolucionizma

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 782.

ENGLESKI: savagery

NAPOMENA: Obilježje divljaštva je lovno-skupljačka prehrana.

djelovanje subjekta

DEFINICIJA: smisleno ponašanje subjekta koje proizvodi učinke u društvenoj strukturi i/ili prirodnome okolišu

NEPREPORUČENI NAZIV: agencija

ENGLESKI: agency

NAPOMENA: Djelovanje subjekta može rezultirati reprodukcijom društvenoga sustava ili njegovom transformacijom. Pojam se upotrebljava u društveno-humanističkim znanostima kao protuteža pojmu strukture koja ograničuje djelovanje subjekta. U različitim definicijama osim svjesnosti činjenja djelovanju subjekta pridaju se i druge racionalne značajke: refleksivnost, namjera, svrha, značenje te sloboda izbora i nezavisnost. Međutim, konstituiranje subjekta i strukture nije neovisno jedno od drugoga jer su svojstva strukture istodobno i sredstvo i proizvod djelovanja subjekta.

dnevnik prehrane

DEFINICIJA: sustavno bilježenje unosa hrane u određenome razdoblju

VRELO DEFINICIJE: Nutritional anthropology: biocultural perspectives on food and nutrition / [edited by] Alan H. Goodman, Darna L. Dufour, Gretel H. Pelto. Mountain View, Calif.: Mayfield Pub. Co., c2000.

ENGLESKI: food diary

dobni razred

DEFINICIJA: udruženje pojedinaca približno iste dobi u društvenome sustavu utemeljenom na dobi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

DOPUŠTENI NAZIV: dobna klasa; dobna kohorta

ENGLESKI: age set; age class

NAPOMENA: Takva udruženja često predstavljaju korporativnu skupinu tijekom života.

dobni stupanj

DEFINICIJA: društveni položaj koji zauzima određena dobna skupina u hijerarhijske sustavu utemeljenome na dobi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: age grade; age-degree

NAPOMENA: Prelasci pojedinca iz jednoga u drugi dobni stupanj tijekom životnoga ciklusa često su obilježeni obredom prijelaza.

dodirno područje

DEFINICIJA: društveni prostor u kojemu se susreću skupine različitih kulturnih obilježja

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 48.

DOPUŠTENI NAZIV: kontaktna zona

ENGLESKI: contact zone

NAPOMENA: Kulturni su odnosi u dodirnim područjima često hijerarhijski organizirani, odnosno obilježeni dominacijom jedne skupine nad drugom.

dogovoreni brak

DEFINICIJA: brak koji dogovaraju osobe koje imaju određen autoritet u zajednici

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. *Cultural anthropology*. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 215.

ENGLESKI: arranged marriage

NAPOMENA: Dogovoreni brak uobičajena je praksa u društvenim zajednicama u kojima su socioekonomski interesi obitelji ili zajednice važniji od individualnih

interesa. Najčešće stariji članovi obitelji ili roditelji odlučuju o izboru bračnih partnera.

dojenačka dob

DEFINICIJA: razdoblje čovjekova životnog ciklusa od rođenja do prestanka sisanja

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. *Introduction to Physical Anthropology*, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: infancy

doksa

DEFINICIJA: skup osnovnih vjerovanja koje članovi društva prihvaćaju kao neupitna i zdravorazumska

VRELO DEFINICIJE: Bourdieu, P. *Practical reason: on the theory of Action*. Stanford: University Press, 1998., 51.

ENGLESKI: doxa

KONTEKST: No, kaže Butler, osim službene upotrebe jezičnog čina od strane državnih institucija postoji prešutna ili skrivena aktivnost performativa, ona koja stvara prevladavajuću doksu na približno sličan način na koji Bourdieu opisuje sklonost habitusa da generira doksu.

VRELO KONTEKSTA: Protrka, M.: Tijelo-habitus-hexis, *Filozofska istraživanja* 104, God. 26 (2006) 941–951., 946.

NAPOMENA: Za Pierrea Bourdieua doksa je ortodoksno i dominantno shvaćanje svijeta koje se nameće kao dio "prirodnoga" poretka te ga pojedinci ne propituju, nego bezuvjetno prihvaćaju.

dolihocefalni

DEFINICIJA: koji ima duguljastu glavu, širine manje od 76 % dužine

VRELO DEFINICIJE: Knussmann, R. *Anthropologie – Handbuch der vergleichenden Biologie de*

Menschen. Stuttgart, New York: Gustav Fischer Verlag, 1988.
DOPUŠTENI NAZIV: dugoglav
ENGLESKI: dolichocephalic

domaća proizvodnja

DEFINICIJA: proizvodnja uobičajena za društvene zajednice temeljene na srodstvu u kojima su proizvodnja i potrošnja isključivo ili pretežno usmjerene na potrebe kućanstva i rodbine

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 763.

ENGLESKI: domestic mode of production

NAPOMENA: Naziv je osmislio antropolog Marshall Sahlins.

domorodac

DEFINICIJA: pripadnik autohtone ljudske skupine nekoga zemljopisnog područja

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 158.

DOPUŠTENI NAZIV: urođenik; aboridžin

ENGLESKI: native; indigen; aborigine

NAPOMENA: Nazivi urođenik i domorodac problematični su jer često nose negativne konotacije inferiornosti autohtonih naroda u odnosu na bjelačke kolonizatore, kojima se opravdavaju kolonijalizam i imperijalizam.

dravidsko nazivlje

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu postoje različiti nazivi za paralelne i unakrsne rođake

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 149.

ENGLESKI: Dravidian kinship

terminology

NAPOMENA: Paralelni rođaci označeni su istim nazivom kao braća i sestre, dok su unakrsni rođaci potencijalni braćni partneri.

drevni DNK

DEFINICIJA: ulomci DNK-a nađeni u očuvanome biološkom materijalu arheološkoga nalaza

VRELO DEFINICIJE: Human osteology: in archaeological and forensic science / editors Margaret Cox, Simon Mays. London: Greenwich Medical Media Ltd., 2000.

ENGLESKI: ancient DNA

drugi

DEFINICIJA: pripadnik društvene skupine koju dominantna društvena skupina shvaća kao bitno različitu od sebe

ENGLESKI: other; Other

NAPOMENA: Drugi je najčešće negativno obilježen u odnosu na dominantnu skupinu, što joj služi za opravdanje njezine dominacije. Drugi može biti jedna osoba ili skupina ljudi.

drugost

DEFINICIJA: svojstvo nekoga da je drukčiji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: alterity; otherness

NAPOMENA: Naziv se upotrebljava u suvremenoj antropologiji za kulturne razlike koje su temelj identifikacijskih procesa.

društvena činjenica

DEFINICIJA: način djelovanja, mišljenja ili osjećanja koji postoji izvan pojedinačne svijesti i prisilno se nameće pojedincu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 784.

DOPUŠTENI NAZIV: socijalna činjenica
ENGLESKI: social fact

NAPOMENA: Naziv je za temeljnu jedinicu proučavanja u sociologiji 1895. godine smislio Emile Durkheim. Njegovo je temeljno metodološko načelo da se društvene činjenice, npr. norme, običaji, obrasci ponašanja, moraju promatrati empirijski i objektivno "kao stvari", kao i činjenice prirodnih znanosti.

društvena integracija

DEFINICIJA: proces povezivanja i ujedinjavanja pojedinaca, skupina i drugih dijelova društva u funkcionalno usklađenu sredinu utemeljenu na ravnopravnosti i poštivanju kulturnih različitosti

DOPUŠTENI NAZIV: socijalna integracija
ENGLESKI: social integration

KONTEKST: Uglavnom su usmjereni na socijalnu integraciju Roma obvezatnom izobrazbom djece, osiguravanjem stanova (prva Poljska 50-ih godina) i zapošljavanjem (slabo plaćeni jednostavni poslovi).

VRELO KONTEKSTA: Posavec, Koraljka. 2000. Sociokulturna obilježja i položaj Roma u Europi - od izгона do integracije. Društvena istraživanja, Vol. 9 No. 2–3 (46–47), Zagreb, 229–250., 234.

NAPOMENA: Integracijska politika u zapadnoeuropskim zemljama prikazuje se kao pokušaj izbjegavanja negativnih psihosocijalnih i općedruštvenih posljedica asimilacije i segregacije manjinskih etničkih skupina i

drugih marginaliziranih pojedinaca njihovim uključivanjem u društveno-politički život.

društvena isključenost

DEFINICIJA: višedimenzijски proces kojim su pojedinci ili skupine onemogućeni da u potpunosti sudjeluju u društvenome, kulturnome, ekonomskome i političkome životu društva

VRELO DEFINICIJE: J. Hills, J. Le Grand, D. Piachaud (ur.): "Understanding Social Exclusion", Oxford University Press, Oxford, 2002, 31.

ENGLESKI: social exclusion

NAPOMENA: Društvena isključenost osobe ili skupine ljudi očituje se na više razina te primjerice može nastati zbog dugotrajne nezaposlenosti, pripadnosti određenoj manjini, starije životne dobi ili kombinacijom ovih čimbenika.

društvena kategorizacija

DEFINICIJA: proces svrstavanja ljudi u homogene društvene kategorije pripisivanjem zajedničkih obilježja svim pripadnicima određene kategorije

VRELO DEFINICIJE: Van Dijk, T. A. (1987) Communicating racism – Ethnic prejudices in thought and talk. Newbury Park: C. A. Sage., 189.

DOPUŠTENI NAZIV: socijalna kategorizacija

ENGLESKI: social categorization

KONTEKST: U samoj osnovi problema nalazi se pojam socijalne kategorizacije, odnosno nekritičko mišljenje o određenim grupama koje je obično negativno. Proces kategorizacije vodi pogrešnom razumijevanju nećijih pravih karakteristika.

VRELO KONTEKSTA: Šadić, S.: Socijalni

radnici i predrasude. Ljetopis socijalnog rada, Vol.11/1 (2004) 87–96., 4.

društvena klasa

SKRAĆENI NAZIV: klasa

DEFINICIJA: skupina s jednakim ili sličnim društveno-ekonomskim položajem u društvu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 125.

ENGLESKI: social class

NAPOMENA: U marksističkoj tradiciji naziv označuje odnos prema sredstvima za proizvodnju (npr. između poslodavca i zaposlenog, ili u novije vrijeme, između društvenih zajednica i kapitalističke države).

društvena kontrola

DEFINICIJA: ograničenja, institucije i prakse kojima se održava društveni red i poredak

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 784.

ENGLESKI: social control

društvena mreža

DEFINICIJA: teorijski konstrukt društvene strukture određene odnosima i međudjelovanjima između pojedinaca ili skupina

ENGLESKI: social network

društvena organizacija

DEFINICIJA: ukupnost aktivnosti pripadnika društvene zajednice povezanih društvenom strukturom

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors

Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 784.

ENGLESKI: social organization

NAPOMENA: Naziv društvena organizacija više upotrebljavaju teoretičari koji društvo analiziraju djelovanjem, dok oni za koje je društvo međudnos elemenata (predstavnici strukturalizma i strukturnoga funkcionalizma) daju prednost nazivu društvena struktura.

društvena povelja

DEFINICIJA: skup kulturnih pretpostavka kojima se opravdava društveno djelovanje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 784.

ENGLESKI: social charter

NAPOMENA: Bronislaw Malinowski smatrao je mit društvenom poveljom koja, prema njegovu shvaćanju, određuje ispravan pogled na svijet i odgovarajuće ispravno društveno djelovanje.

društvena povijest

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja istražuje društvene, kulturne i tehnološke aspekte povijesnih razdoblja i promjena

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 784.

NEPREPORUČENI NAZIV: socijalna historija
ENGLESKI: social history

društvena raslojenost

DEFINICIJA: hijerarhijska podjela društva prema moći

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 785.

DOPUŠTENI NAZIV: društvena stratifikacija

ENGLESKI: social stratification

NAPOMENA: Značajke raslojenoga društva su formalna, društvena i ekonomska nejednakost.

društvena reprodukcija

DEFINICIJA: održavanje društvenoga poretka i društvenih struktura prenošenjem kulturnih vjerovanja i vrijednosti procesima socijalizacije i obrazovanja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 217.

ENGLESKI: social reproduction

NAPOMENA: P. Bourdieu istaknuti je teoretičar društvene reprodukcije.

društvena skupina

DEFINICIJA: najmanje dvoje ljudi koji međusobno djeluju i smatraju se odvojenom društvenom jedinicom

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

DOPUŠTENI NAZIV: društvena grupa; socijalna grupa

ENGLESKI: social group

NAPOMENA: Društvena skupina može biti obitelj, selo, politička stranka, sindikat i sl.

društvena struktura

DEFINICIJA: skup pojedinačnih uzajamno povezanih društvenih odnosa

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and

Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 645.

DOPUŠTENI NAZIV: socijalna struktura

ENGLESKI: social structure

NAPOMENA: Pojam društvena struktura nije sasvim jasno razgraničen od pojma društvene organizacije. Pojam društvene organizacije odnosi se na ukupnost svih aktivnosti u nekome društvu, dok se društvena struktura odnosi na skup društvenih odnosa koji povezuju pojedinca s društvom.

društvena udaljenost

DEFINICIJA: mjera spremnosti pojedinca ili skupine za međuljudsku komunikaciju

i međudjelovanje s drugim pojedincima ili skupinama

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

DOPUŠTENI NAZIV: socijalna distanca

ENGLESKI: social distance

NAPOMENA: Na mjernoj ljestvici društvene udaljenosti koja se rabi u istraživanjima brak kao najintimniji odnos među ljudima označuje jedan kraj (potpuno prihvaćanje zajedničkoga života), a na drugome je kraju odsustvo svakoga odnosa ili potpuno odbijanje doticaja.

društvena uključenost

DEFINICIJA: uključenost svih članova društva u društvene institucije i odnose s ciljem općega poboljšanja društva i ljudskoga dostojanstva

DOPUŠTENI NAZIV: društvena inkluzija

ENGLESKI: social inclusion

društveni kapital

DEFINICIJA: stvarna ili potencijalna korist društvene mreže veza

pojedince ili skupine

DOPUŠTENI NAZIV: socijalni kapital

ENGLESKI: social capital

NAPOMENA: Naziv upotrebljava Pierre Bourdieu u sklopu svoje teorije prakse.

društveni konstrukt

DEFINICIJA: ideja ili pojam koji nastaju društvenim međudjelovanjem

DOPUŠTENI NAZIV: socijalni konstrukt

ENGLESKI: social construct

KONTEKST: Je li zlostavljanje djece stvarno zlo ili je socijalni konstrukt? Podržavam Hackingov stav da nije nužno kontradikcija to što nešto može biti socijalno konstruirano te ujedno i stvarno.

VRELO KONTEKSTA: Ajduković M.: Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad. Rev. soc. polit., god. 15, br. 3, str. 395–414, 2008., 401.

NAPOMENA: Naziv se odnosi na ideju ili pojam koje ljudi smatraju prirodnim i očiglednim, iako mogu, ali ne moraju reprezentirati stvarnost, te stoga čine proizvod društvenoga međudjelovanja u određenome kulturnom kontekstu. Društveni se konstrukt ne odnosi na neko inherentno svojstvo pojma, nego na njegovu društvenu uvjetovanost.

društveni konstruktivizam

DEFINICIJA: teorijsko stajalište prema kojemu se društvene pojave i ljudska stvarnost spoznajno izgrađuju društvenim međudjelovanjem

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 242.

DOPUŠTENI NAZIV: socijalni konstruktivizam

NEPREPORUČENI NAZIV: socijalni

konstrukcionizam

ENGLESKI: social constructivism; social constructionism

KONTEKST: Naime, zanimljivo je i korisno vidjeti kako teorije, u ovom slučaju socijalni konstruktivizam i atribucijske teorije, koje su proizašle iz različitih znanstvenih područja, imaju različita ishodišta, jezik i metodologiju, mogu, ako se povežu na pravi način, pridonijeti boljem razumijevanju socijalne stvarnosti.

VRELO KONTEKSTA: Ajduković M.:

Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad. Rev. soc. polit., god. 15, br. 3, str. 395–414, 2008., 399.

NAPOMENA: Društveni konstruktivizam razvio se u sklopu širega postmodernističkog pokreta. Njegovo popularizaciji osobito je doprinijela knjiga Petera Bergera i Thomasa Luckmanna *Socijalna konstrukcija zbilje*.

društveni sustav

DEFINICIJA: ustrojstvo odnosa među pripadnicima društvene zajednice

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 785.

ENGLESKI: social system

NAPOMENA: Naziv se primjenjuje u širokome kontekstu i može se primjerice odnositi na društvo kao cjelinu, na njegovo unutrašnje djelovanje ili na specifične sustave poput sustava rodstva ili političkoga sustava.

društveni ugovor

DEFINICIJA: zamišljeni dogovor između pojedinaca kojim se odriču svoje potpune, prirodne slobode kako bi utemeljili društvo

VRELO DEFINICIJE: The Routledge

Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 784.

ENGLESKI: social contract

NAPOMENA: U proširenome smislu naziv se odnosi na čin pojedinaca kojim prihvaćaju društvenu organizaciju i zaštitu vladajućih. Pojam je bio važan u 17. i 18. stoljeću, osobito u radovima T. Hobbesa i J. J. Rousseaua.

društveno djelovanje

DEFINICIJA: djelovanje aktera radi postizanja određenoga cilja koje uzima u obzir ponašanje i reakcije drugih aktera

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

DOPUŠTENI NAZIV: društvena akcija; kolektivna akcija

ENGLESKI: social action

NAPOMENA: Prema M. Weberu, djelovanje je društveno u onoj mjeri u kojoj zbog subjektivnoga značenja koje mu pridaje aktivni pojedinac računa s odgovarajućim djelovanjem drugih u skladu s kojima svoje djelovanje i usmjerava.

društveno lice

DEFINICIJA: predodžba o sebi u interakcijskome procesu oblikovana u kategorijama pozitivnih društvenih značajka

VRELO DEFINICIJE: Goffman, Erving. 1955. On Face-work: An Analysis of Ritual Elements of Social Interaction. Psychiatry: Journal for the Study of Interpersonal Processes 18(3),

213–231

DOPUŠTENI NAZIV: društveni lik

ENGLESKI: face

društveno polje

DEFINICIJA: povijesno određeno, strukturirano i institucionalizirano društveno područje djelovanja koje je prostor društvenoga nadmetanja
VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 94.

ENGLESKI: social field

FRANCUSKI: champ

KONTEKST: Bourdieu na ovome mjestu još jednom uzima za primjer Kafkinu prozu, predstavljajući *Proces* kao realističan model polja kulturalne proizvodnje u kojemu se provodi moć – poput one sveučilišnog reda... Na ovome primjeru vidljiva je dinamika nejednoga odnosa habitusa i polja – pojedinca i društvenih struktura u kojima sudjeluju.

VRELO KONTEKSTA: Protrka, M.: Tijelo-habitus-hexis, Filozofska istraživanja 104, God. 26 (2006) 941–951., 948.

NAPOMENA: Naziv je osmislio P. Bourdieu. Pojedinci se u životu nadmeću u različitim društvenim poljima, a svako od njih ima prioritete i logiku određene vrstom poželjnoga kapitala (ekonomskoga, kulturalnoga, društvenoga ili simboličkoga).

društveno ponašanje

DEFINICIJA: ljudska aktivnost koja se pojavljuje kao odgovor na ponašanje drugih pripadnika društvene zajednice ili kojoj je cilj potaknuti ih na određenu aktivnost

ENGLESKI: social behaviour

društveno rasulo

DEFINICIJA: proces koji dovodi do nagloga opadanja društvene solidarnosti i nadzora društvenih odnosa

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

DOPUŠTENI NAZIV: društvena dezintegracija

ENGLESKI: social disintegration

NAPOMENA: Društveno je rasulo proces u kojemu se smanjuje sudjelovanje u društvenim aktivnostima, čime stupanj ljudskoga međudjelovanja opada te se smanjuje učinkovitost skupnoga nadzora nad društvom.

društveno upućivanje

DEFINICIJA: proces u kojemu sudionici u komunikaciji tragaju za emocionalnim pokazateljima u društvenoj okolini s ciljem boljšeg razumijevanja nejasnih informacija i odgovora na njih

VRELO DEFINICIJE: Ochs and Schieffelin, 1989. Language has heart Text: 7–25, 21.

DOPUŠTENI NAZIV: društvena referencija

ENGLESKI: social referencing

NAPOMENA: Naziv rabe E. Ochs i B. Schieffelin u analitičkome okviru za razumijevanje emocionalnih procesa u jeziku. Emocionalni procesi u tome kontekstu osim osjećaja obuhvaćaju i raspoloženja, sklonosti i stajališta povezana s osobama ili situacijama. Društveno upućivanje važan je proces, kako u ranoj jezičnoj socijalizaciji, tako i u daljnjemu razvoju jer omogućuje suradnju i komunikaciju u svim sferama života, od političkoga djelovanja do prijateljstava. Primjerice, bliske veze ovise o sposobnosti pojedinaca da

prepoznaju i primjereno odgovore na partnerove osjećaje u danoj situaciji.

društveno-ekonomski razvoj

DEFINICIJA: skup aktivnosti usmjerenih na poboljšanje životnih uvjeta ljudi u siromašnijim područjima

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 65.

ENGLESKI: development

NAPOMENA: Aktivnosti obuhvaćaju različite projekte država i nevladinih udruga povezane s uvođenjem nove tehnologije, viših obrazovnih standarda i sličnim poboljšanjima.

društvenost

DEFINICIJA: ljudska sposobnost za društveno ponašanje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 784.

DOPUŠTENI NAZIV: socijalnost

ENGLESKI: sociality

NAPOMENA: Društvenost se često upotrebljava u suvremenoj etologiji i antropologiji kako bi se izbjegao dualizam (pojedinaac/društvo) impliciran društvom.

društvo

DEFINICIJA: sveukupnost međudjelovanja i međudnosa pojedinaca i skupina

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 649.

ENGLESKI: society

NAPOMENA: Naziv društvo podjednako se upotrebljava u antropologiji za opće obilježje ljudske egzistencije i čovjekovu ovisnost o društvenoj okolini te za određene skupine ljudi

koji žive na kulturno specifičan način. U općenitome smislu društvo je univerzalno, biološko, simboličko i moralno obilježje ljudskoga života i ljudske prirode. U specifičnome smislu naziv se može odnositi na skupine povezane teritorijem, rodbinskim ili bračnim odnosima, institucijama ili kulturnim obilježjima.

druženik

DEFINICIJA: osoba s kojom netko više-manje redovito izravno komunicira
VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 759.

DOPUŠTENI NAZIV: sudrug; sudružnik; bliski suvremenik

ENGLESKI: consociate

NAPOMENA: Pojam je uveo društveni fenomenolog Alfred Schütz, a preuzeo ga je Clifford Geertz. Upotrebljava se u suodnosu s pojmovima prethodnik (*predecessor*), koji označuje osobu koja je živjela prije nekoga, nasljednik (*successor*), koji označuje osobu koja će živjeti nakon nekoga i suvremenik (*contemporary*), koji označuje osobu koja živi u isto doba kao i netko drugi, ali s kojom ta druga osoba ne komunicira izravno.

družina

DEFINICIJA: mala skupina povezana srodstvom ili brakom koja živi na određenome prostoru dok postoje povoljne okolnosti sredine i opstanka, sastaje se povremeno i neovisna je u odnosu na širu zajednicu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warmes,

L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 291.

ENGLESKI: band

NAPOMENA: Družina se smatra temeljnom jedinicom društvene organizacije među lovačko-skupljačkim i drugim nomadskim zajednicama.

država

DEFINICIJA: organizirana politička jedinica s teritorijalnim suverenitetom i specijaliziranim tijelima vlasti koja imaju monopol nad legitimnom uporabom sile
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 668.

ENGLESKI: state

država nacija

DEFINICIJA: država s kulturno homogenom populacijom koju povezuje zajednička nacionalna prošlost

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warmes, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 351.

ENGLESKI: nation-state

KONTEKST: U ovom se članku kritički razmatraju odgovori na pitanja "Zašto postoje države-nacije?", odnosno "Zašto ne samo jedna država-nacija?", koje je Jacques Bidet dao u svom djelu *Opća teorije moderne*.

VRELO KONTEKSTA: V. Katunarić, 2009., Zašto postoje države-nacije, a ne svjetska država?: Prilog raspravi o teoriji moderne Jacquesa Bideta, Politička misao, god. 46, br. 2, 2009, str. 81–95., 81.

NAPOMENA: Budući da u svakoj državi postoje različite kulturne tradicije

povezane s različitim etničkim skupinama, država nacija postoji samo kao ideja.

naseljavanja vrlo je rijedak. Postoji u nekim zajednicama u zapadnoj Africi (Akan u Gani) i Indiji (Nayar).

državljanstvo

DEFINICIJA: složen skup praksa koje čine odnos države i građana na različitim razinama političke organizacije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 121.

ENGLESKI: citizenship

NAPOMENA: Klasična definicija državljanstva odnosi se na uzajamna prava i obveze pojedinca i države nacije. Antropološka su istraživanja usmjerena na stvarne mogućnosti građana da ostvare formalna prava u sklopu državne administracije i zakona, i to ne samo na razini nacionalne političke zajednice nego i u transnacionalnome, globalnome i subnacionalnome kontekstu. Režimi državljanstva istražuju se kao mehanizmi organizacije političkoga sudjelovanja i isključenosti (npr. doseljenika, radnika, žena, nepismenih ili djece).

duolokalnost

DEFINICIJA: naseljavanje u kojemu i muž i žena ostaju živjeti sa svojom obitelji nakon sklapanja braka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 763.

DOPUŠTENI NAZIV: duolokalno naseljavanje; duolokalno nastanjivanje; natalokalnost
ENGLESKI: duolocal residence; natalocal residence

NAPOMENA: Ovaj oblik bračnoga

duša

DEFINICIJA: nematerijalni dio ljudskoga bića

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 785.

ENGLESKI: soul

NJEMAČKI: Seele

NAPOMENA: U mnogim religijama vjeruje se da duša ne nestaje nakon smrti. U nekima se pak vjeruje da duša i za života može privremeno napustiti tijelo, primjerice u stanju transa tijekom nekih obreda. Budući da naziv duša ima vrlo specifično značenje u kontekstu kršćanske tradicije, njegova primjena u tumačenju drugih vjerskih tradicija može biti problematična.

dvojna organizacija

DEFINICIJA: podjela društva na dvije skupine na temelju podrijetla

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. *Kin Groups and Social Structure*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 150.

DOPUŠTENI NAZIV: dualistička organizacija

ENGLESKI: moiety

KONTEKST: Dualističku organizaciju karakterizira obostranost usluga između dvije polovice, koje su, istodobno, udružene i suprotstavljene.

VRELO KONTEKSTA: Lévi-Strauss, C. *Strukturalna antropologija* /

prijevod Anđelko Habazin ; pogovor Ivan Kuvačić. Zagreb: Stvarnost, 1977., 130.

dvonoštvo

DEFINICIJA: sposobnost kretanja na dvjema nogama

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 372.

DOPUŠTENI NAZIV: bipedizam

ENGLESKI: bipedalism

NAPOMENA: Većina paleoantropologa smatra da je sposobnost dvonožnoga kretanja najstarije ljudsko obilježje koje je evoluiralo u hominina. Poznati 2,9 milijuna godina stari koštani ostatci *Australopithecusa afarensisa* nazvani Lucy najstariji su nalaz jasnih koštanih obilježja vezanih uz dvonoštvo. Stariji fosili ili još nisu pronađeni ili im nedostaju dijagnostički dijelovi, zdjelica i natkoljениčna kost.

dvostruka artikulacija

DEFINICIJA: obilježje ljudskoga jezika koje omogućuje njegovu strukturnu raščlambu na dvije apstraktne razine

VRELO DEFINICIJE: Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, 1968. Zagreb: Matica hrvatska, 278.

DOPUŠTENI NAZIV: strukturna dvojnost; dvojnost jezične strukture

ENGLESKI: double articulation; duality of patterning

NAPOMENA: Prva artikulacija podrazumijeva razlaganje jezičnoga izričaja na najmanje jezične jedinice koje imaju značenje (morfeme), dok se drugom artikulacijom morfemi razlažu na još manje jedinice koje imaju oblik, ali ne i značenje (foneme). Pojam prve i druge artikulacije koje se zajedničkim

imenom zovu dvostruka artikulacija uvodi francuski lingvist André Martinet. U američkoj je literaturi uobičajen naziv strukturna dvojnost (*duality of patterning*).

dvostruko podrijetlo

DEFINICIJA: sustav srodstva u kojemu osoba podrijetlom pripada i očevoj i majčinoj rodbinskoj skupini

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 270.

DOPUŠTENI NAZIV: dvolinijsko podrijetlo

NEPREPORUČENI NAZIV: bilinijsko podrijetlo

ENGLESKI: double descent; duolineal descent; bilineal descent

egalitarizam

DEFINICIJA: stajalište koje zagovara potpunu jednakost među ljudima

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 78.

ENGLESKI: egalitarianism

ego

DEFINICIJA: stvarna ili zamišljena osoba čiji se rodbinski odnosi prate u rodoslovnome stablu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

ENGLESKI: ego

egzegeza

DEFINICIJA: tumačenje pojava koje daje pripadnik proučavane zajednice

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York:

Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 765.

ENGLESKI: exegesis

NAPOMENA: Naziv egzegeza izvorno se upotrebljavao u kontekstu teologije za tumačenja svetih tekstova.

egzogamija

DEFINICIJA: pravilo obvezatnoga sklapanja braka izvan društvene skupine

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. *Kin Groups and Social Structure*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 149.

NEPREPORUČENI NAZIV: eksogamija

ENGLESKI: exogamy

NAPOMENA: Društvena skupina u kojoj je zabranjeno sklapanje braka može biti određena različitim kriterijima: podrijetlu, klasi, lokalitetu i sl.

egzotičan

DEFINICIJA: koji se doživljava kao da potječe iz izrazito drukčijega kulturnog konteksta

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007.

ENGLESKI: exotic

NAPOMENA: Doživljaj različitosti čini egzotično privlačnim, uzbudljivim ili zagonetnim.

eidos

DEFINICIJA: karakterističan spoznajni obrazac razumijevanja svijeta neke zajednice

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

ENGLESKI: eidós

KONTEKST: Svakako treba napomenuti kako koncept svjetonazora o kojem je riječ u knjizi, a koji predstavlja i početnu točku u

analizi, podrazumijeva dvije fundamentalne komponente – eidos (kognitivna paradigma) i ethos (sustav vrijednosti i normi), tome se, naravno, dodaje i djelovanje (praxis). Navedene su komponente krucijalne dimenzije svjetonazora.

VRELO KONTEKSTA: A. Bušljeta: Marija Geiger S ONU STRANU MONOKULTURE: TRADICIJSKA ZNANJA O OKOLIŠU I MREŽA ŽIVOTA (Recenzija, prikaz). *Društvena istraživanja*, Vol. 20 (2011), No. 3 (113), str. 899–911, 904.

NAPOMENA: Naziv je skovao Gregory Bateson, teoretičar pristupa Kultura i osobnost.

ekofakt

DEFINICIJA: arheološka građa koja svjedoči o prirodnome okolišu i ljudskim prehrambenim navikama

VRELO DEFINICIJE: Barker, P. *Tehnike arheološkog iskopavanja*. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.

ENGLESKI: ecofact

NAPOMENA: Ekofakti su primjerice životinjske kosti, ljušture mekušaca, pougljenjeni ili mineralizirani ostatci biljaka, ostatci oklopa kukaca, peludna zrnca, fosilizirani nametnici i mikroorganizmi.

ekofeminizam

DEFINICIJA: politički, filozofski i spiritualni svjetonazor te aktivistička praksa koji se temelje na ideji o međupovezanosti Zemlje i svih živih bića na njoj

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 67.

ENGLESKI: ecofeminism

NAPOMENA: Inzistiranjem na jedinstvu živoga i neživoga svijeta

ekofeminizam se suprotstavlja hijerarhiziranim binarnim podjelama (kultura – priroda, muško – žensko, civilizirano – primitivno, čovjek – životinja i sl.) kojima se opravdavaju dominacija i nasilje jedne skupine nad drugom.

ekologija čovjeka

DEFINICIJA: grana biološke antropologije koja proučava međudjelovanje čovjeka i okoliša
VRELO DEFINICIJE: Moran, E. F. Human Adaptability. North Scituate, MA: Duxbury Press, 1979.

NEPREPORUČENI NAZIV: humana ekologija
ENGLESKI: human ecology

ekologija jezika

DEFINICIJA: proučavanje jezika u odnosu na širi prirodni i društveni okoliš

VRELO DEFINICIJE: Llamas, C, Mullany, L, i Stockwell, P. The Routledge Companion to Sociolinguistics. London – New York: Routledge, 2007., 213.

ENGLESKI: ecology of language

ekološka antropologija

DEFINICIJA: grana antropologije koja proučava odnose između ljudske kulture i prirodnoga okoliša

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 207.

ENGLESKI: ecological anthropology

ekološka niša

SKRAĆENI NAZIV: niša

DEFINICIJA: ukupnost živih i neživih sastavnica okoliša koji su u međudjelovanju s jedinkom ili populacijom

VRELO DEFINICIJE: Moran, E. F. Human

Adaptability. North Scituate, MA: Duxbury Press, 1979.

ENGLESKI: ecological niche

ekološka osjetljivost

DEFINICIJA: osjetljivost organizma na utjecaje čimbenika okoliša

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

ENGLESKI: ecosensitivity

ekološki imperijalizam

DEFINICIJA: kolonizacijom prouzročene promjene u okolišu koje ugrožavaju ili uništavaju tradicionalne načine opstanka autohtone populacije

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 76.

ENGLESKI: ecological imperialism

ekološki nadzor

DEFINICIJA: proces vođenja evidencije i opisivanja stanja populacije i okoliša

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

NEPREPORUČENI NAZIV: ekološki monitoring; eko monitoring
ENGLESKI: ecological monitoring

ekološki preinačivatelj

DEFINICIJA: čimbenik okoliša čiji utjecaj prelazi uobičajene granice varijacija i tolerancije organizma te time prouzrokuje njegove fenotipske promjene

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and

Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

DOPUŠTENI NAZIV: ekološki modifikator; čimbenik preinake; ekološki faktor

ENGLESKI: ecological modifier

NAPOMENA: Ekološki preinačivatelji mogu biti prirodni ili kulturni. Prirodni primjerice obuhvaćaju vodene ili mineralne resurse, a kulturni obiteljske odnose, zanimanje, veličinu i sastav zajednice, sustav vrijednosti, običaje i sl.

ekološki sustav

DEFINICIJA: skup elemenata i procesa koji određuju stanište te organizme koji ga naseljavaju

VRELO DEFINICIJE: Hunter, D. E. K.; Whitten, P. Anthropology: Contemporary Perspectives. 3rd edition. New York: Little, Brown & Co., 1982.

DOPUŠTENI NAZIV: ekosustav

ENGLESKI: ecosystem

ekološko modeliranje

DEFINICIJA: matematička simulacija pojednostavnjenoga modela međudjelovanja dinamičkih ekoloških sustava u vremenu i prostoru

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

ENGLESKI: ecological modeling

ekonomija

DEFINICIJA: proučavanje načina uporabe izvora za proizvodnju i raspodjele dobara i usluga u sociokulturnome kontekstu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 480.

ENGLESKI: economics

ekonomska antropologija

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja proučava poimanje i praksu proizvodnje, razmjenu i potrošnju materijalnih i nematerijalnih dobara u društvenome i kulturnome kontekstu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 210.

ENGLESKI: economic anthropology

NAPOMENA: Konteksti proučavanja obuhvaćaju male društvene jedinice, npr. kućanstava, organizacije i sela te velike regionalne sustave razmjene i globalne sustave reklame i potrošnje.

ekonomski kapital

DEFINICIJA: materijalna dobra koja se mogu izravno pretvoriti u novac i institucionalizirati kao vlasnička prava

VRELO DEFINICIJE: Bourdieu, Pierre (1986) The Forms of Capital. In: Richardson, J. G. (ed.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Greenwood Press, New York, pp. 241–258., 16.

ENGLESKI: economic capital

ekonomski sustav

DEFINICIJA: pravila upravljanja proizvodnjom, razdiobom i potrošnjom dobara i usluga u društvenoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth

edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 480.
ENGLESKI: economic system

ekonomsko ponašanje

DEFINICIJA: djelovanje s ciljem povećanja dobiti
VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 480.
DOPUŠTENI NAZIV: ekonomično ponašanje
ENGLESKI: economizing behavior

eksperimentalna arheologija

DEFINICIJA: izradba predmeta ili oponašanje pojava iz prošlosti kontroliranim eksperimentalnim postupcima
VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1345.
ENGLESKI: experimental archaeology
NAPOMENA: Pouzdanim i bogatim analogijama eksperimentalna arheologija nastoji omogućiti postavljanje i provjeru hipoteza vezanih uz objašnjenje ljudskoga ponašanja u prošlosti.

elementarna struktura

DEFINICIJA: rodbinski sustav koji propisuje sklapanje braka među određenim rodbinskim kategorijama
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.
ENGLESKI: elementary structure
NAPOMENA: Naziv je uveo francuski antropolog i etnolog Claude Lévi-Strauss. Elementarne strukture povezane su s izravnim ženidbenim razmjenama i zasnivaju se na

kategorijama između kojih je propisan brak, primjerice kategorije unakrsnih rođaka.

elita

DEFINICIJA: mala skupina moćnih i utjecajnih ljudi koji imaju povlašten položaj u društvenoj hijerarhiji zajednice
VRELO DEFINICIJE: Morris, Brian: "Religion and Anthropology. A Critical Introduction", Cambridge University Press, Cambridge, 2006., 80.
ENGLESKI: elite

empirizam

DEFINICIJA: znanstveni pristup koji pridaje veću važnost iskustvu, opažanju i prikupljanju dokaza nego konstruiranju teorija
VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 764.
ENGLESKI: empiricism

emski pristup

DEFINICIJA: pristup istraživanju neke zajednice koji se oslanja na specifične pojmove i kategorije stvarnosti samih pripadnika te zajednice
VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 481.
ENGLESKI: emic

encefalizacija

DEFINICIJA: povećanje mozga u odnosu na veličinu tijela tijekom evolucije
VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan,

W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.
ENGLESKI: encephalization
NAPOMENA: Naziv podrazumijeva nerazmjerno povećanje mozga s obzirom na ono koje je očekivano na temelju veličine tijela neke vrste.

endogamija

DEFINICIJA: pravilo obvezatnoga sklapanja braka u društvenoj kategoriji ili skupini
VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 149.
ENGLESKI: endogamy

enkulturacija

DEFINICIJA: proces usvajanja kulture
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
ENGLESKI: enculturation
NAPOMENA: Naziv se katkad rabi kao sinonim za socijalizaciju.

entekstualizacija

DEFINICIJA: pretvaranje govorne prakse i diskursa u tekst
VRELO DEFINICIJE: Silverstein M. & G. Urban G (ur.) (1996) Natural Histories of Discourse. Chicago: Univ. Chicago Press, 21.
ENGLESKI: entextualization
NAPOMENA: Snimanje govornih situacija i njihova transkripcija preobražavaju govornu praksu u kulturni objekt koji se proučava. Tim se procesom govorna situacija izdvaja iz izvornoga fizičkog, povijesnog i društvenog konteksta koji s neverbalnim obilježjima postaje ovisan o subjektivnome tumačenju osobe koja obavlja entekstualizaciju.

epidemiološka tranzicija

DEFINICIJA: promjena obrasca pobola stanovništva u razvijenim zemljama sa zaraznih na nezarazne bolesti, kao glavnih uzroka smrtnosti
VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990.
ENGLESKI: epidemiological transition

epidermni grebeni

DEFINICIJA: usporedni nabori površinskoga dijela kože na prstima, dlanovima i stopalima na kojima se nalaze izlazni otvori žlijezda znojnica
VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.
ENGLESKI: epidermal ridge

epifiza

DEFINICIJA: sekundarno središte okoštavanja odvojeno od ostatka kosti hrskavicom
VRELO DEFINICIJE: Krmpotić-Nemanić J., Marušić, A. Anatomija čovjeka. 2. obnovljeno izdanje. Zagreb: Medicinska naklada, 2004.
ENGLESKI: epiphysis
NAPOMENA: Epifiza se najčešće nalazi na krajevima dugih kosti.

epifizna ploča

DEFINICIJA: tkivo između epifize i dijafile odgovorno za rast kosti
VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.
DOPUŠTENI NAZIV: hrskavična ploča rasta
ENGLESKI: growth plate

epigenetika

DEFINICIJA: proučavanje nasljednih promjena prouzročenih

mehanizmima koji isključuju promjenu slijeda molekule DNK-a

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: epigenetics

epistaza

DEFINICIJA: međuodnos najmanje dvaju genskih lokusa koji prouzročuje fenotip drukčiji od onoga koji nastaje njihovim pojedinačnim djelovanjem

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: epistasis

ergometrija

DEFINICIJA: metoda ispitivanja funkcionalne sposobnosti krvožilnoga sustava podvrgavanjem ispitanika fizičkome opterećenju na ergometru

VRELO DEFINICIJE: Weiner, J. S. and Lourie, J. A. Practical Human Biology. London: Academic Press. 1981.

DOPUŠTENI NAZIV: test opterećenja

ENGLESKI: ergometry

esencijalizam

DEFINICIJA: pretpostavka da neka skupina ili kategorija ima najmanje jedno ključno obilježje koje bitno određuje identitet svih njezinih pripadnika

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 73.

ENGLESKI: essentialism

esencijalne aminokiseline

DEFINICIJA: aminokiseline nužne za život koje tijelo ne može proizvesti

te se moraju unositi hranom

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

ENGLESKI: essential amino acids

esencijalne hranjive tvari

DEFINICIJA: hranjive tvari nužne za održanje zdravlja i života koje tijelo ne može proizvesti u dovoljnoj količini pa se moraju unositi hranom

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

DOPUŠTENI NAZIV: esencijalni nutrijenti

ENGLESKI: essential nutrients

esencijalne masne kiseline

DEFINICIJA: masne kiseline nužne za rast i život koje tijelo ne može sintetizirati te se moraju unositi hranom

ENGLESKI: essential fatty acids

eskimsko nazivlje

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu se razlikuje braću i sestre od drugih rođaka iste generacije, a istim nazivima objedinjuje unakrsne i paralelne rođake

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

ENGLESKI: Eskimo terminology

etnicitet

DEFINICIJA: globalni sustav klasifikacije različitosti ljudskih zajednica prema kulturnim obilježjima

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007.

ENGLESKI: ethnicity

KONTEKST: Onog trenutka kad je

Zapad priznao da je ne samo izrastao nego da je i danas duboko određen skupinama čija su obilježja slična "plemenskima", termin "etniцитet" počeo je istiskivati "pleme" u opisivanju i objašnjavanju etničkih procesa u "drugim" dijelovima svijeta.

VRELO KONTEKSTA: Spajić-Vrkač, V.: Antropološko konstruiranje identiteta. Društvena istraživanja, 5/2 (1996), 277.

NAPOMENA: Etnicitet je naziv koji se od šezdesetih godina 20. stoljeća upotrebljava umjesto kontroverznoga naziva rasa za razlikovanje ljudskih zajednica u smislu kulture, tradicije, jezika, društvenih obrazaca i podrijetla. Posebnost ovoga pojma temelji se na pretpostavci da je smisao podjele čovječanstva na šire ljudske zajednice i kolektivitete u okolnostima koje su izvan čovjekova dosega i na koje on nema neposrednoga utjecaja imanentna i prirodno dana.

etnička granica

DEFINICIJA: percipirana kulturna obilježja po kojima se ljudske skupine međusobno razlikuju u društvenome međudjelovanju
VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 351.

ENGLESKI: ethnic boundary

NAPOMENA: Etničke su granice prilagodljive i stalno se reproduciraju društvenim međudjelovanjem, što znači da istodobno povezuju i razlikuju ljudske skupine. Etničnost nije sam kulturni sadržaj nego relacijski aspekt društvenih odnosa određen etničkom granicom.

etnička manjina

DEFINICIJA: manjinska skupina koja se po svojim etničkim svojstvima razlikuje od ostalih skupina u široj društvenoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: Kymlicka, W. Multikulturno građanstvo. Zagreb: Jesenski i Turk, 2003., 19.

ENGLESKI: ethnic minority

KONTEKST: Prihvatimo li da je riječ o etničkoj manjini kao višemu rodnom pojmu, možemo izdvojiti nekoliko elemenata zajedničkih većini
DEFINICIJA: 1. postojanje zajedničkih obilježja prema kojima se manjinska skupina razlikuje od ostalih skupina i/ili od većinske/ dominantne skupine ili nacionalne zajednice (etnička obilježja ili neka od obilježja koja se pripisuju etničkim skupinama, poput zajedničkog jezika, religije i/ili kulture); 2. postojanje dovoljnog broja članova kako bi se mogla izdvojiti kao posebna skupina; 3. postojanje svijesti o pripadnosti manjinskoj skupini i svijesti okoline koja identificira članove manjinske skupine i tako se prema njima odnosi.

VRELO KONTEKSTA: Čačić-Kumpes, J.; Kumpes, J. Etničke manjine: elementi definiranja i hijerarhizacija prava na razliku. // Migracijske i etničke teme. 21, 3 (2005), str. 173–186., 177.

NAPOMENA: Etničke manjine najčešće čine useljenici koji se, za razliku od nacionalnih manjina, žele integrirati u šire društvo te biti prihvaćeni kao punopravni članovi. Budući da su većinom useljeničke skupine, njihov se status manjine često smatra dobrovoljnim, što utječe na njihov pravni status. Primjerice, iako

imaju pravo na kulturnu posebnost, nemaju pravo na nacionalnu samoupravu.

etnička skupina

DEFINICIJA: skupina čiji pripadnici dijele kolektivni identitet utemeljen na ideji o zajedničkim kulturnim obilježjima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

DOPUŠTENI NAZIV: etnička grupa

ENGLESKI: ethnic group

NAPOMENA: Kulturna obilježja na kojima se temelji etnička skupina su primjerice zajedničko podrijetlo, jezik i religija.

etnički identitet

DEFINICIJA: svijest o pripadnosti etničkoj skupini

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007.

ENGLESKI: ethnic identity

NAPOMENA: Temelj identiteta ne treba tražiti u kulturnim sadržajima nego u etničkim granicama kojima se ističe različitost kao takva i uspostavlja identitet zajednice odnosom mi – drugi.

etnički sukob

DEFINICIJA: sukob među etničkim skupinama čiji su uzroci razlike u etničkim obilježjima i interesima

VRELO DEFINICIJE: Wolff, S. Ethnic conflict: a global perspective. Oxford: University Press, 2006., 2.

ENGLESKI: ethnic conflict

KONTEKST: Njihova glavna značajka je postojanje stratificirane društvene strukture između "domaćih" etničkih skupina po uzoru na društvenu stratifikaciju iz kolonijalnog

razdoblja, koja proizvodi novu vrstu etničke diferencijacije i etničkih sukoba utemeljenih na težnji potlačenih za političkim osamostaljenjem.

VRELO KONTEKSTA: Spajić-Vrkaš, V.: Antropološko konstruiranje identiteta. Društvena istraživanja, 5/2 (1996), 283.

etničko čišćenje

DEFINICIJA: namjerno iseljavanje pripadnika neke etničke ili vjerske zajednice s određenoga geografskog područja prisilom ili zastrašivanjem

ENGLESKI: ethnic cleansing

etničnost

DEFINICIJA: obilježje pripadanja etničkoj skupini

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 84.

DOPUŠTENI NAZIV: narodnost

ENGLESKI: ethnicity

NAPOMENA: Unatoč tendenciji esencijalizacije pojma etničnosti kao konkretnoga, čvrsto omeđenoga te trajno postojećega identiteta s jasno definiranim "podrijetlom" i granicama prema drugima, u suvremenoj antropologiji naziv podrazumijeva relacijski i dinamični proces identifikacije, a istraživanja se usredotočuju na značenje koje etnička pripadnost ima za one koji se tako opredjeljuju.

etnoarheologija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja proučava suvremena društva s ciljem razumijevanja ljudskoga ponašanja kao temelja materijalne kulture u prošlosti

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M.

Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1483.

ENGLESKI: ethnoarchaeology

etnobiologija

DEFINICIJA: disciplina koja proučava znanje zajednice o biljnome i životinjskome svijetu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

ENGLESKI: ethnobiology

etnobotanika

DEFINICIJA: disciplina koja proučava znanje zajednice o biljnome svijetu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

ENGLESKI: ethnobotany

etnocentrizam

DEFINICIJA: promatranje svijeta na temelju vlastitih kulturnih obrazaca i nesposobnost razumijevanja drukčijih kulturnih obilježja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

ENGLESKI: ethnocentrism

etnocid

DEFINICIJA: sustavno uništavanje kulturnih obilježja etničke skupine

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

ENGLESKI: ethnocide

etnogeneza

DEFINICIJA: proces oblikovanja etničke skupine

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage

Publications, Inc., 2006., 848.

ENGLESKI: ethnogenesis

KONTEKST: Međutim novi vladajući sloj Trećeg avarsko-slavenskog kaganata potisnuo je "Hrovate" na rubna područja avarske države pa je samo otprilike u današnjoj Hrvatskoj naziv "Hrovati" poslužio etnogenezi Hrvata.

VRELO KONTEKSTA: Vukas, B.: Lujo Margetić, Etnogeneza Hrvata i Slavena, Književni krug, 2007. Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. v. 29, br. 2, (2008) 1209–1217., 1210.

etnografija

DEFINICIJA: sustavno prikupljanje podataka o kulturnim obilježjima određene zajednice metodom promatranja sa sudjelovanjem

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 85.

ENGLESKI: ethnography

NJEMAČKI: Ethnographie

FRANCUSKI: ethnographie

NAPOMENA: Naziv podjednako obuhvaća prikupljačku i opisivačku djelatnost, tj. proizvod (etnografski tekst) te procese i metode koje su do njega dovele. Iako raspon istraživačkih metoda koje se upotrebljavaju u sklopu etnografije nije ograničen, najvažnijim njezinim dijelom tradicionalno se smatra terenski rad, odnosno metoda promatranja sa sudjelovanjem. Stoga se naziv etnografija često referira upravo na tu metodu ili se pak poistovjećuje s terenskim istraživanjem.

etnografija komunikacije

DEFINICIJA: proučavanje jezika kao društvenoga djelovanja deskriptivnom analizom višestrukih

odnosa između jezičnih resursa i društvenih značenja

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. *Linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

NEPREPORUČENI NAZIV: etnografija govora

ENGLESKI: ethnography of communication; ethnography of speaking

NAPOMENA: Etnografija komunikacije pristup je koji je osmislio Dell Hymes sredinom 20. stoljeća. Usmjeren je na društvena i kulturna pravila, norme i vrijednosti koji određuju verbalnu komunikaciju i druge oblike komunikacije, kao i njihovo tumačenje u nekoj zajednici.

etnografska izrađevina

DEFINICIJA: izrađevina koja je definirana, segmentirana i izdvojena kao predmet etnografskoga proučavanja

VRELO DEFINICIJE: Barbara Kirshenblatt-Gimblett. 1998. *Objects of Ethnography*. U: *Destination Culture - Tourism, Museum and Heritage*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 2-3, 2.

DOPUŠTENI NAZIV: etnografski artefakt; rukotvorina

ENGLESKI: ethnographic artifact

NAPOMENA: Barbara Kirshenblatt-Gimblett definira etnografske izrađevine kao objekte koje su stvorili etnografi. Smatra da predmeti nisu etnografski sami po sebi ili zbog mjesta na kojemu su nastali, nego zbog načina na koji su izdvojeni kao predmet znanstvenoga proučavanja, s obzirom na to da svaka disciplina definira predmet istraživanja, istodobno stvarajući sebe. Kirshenblatt-Gimblett razlikuje

etnografsku reprezentaciju predmeta i ljudi te smatra da je možda točnije govoriti o etnografskome isječku, a ne o izrađevini, kao onome što se reprezentira.

etnografska analogija

DEFINICIJA: postupak tumačenja arheološke građe temeljen na antropološkome proučavanju postojećih društvenih zajednica

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Archaeology* / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1128.

ENGLESKI: ethnographic analogy

etnografska metoda

DEFINICIJA: istraživačka metoda koja se sastoji od intenzivnoga proučavanja kulturnih obilježja određene skupine kao temelja za izgradnju antropološke teorije

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. *Cultural anthropology*. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 63.

ENGLESKI: ethnographic method

etnografska studija

DEFINICIJA: prikaz i analiza rezultata određenoga etnografskog istraživanja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 85.

NEPREPORUČENI NAZIV: etnografija

ENGLESKI: ethnography; ethnographic monograph

NAPOMENA: Etnografske studije najčešće su u obliku teksta, no mogu i djelomično ili u potpunosti biti izvedene u drugim medijima (pokretne ili nepokretne slike, digitalni mediji i dr.).

etnografski muzej

DEFINICIJA: muzej u kojemu se skuplja, čuva, proučava, predstavlja i izlaže etnografska građa

ENGLESKI: ethnographic museum

NJEMAČKI: Volkskundemuseum;

Völkermuseum

NAPOMENA: *International Council of Museums* naziv etnografski muzej smatra tradicionalnim nazivom za ono što se danas podrazumijeva pod muzejom društva ili muzejom zajednica koji "imaju isti cilj – proučavanje evolucije čovječanstva u njegovim društvenim i povijesnim sastavnicama te komuniciranje inscenacija i referentnih točaka za razumijevanje različitosti kultura i društava". Posebnost takvih muzeja snažna je veza s javnošću, koja je temelj njihova rada.

etnografski prezent

DEFINICIJA: hipotetski vremenski okvir obilježen uporabom sadašnjega glagolskog vremena koji se rabi u etnografskim tekstovima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 765.

ENGLESKI: ethnographic present

KONTEKST: U Podravini je najčešća tekstilna biljka bila konoplja, koja se, sve do zabrane, namakala na obližnjim potocima (pardon, namače; "dobar etnograf" bi uvijek upotrijebio etnografski prezent).

VRELO KONTEKSTA: Bukovčan Žufika, T. "Baština" d.o.o., vuna i nove tradicije: Tekstilno rukotvorstvo u ... Hrvatskoj danas. Stud. ethnol. Croat., Vol. 16 (2004) 47–70., 48.

NAPOMENA: Etnografski je prezent konvencija u pisanju etnografskih tekstova neovisno o vremenskoj odmaku između čina pisanja

i istraživanja ili povijesnoga postojanja etnografski opisane zajednice.

etnografsko opažanje

DEFINICIJA: znanstveno opažanje u kojemu istraživač izdvaja bitno i odlučuje što će bilježiti

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005.

ENGLESKI: ethnographic observation

etnojezična vitalnost

DEFINICIJA: sposobnost zajednice da očuva svojstven način jezične uporabe u višjezičnoj sredini

VRELO DEFINICIJE: Giles, H., Bourhis, R.

Y. i D. M. Taylor. *Towards a theory of language in ethnic group relations*. U: *Language ethnicity and intergroup relations*. Giles, H. (ur.). London: Academic press, 1977.

DOPUŠTENI NAZIV: etnojezični vitalitet

ENGLESKI: ethnolinguistic vitality

etnokulturna empatija

SKRAĆENI NAZIV: kulturna empatija

DEFINICIJA: sposobnost razumijevanja osjećaja, iskustava i potreba etnički ili kulturno različitih pojedinaca

VRELO DEFINICIJE: C. Rasool, J.

Eklund, E. M. Hansen. *Toward a conceptualization of Ethnocultural empathy*. Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology 2011, 5(1), 1–13., 8.

ENGLESKI: ethnocultural empathy

NAPOMENA: Naziv pripada socijalnoj psihologiji. Preduvjet je stjecanja etnokulturne empatije znanje o razlikama u kulturnim vrijednostima i načinu života te praktično iskustvo s etnički ili kulturno drukčijim pojedincima.

etnolingvistika

DEFINICIJA: grana lingvistike koja proučava uzajamne odnose jezičnih i kulturnih obilježja etničkih zajednica na temelju jezičnih podataka

VRELO DEFINICIJE: Bartmiński, Jerzy. 2009. *Aspects of Cognitive Ethnolinguistics*. London: Equinox., 10.

ENGLESKI: ethnolinguistics

KONTEKST: Etnolingvistika ne pretendira kreirati univerzalne istine. U njezinu je krugu interesa ono što je različito, a osviještenost o postojanju različitosti omogućuje zaobilazak mnogih zamki lingvocentrizma i etnocentrizma. Poredbene se metode ovdje same nameću.

VRELO KONTEKSTA: Nagórko, A.: Etnolingvistika i kulturemi u međujezičnom prostoru. *Raspr. Inst. hrvat. jez. jezikosl.*, knj. 30 (2004) 131–143., 132.

NAPOMENA: Glavni predmet proučavanja etnolingvistike je pučka slika svijeta ili svjetonazor etničke ili nacionalne skupine koji se razabire u kulturno specifičnim stereotipima (klišejima, obrascima, frazama i jezičnim formulama).

etnologija

DEFINICIJA: znanost o kulturnim značajkama etničkih zajednica ili naroda

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 85.

ENGLESKI: ethnology

NJEMAČKI: Ethnologie; Völkerkunde; Volkskunde

FRANCUSKI: ethnologie

KONTEKST: Jasno je, dakle, da rekonstrukcija etničke povijesti

kroz proučavanje kulture ne mora biti jedini dom etnologije, te da dijakronijska nije jedina dimenzija za istraživanje etnosa kroz kulturu. Prihvatimo li gore izneseno stanovište o kulturi kao onome što nas u etnosu zanima, predmet istraživanja postaje *everchanging phenomenon* etnos, a zapravo kultura. U svakom slučaju, jasno je da i prema etnosu usmjerena etnologija dozvoljava divizije usmjerenja (dijakronija i sinkronija). **VRELO KONTEKSTA:** Z. Čiča: "Etnologija, antropologije", *Etnološka tribina* 16, 1993., str. 47–55, 49.

NAPOMENA: U široj etnološkoj zajednici ne postoji dogovor o definiciji etnologije i njezinu odnosu sa sociokulturnom antropologijom. Taj problem proizlazi iz činjenice da se tradicionalna europska kulturno-povijesno orijentirana etnologija od 60-ih godina 20. stoljeća nadalje nadopunjuje ili zamjenjuje brojnim novim pristupima koji se često obilježuju kao "antropološki". Suvremenu će etnologiju tako neki autori smatrati više-manje ekvivalentnom sociokulturnoj antropologiji, neki dijelom sociokulturne antropologije, a neki pak područjem koje unatoč zasebnoj znanstvenoj tradiciji u sve većoj mjeri uspostavlja interdisciplinarne veze sa sociokulturnom antropologijom.

etnomedicina

DEFINICIJA: disciplina koja proučava medicinske sustave različitih zajednica

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. *Cultural anthropology*. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 93.

DOPUŠTENI NAZIV: pučka medicina;

narodna medicina

ENGLESKI: ethnomedicine

KONTEKST: Predmet proučavanja etnomedicine su medicinski koncepti (zdravlje, bolest, liječenje) kao dio kulturnog i društvenog sustava.

VRELO KONTEKSTA: Bukovčan Žufika, T. Narodna medicina kao predmet etnologije. // *Studia ethnologica Croatica*. 14/15, 1(2003), str. 145–169., 147.

etnometodologija

DEFINICIJA: sociološka analiza individualnih pretpostavka i vjerovanja o prirodi svijeta u svakodnevnim društvenim međudjelovanjima

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 86.

ENGLESKI: ethnomethodology

KONTEKST: Sa stajališta etnometodologijskog tumačenja svakodnevlja polazi se, dakle, od pretpostavke "da socijalni svijet egzistira u postupcima i putem postupaka koje primjenjuju njegovi članovi da bi ga učinili razmotrivim i objašnjivim; ukratko: svakodnevni svijet kao objekt etnometodologijskog istraživanja sastoji se, odnosno identičan je sa svim onim praksama koje primjenjuju njegovi članovi da bi ga učinili shvatljivim i objašnjivim i ništa više od toga.

VRELO KONTEKSTA: Pavić, Ž.: Fenomenologija i sociologija - Uvod u refleksivnu sociologiju. Društvo. Istraž. 10-11/GOD. 3 (1994), 279–295., 293.

NAPOMENA: Idejni je tvorac ovoga analitičkog pristupa sociolog Harold Garfinkel. Predmetak etno-

upućuje na sličnost s antropološkim pristupima proučavanju kolektivnih modela znanja, kao u primjerice etnosemantiци ili etnoznanosti.

etnomuzikologija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja dokumentira, opisuje, tumači i uspoređuje glazbu kao oblik prakse u različitim sociokulturnim kontekstima

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birk. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1650.

DOPUŠTENI NAZIV: antropologija muzike

ENGLESKI: ethnomusicology

NJEMAČKI: Ethnomusikologie

NAPOMENA: Antropološko proučavanje glazbe usmjereno je na razumijevanje načina na koji glazba simbolizira način života neke zajednice i/ili odražava utjecaj moći i društvenoga preobražaja. Istraživanja etnomuzikologije obuhvaćaju i pitanja podrijetla glazbe kao ljudske prakse i glazbenih univerzalija te biološke osnove glazbe i plesa.

etnopoetika

DEFINICIJA: analiza i interpretacija formalne organizacije teksta i izražajnih sredstava u usmenoj književnosti s naglaskom na kontekst i izvedbu

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 86.

ENGLESKI: ethnopoetics

NAPOMENA: Etnopoetika podrazumijeva jezični opis s posebnim osvrtom na poetske strukture u govoru koje mogu upozoriti na dodatne slojeve

značenja, a koje se ne mogu spoznati drugim metodama. Kao zasebna metoda intenzivnije se razvija od sredine 20. stoljeća na poticaj Della Hymesa. Prema toj metodi narativni sadržaji (obuhvaćajući i vrijednosnu orijentaciju) posljedica su formalne organizacije teksta, odnosno što se želi, reći proizlazi iz načina na koji se govori. Etnopoetika se primjenjuje u proučavanju poezije, mitova, narodnih priča i naracija.

etnopovijest

DEFINICIJA: proučavanje kulturne povijesti etničkih skupina na temelju usmene predaje i pisanih izvora

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 765.

NEPREPORUČENI NAZIV: etnohistorija

ENGLESKI: ethnohistory

etnopragmatika

DEFINICIJA: nastojanje da se jezične prakse razumiju i tumače iz emske perspektive

ENGLESKI: ethnopragmatics

etnopsihijatrija

DEFINICIJA: usporedno proučavanje psihičkih bolesti u različitim kulturnim kontekstima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 250.

DOPUŠTENI NAZIV: transkulturna psihijatrija; međukulturna psihijatrija

ENGLESKI: ethnopsychiatry

NAPOMENA: Proučavanje obuhvaća definicije, klasifikaciju, uzroke i načine liječenja psihičkih bolesti.

etnos

DEFINICIJA: skup kulturnih obilježja koja čine određenu tradiciju neke zajednice

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 765.

DOPUŠTENI NAZIV: narod

ENGLESKI: ethnos

NAPOMENA: Naziv se s navedenom definicijom rabi u nekim kontinentalnim europskim tradicijama sociokulturne antropologije. Doslovno značenje naziva etnos je narod.

etnosemantika

DEFINICIJA: znanstveno proučavanje načina na koje ljudi nazivaju i razvrstavaju pojave u prirodnoj i društvenoj okolini

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birk. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 865.

DOPUŠTENI NAZIV: etnoznanost

ENGLESKI: ethnosemantics

NAPOMENA: Nazivi etnosemantika, etnoznanost ili nova etnografija sinonimi su za pristup proučavanju kulture kao znanja koji se razvio šezdesetih godina 20. stoljeća kao odgovor na dotad prevladavajući materijalistički pristup.

etnosociologija

DEFINICIJA: interpretativni pristup proučavanju kulturno konstruiranih lokalnih teorija i konceptualizacija društvenoga ustroja

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors

Alan Barnard, Jonathan Spencer.
2nd edition. London & New York:
Routledge, Taylor and Francis Group,
2010., 765.

ENGLESKI: ethnosociology

KONTEKST: Pljačkaški mentalitet
etnosociologija direktno vezuje uz
nomadsko porijeklo i odgovarajuće
pribavljanje resursa.

VRELO KONTEKSTA: Štulhofer, A.:
Predviđanje rata? - Etnosociologija
Dinka Tomašića. Društ. Istraž. 2/1
(1992) 299-313, 310.

NAPOMENA: Naziv etnosociologija
najsustavnije se rabi u kontekstu
antropologije južne Azije te se
povezuje uz McKim Marriott i
suradnike.

etnozologija

DEFINICIJA: disciplina koja proučava
znanje neke zajednice o
životinjskome svijetu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History
and Theory in Anthropology.
Cambridge: Cambridge University
Press, 2010., 765.

ENGLESKI: ethnozoology

etologija

DEFINICIJA: znanost o ponašanju ljudi
i životinja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History
and Theory in Anthropology.
Cambridge: Cambridge University
Press, 2010., 765.

ENGLESKI: ethology

NAPOMENA: Etologija čovjeka
usporednim proučavanjem
različitih ljudskih skupina nastoji
izdvojiti općeljudske oblike
ponašanja od kulturno uvjetovanih
ili usporedbom ljudi i drugih
primata utvrditi koja ponašanja
čovjek dijeli s drugim vrstama, npr.
teritorijalnost.

etos

DEFINICIJA: sustav vrijednosti
zajednice utemeljen na
emocionalnome doživljaju svijeta

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History
and Theory in Anthropology.
Cambridge: Cambridge University
Press, 2010., 765.

ENGLESKI: ethos

KONTEKST: Svakako treba napomenuti
kako koncept svjetonazora o
kojem je riječ u knjizi, a koji
predstavlja i početnu točku u
analizi, podrazumijeva dvije
fundamentalne komponente –
eidos (kognitivna paradigma) i ethos
(sustav vrijednosti i normi), tome
se, naravno, dodaje i djelovanje
(praxis). Navedene su komponente
krucijalne dimenzije svjetonazora.

VRELO KONTEKSTA: A. Bušljeta:
Marija Geiger S ONU STRANU
MONOKULTURE: TRADICIJSKA
ZNANJA O OKOLIŠU I MREŽA
ŽIVOTA (Recenzija, prikaz).
Društvena istraživanja, Vol. 20
(2011), No. 3 (113), str. 899–911, 904.

NAPOMENA: Naziv su popularizirali
teoretičari pristupa Kultura
i osobnost (R. Benedict i G.
Bateson) koji *etos* (emocionalan
naboj) suprotstavljaju *eidosu*
(intelektualnome stilu) neke
zajednice. Naziv kasnije
upotrebljava i C. Geertz u opreci
sa svjetonazorom, za emocionalni
doživljaj i vrednovanje svijeta.

etski pristup

DEFINICIJA: pristup istraživanju
neke zajednice koji se oslanja na
znanstvene pojmove, kategorije i
pravila koji ne nose nužno značenje
za same pripadnike te zajednice
VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms,
L. R. Cultural anthropology. Ninth

edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 481.

ENGLESKI: etic

eugenika

DEFINICIJA: doktrina i praksa selektivne reprodukcije radi promjene genskoga sastava ljudske populacije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 765.

ENGLESKI: eugenics

NAPOMENA: Iako se početkom 20. stoljeća temeljila na znanstvenim premisama mendelijanske genetike i socijalnoga darvinizma, kao znanstvena disciplina vrlo je brzo diskreditirana, dok su njezine osnovne postavke sve do sredine 20. stoljeća služile kao opravdanje za rasističku politiku u različitim zemljama, pogotovo u nacističkoj Njemačkoj. Eugenika je danas uglavnom odbačena kao nehumana, iako se pojavom metoda medicinski potpomognute oplodnje ponovno našla u središtu zanimanja te moralnih i etičkih dvojba.

eurocentrizam

DEFINICIJA: svjestan ili nesvjestan ideološki proces kojim se Europa i europska kulturna obilježja prikazuju kao normalna, prirodna ili univerzalna

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 84.

ENGLESKI: eurocentrism

evolucija

DEFINICIJA: proces stalne biološke ili kulturne promjene uz postupni prelazak iz jednoga stanja u drugo

ENGLESKI: evolution

evolucija po muškoj liniji

DEFINICIJA: pretpostavka prema kojoj se većina evolucijskih promjena događa u muškoj nasljednoj liniji kao posljedica većega broja staničnih dioba u odnosu na žensku nasljednu liniju

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: male-driven evolution

evolucijska sinteza

DEFINICIJA: teorija koja spaja načela postupne evolucije putem prirodnoga odabira s genetičkim spoznajama

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: moderna sinteza

ENGLESKI: evolutionary synthesis

NAPOMENA: Ova teorija povezuje rezultate različitih znanstvenih disciplina: genetike, ekologije, matematike, embriologije, paleontologije, sistematike, ponašanja životinja i dr. Također pretpostavlja da se makroevolucijske promjene mogu objasniti mikroevolucijskim promjenama.

evolucijska vrsta

DEFINICIJA: razvojni niz populacija od pretka do potomaka koji se evolucijski razvio odvojeno od drugih takvih nizova

ENGLESKI: evolutionary species

evolucijske sile

DEFINICIJA: sile koje dovode do promjena u učestalostima alela iz jednoga naraštaja u drugi

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H.

Human population genetics.
Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell,
c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: evolucijski
mekanizmi

ENGLESKI: evolutionary forces

evolucionizam

DEFINICIJA: teorija prema kojoj su
kulture razlike među društvima
posljedica različitoga stupnja
napretka njihova razvoja

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia
of Anthropology / edited by H.
James Birx. Thousand Oaks: Sage
Publications, Inc., 2006.

DOPUŠTENI NAZIV: kulturni
evolucionizam

ENGLESKI: evolutionism

NAPOMENA: Evolucionizam promatra
razvoj kulture poput razvoja
organizama od jednostavnih oblika
prema složenim oblicima. Pojavljuje
se u 19. stoljeću, a najvažniji su
predstavnici Herbert Spencer,
Edward B. Tylor i Lewis H. Morgan.

F statistika

DEFINICIJA: matematički model
genetičke diferencijacije populacija
koji se zasniva na korelaciji između
alela pojedinaca u populaciji

VRELO DEFINICIJE: Wright, S. The
interpretation of population
structure by F-statistics with special
regard to systems of mating. //
Evolution. 19(1965), str. 395–420.

ENGLESKI: F statistics

NAPOMENA: Ovaj je model osmislio
Sewall Wright. Pretpostavlja
razdvajanje osnivačke populacije
na mnoštvo subpopulacija
tijekom vremena i opisuje razinu
srođivanja u populaciji na više
razina: u subpopulaciji (FIS), između
subpopulacija (FST) te u cjelokupnoj

populaciji (FIT). Upotrebljava
se i naziv fiksacijski indeks kao
istoznačnica za FST ili F statistiku.

fatička komunikacija

DEFINICIJA: komunikacija čiji je jedini
cilj uspostavljanje i održavanje
međuljudskih odnosa

VRELO DEFINICIJE: Crystal, David. 1992.
Gesture. U: The Oxford Companion
to the English Language. McArthur,
T. (ur.) Oxford / New York: OUP. Str.
440., 779.

ENGLESKI: phatic communion; phatic
communication

NAPOMENA: Naziv je uveo B.
Malinowski za komunikaciju čiji je
cilj izražavanje ljudske solidarnosti.
Primjeri fatičke komunikacije
obuhvaćaju pozdravne formule,
komentare o vremenskim uvjetima
ili raspirivanje o sugovornikovu
zdravlju na početku razgovora.

feministička antropologija

DEFINICIJA: teorijska perspektiva
koja je usredotočena na rodnu
nejednakost, društveni položaj i
ulogu žena u društvu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms,
L. R. Cultural anthropology. Ninth
edition. Belmont USA: Thomson
Wadsworth, 2007., 481.

ENGLESKI: feminist anthropology

NAPOMENA: Pristup se razvio
kao reakcija na postojeći
androcentrizam u antropologiji.

feministička arheologija

DEFINICIJA: znanstveni pristup koji
proučava rodnu nejednakost u
arheološkoj praksi

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of
Archaeology / ur. Deborah M.
Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/
Academic Press, 2008., 1128.

ENGLESKI: feminist archaeology

NAPOMENA: Feministički arheolozi

nastoje izložiti kritici i otkloniti muške predrasude u arheološkome tumačenju, izobrazbi i javnome prezentiranju arheologije, kao i rodnu nejednakost pri zapošljavanju u struci. U sklopu rodne arheologije bave se pitanjima djelovanja žena.

fenomenologija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja proučava kako ljudi doživljavaju i tumače iskustva u svakodnevnome životu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 779.

ENGLESKI: phenomenology

fenotip

DEFINICIJA: značajke organizma nastale međudjelovanjem genotipa i okoliša

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: phenotype

fenotipska plastičnost

DEFINICIJA: sposobnost genotipa da pod utjecajem okoliša proizvede različite fenotipe

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: fenotipska modifikabilnost

ENGLESKI: phenotypic plasticity

fetiš

DEFINICIJA: predmet za koji se vjeruje da ima duhovnu snagu i magične moći

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 766.

ENGLESKI: fetish

NAPOMENA: Naziv su često upotrebljavali antropolozi potkraj 19. stoljeća za opisivanje ritualnih predmeta koji se rabe u tzv. primitivnim društvima.

fetišizacija

DEFINICIJA: pripisivanje fetišnih značajka određenome materijalnom ili nematerijalnom entitetu

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 766.

ENGLESKI: fetishization

NAPOMENA: Naziv fetišizacija može imati negativnu konotaciju iracionalnoga precjenjivanja fetišiziranoga objekta. Karl Marx u Kapitalu govori o fetišizaciji robe kojoj se pogrešno pripisuju moć i djelatnost, dok se ljude, koji doista jesu djelatni, tretira kao stvari, odnosno kao radnu snagu koja se može kupiti i prodati na tržištu.

filiacija

DEFINICIJA: rodbinska povezanost preko oca ili majke i prava koja iz nje proizlaze

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 149.

ENGLESKI: filiation

film istine

DEFINICIJA: stil dokumentarnoga filma koji problematizira stvarnost prikazujući međudjelovanje između snimatelja i subjekata

DOPUŠTENI NAZIV: *cinéma vérité*

ENGLESKI: cinéma vérité

FRANCUSKI: cinéma vérité

NAPOMENA: Film istine nastao je u Francuskoj pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća inspiriran ruskim redateljem Dzigom Vertovim i njegovim pokretom kino-pravda. Slično direktnom filmu, i u filmu istine snimatelj upotrebljava laganu ručnu kameru te spontano snima svijet oko sebe, ali pritom ne skriva prisutnost, nego se aktivno uključuje u potragu za istinom. U praksi su se film istine i direktni film toliko približili da su postali sinonimni. Najpoznatiji predstavnik filma istine francuski je snimatelj i antropolog Jean Rouch.

filogenetička linija

DEFINICIJA: slijed i međusobni odnosi potomaka zajedničkoga pretka

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: evolucijska linija

ENGLESKI: phylogenetic lineage; evolutionary lineage; lineage

filogenetička mreža

DEFINICIJA: slikovni prikaz evolucijskih odnosa koji sažima više evolucijskih stabala

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

NEPREPORUČENI NAZIV: filogenetska mreža

ENGLESKI: phylogenetic network

filogeneza

DEFINICIJA: evolucijska povijest vrsta i njihovih odnosa

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK:

Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: filogenija

ENGLESKI: phylogeny

filozofska antropologija

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja se bavi temeljnim pitanjima čovjekova postojanja i smisla života

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 172.

ENGLESKI: philosophical anthropology

NAPOMENA: Najvažniji su predstavnici filozofske antropologije Max Scheler, Helmuth Plessner, Martin Heidegger, Arnold Gehlen, Ernst Cassirer i dr.

fisijska

DEFINICIJA: razdvajanje rodbinske skupine na najmanje dvije nove skupine

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 274.

ENGLESKI: fission

fiziološka antropologija

DEFINICIJA: grana biološke antropologije koja proučava fiziološke odgovore ljudi na uvjete okoliša

VRELO DEFINICIJE: Current topics in physiological anthropology / urednici Masahiko Sato et al. Zagreb: Hrvatsko antropološko društvo, 2000.

ENGLESKI: physiological anthropology

fokus-skupina

DEFINICIJA: kvalitativna metoda prikupljanja podataka koja se oslanja na interakciju sudionika odabranih osobina, okupljenih u manje skupine u kojima raspravljaju

o zadanim temama

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 47.

DOPUŠTENI NAZIV: fokus-grupa

ENGLESKI: focus group

KONTEKST: Treba još jednom naznačiti da je metoda fokus grupe superioran mehanizam za generiranje hipoteza kad se malo zna o problemu koji se izučava. Različite socijalno osjetljive i nedovoljno istražene hipoteze pokazuju relevantnost fokus grupa te omogućuju pristup rijetkim pojavama ili pojavama koje je teško promatrati i istraživati. Fokus grupe omogućuju i prikupljanje informacija o ispitanicima koji nisu nužno prisutni (istraživanje običaja, religija), zatim istraživanja u području komunikacija, antropologije i etnografije, gdje su pravilan pristup i ulaženje u dubinu teme istraživanja omogućeni tek putem fokus grupe.

VRELO KONTEKSTA: Skoko, B., V.

Benković. Znanstvena metoda fokus grupa – mogućnosti i načini primjene. Politička misao, god. 46, br. 3, 2009., str. 217–236., 229.

NAPOMENA: Osnovni je cilj fokus-skupine potaknuti dubinsku diskusiju kojom će se istražiti vrijednosti ili stajališta ispitanika prema nekome problemu ili temi, odnosno razumjeti i objasniti značenja, vjerovanja i kulturu koja utječe na osjećaje, stajališta i ponašanja individua.

folklor

DEFINICIJA: tradicionalno kolektivno umjetničko stvaralaštvo koje se održava usmenom komunikacijom i

arhetipskim ponašanjem

VRELO DEFINICIJE: D. Rihtman-Augustin: Folklor, folklorizam i suvremena publika. Etnološka tribina, 1 (god. 7/8) 1978. str. 21–28., 21.

ENGLESKI: folklore

NAPOMENA: Folklor je uobičajen zajednički naziv za oblike narodne književnosti, glazbe, plesova, dramskoga i likovnoga stvaranja čiji stvaratelj obično ostaje nepoznat, tako da nitko nema pravo autorstva. Ključno obilježje folkloru očituje se stoga u kreativnoj slobodi raspolaganja i manipuliranja gotovim djelima.

folkloristika

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja proučava folklor

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A.

Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 383.

ENGLESKI: folkloristics

fonocentrizam

DEFINICIJA: logocentrizam koji govoru daje prednost pred pismom

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 734.

ENGLESKI: phonocentrism

KONTEKST: Sosirovsko (strukturalističko) isticanje prirodne veze između zvuka i smisla rezultiralo je potiskivanjem pisma. Međutim, Derida razmatra i nefonetsku varijantu jezika, kakvi su hijeroglifi, i time želi da ukaže na nedostatke fonocentrizma kao lingvističke metode zapadne metafizike.

VRELO KONTEKSTA: Radaković, Vanja. 2011. Recepcija dekonstrukcije u američkoj teoriji književnosti.

Studentski časopis za književnost, književnu i kulturnu teoriju književnosti 10/10. 347-388., 355.
NAPOMENA: Naziv je uveo J. Derrida u sklopu kritike logocentrizma.

forenzička antropologija

DEFINICIJA: primijenjena grana biološke antropologije koja s pomoću bioantropoloških metoda rekonstruira događaje i identificira sudionike u sklopu sudskih i/ili policijskih istraga

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

NEPREPORUČENI NAZIV: forenzična antropologija

ENGLESKI: forensic anthropology

formalna analiza

DEFINICIJA: analiza kulturnih elemenata koja se temelji na formalnim obilježjima, a ne na kulturnim specifičnostima
VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 767.

ENGLESKI: formal analysis

fosil

DEFINICIJA: ostatci ili tragovi izumrlih organizama

VRELO DEFINICIJE: Philip L. Stein, Bruce M. Rowe. 1974. Physical Anthropology. McGraw-Hill Publishing Company, 483.

ENGLESKI: fossil

fotogrametrija

DEFINICIJA: metoda mjerenja morfoloških dimenzija ljudskoga

tijela na fotografijama osobe postavljene u standardne položaje
VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: photogrammetry

NAPOMENA: Fotogrametrija se često rabi u somatotipiji.

frakcija

DEFINICIJA: neformalni oblik udruživanja u čvrsto definiranim političkim jedinicama

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 481.

ENGLESKI: faction

fraktalna rekurzivnost

SKRAĆENI NAZIV: rekurzija

DEFINICIJA: ikonizacija odnosa suprotstavljenih identiteta koji se s jedne razine društvene pojavnosti prenosi na druge

VRELO DEFINICIJE: Irvine, Judith, Gal, Susan . 2000. "Language Ideology and Linguistic Differentiation". U Regimes of Language. Ideologies, Politics, and Identities. Paul Kroskrity, ur. Santa Fe: SAR Press, 35–83., 38.

ENGLESKI: fractal recursivity

KONTEKST: Osim toga, u njegovoj karakterizaciji lingvističkih razlika prepoznajemo lokalne instance pragmatičko-semiotičkih procesa, koje su Judith Irvine i Susan Gal (2000: 37-38) definirale kao ikonizaciju i fraktalnu rekurzivnost: fonetske/fonološke varijacije u ograničenom broju leksema postaju operativni indeksikalno-ikonički znakovi govornih/dijalektalnih razlika, koje se u svom redu koreliraju s konstrukcijom ili percepcijom sociokulturnih razlika

na konfesionalnom planu (unutar Bukovice) kao i na regionalnoj razini (priobalja spram zaleđa).

VRELO KONTEKSTA: Plas, P. (2008) Narod, govor, Akademija: interdiskurzivnost i kolektivni identitet u jednoj sjevernodalmatinskoj etnografiji, 1899.-1900. Narodna umjetnost 45/2, 7–43., 24.

NAPOMENA: Naziv su osmislile J. Irvine i S. Gal za reprodukciju istoga semiotičkog odnosa suprotstavljenih "normalnih" i "drugih" društvenih identiteta na raznim društvenim razinama: lokalnoj (npr. govorne razlike koje pokazuju opreku između stanovnika istočnoga i zapadnoga dijela otoka Hvara), regionalnoj (otoci prema kopnu ili priobalje prema zaleđu – boduli/vlaji) i nacionalnoj (obala prema unutrašnjosti – blitvari/žabari).

frenologija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja na temelju oblika lubanje određuje čovjekove mentalne sposobnosti i karakterne osobine

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 584.

ENGLESKI: phrenology

POVEZNICA: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:1895-Dictionary-Phrenolog.png>

NAPOMENA: Bečki liječnik Franz J. Gall autor je frenološkoga pristupa prema kojemu svako od urođenih mentalnih obilježja počiva u posebnome organu na površini mozga čija veličina odražava izraženost toga obilježja za neku osobu. Mozak je podijeljen na zone nazvane po obilježjima koja se navodno u njima nalaze (npr.

borbenost, sposobnost zapažanja i sl.). Iako je nakon razdoblja popularnosti u 19. stoljeću frenologija potpuno odbačena u znanosti, neke njezine postavke koje se odnose na lokalizaciju emocija, mišljenja i opažanja u mozgu doprinijele su daljnjemu razvoju neuroznanosti i psihologije.

fundacionalizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu se znanje temelji na dvjema vrstama uvjerenja, osnovnima koja su neupitna i opravdanim koja se izvode iz osnovnih

VRELO DEFINICIJE: Fieser, J. i Dowden, B. (eds) Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/>

ENGLESKI: foundationalism

fundamentalizam

DEFINICIJA: uvjerenost u apsolutnu istinitost nekoga svjetonazora ili vjerovanja i nastojanje da se ono potpuno i neposredno primijeni u svim sferama ljudskoga života

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 767.

ENGLESKI: fundamentalism

NAPOMENA: Naziv se najviše povezuje s vjerskim fundamentalizmom koji zahtijeva strogo poštovanje temeljnih načela određene vjere, apsolutizirajući njihovu istinitost, nepogrešivost i valjanost, uz snažno protivljenje suvremenom procesu sekularizacije.

funkcija

DEFINICIJA: svrha ili zadaća pojedinih elemenata društvene strukture u

održavanju društvenoga sustava
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 767.

ENGLESKI: function

NAPOMENA: Pojam je osobito važan u strukturnome funkcionalizmu.

funkcionalna hrana

DEFINICIJA: namirnice obogaćene prehranbenim tvarima koje pogoduju zdravlju

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

ENGLESKI: functional foods

fuzija

DEFINICIJA: udruživanje dviju ili više rodbinskih skupina

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 274.

ENGLESKI: fusion

Gemeinschaft

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - njemački

DEFINICIJA: jednostavna društvena organizacija utemeljena na obitelji, bliskim i stabilnim društvenim vezama te solidarnosti

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1028.

DOPUŠTENI NAZIV: zajednica

ENGLESKI: community

KONTEKST: Isprva oduševljen modernom i gradom kao mjestom trijumfa individualnosti, Simmel se potom, slično današnjim kritičarima globalizacije kao komodificirane sfere u kojoj protječe kapital koji bezobzirno baca u bijedu i očaj područje po područje,

stanovništvo po stanovništvo, zabrinuto pita ne vodi li smjena seoskog *Gemeinschafta* gradskim *Gesellschaftom* u ono što je nazvao tragedijom moderne kulture.

VRELO KONTEKSTA: Katunarić, V.: Rajska zajednica i društveni pakao: Kritička razmatranja uz Castellsovu reinterpretaciju Tönniesove dihotomije. Soc. ecol. Zagreb, Vol. 17/1 (2008.) 23–45., 28.

NAPOMENA: Za njemačkoga sociologa Ferdinanda Tönniesa zajednica (*Gemeinschaft*) i društvo (*Gesellschaft*) idealni su tipovi društvene organizacije. Naziv *Gemeinschaft* označuje seljačke zajednice koje karakterizira osjećaj sigurnosti i bliski osobni odnosi definirani i regulirani tradicionalnim društvenim pravilima.

gen

DEFINICIJA: slijed DNK-a koji sadržava zapis redoslijeda karika za funkcionalni polipeptid ili RNK

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: gene

gen FOXP2

DEFINICIJA: gen koji je povezan s razvojem moždanih struktura odgovornih za produkciju ljudskoga govora

VRELO DEFINICIJE: Tomasello, Michael (2008) Origins of Human Communication, MIT Press, 235.

ENGLESKI: FOXP2 gene

KONTEKST: Iako se danas zaista sve više govori o genetskoj podlozi PJT-a te ih povezuju s genima FOXP2 i CNTNAP2 (Vernes i sur., 2008), nema slaganja oko mehanizma koji dovodi do narušenog jezika: radi li

se o poremećaju slušne percepcije (Tallal, 1976), radnog pamćenja (Gathercole, 2006) ili nekoga specifičnog dijela jezičnog sustava, na primjer fonologije (Leonard, 1998), morfologije (Rice i sur., 1995) ili sintakse (Clahsen, 1989).

VRELO KONTEKSTA: Palmović, Marijan, Galić Jušić, Ines. Anticipirajući pokreti oka i posebne jezične teškoće. *Suvremena lingvistika*, Vol. 36 (2010) No. 70, 195–208., 198.

NAPOMENA: Mutacije na genu FOXP2 smanjuju jezičnu i motoričku sposobnost, što navodi na zaključak o njegovoj važnosti za razvoj ljudskoga jezika. Tezu podupire i činjenica da se taj gen u čovjekolikih majmuna, čovjekovih najbližih evolucijskih rođaka, razlikuje od ljudskoga. S druge strane, analiza drevnoga DNK-a *Homo neanderthalensis*a pokazala je postojanje gena FOXP2 istovjetnoga ljudskome.

genealogija

DEFINICIJA: metoda iscrpne povijesne analize odnosa moći

ENGLESKI: genealogy

NAPOMENA: Naziv rabi Michel Foucault u analizi zaboravljenih sukoba moći koji postoje i danas.

generacija

DEFINICIJA: osobe iste dobi ili genealoške razine

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 767.

KRATICA - MEĐUNARODNA: g

ENGLESKI: generation

NAPOMENA: U rodbinskom nazivlju

generacija označuje odnos između potomaka i predaka bez obzira na tip rodbinskoga odnosa i stvarnu dob pojedinaca. U širem smislu odnosi se na osobe koje su rođene približno u isto doba (npr. predratna generacija), a proučavanje generacijskih razlika, u stajalištima ili očekivanjima, jedan je od načina razumijevanja kulturnih promjena.

generacijsko vrijeme

DEFINICIJA: prosječno vrijeme između rođenja roditelja i potomka u nekoj populaciji

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: generation time

generativna antropologija

DEFINICIJA: teorijski pristup prema kojemu se nastanak i uporaba simbola povezuje s jednim izvornim događajem u ranoj ljudskoj povijesti kada je skupina ljudi okupljena oko željenoga predmeta kolektivno odustala od njegova prisvajanja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 106.

ENGLESKI: generative anthropology

NAPOMENA: Teoriju je razvio Eric Gans u djelu *The origin of language*, oslanjajući se na francuskoga filozofa Renéa Girarda. Prema generativnoj antropologiji, kada su pojedinci u jednome trenutku odustali od nadmetanja i borbe oko nekoga predmeta, on se počeo pamtit i kao simbol, stvarajući tako začetke religije i jezika.

genetička udaljenost

DEFINICIJA: mjera genetičke različitosti dviju populacija na temelju učestalosti alela u njihovim genskim zalihama

VRELO DEFINICIJE: Johnston, F. E.; Selby, H. A. *Anthropology: The Biocultural View*. Dubuque, Iowa: William C. Brown, 1978.

ENGLESKI: genetic distance

genitor

DEFINICIJA: pretpostavljeni biološki otac djeteta

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 768.

ENGLESKI: genitor

NAPOMENA: Genitor ne mora biti i pravno i društveno priznat otac.

genocid

DEFINICIJA: namjerno i sustavno ubijanje pripadnika nacionalne, vjerske ili etničke skupine

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 764.

ENGLESKI: genocide

NAPOMENA: Naziv je 1944. godine uveo američki pravnik Raphael Lemkin da bi opisao nacistička zlodjela prema Židovima i drugim skupinama.

genom

DEFINICIJA: cjelokupni slijed DNK-a nekoga organizma

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *Human population genetics*. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: genome

genotip

DEFINICIJA: kombinacija alela na najmanje jednome lokusu neke jedinke

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004., 503.

ENGLESKI: genotype

genska heterogenost

DEFINICIJA: pojava da isti fenotip može biti posljedica različitih alelnih ili nealelnih mutacija u jednome genu ili u više njih

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *Human population genetics*. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

NEPREPORUČENI NAZIV: genetička heterogenost

ENGLESKI: genetic heterogeneity

genska prepreka

DEFINICIJA: zemljopisna ili kulturna prepreka protoku gena koja dovodi do promjena u učestalosti alela

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: genetic boundary; genetic barrier

genska raznolikost

DEFINICIJA: raznolikost neke populacije na razini pojedinačnih gena

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: genetic diversity

NAPOMENA: Genska raznolikost

važna je za očuvanje populacije jer omogućuje prilagodbu nakon promjene uvjeta okoliša.

genska rekombinacija

DEFINICIJA: razmjena odsječaka DNK-a između kromosomskoga para

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

DOPUŠTENI NAZIV: rekombinacijski događaj

ENGLISKI: genetic recombination; recombination event

NAPOMENA: Genska rekombinacija obično se odvija u mejozi.

genski biljeg

DEFINICIJA: lokus koji se može rabiti za utvrđivanje genske strukture populacije ili kao referentna točka pri utvrđivanju položaja drugih genskih lokusa

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLISKI: genetic marker

genski polimorfizam

SKRAĆENI NAZIV: polimorfizam

DEFINICIJA: prisutnost najmanje dvaju alela na jednome genskom lokusu čija je učestalost u populaciji najmanje 1 %

ENGLISKI: genetic polymorphism

NAPOMENA: Posljedica polimorfizma prisustvo je nekoliko različitih fenotipa. Među prvim poznatim polimorfizmima serogenski su polimorfizmi ABO, Rh i HLA.

genski pomak

DEFINICIJA: proces promjene u genskome sastavu populacije pod utjecajem slučajnih čimbenika

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

NEPREPORUČENI NAZIV: genski drift

ENGLISKI: genetic drift

NAPOMENA: U malim populacijama genski pomak najčešće dovodi do promjene u učestalosti alela.

gensko miješanje populacija

DEFINICIJA: razmjena gena među populacijama

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

DOPUŠTENI NAZIV: razmjena gena

ENGLISKI: admixture

NAPOMENA: Naziv gensko miješanje populacija često se odnosi na razmjenu gena među zemljopisno udaljenim populacijama.

gensko opterećenje

DEFINICIJA: broj nepovoljnih alela u genskoj zalihi neke populacije ili cijele vrste

VRELO DEFINICIJE: Gillespie, J. H. Population genetics: a concise guide. Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press, c1998.

ENGLISKI: genetic load

NAPOMENA: Gensko opterećenje označuje relativnu vjerojatnost da će prosječni pojedinac u populaciji umrijeti prije reproduktivne dobi zbog nepovoljnih gena koji mogu biti rezultat selekcije ili mutacije. Srođivanje obično prouzročuje povećanje genskoga opterećenja.

geoarheologija

DEFINICIJA: primjena geoloških metoda i tehnika na arheološkim nalazištima i u njihovoj okolini

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of

Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1524.

ENGLESKI: geoarchaeology

NAPOMENA: Geoarheologija tumači podrijetlo i prijenos taložina na arheološkim nalazištima te pruža uvid u fizičku geografiju okolice nalazišta.

geografski determinizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu geografski uvjeti određuju ljudska karaktera i kulturna obilježja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 107.

DOPUŠTENI NAZIV: zemljopisni determinizam

ENGLESKI: geographical determinism

NAPOMENA: Naziv se povezuje s difuzionističkim pristupom njemačkoga antropologa F. Ratzela u 19. stoljeću i njegovim pojmom *lebensraum* (životni prostor) koji je u razvijenome obliku preuzeo nacistički režim.

Gesellschaft

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - njemački

DEFINICIJA: složena, administrativno i tehnološki razvijena društvena organizacija utemeljena na obvezatnome pravu i natjecanju

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1074.

DOPUŠTENI NAZIV: društvo

ENGLESKI: society

KONTEKST: Ni kapitalizam niti nacionalizam kao, uvjetno rečeno, suvremene verzije opreke između *Gesellschaft* i *Gemeinschaft*, nisu mirne nego pomične točke. One se gibaju uslijed vanjskih, međusobnih

i unutrašnjih utjecaja.

VRELO KONTEKSTA: Katunarić, V.:

Rajska zajednica i društveni pakao: Kritička razmatranja uz Castellsovu reinterpretaciju Tönniesove dihotomije. Soc. ecol. Zagreb, Vol. 17/1 (2008.) 23–45., 28.

NAPOMENA: Za njemačkoga sociologa Ferdinanda Tönniesa zajednica (*Gemeinschaft*) i društvo (*Gesellschaft*) idealni su tipovi društvene organizacije. Naziv *Gesellschaft* označuje društvo pojedinaca vođenih osobnim interesom i proračunatošću, u kojemu su ljudski odnosi neosobni, neizravni i racionalno konstruirani.

gesta

DEFINICIJA: vidljiva tjelesna kretnja kojom se prenosi poruka

VRELO DEFINICIJE: Crystal, David. 1992. Gesture. U: The Oxford Companion to the English Language. McArthur, T. (ur.) Oxford / New York: OUP. Str. 440., 440.

ENGLESKI: gesture

NAPOMENA: Kao oblik neverbalne komunikacije geste mogu zamjenjivati ili nadopunjavati verbalnu poruku.

Gestalt teorija

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - njemački

DEFINICIJA: psihološki pristup koji zagovara proučavanje pojava kao cjelina, uzimajući u obzir njihovu konfiguraciju i unutrašnje odnose

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 768.

ENGLESKI: Gestalt theory

NAPOMENA: Ovaj je pristup utjecao na Školu kulture i osobnosti.

giboni

DEFINICIJA: porodica primata koja pripada natporodici hominoida

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1947.

DOPUŠTENI NAZIV: mali čovjekoliki majmuni; *Hylobatidae*

ENGLESKI: gibbons

LATINSKI: Hylobatidae

NAPOMENA: Giboni su primati bez repa koji žive na drveću u jugoistočnoj Aziji.

ginocentrizam

DEFINICIJA: pogled na svijet iz ženske perspektive u kojemu žena zauzima središnje mjesto

ENGLESKI: gynocentrism

KONTEKST: Androcetrizam (muško centrirano gledište) je tumačenje na određeni način kojem se suprotstavlja ginocentrizam (žensko centrirano gledište): drugačija gledišta koja tumače iste podatke na različit način te uz otvorenost kritici i reviziji sudova dekonstruiraju samorazumljivu univerzalnost.

VRELO KONTEKSTA: Škrlec, Marija. 2010. Dihotomija privatno/javno u ženskom ključu. Čemu, Vol IX, No. 18/19, 264–291, 275.

glavar

DEFINICIJA: priznati vođa lokalne skupine

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 769.

DOPUŠTENI NAZIV: starješina

ENGLESKI: headman

KONTEKST: Njega je u Vrsima

podupirao glavar sela Jandre Mrkela te uži krug prijatelja (Stanko Perinić Stanarić, Šime Perinić Gare, Joso Perinić Bocko, Jandre Nemarić Čoko, Frane Nemarić Burkov, Mate Perinić i drugi) i rodbine iz najbrojnijega plemena Predovana.

VRELO KONTEKSTA: Diklić, M. Vrsi uoči Drugoga svjetskog rata, Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru, sv. 47 (2005) 381–392., 386.

NAPOMENA: Glavar je naziv za različite vrste lokalnih vođa koje je priznavala kolonijalna uprava, najčešće na razini seoske zajednice. U društvenoj organizaciji s poglavicom na čelu naziv označuje vođu nižega ranga od poglavice.

glavne linije dlana

DEFINICIJA: epidermni grebeni koji iz triradijusa ispod svih prsta osim palca izlaze prema dlanu

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

DOPUŠTENI NAZIV: glavne palmarne linije

ENGLESKI: palmar main lines

globalizacija

DEFINICIJA: proces komunikacijskoga, ekonomskoga, kulturnoga i društvenoga umreživanja na svjetskoj razini

VRELO DEFINICIJE: Beck, Ulrich, Što je globalizacija?: zablude globalizma - odgovori na globalizaciju, Zagreb: Vizura, 2003.

ENGLESKI: globalisation

globalizam

DEFINICIJA: poimanje svijeta kao cjeline kojom vlada ideologija svjetskoga tržišta i neoliberalizma

VRELO DEFINICIJE: Beck, Ulrich, Što je globalizacija?: zablude globalizma - odgovori na globalizaciju, Zagreb:

Vizura, 2003., 24.

ENGLESKI: globalism

KONTEKST: Globalizam je neočekivani odgovor kako ksenofobičnoj tezi o nesumjerljivosti različitih kultura tako i kolonizirajućem porivu europske moderne koja je sebe razumjela univerzalistički, kao sudbinu cijeloga globusa.

VRELO KONTEKSTA: Rodin, D. (2001.): Putovi politologije, Barbat, Zagreb, 344.

NAPOMENA: Pod tim nazivom U. Beck podrazumijeva svođenje višedimenzijske globalizacije na samo jednu, i to ekonomsku dimenziju, dok se ostale dimenzije globalizacije (ekološka, kulturna, politička, civilno-društvena) spominju samo u kontekstu dominacije sustava svjetskoga tržišta.

glokalizacija

DEFINICIJA: proces modifikacije globalnih utjecaja u lokalnim kontekstima

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 104.

ENGLESKI: glocalization

NAPOMENA: Naziv glokalno popularizirao je britanski sociolog R. Robertson tijekom devedesetih godina 20. stoljeća, a kasnije ga je doradio Z. Bauman. Naziv je nastao spajanjem naziva globalno i lokalno, a podrazumijeva njihov međusobni utjecaj i lokalni otpor prema globalnome kulturnom ujednačivanju.

glotokronologija

DEFINICIJA: statistička metoda za procjenu vremena odvajanja srodnih jezika

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007.

ENGLESKI: glottochronology

gonadarhe

DEFINICIJA: početak sazrijevanja spolnih žlijezda u pubertetu

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

PREDLOŽENI NAZIV: spolna zrelost

ENGLESKI: gonadarche

NAPOMENA: Gonadarhe označuje početak lučenja spolnih hormona i proizvodnju spolnih stanica.

gorile

DEFINICIJA: rod primata iz potporodice *Homininae*

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1947.

DOPUŠTENI NAZIV: *Gorillae*

ENGLESKI: gorilla

LATINSKI: *Gorillas*

NAPOMENA: Gorile su najveći živi primati. Žive u srednjoj i zapadnoj Africi.

govor

DEFINICIJA: osnovna komunikacijska djelatnost čovjeka kojom proizvodi i tumači glasovne znakove uz koje se vežu određena značenja

ENGLESKI: speech

NAPOMENA: Govor je općeljudska značajka utemeljena na biološki uvjetovanoj sposobnosti za proizvodnju i razumijevanje artikuliranih glasova ili neverbalnih znakova koji ih zamjenjuju (znakovni jezik) ili dopunjuju (geste, grimase, smijeh) u ljudskome međudjelovanju.

govor tijela

DEFINICIJA: neverbalna komunikacija svjesnim ili nesvjesnim tjelesnim pokretima

DOPUŠTENI NAZIV: jezik tijela

ENGLESKI: body language

govorna zajednica

DEFINICIJA: zajednica koja dijeli znanje o pravilima govornoga ponašanja i njegove interpretacije

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. *Linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 72.

ENGLESKI: speech community

NAPOMENA: Govorna je zajednica temeljni pojam etnografije komunikacije prema Hymesu, koji postavlja društveni, a ne jezični entitet kao jedinicu metodološke analize.

govorni čin

DEFINICIJA: najmanja funkcionalna komunikacijska jedinica

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. *Linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 218.

ENGLESKI: speech act

NAPOMENA: Govorni čin najmanja je jedinica analize u etnografiji komunikacije. John L. Austin osmislio je teoriju govornih činova prema kojoj se govorni čini oblikuju na trima razinama: lokucijskoj, ilokucijskoj i perlokucijskoj. Svaka od njih zaslužna je za određenu dimenziju značenja.

govorni stil

DEFINICIJA: jezični izbori govornika ili pisaca u određenome kontekstu

VRELO DEFINICIJE: Deuber, Dagmar. 2012. *Style*. U: *Theories and*

Methods in Linguistics. Kortmann, Bernd (ur.)

ENGLESKI: speech style

gradualizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu se evolucijske promjene zbivaju postupno i jednolično akumulacijom malih nasljeđenih varijacija tijekom duljega razdoblja

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006.

ENGLESKI: gradualism

KONTEKST: U području evolucijske biologije gradualizam označava „... evoluciju prema stalnoj mjeri malih koraka...” (Rosenberg, 1985: 177).

VRELO KONTEKSTA: Kokić, T.: Pluralizam u objašnjenju evolucijskih činjenica. Zb. rad. filoz. fak. Split, 2/3 (2009/2010) 169–193., 176.

NAPOMENA: Postupnost evolucijskih promjena obilježje je darvinističkih teorija.

gramatologija

DEFINICIJA: dekonstrukcija logocentrizma zapadnjačke filozofije utemeljenoga na prevlasti govora nad pismom

VRELO DEFINICIJE: Biti, Vladimir. 1997. *Indeks*. U: *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska., 123.

ENGLESKI: grammarology

KONTEKST: I gramatologija je, kao »znanost o pismu«, izložena dubokoj nemogućnosti svojega epistemološkog utemeljenja: sam je pojam pisma »određen jednom povijesno-metafizičkom epohom kojoj možemo nazrijeti tek granicu (clôture)«, što ne znači nužno i svršetak (Derrida 1976, 12, prijevod modificiran), a „...

temeljni uvjet [pod kojim je moguća gramatologija] jest zasigurno potresanje logocentrizma”.

VRELO KONTEKSTA: Ž. Matijašević i L. Bekavac, Na rubu filozofije: Derrida i Freud. FILOZOFSKA ISTRAŽIVANJA 110 God. 28 (2008) Sv. 2 (397–414), 405.

NAPOMENA: Naziv *grammatology* 1952. godine skovao je jezikoslovac Ignace Gelb za znanstveno proučavanje pisama i sustava pisanja, odnosno njihova nastanka, razvoja, utjecaja tehnologije i medija pisanja na tekst, međutjecaja pisma i jezika te odnosa pisma i društva. Jacques Derrida proširio je prvotno značenje naziva pa u postmodernističkoj misli podrazumijeva poziciju suprotstavljanja logocentrizmu.

granični pojas zemljoradnje

DEFINICIJA: područje međudjelovanja lovno-sakupljačkih i zemljoradničkih zajednica s različitim oblicima dodira i razmjene

VRELO DEFINICIJE: Zvelebil, M. Agricultural Frontiers, Neolithic Origins, and the Transition to Farming in the Baltic Basin. Harvesting the Sea, Farming the Forest: the Emergence of Neolithic Societies in the Baltic Region, ur. Zvelebil, M., drugi Sheffield: Sheffield Academic Press, 9–27., 1998., 10.

ENGLESKI: agricultural frontier

NAPOMENA: Granični pojas zemljoradnje obično je širok, pokretan i dinamičan te dopušta prekopograničnu pokretljivost.

gravitirajuće područje nalazišta

DEFINICIJA: šire gospodarsko zaleđe arheološkoga nalazišta

ENGLESKI: site catchment

NAPOMENA: Sustavno proučavanje proizvoljno određenoga područja oko niza poznatih nalaza naziva se analiza gravitacijskoga područja nalazišta. Njezina je svrha rekonstrukcija privrede arheoloških nalazišta, a veličina gravitacijskoga područja određuje se prema materijalnim izvorima građe ili prema udaljenosti koja se od nalazišta mogla prevaliti za jedan dan.

grupni brak

DEFINICIJA: bračna zajednica najmanje triju osoba koje uzajamno dijele sva prava i odgovornosti

VRELO DEFINICIJE: Murdock, G. P. Social Structure New York: Macmillan, 1949., 24.

ENGLESKI: group marriage

POVEZNICA: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Group_marriage_01.svg

NAPOMENA: Svi partneri žive zajedno i dijele brigu o djeci i kućanstvu te održavaju uzajamne spolne odnose ovisno o seksualnoj orijentaciji (heteroseksualna, biseksualna itd.).

gubitak jezika

DEFINICIJA: postupno smanjenje uporabe jezičnoga idioma pojedinca ili zajednice

VRELO DEFINICIJE: De Bot, Kees. 2001. Language use as an interface between sociolinguistic and psycholinguistic processes in language attrition and language shift. In J. Klatte-Folmerand P. van Avermaet (eds.), Theories of maintenance and loss of minority languages .Münster: Waxmann, 65–82.

ENGLESKI: language loss

gubitak topline

DEFINICIJA: gubitak tjelesne energije u obliku topline

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: heat loss

NAPOMENA: Gubitak topline u prvome se redu odnosi na termodinamička svojstva smjese plinova podvrgnutih hiperbaričnim pritiscima.

gusti opis

DEFINICIJA: složen, istančan i iscrpan etnografski opis pojave u kojemu se spajaju tumačenja kazivača i etnografa u analizi širega kulturnog konteksta

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 252.

DOPUŠTENI NAZIV: podroban opis

ENGLESKI: thick description

KONTEKST: Metodologija koju je razvila Krasny da bi proizvela svoj gusti opis Beča ponešto je drukčija.

VRELO KONTEKSTA: S. Leboš, 2009., Po-imanje grada: Pledoaje za transdisciplinarno proučavanje urbaniteta Zagreba, Etnološka tribina 32, Vol. 39, 2009., str. 75–90., 86.

NAPOMENA: Naziv gusti opis uveo je Clifford Geertz u knjizi *The interpretation of cultures* kao određenje dobre etnografske, odnosno antropološke prakse.

gustoća naseljenosti

DEFINICIJA: broj stanovnika na određenome području

DOPUŠTENI NAZIV: gustoća stanovništva

ENGLESKI: population density

gustoća populacije

DEFINICIJA: broj jedinka neke populacije podijeljen s ukupnom veličinom površine koju naseljavaju

VRELO DEFINICIJE: Johnston, F. E.; Selby,

H. A. Anthropology: The Biocultural View. Dubuque, Iowa: William C. Brown, 1978.

DOPUŠTENI NAZIV: gustoća naseljenosti

ENGLESKI: population density

habitus

DEFINICIJA: skup simbolički strukturiranih, trajnih i prenosivih dispozicija usvojenih tijekom socijalizacije koji usmjeravaju individualno djelovanje, opažanje i tumačenje svijeta

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 114.

ENGLESKI: habitus

FRANCUSKI: habitus

KONTEKST: Jednako se tako efekt simboličke dominacije (seksualne, jezične, kulturne, rasne...) ne provodi u čistoj logici svjesne spoznaje, već u tami dispozicija habitusa koje su upisane u perceptivne sheme, prosudbe i djelovanja na kojima su zasnovane svjesne odluke i voljne kontrole – odnosi praktičke spoznaje i prepoznavanja, kako kaže – u dubini posve tamne.

VRELO KONTEKSTA: Protrka, M.: Tijelo-habitus-hexis, Filozofska istraživanja 104, God. 26 (2006) 941–951., 948.

NAPOMENA: Riječ je o jednome od temeljnih pojmova Bourdieuove teorije prakse za koji je naziv P. Bourdieu preuzeo od M. Maussa.

Habitus posreduje između društvenih struktura i prakse koja omogućuje odvijanje društvenoga života i reprodukciju ili preobrazbu struktura. Pojam habitusa usko je povezan s pojmom polja ili povijesno oblikovanih

društvenih institucija (npr. pravosuđe, obrazovanje, znanost, administracija) u kojima djeluje.

Haplorrhini

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski
DEFINICIJA: podred reda primata koji obuhvaća avetnjake, majmune i čovjekolike majmune

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1946.

DOPUŠTENI NAZIV: suhonosci

ZASTARJELI NAZIV: pravi majmuni

ENGLESKI: Haplorrhini

haploskupina

DEFINICIJA: skupina filogenetički srodnih haplotipova

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: haplogrupa

ENGLESKI: haplogroup

haplotip

DEFINICIJA: kombinacija alela ili sljedova DNK-a koja se nasljeđuje kao cjelina

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: haplotype

haptička komunikacija

DEFINICIJA: komunikacija dodirom
VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 482.

DOPUŠTENI NAZIV: taktilna komunikacija

ENGLESKI: haptic communication

Hardy-Weinbergova ravnoteža

DEFINICIJA: princip prema kojemu se u velikim populacijama u kojima vrijede uvjeti nasumičnoga parenja i nema prirodnoga odabira, učestalosti gena ili alela ne mijenjaju iz generacije u generaciju

VRELO DEFINICIJE: Hunter, D. E. K.; Whitten, P. Anthropology: Contemporary Perspectives. 3rd edition. New York: Little, Brown & Co., 1982.

ENGLESKI: Hardy-Weinberg equilibrium

harmonični režim

DEFINICIJA: rodbinski sustav u kojemu se pravilo nasljeđivanja podudara s pravilom naseljavanja

ENGLESKI: harmonic regime

NAPOMENA: Primjeri harmoničnoga režima su patrilinearno nasljeđivanje i patrilokalnost. Naziv uvodi francuski antropolog Claude Lévi-Strauss u djelu *Elementarne strukture srodstva*.

havajsko nazivlje

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu se za sve rođake istoga spola i naraštaja rabi isti naziv

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 282.

DOPUŠTENI NAZIV: havajski sustav

ENGLESKI: Hawaiian system; Hawaiian kinship terminology

hegemonija

DEFINICIJA: prevlast jedne društvene skupine nad drugom koja se ostvaruje neprisilnim načinima kao primjerena nužnost

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 769.

ENGLESKI: hegemony

NAPOMENA: Pojam je upotrebljavao talijanski filozof, pisac i političar Antonio Gramsci da bi opisao kulturne procese s pomoću kojih vladajuće elite konstruiranjem ideologija, vjerovanja i vrijednosti opravdavaju i time mentalno pokoravaju podčinjene, održavajući tako postojeći sustav moći.

heimlich

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - njemački

DEFINICIJA: koji je poznat, blizak i ugodan te skriva ono što je nelagodno i strano

DOPUŠTENI NAZIV: domaće; blisko

ENGLESKI: homely

NAPOMENA: Naziv je rabio S. Freud. *Heimlich* potječe od njemačke riječi *Heim* (dom) koja je dvosmislena. S jedne strane označuje ono što pripada domaćemu, poznatomu, ugodnomu i prijateljskomu, a s druge strane implicira tajnost i skrivenost.

heliocentrizam

DEFINICIJA: smjer u difuzionizmu koji počiva na ideji da cjelokupna ljudska kultura potječe od drevnoga egipatskog kulta Sunca

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 769.

ENGLESKI: heliocentrism

NAPOMENA: Glavni predstavnici heliocentrizma britanski su antropolozi G. Elliot Smith i W. J. Perry.

hermeneutika

DEFINICIJA: umijeće tumačenja i razumijevanja teksta

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University

Press, 2010.

ENGLESKI: hermeneutics

NAPOMENA: Naziv se u antropologiji povezuje s teorijskim stajalištem simboličke antropologije prema kojemu je zadaća etnografske prakse da kulturu tumači ili "čita" kao tekst.

heterodoksija

DEFINICIJA: skup vjerovanja i vrijednosti koje podrivaju norme društvenoga polja

VRELO DEFINICIJE: Webb, Jen; Schirato, Tony; Danaher, Geoff (2002) *Understanding Bourdieu*, London: SAGE, 13.

ENGLESKI: heterodoxy

KONTEKST: Suprotnost između „ortodoksije“ i „heterodoksije“ u kulturnom polju homologna je, dakle, borbi za održanje ili subverziji simboličkog poretka u socijalnom polju (odnosno polju socijalnih klasa).

VRELO KONTEKSTA: Fanuko, Nenad. Kulturni kapital i simbolička moć: tri aspekta Bourdieuove teorije ideologije. *Školski vjesnik*, Split, Vol. 61 (2012), br. 1-2, 7-41, 34.

NAPOMENA: Heterodoksija je suprotstavljanje ortodoksiji, tj. preispitivanje društveno prihvaćene istine. Pierre Bourdieu poslužio se pojmom heterodoksije kako bi objasnio načine kojima se pojedinac može boriti protiv ideološke moći.

heteroglosija

DEFINICIJA: prisutnost različitih diskursa u istome tekstu ili društvenome kontekstu

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 118.

DOPUŠTENI NAZIV: višeglasje

ENGLISKI: heteroglossia

KONTEKST: Prihvaćanje takve teze vodi nas prema bahtinovskoj koncepciji višeglasja, koju se može zvati internacionalizmom heteroglosija. Višeglasje je konstantno stanje kulture u kojoj, u svakom trenutku njezine egzistencije, egzistiraju različiti kodovi (po Bahtinu – jezici). Da bismo razumjeli o čemu je riječ, moramo podsjetiti o kakvim jezicima govori ruski filozof. To su, po njemu, primjerice: ukrajinski jezik, jezik epa, jezik ranog simbolizma, jezik običnog inteligenta, jezik sljedbenika Nietzschea, jezik grupnih jezičnih običaja, profesionalnih žargona, jezici žanrova, jezici naraštaja i dobnih skupina, jezici trendova, jezici autoriteta, jezici krugova različitih društvenih sredina, jezici prolaznih moda, jezici društveno-političkih dana ili čak sati. 8

VRELO KONTEKSTA: Czerwiński, M. Književni jezik kao znak. Semiotička razmatranja o hrvatskom jeziku u sistemu kulture. Fluminensia, god. 23 (2011) br. 2, str. 39–55., 45.

NAPOMENA: Naziv je skovao M. Bakhtin.

heteronormativnost

DEFINICIJA: stajalište da je heteroseksualnost normalan oblik seksualnosti koji nije potrebno analizirati

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 769.

ENGLISKI: heteronormativity

NAPOMENA: Naziv se najčešće upotrebljava u rodnim studijima.

heteroplazmija

DEFINICIJA: postojanje dvaju ili više različitih sljedova mitohondrijskoga DNK-a u stanici ili pojedincu

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLISKI: heteroplasmy

heterostereotip

DEFINICIJA: stereotip koji članovi jedne društvene skupine imaju o članovima druge društvene skupine

VRELO DEFINICIJE: Triandis, H. C. i V. Vassiliou. 1967. Frequency of Contact and Stereotyping. Journal of Personality and Social Psychology 7: 316–323., 316.

DOPUŠTENI NAZIV: heteropredodžba

ENGLISKI: heterostereotype

NJEMAČKI: Heterostereotyp

hexis

STRANA JEZIČNA ODREDNICA – grčki

DEFINICIJA: tjelesno izražavanje kulturnih dispozicija

VRELO DEFINICIJE: Swartz, David (1997) Culture and Power – The Sociology of Pierre Bourdieu, Chicago: The University of Chicago Press, 108.

ENGLISKI: hexis

FRANCUSKI: hexis

KONTEKST: Tjelesna je spoznaja dio tjelesnog hexisa koji, kao i širi pojam habitusa, opisuje način na koji agensi prihvaćaju i prilagođavaju illusio svijeta u kom su zatečeni.

VRELO KONTEKSTA: Protrka, M.: Tijelo-habitus-hexis, Filozofska istraživanja 104, God. 26 (2006) Sv. 4., 943.

NAPOMENA: Naziv izvorno potječe od Aristotela i označivao je uobičajen način postojanja. Pierre Bourdieu upotrebljava ga kao političku mitologiju koja je realizirana,

utjelovljena, preoblikovana u stalnu dispoziciju, trajan način stajanja, govorenja, a time i osjećanja te mišljenja.

hibridnost

DEFINICIJA: svojstvo transkulturnih entiteta nastalih u područjima dodira različitih kulturnih obilježja i tradicija

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 108.

ENGLESKI: hybridity

KONTEKST: Uz hibridnost kulture koja se događa u deteritorijaliziranim prostorima (*scapes*) globaliziranoga svijeta neizbježno je da se identitet više ne razmatra kao puki identitet neke kolektivno zauvijek zadane kulture, nego kao projekt umreženih identiteta koji se međusobno interaktivno dovode u složene odnose promjene struktura i diferencijalnih značajki pojma decentriranoga subjekta. Riječju, subjekt je decentriran, identitet iziskuje hibridnost, a društveni akteri uronjeni su u globalno umreženi prostor odlučivanja.

VRELO KONTEKSTA: Paić, Ž., Identitet kao dispozitiv moći: kraj ideologije ili politike multikulturalizma? *Politička misao*, god. 49, br. 1, 2012, str. 126–151., 135.

NAPOMENA: Naziv je u kolonijalnome i imperijalnome diskursu imao negativne rasističke konotacije povezane s miješanjem različitih rasa. U postkolonijalnoj teoriji najviše se povezuje s H. K. Bhabhom koji u analizi odnosa kolonizatora i koloniziranih ističe međuovisnost i uzajamnu konstrukciju njihovih subjektiviteta.

hidraulička civilizacija

DEFINICIJA: društveno uređenje koje se temelji na nadzoru nad vodnim resursima i sustavima navodnjavanja potrebnima za proizvodnju hrane

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 770.

ENGLESKI: hydraulic civilization

NAPOMENA: Naziv je skovao Karl August Wittfogel u knjizi *Orijentalni despotizam*. Prema njegovu mišljenju, većina ranih civilizacija poput drevnoga Egipta, Mezopotamije ili Perua bile su hidrauličke civilizacije.

hijerarhija

DEFINICIJA: sustav u kojemu su pojedinci ili društvene skupine rangirani prema statusu

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 118.

ENGLESKI: hierarchy

NAPOMENA: Hijerarhija je važna u iznimno raslojenim društvima.

hipergamija

DEFINICIJA: brak žene s muškarcem jednakoga ili višega društvenog položaja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 770.

ENGLESKI: hypergamy

NAPOMENA: Naziv je prvo upotrebljavan u kontekstu kastinskih odnosa, a danas ima općenito značenje.

hiperplazija

DEFINICIJA: rast tkiva povećanjem broja njegovih stanica mitotskom diobom

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.
ENGLESKI: hyperplasia

hipertrofija

DEFINICIJA: rast tkiva povećanjem obujma njegovih postojećih stanica
VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.
ENGLESKI: hypertrophy

hipogamija

DEFINICIJA: brak žene s muškarcem nižega društvenog statusa
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 770.
ENGLESKI: hypogamy

hipoteza o jedinstvenome podrijetlu

DEFINICIJA: hipoteza prema kojoj su se anatomske moderni ljudi prvo razvili u Africi, a zatim se proširili na druga zemljopisna područja u Europi i Aziji, gdje su zamijenili ostale tada postojeće hominine
VRELO DEFINICIJE: R. Boyd, J. B. Silk. 2000. How humans evolved. W.W. Norton & Company, New York London., A 13.
DOPUŠTENI NAZIV: evolucijski model afričkog podrijetla
ENGLESKI: out-of-Africa hypothesis; replacement hypothesis; African origin model

hipoteza o starosti područja

DEFINICIJA: pretpostavka prema kojoj se kulturna obilježja šire iz središta prema periferiji kulturnoga područja te su ona na periferiji uvijek starija od onih u središtu
VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and

Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 755.

ENGLESKI: age-area hypothesis
NAPOMENA: Hipoteza o starosti područja bila je bitna u sklopu difuzionizma, a njezin je začetnik Clark Wissler. Danas uglavnom nije prihvaćena.

hipoteza o višeregionalnome podrijetlu

DEFINICIJA: hipoteza prema kojoj su se anatomske moderni ljudi razvili u različitim zemljopisnim područjima iz populacija arhaičnoga *Homo sapiensa* koje su ondje postojale
VRELO DEFINICIJE: R. Boyd, J. B. Silk. 2000. How humans evolved. W.W. Norton & Company, New York London., A 12.
DOPUŠTENI NAZIV: višeregionalni evolucijski model
ENGLESKI: multiregional hypothesis; candelabrum model

hipoteza štedljivoga fenotipa

DEFINICIJA: pretpostavka da ograničen pristup izvorima hrane ženi u trudnoći prouzročuje tjelesne i metaboličke prilagodbe ploda koje uvjetuju sklonost dijabetesu u kasnijoj dobi
VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.
ENGLESKI: thrifty phenotype hypothesis

hipoteza štedljivoga genotipa

DEFINICIJA: pretpostavka da je ograničen pristup izvorima hrane u prošlosti djelovao kao selektivni pritisak u smjeru odabira

alela odgovornih za učinkovitije pohranjivanje energetske zaliha

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: thrifty genotype hypothesis

NAPOMENA: U razdobljima obilja hranom navedena prilagodba više nema svrhu te prouzročuje povećanu sklonost razvoju nekih obilježja (npr. dijabetesa).

historicism

DEFINICIJA: istraživački pristup koji posebnu pozornost posvećuje povijesnoj dimenziji i kontekstu proučavanih pojava

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 769.

ENGLESKI: historicism

historijski materijalizam

DEFINICIJA: teorijski pristup koji društveni razvoj i društvene promjene tumači materijalističkim uzrocima povezanim s načinom proizvodnje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 769.

DOPUŠTENI NAZIV: povijesni materijalizam

ENGLESKI: historical materialism

NAPOMENA: Historijski je materijalizam vrlo blizak značenju naziva dijalektički materijalizam te se katkad smatraju istoznačnicama. Oba se naziva upotrebljavaju u marksističkoj antropologiji.

hladno društvo

DEFINICIJA: društvo koje karakterizira relativni nedostatak društvene raslojenosti, statičnost i mitski oblik mišljenja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: cold society

NAPOMENA: Naziv je uveo Claude Lévi-Strauss.

hod na zglobovima

DEFINICIJA: četveronožno kretanje s poluuspravnim gornjim dijelom tijela koje se oslanja na vanjske zglobove šake prednjih udova između kosti zapešća i članaka prsti

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology*. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 494.

ENGLESKI: knuckle walking

NJEMAČKI: Knöchelgang

NAPOMENA: Ovaj način kretanja karakterističan je za čimpanze i gorile.

holizam

DEFINICIJA: temeljni antropološki pristup prema kojemu su za razumijevanje čovjeka potrebna saznanja o svim aspektima njegova kulturnoga i biološkoga postojanja

ENGLESKI: holism

hominidi

DEFINICIJA: porodica primata iz natporodice hominoida koja obuhvaća orangutane i *Homininae*

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1947.

DOPUŠTENI NAZIV: veliki čovjekoliki

majmuni; *Hominidae*

ENGLESKI: hominids

LATINSKI: Hominidae

Homininae

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: potporodica primata u porodici hominida koja obuhvaća gorile, čimpanze i *Homo*

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1947.

ENGLESKI: hominines

hominini

DEFINICIJA: pleme primata iz potporodice hominidi koje obuhvaća vrste *Homo* i čimpanze te njihove izumrle pretke

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 373.

DOPUŠTENI NAZIV: *Hominini*

ENGLESKI: hominins

LATINSKI: Hominini

hominizacija

DEFINICIJA: evolucijski proces koji je doveo do današnjega čovjeka

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1178.

ENGLESKI: hominization

NAPOMENA: Naziv se odnosi na podrijetlo i evoluciju hominida. Osim porasta i složenosti neurokranija, hominizacija podrazumijeva složen proces obilježen slijedom važnih sinergijskih pojava koje su posljedica dinamičnoga međudjelovanja bioloških, društvenih, psiholoških i kulturnih varijabla.

hominoidi

DEFINICIJA: natporodica primata koja obuhvaća hominide i gibone

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1947.

DOPUŠTENI NAZIV: čovjekoliki majmuni; *Hominoidea*

ENGLESKI: hominoids

LATINSKI: Hominoidea

Homo

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: rod hominida iz plemena hominini kojemu pripadaju i današnji ljudi

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 493.

DOPUŠTENI NAZIV: čovjek

ENGLESKI: Homo; man

NAPOMENA: Rod *Homo* pojavljuje se prije nešto više od 2 milijuna godina. Njegova su glavna obilježja velik mozak te ovisnost o jeziku i kulturi u prilagodbi.

Homo erectus

SKRAĆENI NAZIV: *H. erectus*

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: izumrla vrsta roda *Homo* za koju se smatra da je prethodila vrsti *Homo sapiens*

VRELO DEFINICIJE: Clifford J. Jolly, Randall White. 1976. Physical Anthropology and Archaeology. McGraw-Hill, Inc., 462.

ENGLESKI: Homo erectus

NAPOMENA: Prijevod latinskoga naziva je uspravni čovjek. Pretpostavlja se da mu je predak *Homo habilis* i da je to prva hominidna vrsta koja se iz Afrike proširila u Aziju i Europu.

Homo habilis**SKRAĆENI NAZIV:** *H. habilis***STRANA JEZIČNA ODREDNICA** - latinski**DEFINICIJA:** najranija poznata izumrla vrsta roda *Homo***VRELO DEFINICIJE:** Homo habilis <http://humanorigins.si.edu/evidence/human-fossils/species/homo-habilis>**ENGLESKI:** Homo habilis**POVEZNICA:** <http://humanorigins.si.edu/evidence/human-fossils/species/homo-habilis>**NAPOMENA:** Prijevod latinskoga naziva je spretni čovjek. *Homo habilis* je najranija vrsta *Homo* i mogući je potomak *Australopithecus garhi* te predak *Homo erectus*. Odlikuje ga prvo znatnije povećanje veličine mozga te nedvojbeno proizvodnja i uporaba kamenoga oruđa.**Homo neanderthalensis****STRANA JEZIČNA ODREDNICA** - latinski**DEFINICIJA:** izumrla vrsta roda *Homo* čiji su pripadnici živjeli prije otprilike 300 000 do 30 000 godina u zapadnoj Euroaziji**VRELO DEFINICIJE:** Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1718.**DOPUŠTENI NAZIV:** neandertalac**ENGLESKI:** Neandertal**NAPOMENA:** Neki znanstvenici ovu vrstu nazivaju *Homo sapiens neanderthalensis*. Naziv su dobili prema dolini Neandertal u Njemačkoj u kojoj su pronađeni fosilni ostatci. Neandertalce je karakterizirao velik mozak i izdužena lubanja s vrlo širokim licem, izradba oruđa, uporaba vatre i prakticiranje pogrebnih običaja. Antropolozi su još uvijek podijeljeni oko pitanja odnosa suvremenoga čovjeka i

neandertalaca. Jedna škola smatra da smo njihovi potomci, a druga da su neandertalci posve drukčija vrsta.

Homo oeconomicus**STRANA JEZIČNA ODREDNICA** - latinski**DEFINICIJA:** hipotetski pojedinac koji uvijek djeluje na ekonomski racionalan način kako bi ostvario najveću korist u svakome ekonomskom kontekstu**VRELO DEFINICIJE:** Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 763.**DOPUŠTENI NAZIV:** ekonomski čovjek**ENGLESKI:** economic man**LATINSKI:** Homo oeconomicus**NAPOMENA:** Pojam je izvrnut kritici u novijoj ekonomskoj antropologiji, osobito kada je riječ o primitivnome ekonomskom čovjeku.**Homo rudolfensis****SKRAĆENI NAZIV:** *H. rudolfensis***STRANA JEZIČNA ODREDNICA** - latinski**DEFINICIJA:** izumrla vrsta roda *Homo* za koju se smatra da je postojala istodobno s vrstom *Homo habilis***VRELO DEFINICIJE:** Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1190.**ENGLESKI:** Homo rudolfensis**NAPOMENA:** Fosilni nalazi ove vrste stari od 1,9 do 1,8 milijuna godina pronađeni su u Keniji. Iako ih se ranije pripisivalo vrsti *Homo habilis*, od nje se razlikuju po većemu obujmu lubanje (775 cm³), izduženome licu i većim stražnjim zubima, pa su u novijim taksonomijama izdvojeni u zasebnu vrstu.**Homo sapiens****SKRAĆENI NAZIV:** *H. sapiens***STRANA JEZIČNA ODREDNICA** - latinski

DEFINICIJA: vrsta roda *Homo* koja obuhvaća današnjega čovjeka i njegove izumrle varijante u posljednjih 500 000 godina

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1191.

ENGLESKI: Homo sapiens

NAPOMENA: Prema nekim klasifikacijama, ova vrsta obuhvaća i izumrle arhaične populacije kao što su neandertalci.

homologija

DEFINICIJA: podudarnost građe, izgleda ili podrijetla

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: homology

NAPOMENA: Ova se podudarnost ne odnosi nužno na svrhu i funkciju.

homoplazija

DEFINICIJA: pojavljivanje sličnih obilježja kod najmanje dviju vrsta koja su rezultat prilagodbe na slične uvjete okoliša

VRELO DEFINICIJE: Milford H. Wolpoff. 1999. Paleoanthropology. McGraw-Hill., 803.

ENGLESKI: homoplasy

KONTEKST: Odlike se tako dijele u dvije skupine: homologne, čija je sličnost građe posljedica evolucijskog nasljeđa, to jest naslijeđena je od zadnjega zajedničkog pretka te homoplastičke (homoplazije), čija sličnost nije uvjetovana naslijeđem od pretka, nego je rezultat prilagodbe.

VRELO KONTEKSTA: Janković, I.; Karavanić, I. Osvit čovječanstva:

početci našega biološkog i kulturnog razvoja. Zagreb: Školska knjiga, 2009., 34.

homoplazmija

DEFINICIJA: postojanje samo jednoga slijeda mitohondrijskoga DNK-a u stanici ili pojedincu

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: homoplasm

horizontalna evolucija

DEFINICIJA: specijacija kod koje se populacija predaka razdvaja na više skupina koje se zatim razvijaju u zasebne vrste

ENGLESKI: horizontal evolution

NJEMAČKI: horizontale Evolution

NAPOMENA: Neki dijelovi populacije zbog dugotrajne izolacije i prirodnoga odabira mogu postati genski toliko različiti od ostalih pripadnika vrste da se ne mogu više uspješno međusobno razmnožavati.

hormon rasta

DEFINICIJA: hormon prednjega režnja hipofize koji je nuždan za djetetov normalan rast i razvoj

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 493.

ENGLESKI: growth hormone

NAPOMENA: Hormon rasta djeluje na stanične procese koji rezultiraju povećanom sintezom te smanjenom razgradnjom proteina.

hranjive tvari

DEFINICIJA: kemijske tvari u hrani nužne za izgradnju tijela

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.;

Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

DOPUŠTENI NAZIV: nutrijenti

ENGLESKI: nutrients

NAPOMENA: Hranjive tvari razgradnjom osiguravaju energiju organizmu te imaju važnu ulogu u regulaciji metaboličkih procesa.

Human Relations Area File

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - engleski

DEFINICIJA: velika baza etnografskih podataka o više od tristo skupina u svijetu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 73.

KRATICA - **ENGLESKI:** HRAF

ENGLESKI: Human Relations Area File

NAPOMENA: Osnivač baze podataka je G. P. Murdock. HRAF je zamišljen da bi se olakšala međukulturna statistička istraživanja. Nalazi se na Sveučilištu Yale i još nekim američkim institucijama.

humanizam

DEFINICIJA: teorijsko stajalište koje čovjeka smatra središnjim predmetom spoznaje, a njegovu narav univerzalnom, racionalnom i objektivnom

VRELO DEFINICIJE: Fieser, J. i Dowden, B. (eds) Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/>

ENGLESKI: humanism

NAPOMENA: Prema humanističkoj paradigmi, ljudska narav uvijek je ista, bez obzira na povijesni kontekst, kulturu, obrazovanje, životno iskustvo, tehnologiju, znanje i slično.

idealna kultura

DEFINICIJA: vrijednosti zajednice koje određuju pravila primjerenoga ponašanja pojedinaca

ENGLESKI: ideal culture

NAPOMENA: Idealne vrijednosti u koje pojedinci vjeruju često su u suprotnosti s onim što u praksi čine.

idealna populacija

DEFINICIJA: populacija koja ima jednako raspršenje učestalosti alela pri slučajnome genskom pomaku ili jednaku razinu srođivanja kao promatrana populacija

ENGLESKI: ideal population

idealni tip

DEFINICIJA: namjerno pojednostavnjeno i apstraktno prikazivanje društvenih pojava s heurističnom namjenom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 770.

ENGLESKI: ideal type

NAPOMENA: Naziv je uveo Max Weber s ciljem utvrđivanja stupnja do kojega zbilja odgovara idealnim tipovima. Katkad se kao istoznačnica upotrebljava naziv model.

identitet

DEFINICIJA: skup značajka koje pojedinci ili skupine smatraju samo sebi svojstvenima ili koje drugi prepoznaju kao njihovu posebnost

VRELO DEFINICIJE: Leve, Lauren. 2011. Special Section: Keywords "Identity". Current Anthropology, Vol. 52, No. 4, 513–535., 513.

ENGLESKI: identity

KONTEKST: Budući da su u pojmu identiteta sadržane i objektivna dimenzija, tj. ono spoznajno (objektivni kulturni sadržaj) i subjektivna, tj. ono emotivno

(osjećaj pripadnosti i lojalnosti), osim što su u međusobnoj interakciji, obje su dimenzije u stalnom procesu promjena i nikada se ne pojavljuju u nekakvoj "prvobitnosti".

VRELO KONTEKSTA: Grbić, J. Jezični procesi, identitet i globalizacija. // Narodna umjetnost. 4 1/2(2004), str. 235–253., 239.

NAPOMENA: Suvremena antropološka poimanja identiteta ističu njegovu dinamičnu i fluidnu prirodu te činjenicu da je riječ o procesu, a ne o nepromjenjivu konstrukt.

identitetska politika

DEFINICIJA: politika koja u pokretima za društvenu pravdu prioritet daje pitanjima rasne, etničke i rodne nejednakosti u društvu

VRELO DEFINICIJE: Stanford Encyclopedia of Philosophy, <http://plato.stanford.edu/>

DOPUŠTENI NAZIV: politika identiteta

ENGLESKI: identity politics

ideologija

DEFINICIJA: skup ideja i predodžaba o svijetu koji se nameće kao neupitan te sam po sebi razumljiv i objektivan

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 369.

ENGLESKI: ideology

NAPOMENA: Naziv se može odnositi na ideje o nekome vidu ljudske egzistencije neke skupine, ideje povezane s nekim društvenim položajem ili diskurzne obrasce koji služe stjecanju i održavanju moći. Ideologije su kao dio određenoga svjetonazora obično implicitne i nesvjesne.

ideologija dijalekta

DEFINICIJA: jezična ideologija koja se temelji na pristranosti prema zemljopisno ili društveno određenim nestandardnim jezičnim varijetetima

ENGLESKI: ideology of dialect

ideologija standardnoga jezika

DEFINICIJA: jezična ideologija koja se temelji na pristranosti prema apstraktnome, idealiziranome i homogenome jeziku koji edukacijom promiču i podržavaju dominantne institucije neke skupine

VRELO DEFINICIJE: Lippi-Green, R. L. English with an Accent. Language, Ideology, and Discrimination in the United States. London – New York: Routledge, 1997., 64.

ENGLESKI: standard language ideology

NAPOMENA: Navedena definicija upućuje na tri ključna elementa ove ideologije: standardni su jezici zapravo idealizirani društveni konstrukti; iako se obično smatraju politički neutralnima i inherentno superiornima u odnosu na druge jezične varijetete, standardni jezici temelje se na uporabi visokoobrazovanih govornika, a obrazovanje nije jednako dostupno svima i obrazovne institucije imaju ključnu ulogu u nametanju standarda primjenom sustavnih sankcija na onima koji ga ne govore i nagrađivanja (npr. dobrim ocjenama) onih koji ga govore. Primjer ideologije standardnoga jezika općeprihvaćeno je vjerovanje da je komunikacija uspješnija ako svi govore standardnim varijetetom.

ikona

DEFINICIJA: znak koji označuje neki pojam na temelju sličnosti ili

analogije

VRELO DEFINICIJE: Biti, Vladimir. 1997. Indeks. U: *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska., 205.

ENGLESKI: icon

KONTEKST: Očito je da u tom redoslijedu interpretativna obveza korisnika znaka raste čime se ujedno, po Peirceovoj koncepciji, smanjuje 'degeneriranost' ikone odnosno mjera njezine sličnosti s predmetom.

VRELO KONTEKSTA: Biti, Vladimir. 1997. Indeks. U: *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska., 138.

NAPOMENA: Ikona je motivirana nearbitrarna vrsta znaka (slike, dijagrami i sl.)

ikoničnost

DEFINICIJA: ovisnost značenja o sličnosti znaka s objektom koji predstavlja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 770.

ENGLESKI: iconicity

NAPOMENA: Ikoničnost je jedan od triju načina stvaranja značenja u semiotičkoj teoriji Charlesa Sandersa Peircea, zajedno s indeksikalnošću i simbolizacijom. Podrazumijeva najniži stupanj konvencionalnosti i proizvoljnosti u oblikovanju značenja.

ikonizacija

DEFINICIJA: semiotički proces kojim se uspostavlja uzročna i neposredna povezanost između društvenih skupina ili aktivnosti i jezičnih obilježja koja se počinju percipirati kao njihova inherentna svojstva

VRELO DEFINICIJE: Irvine, Judith, Gal,

Susan . 2000. "Language Ideology and Linguistic Differentiation". U *Regimes of Language. Ideologies, Politics, and Identities*. Paul Kroskrity, ur. Santa Fe: SAR Press, 35–83., 37.

ENGLESKI: iconization

KONTEKST: Osim toga, u njegovoj karakterizaciji lingvističkih razlika prepoznajemo lokalne instance pragmatičko-semiotičkih procesa, koje su Judith Irvine i Susan Gal (2000: 37-38) definirale kao ikonizaciju i fraktalnu rekurzivnost: fonetske/fonološke varijacije u ograničenom broju leksema postaju operativni indeksikalno-ikonički znakovi govornih/dijalektalnih razlika, koje se u svom redu koreliraju s konstrukcijom ili percepcijom sociokulturnih razlika na konfesionalnom planu (unutar Bukovice) kao i na regionalnoj razini (priobalja spram zaleđa).

VRELO KONTEKSTA: Plas, P. (2008) *Narod, govor, Akademija: interdiskurzivnost i kolektivni identitet u jednoj sjevernodalmatinskoj etnografiji, 1899.-1900. Narodna umjetnost* 45/2, 7–43., 24.

NAPOMENA: Pojam su osmislile J. Irvine i S. Gal da bi opisale semiotički proces kojim ljudi konstruiraju ideološke reprezentacije jezičnih razlika, primjerice kada se kajkavska govorna obilježja izravno povezuju sa Zagorcima, a čakavska s Dalmatincima.

ilokucijski čin

DEFINICIJA: čin kojim se nešto ostvaruje samim lokucijskim činom

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. *Linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 220.

ENGLESKI: illocutionary act

NAPOMENA: Prema teoriji govornih činova, ilokucijski čin temelji se na konvencionalnim pretpostavkama o ciljevima nekoga izričaja i konteksta u kojemu nastaje. Primjerice, učinak rečenice "Dajem Vam otkaz." izgovorene pod određenim okolnostima jeste promjena položaja sugovornika s obzirom na zaposlenost, tj. gubitak posla.

imitativna magija

DEFINICIJA: magija koja oponašanjem ili na temelju sličnosti nastoji ostvariti uzročno-posljedičnu vezu

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1518.

DOPUŠTENI NAZIV: homeopatska magija

ENGLESKI: imitative magic

NAPOMENA: Poznati primjer imitativne magije je vudu-lutka (*envoutement*), koja nalikuje na osobu koju mag želi nadzirati ili povrijediti.

imperijalizam

DEFINICIJA: težnja države da osvaja tuđe teritorije ili širi svoju političku, ekonomsku ili kulturnu prevlast

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 111.

ENGLESKI: imperialism

NAPOMENA: U početku je naziv podrazumijevao relativno benevolentan proces europske ekspanzije u kojemu se imperij više širio dobrovoljnim pristupanjem država ili naroda, a manje osvajanjem. Tek potkraj 19. stoljeća počinje se odnositi na svjesnu i otvoreno vođenu politiku stjecanja tuđih teritorija radi ekonomske, strateške i političke koristi, kada

imperijalizam postaje dominantna i transparentno agresivna politika europskih država.

implikacijska univerzalija

DEFINICIJA: jezična univerzalija koja se odnosi na povezano pojavljivanje najmanje dvaju jezičnih obilježja

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 371.

ENGLESKI: implicational universal

NAPOMENA: Implikacijska univerzalija ima oblik "ako jezik ima svojstvo P, onda također mora imati svojstvo Q". Primjerice, ako jezik ima prednje zaobljene samoglasnike, tada ima i stražnje zaobljene samoglasnike.

indeks

DEFINICIJA: znak koji upućuje na označeno na temelju njihove prostorne, vremenske ili uzročne veze

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 208.

ENGLESKI: index

KONTEKST: ...indeks može biti shvaćen kao posljedica kakva uzroka (npr. u slučaju simptoma kakve bolesti), kao najava neke mogućnosti (npr. oblaci su naznaka mogućnosti kiše), kao trag nekog počinitelja, kao odjek nekakva događaja i sl.

VRELO KONTEKSTA: Biti, Vladimir. 1997. Indeks. U: Pojmovnik suvremene književne teorije. Zagreb: Matica hrvatska., 141.

indeks glave

DEFINICIJA: antropometrijska mjera relativne širine glave iskazana odnosom širine i dužine glave

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.;

Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

DOPUŠTENI NAZIV: cefalički indeks

ENGLESKI: cephalic index

NAPOMENA: Indeks glave izražava se u postotku i opisuje oblik glave. Njegove visoke vrijednosti upućuju na to da je glava relativno široka.

indeks nosa

DEFINICIJA: antropometrijska mjera relativne širine nosa iskazana odnosom širine i visine

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

DOPUŠTENI NAZIV: nazalni indeks

ENGLESKI: nasal index

NAPOMENA: Indeks nosa izražava se u postotku i opisuje oblik nosa. Njegove visoke vrijednosti upućuju na to da je nos relativno širok.

indeks očinstva

DEFINICIJA: pokazatelj vjerojatnosti da je neka osoba djetetov biološki otac u odnosu na neku nesrodnu osobu iz iste populacije

VRELO DEFINICIJE: Chakraborty, R. and Deka, R. DNA Forensics: A Population Genetic And Biological Anthropological Perspective, Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems 2006.

ENGLESKI: paternity index

indeks tjelesne mase

DEFINICIJA: antropometrijska mjera prehrambenoga stanja iskazana odnosom tjelesne mase i kvadrata tjelesne visine

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H.

Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

KRATICA - HRVATSKI: ITM

KRATICA - ENGLESKI: BMI

ENGLESKI: body mass index

NAPOMENA: Iako indeks ne razlikuje tjelesnu građu od debljine, njegove visoke vrijednosti obično upućuju na debljinu, a niske na mršavost.

indeks trupa

DEFINICIJA: antropometrijska mjera relativne dužine trupa iskazana odnosom sjedeće visine i ukupne tjelesne visine

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

DOPUŠTENI NAZIV: kormički indeks

ENGLESKI: cormic index

NAPOMENA: Indeks trupa izražava se u postotku i opisuje tjelesne proporcije. Njegove visoke vrijednosti upućuju na to da je trup relativno dug, a noge relativno kratke.

indeksikalnost

DEFINICIJA: svojstvo znaka da upućuje na nešto što je s njim prostorno, vremenski ili fizički povezano

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 17.

ENGLESKI: indexicality

NAPOMENA: Primjerice, dim upućuje na vatru.

individualizam

DEFINICIJA: ideološko stajalište prema kojemu su interesi ili perspektiva pojedinca važniji od onih društvenih skupina

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History

and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 378.

ENGLESKI: individualism

individualnost

DEFINICIJA: jedinstvena svijest, spoznaja, percepcija i iskustvo stvarnosti pojedinca

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 185.

ENGLESKI: individuality

induktivni pristup

DEFINICIJA: teorijski pristup koji polazi od empirijskih podataka i potvrđenih veza među pojavnim zakonitostima iz kojih se dalje izvode opće zakonitosti

VRELO DEFINICIJE: Milas, G. Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005.

ENGLESKI: inductive theory; inductive approach

industrijska arheologija

DEFINICIJA: proučavanje industrijske baštine, njezina valorizacija i očuvanje

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/ Academic Press, 2008., 1511.

ENGLESKI: industrial archaeology

NAPOMENA: Industrijska arheologija proučava tehnološku, gospodarsku i društvenu građu vezanu uz razdoblje industrijalizacije od oko 1750. godine do danas.

infanticide

DEFINICIJA: ubijanje potomaka vlastite vrste

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia

of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 532.

ENGLESKI: infanticide

NAPOMENA: Infanticid se pojavljuje kod velikoga broja vrsta, uključujući i sve primata osim bonoba. Istraživanja ove pojave u neljudskih primata upućuju na vjerojatnu strategiju prilagodbe muških jedinka u osiguranju vlastitoga reproduktivnog uspjeha. Zabilježen je i u mnogim ljudskim zajednicama kao prihvatljiva praksa pod određenim uvjetima (prenapučenost, nedostatak hrane, neprihvatljivo očinstvo, kulturno davanje prednosti muškoj djeci i dr.).

informacija

DEFINICIJA: strukturirani skup znakova kojim se prenosi poruka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: information

informirani pristanak

DEFINICIJA: dobrovoljni pristanak ispitanika na sudjelovanje u znanstvenome istraživanju nakon upoznavanja s razlozima, rizicima i prednostima toga istraživanja

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: informed consent

inicijacija

DEFINICIJA: obred prijelaza kojim pojedinac iz puberteta prelazi u društvo odraslih

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell

(2012), 132.

ENGLESKI: initiation

NAPOMENA: U širem smislu naziv se odnosi na formalno, obično svečano, uvođenje pojedinca u određenu skupinu (npr. neko tajno udruženje).

inkluzivna sposobnost opstanka

DEFINICIJA: mjera relativnoga reproduktivnog uspjeha pojedinca izražena kao zbroj njegova genskoga doprinosa sljedećoj generaciji i njegova doprinosa reproduktivnomu uspjehu populacije

VRELO DEFINICIJE: Hamilton, W. D. 1964 The genetical evolution of social behaviour I, II. J. Theor. Biol. 7, 1–52.

ENGLESKI: inclusive fitness

NAPOMENA: Život u malim skupinama genski povezanih jedinka pogoduje preživljavanju rođaka i razmnožavanju zajedničkih gena.

instinkt

DEFINICIJA: genski programirano ponašanje

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 866.

DOPUŠTENI NAZIV: nagon

NEPREPORUČENI NAZIV: pobuda

ENGLESKI: instinct

KONTEKST: Ukoliko je Freud smatrao da je psihički život određen emocionalnim nagonima s psihologijskom osnovom, može ga se proglasiti teoretičarem instinkata. On na instinkte gleda kao na unutrašnje somatske poticaje koji neprestano funkcioniraju i teže rasterećenju napetosti; instinkti su na granici organskih i psihičkih procesa.

VRELO KONTEKSTA: Senković, Željko.

Antropološko-etička perspektiva u Freudovoj psihoanalizi. Filozofska istraživanja, Zagreb, Vol. 27 (2007.), No. 1: 57–68., 59.

NAPOMENA: Najčešće se smatra da je instinkt suprotnost kulturi, tj. kulturno uvjetovanomu ponašanju. Iako je ljudsko ponašanje velikim dijelom kulturno uvjetovano, tj. neinstinktivno, iz antropološke su perspektive i instinkt i kultura ljudske evolucijske prilagodbe.

institucija

DEFINICIJA: skup strukturiranih pravila i praksa kojima se nastoje zadovoljiti temeljne ljudske potrebe

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

ENGLESKI: institution

NAPOMENA: Temeljne su ljudske potrebe primjerice obitelj, država i religija.

institucionalizacija

DEFINICIJA: proces nastajanja strukturiranih društvenih praksa koje služe održavanju društvenih vrijednosti i zadovoljavanju ljudskih potreba

ENGLESKI: institutionalization

intencionalnost

DEFINICIJA: značajka svijesti da je nužno usmjerena na objekt kao predmet svoje misli

VRELO DEFINICIJE: Fieser, J. i Dowden, B. (eds) Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/>

ENGLESKI: intentionality

KONTEKST: Intencionalnost je esencijalno mentalni, esencijalno zgodimični, te esencijalno iskustveni (svjesni) fenomen. Svaki pokušaj karakteriziranja intencionalnosti koji je izdvaja iz svjesnog iskustva

suočuje se s dva nesavladiva problema. Prvo, obvezno je priznati da gotovo sve (ako ne i sve) ima intencionalnost – sve do subatomske čestice. Drugo, ima za posljedicu da sve što ima intencionalnost, ima je puno previše – možda beskonačno mnogo.

VRELO KONTEKSTA: Strawson, G. Stvarna intencionalnost 2. Zašto intencionalnost stvara svijest? Filozofska istraživanja, Vol. 26 No. 2 (2006) 297–318., 297.

NAPOMENA: Primjerice, ako se osoba poželji prošetati, može se reći da je njezina želja intencionalna jer je usmjerena na čin odlaska u šetnju.

interakcijsko stajalište

SKRAĆENI NAZIV: stajalište

DEFINICIJA: stajalište o sebi i drugim sudionicima i zbivanjima koje sudionik ima u međudjelovanju

VRELO DEFINICIJE: Erving Goffman. 1981. *Forms of Talk*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 128.

DOPUŠTENI NAZIV: interakcijsko pozicioniranje

ENGLESKI: footing

NAPOMENA: Interakcijsko stajalište naziv je Ervinga Goffmana kojim se želi upozoriti na višestrukost položaja koje sudionici u međudjelovanju zauzimaju. U jednome međudjelovanju osoba može preuzimati više uloga i mijenjati stajalište s obzirom na svrhu i kontekst.

interdisciplinarnost

DEFINICIJA: znanstveni pristup koji se oslanja na uzajamno djelovanje i integraciju različitih znanstvenih disciplina na teorijskoj i metodološkoj razini istraživanja

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia

of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006.

ENGLESKI: interdisciplinarity

interkulturalizam

DEFINICIJA: ideologija koja zagovara otvorenost prema kulturnim razlikama, uzajamno poštovanje, kulturnu empatiju i prožimanje različitih kulturnih obilježja u društvenome međudjelovanju

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1639.

ENGLESKI: interculturalism

KONTEKST: Uvažavajući to, multikulturalizam – kako ne bi postao pluralni monokulturalizam – nužno u današnjem europskom kontekstu mora zakoračiti prema interkulturalnom dijalogu koji je nužan, ali i težak. Naglašena dimenzija dijaloga među kulturama daje interkulturalizmu potrebnu otvorenost i socijalnu dimenziju dodira. Po tome on je susret, prožimanje, međusobno uvažavanje i bogaćenje različitih kultura bez obzira na etničku veličinu njezinih nositelja.

VRELO KONTEKSTA: Ninčević, M. Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju - Drugi kao polazište. Nova prisutnost 7/1 (2009) 59–84, 62.

interkulturalnost

DEFINICIJA: sposobnost poštovanja ljudi različitih kultura i postizanja dijaloga aktivnom razmjenom iskustva

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H.

James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1312.

ENGLESKI: interculturality

interni kolonijalizam

DEFINICIJA: kolonijalni odnos prema dijelu stanovništva u jednoj državi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 771.

ENGLESKI: internal colonialism

NAPOMENA: Internim kolonijalizmom obično se naziva odnos nacionalne države prema manjinske narodu koji nema svoju nacionalnu državu (primjerice Baski u Španjolskoj).

interseksionalnost

DEFINICIJA: svojstvo ljudskoga identiteta da se sastoji od međusobno povezanih različitih dimenzija, razina i aspekata

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 285.

DOPUŠTENI NAZIV: ukrštanje

ENGLESKI: intersectionality

NAPOMENA: Naziv se odnosi na teoriju interseksionalnosti sociologinje Kimberlé Crenshaw. Teorija je u prvome redu usmjerena na analizu diskriminacije koju sagledava kao složen sustav u kojemu oblici diskriminacije na temelju različitih identitetskih kategorija (rase, klase, roda, spolne orijentacije itd.) utječu jedni na druge. Iako je osmišljena kao pristup analizi rodne diskriminacije, danas se teorija primjenjuje u različitim kontekstima i nije nužno feministički orijentirana.

intersubjektivizam

DEFINICIJA: interakcijski odnos koji omogućuje komunikaciju subjektivnih značenja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 771.

ENGLESKI: intersubjectivism

intersubjektivnost

DEFINICIJA: subjektivno stanje koje dijele najmanje dvije individue

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 134.

ENGLESKI: intersubjectivity

NAPOMENA: Intersubjektivnost je moguća ako se osobe slažu oko dane skupine značenja ili načina definiranja dane situacije.

intertekstualnost

DEFINICIJA: odnosi i značenja koje tekstovi uspostavljaju među sobom

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 771.

ENGLESKI: intertextuality

intervju

DEFINICIJA: razgovor sa svrhom dobivanja podataka u sklopu znanstvenoga istraživanja

ŽARGONIZAM: razgovor

ENGLESKI: interview

involucija

DEFINICIJA: proces društveno-ekonomskoga mirovanja obilježen prekomjernom razradbom postojećih metoda privređivanja bez inovacija

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer.

2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 771.

ENGLESKI: involution

NAPOMENA: Naziv je uveo C. Geertz kada je promjenu u indonezijskoj poljoprivredi opisao kao poljoprivrednu involuciju u kojoj unatoč povećanju radne snage proizvodnja po glavi stanovnika nije povećana.

inženjerstvo okoliša

DEFINICIJA: obavljanje tehničkih radova s ciljem zaštite, očuvanja, obnove ili stvaranja okoliša

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

ENGLESKI: environmental engineering

irokeško nazivlje

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu se paralelni rođaci izjednačuju s braćom i sestrama, a razlikuju se unakrsni

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 771.

DOPUŠTENI NAZIV: irokeški sustav

ENGLESKI: Iroquois terminology

ironija

DEFINICIJA: ljudska refleksivna sposobnost i praksa odmak od zadanih kulturnih i društvenih shema s ciljem razmatranja alternativa

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 212.

ENGLESKI: irony

NAPOMENA: Osim literarnoga značenja stilske figure koja upućuje na nedosljednost ili kontradikciju izrečenoga i označenoga, ironija kao refleksivna aktivnost u širem smislu obuhvaća ontološku pretpostavku da ljudska bića nisu nikada spoznajno ograničena unaprijed zadanim shemama kulturne klasifikacije i društvene strukturacije, nego sve vrijednosti, vjerovanja i želje mogu dovoditi u pitanje i istraživati nove mogućnosti.

istovjetnost alela prema podrijetlu

DEFINICIJA: pojava da su dva alela jednaka jer potječu od zajedničkoga pretka

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004., 56.

KRATICA - ENGLESKI: IBD

ENGLESKI: allele - identity by descent

izbjeglica

DEFINICIJA: osoba koja je izbjegla iz svoje domovine ili prebivališta

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 214.

ENGLESKI: refugee

NAPOMENA: Razlozi prisilnoga napuštanja doma mogu biti rat, politički progon, prirodna katastrofa ili nepovoljne ekonomske okolnosti.

izloženost okolišu

DEFINICIJA: izloženost rizičnim čimbenicima okoliša

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: ecological exposure

izogamija

DEFINICIJA: brak partnera jednakoga društvenog položaja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 771.

ENGLESKI: isogamy

izoglosa

DEFINICIJA: crta na zemljopisnoj karti koja označuje granicu uporabe jezičnoga obilježja

ENGLESKI: isogloss

izolat

DEFINICIJA: populacija koja je zemljopisno i/ili socijalno reproduktivno jasno odijeljena od ostalih populacija

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. *Introduction to Physical Anthropology*, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: isolate

izrađevina

DEFINICIJA: prenosivi predmet koji je izradio ili preradio čovjek

VRELO DEFINICIJE: Barker, P. *Tehnike arheološkog iskopavanja*. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: artefakt; umjetni proizvod

ENGLESKI: artifact

izravna ženidbena razmjena

DEFINICIJA: razmjena žena između društvenih skupina u obama smjerovima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 762.

DOPUŠTENI NAZIV: ograničena razmjena

ENGLESKI: direct exchange

FRANCUSKI: échange restreint

NAPOMENA: Naziv je uveo francuski antropolog Claude Lévi-Strauss u svojem djelu *Elementarne strukture srodstva*. U izravnoj razmjeni skupina A daje žene skupini B, a skupina B skupini A. Muškarci međusobno razmjenjuju sestre ili se žene ženama iz kategorije koja uključuje kćeri majčine braće i kćeri očevih sestara.

izravni rođak

DEFINICIJA: linijski ili kolinijski rođak

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 762.

ENGLESKI: direct relative

izumiranje

DEFINICIJA: smrt posljednje jedinke neke populacije ili vrste

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 936.

ENGLESKI: extinction

NAPOMENA: Naziv izumiranje najčešće se povezuje s neželjenim, katastrofičnim nestankom cijelih populacija ili vrsta. Fosilni ostatci međutim pokazuju da je proces izumiranja stalna pojava uz evoluciju u životnome ciklusu Zemlje. Do izumiranja dolazi zbog promjena u okolišu ili klimatskim uvjetima kada neprilagođene vrste nestaju.

izumiranje jezika

DEFINICIJA: nestanak izvornih govornika jezičnoga idioma

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. *Temeljni lingvistički pojmovi*. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 336.

DOPUŠTENI NAZIV: jezična smrt

ENGLESKI: language death; language extinction

NAPOMENA: Nestanak jezika obično je posljedica procesa jezične zamjene pod pritiskom šire upotrebljavanoga idioma koji omogućuje bolju integraciju u širu društvenu zajednicu.

izvedba

DEFINICIJA: izražajno obilježena verbalno-akcijska ili diskurzno-interakcijska reprezentacija identiteta i sociokulturnih entiteta

DOPUŠTENI NAZIV: uprizaravanje

NEPREPORUČENI NAZIV: performans

ENGLESKI: performance

KONTEKST: Za ovu se studiju možemo osloniti na opširnu lingvističko-pragmatičku i antropološku literaturu o diskurzivnim strategijama predstavljanja sebe i drugih, o poetici i izvedbi identiteta u diskursu (diskurzivnoj interakciji, tekstu) i o kulturi uopće.

VRELO KONTEKSTA: Plas, P. (2008) Narod, govor, Akademija: interdiskurzivnost I kolektivni identitet u jednoj sjevernodalmatinskoj etnografiji, 1899.-1900. Narodna umjetnost 45/2, 7-43., 11.

POVEZNICA: http://en.wikipedia.org/wiki/Performative_turn

NAPOMENA: U antropologiji i drugim društveno-humanističkim znanostima naziv izvedba općenito ističe dinamičnu interakciju između društvenih aktera ili između društvenoga aktera i njegove okoline. Može se odnositi na uokvireni događaj utemeljen na konvenciji i tradiciji (prava izvedba) ili na neformalno izvođenje svakodnevnih prakse predstavljanja sebe i drugih (kvaziizvedba) za publiku koja razumije i oblikuje značenje.

izvorni govornik

DEFINICIJA: društvena kategorija utemeljena na legitimnome, relativno stabilnome odnosu pojedinca i nekoga posebnog jezika

ENGLESKI: native speaker

NAPOMENA: U postojećim jezikoslovnim definicijama legitimnost izvornoga govornika nekoga posebnog jezika počiva na različitim kriterijima: znanju, samoidentifikaciji ili društvenoj kategorizaciji te naslijeđu. Zbog njegove ideološke obojenosti pojam je predmet antropološke analize, ali ne i analitičko sredstvo.

jednolinijski evolucionizam

DEFINICIJA: evolucionistička teorija prema kojoj sva društva prolaze istim, usko definiranim razvojnim stadijima, napredujući nejednakom brzinom od divljaštva preko barbarstva do civilizacije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

ENGLESKI: unilinear evolutionism

NAPOMENA: L. H. Morgan i E. B. Tylor glavni su predstavnici jednolinijskoga evolucionizma.

jednolinijsko podrijetlo

DEFINICIJA: sustav srodstva u kojemu se pripadnost rodbinskoj skupini određuje po samo jednoj liniji

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 151.

DOPUŠTENI NAZIV: unilinearno podrijetlo

ENGLESKI: unilineal descent

NAPOMENA: Kod jednolinijskoga podrijetla pripadnost rodbinskoj skupini određuje se ili po majčinoj ili

po očevoj liniji. Ovisno o perspektivi, razlikuje se ushodna (rodbinski niz od potomaka prema predcima: unuk – sin – otac – djed) te nishodna linija (rodbinski niz od predaka prema potomcima: djed – otac – sin – unuk).

jezgrene vrijednosti

DEFINICIJA: temeljne vrijednosti svjetonazora određene zajednice
VRELO DEFINICIJE: Haviland W. A. Cultural Anthropology: Case Studies in Cultural Anthropology. 9th edition. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers, 1999., 134.
ENGLESKI: core values

KONTEKST: Jezgrene vrijednosti kineske kulture promiču integraciju pojedinca u širu grupu. Nasuprot tome, jezgrene vrijednosti angloameričke kulture promiču odvajanje pojedinca od grupe.

VRELO KONTEKSTA: Haviland W. A. Cultural Anthropology: Case Studies in Cultural Anthropology. 9th edition. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers, 1999., 134.

jezična ideologija

DEFINICIJA: kulturno specifičan skup vjerovanja i ideja o prirodi i svrsi jezika, komunikacije i jezičnoga ponašanja koji oblikuje komunikacijsku praksu i njezino tumačenje

VRELO DEFINICIJE: Woolard, K., B. Schieffelin. Language Ideology. Annual Review of Anthropology 23 (1994), 55–82.

ENGLESKI: language ideology
NAPOMENA: Proučavanje jezičnih ideologija u lingvističkoj antropologiji obuhvaća podrijetlo i posljedice određenih vjerovanja o jeziku i jezičnoj uporabi i običnih ljudi i stručnjaka, kao i načine na

koje se takva vjerovanja promiču i šire izvan društvenih skupina čijim interesima pogoduju. Jedan od glavnih ciljeva ovih istraživanja povezivanje je jezičnih ideologija s drugim društvenim obilježjima kao što su moć i društveni položaj.

jezična kompetencija

DEFINICIJA: znanje koje omogućuje korištenje jezikom i njegovo razumijevanje
VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
DOPUŠTENI NAZIV: jezično znanje
ENGLESKI: linguistic competence

jezična politika

DEFINICIJA: djelatnosti kojima institucije nastoje nadzirati i mijenjati jezičnu praksu ili ideologiju

VRELO DEFINICIJE: What is language policy? http://www.cilt.org.uk/home/policy/what_is_language_policy.aspx

ENGLESKI: language policy
NAPOMENA: Ove djelatnosti u prvome su redu usmjerene na razvoj, očuvanje, uporabu, učenje i širenje nacionalnih idioma te potvrđivanje njihova službenoga statusa. U širem smislu odnose se i na druge jezične resurse u državi (nestandardne idiome, idiome nacionalnih manjina ili useljenika), kao i na učenje i širenje drugih nacionalnih idioma (tzv. učenje stranih jezika).

jezična porodica

DEFINICIJA: skup jezika za koje je dokazano da su se razvili iz istoga prajezika

VRELO DEFINICIJE: Matasović, Ranko. 2001. Uvod u poredbenu lingvistiku. Zagreb: Matica hrvatska, 22.

ENGLESKI: language family

jezična raznolikost

DEFINICIJA: sveprisutna jezična varijabilnost

ENGLESKI: linguistic diversity

KONTEKST: "Jezična je raznolikost potpuna, ..., na nivou idiolektata: dapače, moglo bi se ustvrditi da ni idiolekt ne predstavlja u sebi koherentan entitet, jer se individualno znanje jezika mijenja u toku vremena, tako da je skup svih idioma u krajnjoj konsekvenciji ne samo beskonačan nego i beskonačno raznolik."

VRELO KONTEKSTA: Škiljan, D. 2002. Govor nacije: Jezik, nacija, Hrvati. Zagreb: Golden marketing., 32.

jezična rekurzija

DEFINICIJA: ponavljanje određene kategorije na različitim hijerarhijskim razinama

ENGLESKI: linguistic recursion; linguistic recursivity

NAPOMENA: Primjer jezične rekurzije je: Sreo je čovjeka koji je čitao knjigu koju je napisao predsjednik koji je vodio državu... U navedenome se primjeru ponavljanje umetnutih rečeničnih skupina naziva rekurzijom. Prema nekim autorima (npr. Chomskome) jezična rekurzija bitno je obilježje ljudskoga jezika koje omogućuje beskonačnu produkciju novih izričaja.

jezična relativnost

DEFINICIJA: teorijsko stajalište prema kojemu osobitosti jezične strukture utječu na opažanje, promišljanje i poimanje govornikova svijeta

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2052.

DOPUŠTENI NAZIV: jezični relativizam

ENGLESKI: linguistic relativity; linguistic relativism

jezična socijalizacija

DEFINICIJA: proces u kojemu djeca u međudjelovanju posredovanome jezikom istodobno usvajaju jezik i određeni svjetonazor

VRELO DEFINICIJE: Ochs, E. (1986). Introduction. In B. B. Schieffelin & E. Ochs (Eds.), Language socialization across cultures (pp. 1-13). New York: Cambridge University Press, 2.

ENGLESKI: language socialization

KONTEKST: Postavlja se i pitanje jezične socijalizacije, društvenog konteksta u kojem se jezik ostvaruje, te njihov utjecaj na ovladavanje hrvatskim jezikom kod učenika Roma.

VRELO KONTEKSTA: Turza-Bogdan, T. Ciglar, V. Nastava hrvatskoga jezika u višejezičnoj sredini // Redefiniranje tradicije: dječja književnost, suvremena komunikacija, jezici i dijete / Bežen, Ante ; Majhut, Berislav (ur.). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu ; ECNSI, 2011. Str. 271–282., 280.

NAPOMENA: Djeca prolaze proces socijalizacije putem jezika i socijalizacije za upotrebu jezika kojim usvajaju implicitno znanje o načelima društvenoga poretka i sustava vjerovanja.

jezična struktura

DEFINICIJA: struktura po kojoj se oblikuju jezične jedinice ili primjer takve strukture

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 339.

ENGLESKI: structure

NAPOMENA: Strukturne razine obuhvaćaju fonologiju, morfologiju i sintaksu.

jezična tipologija

DEFINICIJA: razredba jezika prema strukturnim značajkama

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 358.

ENGLESKI: linguistic typology

jezična univerzalija

DEFINICIJA: svojstvo zajedničko svim jezicima

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2247.

ENGLESKI: language universal

jezična uporaba

DEFINICIJA: individualna primjena jezičnoga znanja u govoru ili pismu

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 15.

DOPUŠTENI NAZIV: jezična izvedba

ENGLESKI: linguistic performance

jezična varijabilnost

DEFINICIJA: postojanje razlika u jezičnoj uporabi

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 381.

ENGLESKI: language variation

NAPOMENA: Razlike u jezičnoj varijabilnosti najčešće se očituju na regionalnoj, socijalnoj i kontekstualnoj razini.

jezična zajednica

DEFINICIJA: zamišljena zajednica ljudi koji se sporazumijevaju društveno ograničenim skupom jezičnih

obilježja

VRELO DEFINICIJE: Llamas, C., Mullany, L, i Stockwell, P. The Routledge Companion to Sociolinguistics. London – New York: Routledge, 2007.

ENGLESKI: linguistic community

KONTEKST: Stoga je moguće kazati da jezične zajednice u krajnjoj konsekvenciji konstruiraju svoje jezike.

VRELO KONTEKSTA: Škiljan, D. 2002. Govor nacije: Jezik, nacija, Hrvati. Zagreb: Golden marketing., 280.

NAPOMENA: Prema uvriježenoj ideološki obojenoj uporabi naziva podrazumijeva se homogenost, a svaki pripadnik neke jezične zajednice, da bi kao takav bio priznat, mora besprijeorno i potpuno vladati strogo određenim skupom jezičnih obilježja (glasovnim i gramatičkim sustavom danoga jezika). U sociolingvistici heterogenost zajednice najčešće je reducirana na nekoliko društvenih dimenzija (spol, dob i etničnost). Antropološka istraživanja međutim jasno pokazuju da je riječ o idealizaciji jer u stvarnoj praksi jezičnih zajednica postoji mnogo veća varijabilnost u uporabi jezičnih obilježja.

jezične igre

DEFINICIJA: teorija prema kojoj je jezična uporaba nalik na skup igara od kojih svaka ima svoja pravila i kontekst

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 147.

ENGLESKI: language games

NJEMAČKI: Sprachspiel

KONTEKST: U knjizi *Logische Untersuchungen* Wittgenstein je

mislio da svijet i jezik može u jednoj "jezičnoj igri" dovesti do semantičke unifikacije: jezik je svijet za sebe, svaka jezična reakcija – jedna "jezična igra" – jest funkcija nekog značenja kojeg riječi imaju u svojoj upotrebi ili u svojoj "gramatici".

VRELO KONTEKSTA: Ibrulj, N. Usklađivanje identiteta: Istraživanja o logici i semantici nepreciznog svijeta. *Prolegomena* 4/1 (2005) 29–48., 38.

NAPOMENA: Naziv koji se povezuje s kasnijim djelima L. Wittgensteina u kojima se bavi načinom i modifikacijom jezične uporabe u praksi te ističe da riječi dobivaju značenja isključivo ovisno o kontekstu uporabe i namjeri sugovornika. Pravila jezične igre uče se tijekom društvene prakse. Metaforom "obiteljskih sličnosti" (*Familienähnlichkeiten*) među jezicima Wittgenstein upućuje na to da različite igre, pa tako i jezične igre od kojih se jezično međudjelovanje sastoji, nemaju zajedničku bit, nego se sastoje od pojedinih elemenata koji se preklapaju (npr. poker, igra skrivača ili tenis) i stoga se ne mogu generalizirati u smislu opće jezične uporabe.

jezični bioprogram

DEFINICIJA: pretpostavka da je dio moždanih struktura ljudske vrste genski programiran za jezik

VRELO DEFINICIJE: Bickerton, D. *Roots of Language*. Karoma Publishers, Inc. Ann Arbor. 1981.

KRATICA - ENGLISKI: LBH

ENGLISKI: language bioprogram hypothesis

jezični determinizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu struktura jezika u potpunosti

određuje govornikove spoznaje i obrasce mišljenja

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2052.

ENGLISKI: linguistic determinism
KONTEKST: Lingvistički determinizam koji se izvodi iz Sapir-Whorfove hipoteze podčinjava mišljenje diktatu jezika čime se minimalizira formativna uloga mišljenja i otvara prostor orwellovskim spekulacijama o mogućnostima kontrole misli posredstvom strogo normirana jezika.

VRELO KONTEKSTA: Biti, Marina. 2007. O suodnosu mentalnih i jezičnih svjetova iz perspektive kognitivne stilistike. *Fluminensia* 19/2. 51-71., 51.

jezični dodir

DEFINICIJA: promjene u jednome jeziku koje nastaju zbog utjecaja drugoga jezika

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 143.

DOPUŠTENI NAZIV: jezični kontakt

ENGLISKI: language contact

jezični kapital

DEFINICIJA: kulturni kapital koji se odnosi na raspon i razinu sposobnosti uporabe društveno prestižnih jezičnih varijanta

VRELO DEFINICIJE: Bourdieu, Pierre, Što znači govoriti: ekonomija jezičnih razmjena, Zagreb 1992.

ENGLISKI: linguistic capital

NAPOMENA: Pojam je uveo Pierre Bourdieu u kontekstu konstituiranja jedinstvenoga jezičnog tržišta kojim dominira službeni jezik čiju legitimnost osiguravaju institucije.

jezični krajolik

DEFINICIJA: ukupnost jezičnih znakova vidljivih u javnome prostoru nekoga grada ili geografskoga područja

ENGLESKI: linguistic landscape

KONTEKST: U rezultatu, hrvatski javni jezični krajolik obilježen je dugoročnom destigmatizacijom, odnosno legitimacijom ikavice, a u podlozi su nove ekonomske grane i moderne kulturne industrije usmjerene na mladu urbanu populaciju.

VRELO KONTEKSTA: Žanić, I. Hrvatski jezik danas. ZAGREBAČKA SLAVISTIČKA ŠKOLA – WWW.HRVATSKIPLUS.ORG, 9.

NAPOMENA: Naziv obuhvaća javne cestovne znakove, reklamne natpise, nazive ulica ili mjesta, natpise na zgradama i druge tragove pisanoga jezika na javnim mjestima. Neki autori ovaj naziv upotrebljavaju za ukupnost uporabe različitih jezika u određenoj zemlji ili na nekome geografskom području.

jezični mit

DEFINICIJA: rasprostranjeno netočno mišljenje o nekome idiomu ili jeziku općenito

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 145.

ENGLESKI: language myth

jezični organ

DEFINICIJA: hipotetski neovisan općeljudski sklop urođenih kognitivnih i neuroloških struktura mozga za uporabu jezika

VRELO DEFINICIJE: Chomsky, N. (2000), New Horizons in the Study of Language and Mind. Cambridge: Cambridge University Press

DOPUŠTENI NAZIV: jezični modul; jezični

instinkt

ENGLESKI: language faculty; language module; language instinct

NAPOMENA: Jezični organ pojam je iz teorije o urođenosti univerzalne gramatike i genski uvjetovane jezične sposobnosti Noama Chomskoga i svojstven je samo ljudima.

jezični prijelaz

DEFINICIJA: uporaba jezičnih obilježja iz repertoara druge društvene ili jezične skupine koju pripadnici te skupine smatraju nelegitimnom

VRELO DEFINICIJE: Rampton, B. 1998. Language crossing and the redefinition of reality. In: Peter Auer ed., Code-Switching in Conversation. Language, interaction and identity. London: Routledge, 290–317., 291.

DOPUŠTENI NAZIV: kodni prijelaz

ENGLESKI: language crossing; code-crossing

NAPOMENA: Naziv je osmislio britanski sociolingvist Ben Rampton na temelju istraživanja interakcijskih procesa među pripadnicima različitih etničkih skupina u Velikoj Britaniji.

jezični registar

DEFINICIJA: jezični repertoar koji govornici prepoznaju kao funkcionalno različit u ukupnosti izražajnih sredstava i povezuju s određenim društvenim praksama ili ljudima koji u njima sudjeluju

VRELO DEFINICIJE: Agha, A. 2004. "Registers of Language." in A Companion to Linguistic Anthropology, ed. Alessandro Duranti. Malden, MA: Blackwell, pp. 23–45., 24.

ENGLESKI: language register

NAPOMENA: Često se registri u

užemu smislu povezuju s različitim zanimanjima i strukama. Budući da je riječ o jezičnoj varijabilnosti koja je uvjetovana uporabom, postoji bezbroj takvih registara čije granice nisu jasno određene.

jezični repertoar

DEFINICIJA: ukupnost jezičnih obilježja koja pojedinac zna i koja upotrebljava kao semiotička sredstva u komunikaciji

VRELO DEFINICIJE: Blommaert, J. & Backus, A. 2011. Repertoires revisited: 'knowing language' in superdiversity. Working Papers in Urban Language and Literacies, paper 67, 2.

DOPUŠTENI NAZIV: jezični inventar

ENGLESKI: linguistic repertoire

NAPOMENA: Naziv je povezan s novijim tendencijama odbacivanja pojma posebnoga jezika kao zaokruženoga i zatvorenoga sustava (npr. engleski, njemački ili hrvatski jezik) i višejezičnosti kao znanja dvaju ili više takvih sustava. Odnosi se na vrlo varijabilno (i često prilično fragmentarno) diferencijalno znanje različitih jezičnih stilova i registara (bez obzira na njihovu pripadnost "posebnim jezicima") koje pojedinac usvaja (a zatim možda i djelomično zaboravlja) tijekom svojega života u različitim kontekstima.

jezični seksizam

DEFINICIJA: jezični izraz koji obuhvaća sve ljude, ali nenamjerno ili namjerno isključuje jedan rod

DOPUŠTENI NAZIV: seksistički jezik

ENGLESKI: sexist language

NAPOMENA: U jezični se seksizam ubraja uobičajena generička uporaba muškoga roda, primjerice prачовjek.

jezični stav

DEFINICIJA: stav o jezičnim obilježjima i govornicima koji ih upotrebljavaju

VRELO DEFINICIJE: Fasold, R. (1984). The Sociolinguistics of society. London: Blackwell, 148.

DOPUŠTENI NAZIV: stavovi o jeziku;

jezična stajališta

ENGLESKI: language attitudes

KONTEKST: Stavovi o jeziku prije svega su stavovi o govorniku nekoga jezika budući da jezični signali služe kao identifikacijska obilježja u biološkom, socijalnom i personalnom smislu.

VRELO KONTEKSTA: Mićanović, Krešimir. 2006. Hrvatski s naglaskom: Standard I jezični varijeteti. Zagreb: Disput. Str. 21., 21.

NAPOMENA: Prosudbe jezičnih obilježja, npr. varijeteta ili naglasaka, ne odražavaju ni jezičnu ni estetsku kvalitetu kao takvu, nego jezične ideologije koje pak odražavaju svijest o društvenome položaju i prestižu koji se pridaju govornicima takvih varijeteta. Istraživanja pokazuju da su društveni status i grupna solidarnost dvije glavne dimenzije oko kojih jezični stavovi variraju.

jezični varijetet

DEFINICIJA: usustavljen obrazac jezične uporabe

VRELO DEFINICIJE: Llamas, C., Mullany, L, i Stockwell, P. The Routledge Companion to Sociolinguistics. London – New York: Routledge, 2007., 223.

NEPREPORUČENI NAZIV: jezična varijanta

ENGLESKI: language variety

jezični zaokret

DEFINICIJA: pristup proučavanju jezika kao temeljnoga sredstva za poimanje, predočavanje i

razumijevanje svijeta

VRELO DEFINICIJE: Fieser, J. i Dowden, B. (eds) Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/>

ENGLESKI: linguistic turn

jezični znak

DEFINICIJA: jezična jedinica koja ima oblik i značenje

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 148.

ENGLESKI: linguistic sign

jezično djelovanje

DEFINICIJA: općeljudsko, složeno i dinamično usklađivanje ljudskoga međudjelovanja koje se temelji na biološki utemeljenoj sposobnosti komunikacije, interaktivnoga usvajanja jezika i njegove usklađene primjene u organizaciji, strukturiranju, pamćenju te razmjeni znanja i iskustva

DOPUŠTENI NAZIV: jeziciranje

ENGLESKI: languaging

NAPOMENA: Jezično je djelovanje ključno i jedinstveno obilježje ljudske vrste. Ono omogućuje tumačenje neposrednoga, emocionalnoga iskustva, njegovu racionalizaciju i uključivanje u životnu praksu, kao i stvaranje zajedničkoga referentnog okvira za usuglašavanje ljudskoga međudjelovanja koje je temelj ljudskoga društva i kulture.

jezično tržište

DEFINICIJA: tržište na kojemu vrijednost ovisi o odnosu moći koji se uspostavlja između jezičnih kompetencija govornika

VRELO DEFINICIJE: Bourdieu, Pierre, Što znači govoriti: ekonomija jezičnih razmjena, Zagreb 1992., 52.

ENGLESKI: linguistic market

KONTEKST: Komunikativni se stilovi mogu poistovjetiti s jezičnim tržištima za koja se stvaraju različiti proizvodi, čija priroda ovisi o značajkama samoga tržišta. Tako će za jedno jezično tržište biti primjereniji anglizam, dok će za drugo biti primjerenija njegova domaća zamjena. Što je govornik jezično kompetentniji to će bolje biti njegova procjena koji se "proizvod" više cijeni na kojemu "tržištu".

VRELO KONTEKSTA: Branka Drljača Margić: Leksički paralelizam: Je li opravdano govoriti o nepotrebnim posuđenicama (engleskoga podrijetla)? *Fluminensia*, god. 23 (2011) br. 1, str. 53–66., 63.

jezik

DEFINICIJA: složeni, višemodalni i dinamični skup znakova koje ljudi upotrebljavaju u jezičnome djelovanju

ENGLESKI: language

kaliper

DEFINICIJA: antropometrijski instrument za mjerenje debljine kožnih nabora

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr. Praktikum biološke antropologije – Antropometrija. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: skinfold caliper

POVEZNICA: <http://www.anthropometer.com/tw.php>

kandidatski gen

DEFINICIJA: gen za koji se pretpostavlja da sudjeluje u razvoju nekoga fenotipa na temelju funkcije produkta toga gena i fiziološkoga ili biokemijskoga svojstva fenotipa

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.;

Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: candidate gene

kanibalizam

DEFINICIJA: ljudsko konzumiranje ljudskoga mesa iz prehrambenih, ritualnih ili magijskih razloga
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 102.

DOPUŠTENI NAZIV: ljudožderstvo; antropofagija

ENGLESKI: cannibalism; anthropophagy

kapacitet održivosti

DEFINICIJA: najveći mogući broj pojedinaca koji se mogu prehraniti na određenome zemljopisnom području bez štetnih posljedica za okoliš

DOPUŠTENI NAZIV: kapacitet nosivosti

ENGLESKI: carrying capacity

NAPOMENA: Naziv se upotrebljava u ekološkoj antropologiji.

kapital

DEFINICIJA: materijalna sredstva koja se rabe s primarnim ciljem povećanja dobiti vlasnika

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 199.

ENGLESKI: capital

kapitalizam

DEFINICIJA: društveno-ekonomski sustav zasnovan na privatnome vlasništvu i tržišnome natjecanju kapitala

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge,

2007.

ENGLESKI: capitalism

NAPOMENA: Kapitalizam počiva na pretpostavci da ekonomske odluke donesene radi privatnoga sebičnog interesa u konačnici rezultiraju javnim dobrom.

karizmatična vlast

DEFINICIJA: vlast koja se temelji na karizmatičkim osobinama vođe

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 758.

ENGLESKI: charismatic authority; charismatic leadership

NAPOMENA: Naziv upotrebljava M.

Weber u opisivanju posebnoga oblika vlasti čija se legitimnost temelji na afektivnoj predanosti vođi zbog njegovih izuzetnih osobina i sposobnosti (karizme), kao što su primjerice herojstvo, duhovna i govornička moć, magične sposobnosti ili proročka snaga. Za razliku od tradicionalne i pravno-racionalne vlasti, karizmatička je vlast revolucionarna i nestabilna.

kasta

DEFINICIJA: nepromjenjiva društvena klasa određena rođenjem

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 300.

ENGLESKI: caste

kastinski sustav

DEFINICIJA: društvena hijerarhija koja se temelji na međusobno odijeljenim društvenim skupinama među kojima ne postoji mogućnost društvene pokretljivosti

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth

edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 479.
ENGLESKI: caste system

katahreza

DEFINICIJA: mijenjanje značenja ili smještanje u drukčiji kontekst elemenata preuzetih od kolonizatorske kulture
VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 34.
ENGLESKI: catachresis
NAPOMENA: Naziv katahreza izvorno se odnosi na svjesnu ili nesvjesnu uporabu riječi ili izraza kao označitelja za pojmove koji im u uobičajenoj uporabi nisu pridruženi. Teoretičarka Gayatri Chakravorty Spivak katahrestički je iskoristila taj naziv i pridala mu novo značenje u kontekstu postkolonijalne teorije.

kategorijska analiza

DEFINICIJA: analiza usmjerena na klasifikacijske strukture koje se očituju u emskim kategorijama
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 758.
ENGLESKI: categorical analysis
NAPOMENA: Naziv je osobito povezan s analizom srodstva i odabirom bračnih partnera. U analizama sustava srodstva tri razine analize (bihevioralna, preskriptivna i kategorijska) odnose se na ponašanje, propisana pravila i preferencije.

kazivač

DEFINICIJA: član proučavane zajednice koji antropologu daje podatke
VRELO DEFINICIJE: *The dictionary of anthropology* / (Ed.) Thomas Barfield, Oxford: Blackwell Publisher,

1997., 262.
ENGLESKI: informant; collaborator; consultant

kibernetika

DEFINICIJA: disciplina koja proučava strukturu živih i neživih regulacijskih sustava te upravljanje njima
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 761.
ENGLESKI: cybernetics

kiborg

DEFINICIJA: hibridna humanoidna vrsta nastala spajanjem čovjeka i stroja
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 761.
ENGLESKI: cyborg
NAPOMENA: Koncept kiborga posebno je istraživao u feminističkoj antropologiji (npr. u radovima Donne Haraway) te u antropologiji znanosti.

kinezija

DEFINICIJA: proučavanje značenja tjelesnih pokreta u komunikaciji
VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. *Kulturna antropologija* / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 96.
ENGLESKI: kinesics

kladistika

DEFINICIJA: metoda klasifikacije organizama temeljena na analizi izvedenih homoloških svojstava
VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.
ENGLESKI: cladistics

kladogeneza

DEFINICIJA: razvoj novih vrsta grananjem filogenetičkih linija jedne vrste

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 248.

ENGLESKI: cladogenesis

kladogram

DEFINICIJA: dijagram koji prikazuje evolucijske odnose utvrđene kladističkom analizom

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: cladogram

NAPOMENA: Dijagram se temelji isključivo na tumačenju zajedničkih izvedenih svojstava, pri čemu vremensko razdoblje te odnos predaka i potomaka nije određen.

klan

DEFINICIJA: jednolinijska rodbinska skupina čiji članovi vjeruju da potječu od zajedničkoga pretka, ali to ne mogu dokazati genealoškim vezama

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 148.

ENGLESKI: clan

klasifikacijsko rodbinsko nazivlje

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu se isti naziv rabi za izravne i bočne rođake

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 762.

DOPUŠTENI NAZIV: klasifikacijsko

nazivlje srodstva; klasifikacijska terminologija srodstva

ENGLESKI: classificatory kinship terminology system

NAPOMENA: U klasifikacijskome sustavu rabe se isti nazivi za oca i očeva brata, za majku i majčinu sestru i sl. Američki antropolog Lewis Henry Morgan u svojem djelu Sustavi krvnog srodstva i srodstva nastalog sklapanjem braka u ljudskoj zajednici (*Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family*) podijelio je sve rodbinske sustave u dvije skupine: opisne i klasifikacijske.

klasni sustav

DEFINICIJA: sustav društvene hijerarhijske raslojenosti u kojemu društveni slojevi čine kontinuum te je društvena mobilnost moguća

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 319.

ENGLESKI: class system

klinalna raspodjela

DEFINICIJA: postupna linearna promjena u zastupljenosti nekoga biološkog obilježja u dijelovima iste ili susjedne populacije

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: kontinuirana varijabilnost

ENGLESKI: cline, clinal distribution

NAPOMENA: Susjedni dijelovi populacije međusobno se mogu razlikovati u nekome svojstvu koje nizom susjednih dijelova populacije pokazuje pravilnu progresiju, tj. gradijent određenoga

smjera (klinu). Primjerice, boja kože koja ovisi o učestalosti pigmenta (melanina) najtamnija je u blizini ekvatora, a udaljavanjem sjeverno od ekvatora postaje sve svjetlija, s najnižom učestalošću melanina u populacijama koje već tisućljećima žive na područjima sjeverne geografske širine. Mnoga ljudska obilježja distribuirana su klinalno, što znači da nisu određena zemljopisnim, kulturnim, etničkim, vjerskim i drugim granicama.

klizni šestar

DEFINICIJA: antropometrijski instrument za mjerenje dimenzija lica i zglobova

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr. Praktikum biološke antropologije – Antropometrija. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: sliding caliper

ključni kazivač

DEFINICIJA: kazivač koji je kao bolji poznavatelj svoje zajednice važniji izvor informacija od ostalih kazivača te koji istraživača uvodi u zajednicu i pomaže mu u uspostavljanju odnosa s njezinim pripadnicima

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warmas, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 60.

ENGLESKI: key consultant

kod

DEFINICIJA: skup povezanih komunikacijskih konvencija koje organiziraju i povezuju znakove u sustave značenja i interpretacijske okvire

VRELO DEFINICIJE: Jakobson, R. (1971): 'Language in Relation to Other Communication Systems'. In Roman

Jakobson (Ed.): Selected Writings, Vol. 2. Mouton: The Hague, pp. 570–79.

ENGLESKI: code

NAPOMENA: Društvo ovisi o postojanju takvih sustava značenja. Kodovi pojednostavnjuju pojave i olakšavaju komunikaciju iskustva.

kodifikacija

DEFINICIJA: društveni proces kojim se uspostavljaju konvencije određenoga koda

VRELO DEFINICIJE: Guiraud, P. (1975): Semiology. London: Routledge & Kegan Paul

ENGLESKI: codification

kodifikacijski sustav

DEFINICIJA: skup pravila prema kojima se stvarni svijet objekata, odnosa i događaja preoblikuje u komunikacijske znakove

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 41.

ENGLESKI: codification system

koeficijent srodstva

DEFINICIJA: mjera povezanosti dvaju nasumce odabranih pojedinaca izražena vjerojatnošću da dijele isti gen na slučajno odabranome lokusu kao rezultat zajedničkoga podrijetla

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Königsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

ENGLESKI: coefficient of kinship

koevolucija gena i kulture

DEFINICIJA: međuovisna evolucija gena i kulture

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human

Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.
ENGLESKI: gene-culture coevolution

kognat

DEFINICIJA: krvni rođak po majčinoj ili očevoj lozi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 758.

ENGLESKI: cognate

kognatsko društvo

DEFINICIJA: društvo u kojemu se status ravnomjerno pripisuje na temelju rodbinskih veza prema majčinoj i očevoj liniji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 134.

DOPUŠTENI NAZIV: bilateralno društvo; neunilinearano društvo

ENGLESKI: cognatic society

kognatsko podrijetlo

DEFINICIJA: sustav srodstva u kojemu su rođaci svi potomci zajedničkih predaka i po majčinoj i po očevoj liniji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 133.

DOPUŠTENI NAZIV: bilateralno podrijetlo; obostrano podrijetlo

ENGLESKI: cognatic descent; bilateral descent

NJEMAČKI: cognatischen Deszendenz

NAPOMENA: Murdock kognatski sustav suprotstavlja jednolinijskome.

kognitivna antropologija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja proučava odnos kulture i spoznajnih procesa

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 758.

ENGLESKI: cognitive anthropology

NAPOMENA: Naziv kognitivna antropologija najčešće se odnosi na specifičnu poddisciplinu koja naglašava oblikovanje kulturnih kategorija s pomoću semantičkih razlika (npr. terminologija srodstva, boja, etnozoologija ili etnobotanika).

kognitivna arheologija

DEFINICIJA: proučavanje načina mišljenja u nekadašnjim društvima na temelju arheoloških izvora

VRELO DEFINICIJE: A Dictionary of Archaeology / ur. Ian Shaw, Robert Jameson. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999., 171.

ENGLESKI: cognitive archaeology

NAPOMENA: Arheolozi koji se bave kognitivnom antropologijom proučavaju materijalne pokazatelje promišljanja različitih pojava u pretpovijesnim društvima kao što su rod, klasa, status, srodstvo i sl.

kohorta

DEFINICIJA: skupina pojedinaca sa zajedničkom osobinom

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 41.

ENGLESKI: cohort

NAPOMENA: Kohorta se često odnosi na skupinu pojedinaca rođenih iste godine.

kolektivna reprezentacija

DEFINICIJA: kulturno određeno shvaćanje stvarnosti koje dijele svi članovi nekoga društva

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: collective representation

kolektivna svijest

DEFINICIJA: reprezentacija stvarnosti koju dijele svi pripadnici društvene skupine

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 759.

ENGLESKI: collective consciousness

FRANCUSKI: conscience collective

NAPOMENA: Naziv je skovao Émile Durkheim.

kolektivni identitet

DEFINICIJA: simbolička reprezentacija zajedništva skupine kojom se razlikuje od drugih skupina

ENGLESKI: collective identity

kolektivno pamćenje

DEFINICIJA: politički proces odabira, oblikovanja, strukturiranja i reorganizacije pojedinosti iz prošlosti u skladu s potrebama održavanja društvenoga poretka

DOPUŠTENI NAZIV: društveno pamćenje

ENGLESKI: collective memory; social memory

KONTEKST: Kolektivna historijska svijest pretpostavlja postojanje kolektivnog pamćenja. U Funkensteinovoj definiciji kolektivno se pamćenje "poput "jezika", može opisati kao sustav znakova, simbola i praksi: memorijalni datumi, imena mjesta, spomenici i slavlucij pobjede, muzeji i tekstovi, običaji i načini, stereotipne predodžbe (utjelovljene, na primjer, u načinima izražavanja, pa čak i jezik sam (u de Saussureovu smislu). Individualno sjećanje, tj. čin prisjećanja trenutačna je realizacija tih simbola, analogna "govoru" - ne postoje

dva čina prisjećanje koja bi bila identična.

VRELO KONTEKSTA: Brkljačić, Maja i Prlenda Sandra (ur.).(2006). Kultura pamćenja i historija. Golden makreting – Tehnička knjiga, 12.

NAPOMENA: Kolektivno pamćenje temelji se na mehanizmima iskrivljavanja prošlosti kao što su selektivno izostavljanje ili sustavno prešućivanje zbivanja koja se ne uklapaju u postojeći društveni poredak ili preuveličavanje i uljepšavanje činjenica. Dinamiku društvenoga pamćenja oblikuju institucije, obrazovni sustav, historiografija, muzeji, komemorativna i spomenička praksa i sl.

kolektivno sjećanje

DEFINICIJA: skup zajedničkih ideja, slika i osjećaja povezanih s prošlošću koji nastaje komunikacijskim međudjelovanjem članova zajednice

ENGLESKI: collective remembrance

KONTEKST: Kolektivno sjećanje skup je uspomena što ga dijeli određena zajednica; sjećanje karakterizira okrenutost prošlosti. Kolektivno pamćenje označava i rad na tom sadržaju. Ostvarujući se u polju ljudskog međudjelovanja, kolektivno je pamćenje uvijek politički proces, a kolektivno sjećanje krhak plod trenutnog konsenzusa.

VRELO KONTEKSTA: Brkljačić, Maja i Prlenda Sandra (ur.).(2006). Kultura pamćenja i historija. Golden makreting – Tehnička knjiga, 17.

NAPOMENA: Kolektivno sjećanje neformalni je proces društvene, interaktivne i performativne komunikacije koji se odvija između

strategija kolektivnoga pamćenja, individualnoga sjećanja, diskurzne prakse i tradicija reprezentacija.

kolinijski rođak

DEFINICIJA: brat muškoga pretka ili potomka ili sestra ženskoga pretka ili potomka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 759.

DOPUŠTENI NAZIV: kolinearni srodnik
ENGLESKI: co-lineal relative; co-lineal kin

kolonija

DEFINICIJA: zemlja ili zemljopisno područje politički podvrgnuto drugoj zemlji

ENGLESKI: colony

kolonijalizam

DEFINICIJA: ideologija i praksa političke, gospodarske i kulturne dominacije strane vlasti na nekom teritoriju

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 40.

ENGLESKI: colonialism

KONTEKST: Za manjine, etničko označivanje može biti razorno; naime, većinsko stereotipiziranje manjine u osnovi je opresivno; kolonijalizam je dokaz kako je stereotip zadobio političke/rasne konotacije iskazujući dominaciju jače, većinske nacije, opirajući istodobno slabiju naciju koja je u manjini.

VRELO KONTEKSTA: Jelinčić, Daniela Angelina. 2006. Turizam vs. identitet. *Globalizacija i tradicija*. Etnološka istraživanja, Vol 1, No. 11, Etnografski muzej Zagreb, Zagreb, 161–183., 167.

NAPOMENA: Kolonijalizam je ideologija koja opravdava ekonomsko iskorištavanje kao glavni cilj širenja suvereniteta na druge zemlje i zemljopisna područja. Počiva na eurocentričnome rasizmu i sustavu nepovijesne kategorizacije prema kojima se neke sociokulturne zajednice percipiraju kao inferiorne ili slabije razvijene.

kolonijalna ambivalencija

DEFINICIJA: istodobna privlačnost i odbojnost koja obilježuje odnos kolonizatora i koloniziranih

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 12.

ENGLESKI: ambivalence

NAPOMENA: Naziv ambivalencija iz psihoanalitičke teorije preuzeo je postkolonijalni teoretičar Homi Bhabha. Prema Bhabhi, kolonizatori žele da kolonizirani postanu poput njih, ali istodobno žele održati bitnu razliku između sebe i njih, koja opravdava kolonijalnu vlast. Kolonijalni odnos stoga je nužno ambivalentan, što podriva autoritet kolonizatora i dugoročno osuđuje kolonijalnu vlast na propast.

kolonijalna žudnja

DEFINICIJA: ambivalentan odnos kolonizatora prema koloniziranima obilježen seksualnim konotacijama

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 40.

ENGLESKI: colonial desire

NAPOMENA: Prema Robertu Youngu, ambivalentnost odnosa kolonizatora i koloniziranih očituje se u kolonijalnome diskursu, između

ostaloga u istodobnoj seksualnoj privlačnosti i strahovima od miješanja rasa.

kombinirani indeksni sustav DNK-a

DEFINICIJA: standardni set lokusa za izradbu profila DNK-a

KRATICA - ENGLESKI: CODIS

ENGLESKI: combined DNA indexing system

NAPOMENA: Kombinirani indeksni sustav DNK-a upotrebljava se u forenzici.

komenzalnost

DEFINICIJA: skupno hranjenje i uživanje u hrani

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 759.

DOPUŠTENI NAZIV: skupno hranjenje; skupno objedovanje

ENGLESKI: commensality

NAPOMENA: Društvena pravila često, ovisno o relativnome društvenom položaju, određuju način raspodjele hrane, tko može s kim jesti, gdje tko sjedi tijekom objeda i druge okolnosti.

komodifikacija

DEFINICIJA: proces pretvaranja predmeta, umijeća, dobara i usluga u robu na tržištu

VRELO DEFINICIJE: Peračković, K.: Društvo i (ili) tržište – sociološka konceptualizacija procesa marketizacije društva. Društvena istraživanja god. 17 (2008), br. 6 (98), str. 975–997., 986.

ENGLESKI: commodification

KONTEKST: Drugi element, komodifikacija, temelji se na činjenici da je kapitalizam sustav

koji se potpuno orijentirao na proizvodnju za tržište da bi stekao profit.

VRELO KONTEKSTA: Peračković, K.: Društvo i (ili) tržište – sociološka konceptualizacija procesa marketizacije društva. Društvena istraživanja god. 17 (2008), br. 6 (98), str. 975–997., 984.

NAPOMENA: Komodifikacijom se nečemu što nije imalo ekonomsku vrijednost pridaje određena tržišna vrijednost, pa se tako ljudska tijela, kulturna obilježja, jezik ili identitet pretvaraju u potrošačku robu.

kompleksna struktura

DEFINICIJA: rodbinski sustav koji se zasniva na pravilima koja zabranjuju brak među određenim rodbinskim kategorijama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 759.

DOPUŠTENI NAZIV: složena struktura

ENGLESKI: complex structure

NAPOMENA: Naziv je uveo francuski antropolog i etnolog Claude Lévi-Strauss. Primjer kompleksne strukture bila bi zabrana ženidbe između bliskih rođaka (tabu incesta), kao i osobni odabir bračnoga partnera, uobičajen u zapadnjačkim društvima.

komplementarni dualizam

DEFINICIJA: dualizam utemeljen na društveno ili simbolički komplementarnim kategorijama

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 46.

ENGLESKI: complementary dualism

NAPOMENA: Primjer komplementarnoga dualizma

dvojna je organizacija s dvjema rodbinskim skupinama koje izmjenjuju bračne partnere ili u tradicionalnoj kineskoj kozmologiji simbolički red koji predstavljaju *yin* i *yang*.

komponencijalna analiza

DEFINICIJA: formalna analiza koja se temelji na proučavanju sastavnica kulturnih pojava

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 152.

ENGLESKI: componential analysis

komunalizam

DEFINICIJA: privrženost koja je jača prema užoj religijskoj ili kastinskoj zajednici nego prema naciji ili širemu društvu

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 759.

ENGLESKI: communalism

komunikacija

DEFINICIJA: razmjena i stvaranje značenja između dvaju ili više sudionika

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 44.

ENGLESKI: communication

komunikacijska situacija

DEFINICIJA: vremenski i prostorno ograničen ili komunikacijski zaokružen niz društvenih djelatnosti

DOPUŠTENI NAZIV: govorna situacija

ENGLESKI: communicative situation; speech situation

NAPOMENA: U sklopu etnografije komunikacije komunikacijska situacija dio je konteksta komunikacijskih događaja. Može sadržavati verbalne i neverbalne elemente. Primjeri komunikacijskih situacija su vjerski obred, sudski proces, zabava, aukcija i sl.

komunikacijska upućenost

DEFINICIJA: znanje govornika o društvenim pravilima i značenjima jezične uporabe

VRELO DEFINICIJE: Hymes, D. *Objectives and Concepts of Linguistic Anthropology*. In: *The Teaching of Anthropology: American Anthropological Association*. / (Eds.) D. G. Mandelbaum, G. W. Lasker and E. M. Albert. *Memoir* 94, 1963., pp. 275–302.

DOPUŠTENI NAZIV: komunikacijska kompetencija; komunikacijska sposobnost

ENGLESKI: communicative competence

komunikacijski događaj

DEFINICIJA: jedinica komunikacijskoga ponašanja koje se provodi prema društvenim pravilima ili normama uporabe govora

VRELO DEFINICIJE: Hymes, D. *Objectives and Concepts of Linguistic Anthropology*. In: *The Teaching of Anthropology: American Anthropological Association*. / (Eds.) D. G. Mandelbaum, G. W. Lasker and E. M. Albert. *Memoir* 94, 1963., pp. 275–302.

DOPUŠTENI NAZIV: govorni događaj

ENGLESKI: communicative event; speech event

NAPOMENA: Prema metodologiji etnografije komunikacije tri su jedinice komunikacijskoga ponašanja pogodne za analizu:

komunikacijska situacija, komunikacijski događaj i komunikacijski čin. Npr. proslava rođendana (situacija), razgovor dvaju sudionika na proslavi (događaj) i šala ispričana u sklopu njihova razgovora (čin).

konfiguracionizam

DEFINICIJA: teorijski pristup koji kulturne pojave promatra kao integrirane cjeline međusobno povezanih kulturnih obilježja

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 555.

ENGLESKI: configurationalism

NAPOMENA: Konfiguracionizam se pojavljuje kao reakcija na difuzionizam. Najviše se povezuje s antropologijom R. Benedict.

konkubinat

DEFINICIJA: zajednički život ili održavanje spolnih odnosa žene i muškarca izvan braka

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 47.

DOPUŠTENI NAZIV: priležništvo

ENGLESKI: concubinage

NAPOMENA: U antropologiji se naziv može odnositi i na različite oblike poliginije u kojima muškarac ima glavnu ženu s većim pravima i obvezama te dodatnu ženu, ili više njih, s manjim pravima i obvezama.

konotacija

DEFINICIJA: sekundarno, neizravno, preneseno i nestabilno značenje znaka

ENGLESKI: connotation

konstruktivizam

DEFINICIJA: psihološka teorija prema kojoj ljudsko znanje nastaje interakcijom postojećih mentalnih struktura i pojedinih vanjskih podražaja

ENGLESKI: constructivism

KONTEKST: Konstruktivizam problematizira »očito«, »stvarno« i »razumljivo samo po sebi«.

Dovodi u pitanje stajalište da je konvencionalno znanje temeljeno na nepristranim opažanjima i da možemo lako razlikovati subjekt od objekta, percipirano i stvarno. Predstavnici konstruktivizma upozoravaju da je potrebna sumnja prema našim pretpostavkama o tome kako svijet izgleda i o kategorijama koje koristimo da bismo ga razumjeli i interpretirali.

VRELO KONTEKSTA: Ajduković M.: Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad. Rev. soc. polit., god. 15, br. 3, str. 395–414, 2008., 397.

NAPOMENA: Teorijski pravac konstruktivizma koji je razvio psiholog J. Piaget znatno se razlikovao od postojeće teorije racionalizma prema kojoj su znanje i mogućnost njegova stjecanja unaprijed određeni urođenim osobinama. Prema Piagetu, znanje se ne sastoji ni od kopije vanjske stvarnosti ni od razvijanja struktura postojećih unutar subjekta, nego je skup struktura progresivno konstruiranih interakcijom subjekta i vanjskoga svijeta.

kontagiozna magija

DEFINICIJA: magija koji se temelji na vjerovanju da dodir s nečim daje osobi moć da uspješno ostvari neki cilj

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia

of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1518.

DOPUŠTENI NAZIV: prijenosna magija; magija dodira

ENGLESKI: contagious magic

kontekstna arheologija

DEFINICIJA: teorijsko usmjerenje čije je težište na prepoznavanju i proučavanju arheološkoga konteksta s ciljem razumijevanja značenja

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 98.

ENGLESKI: contextual archaeology

kontekstualizacija

DEFINICIJA: tumačenje ponašanja kao kulturno smislenoga putem njegove povezanosti s drugim činovima ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 227.

ENGLESKI: contextualization

kontrolirana međukulturna usporedba

DEFINICIJA: metoda analize podataka koja se sastoji od proučavanja statističkih korelacija između pojedinih kulturnih značajka

velikoga broja skupina s ciljem provjeravanja općenitih tvrdnji o kulturi i ljudskome ponašanju

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Wards, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 72.

ENGLESKI: controlled cross-cultural comparison; cross-cultural survey; controlled comparison

NAPOMENA: *Human Relations Area*

File (HRAF) glavna je svjetska baza podataka za kontroliranu međukulturnu usporedbu.

konubij

DEFINICIJA: sustav bračne razmjene u kojemu se muškarci jedne skupine moraju ženiti ženama iz druge skupine i obratno

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 37.

ENGLESKI: connubium

LATINSKI: connubium

NAPOMENA: U antičkome Rimu konubij je bio zakonit brak patricija, a kasnije i plebejaca.

konvergentna evolucija

DEFINICIJA: razvoj sličnih obilježja s istim funkcijama kod vrsta koje nisu evolucijski srodne kao posljedica prilagodbe sličnim životnim uvjetima

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain View CA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 490.

ENGLESKI: convergent evolution

NAPOMENA: Razvoj krila u ptica i nekih insekata primjer su konvergentne evolucije.

korporativna skupina

DEFINICIJA: društvena skupina utemeljena na rodbinskome odnosu i priznata kao pravni entitet koji svojim članovima nameće obveze i raspolaže zajedničkom imovinom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 760.

ENGLESKI: corporate group

koštana dob

DEFINICIJA: čovjekova dob procijenjena na temelju radiograma kosti usporedbom s referentnim slikama poznate kronološke dobi

VRELO DEFINICIJE: Tanner, J. M. *Foetus into Man – Physical Growth from Conception to Maturity*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1990.

DOPUŠTENI NAZIV: koštana zrelost

ENGLESKI: bone age; skeletal maturity

NAPOMENA: Koštana se dob obično određuje u dječjoj i mladenačkoj dobi i ne mora biti istovjetna kronološkoj dobi.

koštani ostatci

DEFINICIJA: ostatci ljudskih ili životinjskih kosti

VRELO DEFINICIJE: Standards for data collection from human skeletal remains: proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History, organized by Jonathan Haas / editors Jane E. Buikstra, Douglas H. Ubelaker. Fayetteville, Ark.: Arkansas Archeological Survey, 1994.

DOPUŠTENI NAZIV: skeletni ostaci

ENGLESKI: skeletal remains

kozmogonija

DEFINICIJA: teorija o nastanku, podrijetlu i razvitku svijeta i cjelokupne stvarnosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 760.

ENGLESKI: cosmogony

kozmopolitizam

DEFINICIJA: svjetonazor koji zagovara empatiju, toleranciju, poštovanje i suživot kulturnih razlika

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 160.

ENGLESKI: cosmopolitanism

kožni nabori

DEFINICIJA: antropometrijski pokazatelji količine potkožnoga masnog tkiva

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr. *Praktikum biološke antropologije – Antropometrija*. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: skinfolds

kranijalni kostur

DEFINICIJA: kosti glave bez čeljusti

DOPUŠTENI NAZIV: kranijum

ENGLESKI: cranium

kreacionizam

DEFINICIJA: skup stajališta koja počivaju na vjerovanju da je nadnaravno biće ili božanstvo stvorilo sve što postoji

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 587.

ENGLESKI: creationism

KONTEKST: Kreacionizam, i njegova suvremena verzija zvana inteligentni dizajn, samo je ideološki pokret koji svjesno iskrivljava činjenice i obmanjuje javnost lažno se predstavljajući kao znanost.

VRELO KONTEKSTA: Hrupec, D. *Kreacionizam i supernove*, *Priroda* 1002, 6 (2011), 45.

NAPOMENA: Kreacionizam obuhvaća heterogena epstemiolška stajališta koja podrijetlo čovjeka i Zemlje traže u duhovnim i neznanstvenim kontekstima. Obično podrazumijeva esencijalističko shvaćanje vrsta i ideju da božanstvo stvara čovjekovu dušu. Iako se najčešće povezuju

s kršćanstvom, takva stajališta pojavljuju se i u drugim religijama (judaizmu, islamu, hinduizmu) ili domorodačkim skupinama.

kremacija

DEFINICIJA: spaljivanje mrtvaca
VRELO DEFINICIJE: Cox, M. and Mays, S. (eds) *Human Osteology*. In *Archaeological and Forensic Science*. London: Greenwich Medical Media Ltd. 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: spaljivanje; incineracija

ENGLESKI: cremation

NAPOMENA: Kremacija prouzročuje dehidraciju i oksidaciju organskoga dijela tijela.

kreolizacija

DEFINICIJA: proces kojim iz dugotrajnoga dodira različitih kulturnih utjecaja ili tradicija nastaje nov entitet

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: creolization

kreolski jezik

DEFINICIJA: jezik koji se razvio iz dugotrajnoga uzajamnog dodira dviju jezičnih zajednica

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010.

ENGLESKI: creole language

kritička analiza diskursa

DEFINICIJA: analiza diskursa vođena kritičkom teorijom društva i neravnopravnih odnosa moći

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History*

and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

NEPREPORUČENI NAZIV: analiza diskursa
KRATICA – ENGLESKI: CDA

ENGLESKI: critical discourse analysis

NAPOMENA: Kritička analiza diskursa shvaća diskurs na tri načina: kao čin govorenja ili pisanja, kao korpus znanja te kao skup uvjeta i postupaka koji određuju prihvatljive načine komuniciranja i uporabe toga znanja. Proučava način na koji diskurzne strukture ostvaruju, potvrđuju, legitimiraju, reproduciraju ili osporavaju odnose moći i dominacije u društvu.

kritično razdoblje rasta

DEFINICIJA: razdoblje u razvoju djece tijekom kojega je pojačana osjetljivost na utjecaje okoline i u kojemu nije moguća nadoknada rasta

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology*. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 491.

DOPUŠTENI NAZIV: kritični period rasta

ENGLESKI: critical period of growth

krivulja brzine

DEFINICIJA: grafički prikaz prirasta tjelesnoga obilježja u ovisnosti o životnoj dobi

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. *Human Biological Variation*. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

ENGLESKI: velocity curve

NAPOMENA: Krivulja brzine upotrebljava se u analizi čovjekova rasta.

krivulja udaljenosti

DEFINICIJA: grafički prikaz vrijednosti određenoga tjelesnog obilježja u ovisnosti o životnoj dobi

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. *Human Biological Variation*. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

ENGLESKI: distance curve

NAPOMENA: Krivulja udaljenosti upotrebljava se u analizi čovjekova rasta.

kromanjonci

DEFINICIJA: rane populacije vrste *Homo sapiens sapiens* koje su živjele na području sjeverozapadne Francuske prije oko 25 000 godina

VRELO DEFINICIJE: Stein, P. L.; Rowe B. M. *Physical anthropology*. 4th ed. New York: McGraw-Hill, c1989.

ENGLESKI: Cro-Magnon people

NAPOMENA: Nazvani su prema pećini Cro-Magnon u kojoj su pronađeni njihovi koštani ostatci.

kromatizam

DEFINICIJA: svjetonazor utemeljen na razlikovanju ljudi prema boji kože

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 37.

ENGLESKI: chromatism

kronemika

DEFINICIJA: proučavanje načina na koje zajednice shvaćaju i u komunikaciji upotrebljavaju vrijeme

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. *Cultural anthropology*. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 137.

ENGLESKI: chronemics

NAPOMENA: Pridavanje važnosti vremenu i vremenskoj organizaciji života kulturno je varijabilno. E. Hall

je, na primjer, podijelio kulturne skupine u monokrone i polikrone. Za prve je vrijeme nepromjenjivo i jasno zadano te život organiziraju prema točno određenom vremenskom rasporedu (SAD i sjeverozapadne europske zemlje), a za druge je vrijeme fluidno i jednostavno postoji i ne očekuje se da se ljudske aktivnosti odvijaju prema točno utvrđenom vremenskom rasporedu, nego se naglasak stavlja na ljudsko međudjelovanje.

kronična izloženost okolišu

SKRAĆENI NAZIV: kronična izloženost

DEFINICIJA: stalno ili učestalo dugotrajno izlaganje rizičnim čimbenicima okoliša

VRELO DEFINICIJE: Frisanch, A. R. *Human Adaptation and Accommodation*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: chronic exposure

NAPOMENA: Kronična je izloženost okolišu u praksi najčešće dugotrajna ili ponavljajuća izloženost niskim koncentracijama ili jakosti nekih, uglavnom štetnih čimbenika okoliša.

kronološka dob

DEFINICIJA: vrijeme koje je proteklo od rođenja jedinke

VRELO DEFINICIJE: Jankauskas, R. *Forensic Anthropology*, in *Physical (Biological) Anthropology*, *Physical (Biological) Anthropology*, [Ed. Pavao Rudan], in *Encyclopedia of Life Support Systems*. 2008.

ENGLESKI: chronological age

krpež

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - francuski
DEFINICIJA: umijeće kombiniranja i rekombiniranja različitih simbola i kulturnih elemenata s ciljem

stvaranja novih struktura

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 757.

DOPUŠTENI NAZIV: *bricolage*

ENGLESKI: *bricolage*

KONTEKST: Semiološke su analize, kako je to u svojim brojnim djelima nadahnut mišlju C. Lévi-Straussa ponavljao veliki francuski semiolog Jean-Marie Floch, nerijetko *bricolage* (krpež), a semiolog je onda *bricoleur* (krpar) koji "krpari" s dijelovima koje je preuzeo iz različitih teorija i "konstruirao strukturu svojih objekata polazeći od fragmenata svijeta kojima je već pripisan neki smisao".

VRELO KONTEKSTA: Bertoša, M. 2008., Sociosemiološki *bricolage*: analiza savršena para, Društvena istraživanja god. 17 (2008), br. 6 (98), str. 1109–1132, 1127.

NAPOMENA: Riječ *bricolage* u francuskome se jeziku odnosi na snalažljivo improviziranje tehničkih rješenja kod manjih popravaka, uz uporabu priručnih materijala i alata. Francuski antropolog Claude Lévi-Strauss uveo je tu riječ kao naziv u djelu *Divlja misao*. Naziv *bricolage* u širem smislu označuje bilo koji oblik strukturne improvizacije.

kružni konubij

DEFINICIJA: sustav razmjene žena po načelu uopćene razmjene među skupinama koje su povezane bračnim vezama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 758.

ENGLESKI: *circulating connubium*

NAPOMENA: Ova vrsta bračnoga sustava uobičajena je u jugoistočnoj Aziji, a naziv su osmislili nizozemski antropolozi.

krvna osveta

DEFINICIJA: osveta koja se generacijama provodi među zavađenim obiteljima, lozama ili klanovima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

DOPUŠTENI NAZIV: dug u krvi

ENGLESKI: *blood feud*

NAPOMENA: Krvna se osveta zasniva na ubojstvu počinitelja zločina ili članova njegove obitelji.

krvno srodstvo

DEFINICIJA: srodstvo preko zajedničkoga pretka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 759.

DOPUŠTENI NAZIV: konsangvinitet

ENGLESKI: *consanguinity*

NAPOMENA: Krvno srodstvo podrazumijeva i izravnu povezanost roditelja i djece.

ksenofobija

DEFINICIJA: neprijateljstvo prema strancima, strah od njih i svega što je drukčije

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 274.

ENGLESKI: *xenophobia*

kućanstvo

DEFINICIJA: osobe koje žive zajedno u istome domu

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural

Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 122.

DOPUŠTENI NAZIV: domaćinstvo

ENGLESKI: household; domestic group

NAPOMENA: Naziv obuhvaća kulturno varijabilne oblike zajedničkoga života, od jedne osobe do nekoga oblika obitelji, uključujući primjerice i poslugu.

kula

DEFINICIJA: melanezijski obredni sustav razmjene u kojemu se nakit izrađen od školjaka razmjenjuje između otočnih skupina

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 143.

DOPUŠTENI NAZIV: prsten-kula

ENGLESKI: kula; kula ring

NAPOMENA: Običaj je prvi opisao B. Malinowski na Trobrijandskome otočju, a kasnije su ga analizirali brojni antropolozi, osobito M. Mauss, prema kojima je povezan s potvrđivanjem ili uzdizanjem osobnoga statusa. Narukvice, ogrlice i drugi predmeti izrađeni od školjaka kruže između naselja na otocima, tako da je uobičajen i naziv prsten-kula.

kult

DEFINICIJA: vjerski pokret utemeljen na obrednome poštovanju određene ličnosti ili ideje

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 54.

ENGLESKI: cult

kult kargo

DEFINICIJA: milenarističko vjerovanje prema kojemu se materijalno blagostanje može postići obrednim činovima i praksom

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 32.

DOPUŠTENI NAZIV: kult tereta

ENGLESKI: cargo cult

NAPOMENA: Kult se razvio ponajviše u Melaneziji tijekom 19. stoljeća nakon dodira s bogatim kolonijalistima i pomorcima iz zapadne Europe i Sjeverne Amerike. Članovi kulta vjeruju da će im neko nadnaravno biće ili njihovi predci donijeti materijalno bogatstvo.

kult predaka

DEFINICIJA: obredne prakse odavanja počasti predcima i vjerovanja u njihovu moć

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 9.

ENGLESKI: ancestral cult; ancestor worship

NAPOMENA: Obredi i vjerovanja u kultu predaka iskaz su moći i jačanja rodbinske skupine u odnosu na druge, a povezani su s vjerovanjem da predci utječu na živote potomaka.

kultura

DEFINICIJA: sveukupnost idejne, djelatne i materijalne organizacije načina života koja služi kao sredstvo prilagodbe okolini i osiguranja opstanka pojedinca i zajednice

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 7.

ENGLESKI: culture

NJEMAČKI: Kultur

FRANCUSKI: culture

NAPOMENA: Naziv kultura jedan je od ključnih u antropologiji te se

na mnogobrojne i različite načine tumači iz različitih teorijskih perspektiva. U suvremenoj antropologiji kultura se shvaća kao dinamičan i otvoren proces prilagodbe pojedinaca i skupina putem poimanja svijeta i predodžbe o njemu, ponašanja pojedinaca i njihova međudjelovanja te proizvodnje materijalnih dobara. Antropološka istraživanja dovela su do prepoznavanja *pluraliteta kultura* kao posljedice različitih pravaca povijesnoga razvoja, koji su u različitim zemljopisnim sredinama i različitim razdobljima uvjetovali postojanje različitih oblika društvenoga života, izgrađenih na određenim sustavima vrijednosti. Riječ je o varijabilnosti kulturnih obilježja, a ne o zasebnim, jasno ocrtanim entitetima (npr. ne postoji jasno definirana "turska kultura", odvojena od ljudi koji stvaraju kulturu). Kultura nije empirijska činjenica, nego analitičko sredstvo za bolje razumijevanje raznolikosti u načinu ljudskoga života.

kultura siromaštva

DEFINICIJA: teorija prema kojoj siromaštvo nije samo posljedica nedostatka materijalnih resursa, nego i specifičnih kulturnih vrijednosti

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 58.

ENGLESKI: culture of poverty; deprivation theory

NAPOMENA: Prema toj teoriji siromaštvo je najčešće rezultat devijantnoga ponašanja, vrijednosti i morala koji se prenose međugeneracijski i analiziraju u procesu socijalizacije.

kulturalizam

DEFINICIJA: istraživački pristup čiji je prioritet objasniti kulturna obilježja proučavane zajednice kao zasebne cjeline

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 760.

ENGLESKI: culturalism

NAPOMENA: Naziv kulturalizam u Velikoj je Britaniji pedesetih godina 20. stoljeća imao blago pogrdan prizvuk.

kulturna adhezija

SKRAĆENI NAZIV: adhezija

DEFINICIJA: zajedničko pojavljivanje određenih kulturnih elemenata u različitim zajednicama

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 754.

ENGLESKI: adhesion

NAPOMENA: Naziv je osmislio E. B. Tylor. Ujedno je i preteča pojmu kulturni krug.

kulturna baština

DEFINICIJA: ukupnost materijalnih i nematerijalnih obilježja i praksa naslijeđenih iz prošlosti

VRELO DEFINICIJE: Cultural Heritage UNESCO http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=2185&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.htm

DOPUŠTENI NAZIV: kulturno nasljeđe

ENGLESKI: cultural heritage

NAPOMENA: Pojam kulturna baština

nije oduvijek imao isto značenje te je, kao i koncept kulture, tijekom posljednjih desetljeća doživio promjene. Svojedobno je označivao isključivo monumentalne ostatke kultura te je postupno počeo obuhvaćati nove kategorije poput nematerijalne, etnografske i industrijske baštine. U današnje je vrijeme koncept baštine otvoren i odražava svaki aspekt suvremenih i prošlih kultura.

kulturna evolucija

DEFINICIJA: proces stalne kulturne promjene i ljudske prilagodbe

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 270.

ENGLESKI: cultural evolution

kulturna hegemonija

DEFINICIJA: hegemonija vladajuće klase kulturnom dominacijom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 567.

ENGLESKI: cultural hegemony

kulturna industrija

DEFINICIJA: proizvodnja standardiziranih oblika popularne kulture za široku potrošnju i stjecanje dobiti

DOPUŠTENI NAZIV: masovna kultura

ENGLESKI: culture industry

NAPOMENA: Kulturna je industrija kapitalistička organizacija kulture koja korisniku kulturnoga sadržaja daje malu slobodu stvaranja značenja.

kulturna jezgra

DEFINICIJA: aspekti kulture koji su izravno povezani s opstankom zajednice i privređivanjem

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 55.

ENGLESKI: culture core

NAPOMENA: Naziv je skovao Julian Steward u sklopu ekološke antropologije.

kulturna kompetencija

DEFINICIJA: skup stajališta i sukladnih ponašanja koji omogućuju uspješnu komunikaciju i međudjelovanje u dodiru s drukčijim svjetonazorima i kulturnim obilježjima

ENGLESKI: cultural competence

NAPOMENA: Kulturna kompetencija posebno je važna u kontekstu institucija, neprofitnih organizacija i agencija čiji djelatnici rade s ljudima iz različitih kulturnih ili etničkih sredina.

kulturna manjina

DEFINICIJA: skupina ljudi koja se po nekim kulturnim obilježjima razlikuje od većinske skupine

VRELO DEFINICIJE: *Sociologyguide* <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

ENGLESKI: cultural minority

kulturna politika

DEFINICIJA: postupci i strategije društvenih institucija u posredovanju između različitih mjesta i procesa oblikovanja kulturnih identiteta i stvaralaštva

ENGLESKI: culture politics

kulturna povijest

DEFINICIJA: povijest kulturnih obilježja skupine rekonstruirana usporedbom sa srodnim obilježjima drugih skupina

VRELO DEFINICIJE: *The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology* / Editors

Alan Barnard, Jonathan Spencer.
2nd edition. London & New York:
Routledge, Taylor and Francis Group,
2010., 761.

ENGLESKI: culture history

kulturna prilagodljivost

DEFINICIJA: specifična sposobnost
ljudskih bića i zajednica da
promjenama kulture prevladaju
promjene u okolišu i društvenoj
okolini

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia
of Anthropology / edited by H.
James Birx. Thousand Oaks: Sage
Publications, Inc., 2006., 17.

ENGLESKI: cultural adaptability

kulturna razlika

DEFINICIJA: varijacija u načinu života ili
poimanju stvarnosti koja obilježava
neku društvenu skupinu u odnosu
na druge

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths,
G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The
Key Concepts. New York: Routledge,
2007., 60.

ENGLESKI: cultural difference

NAPOMENA: Naziv uvodi Homi Bhabha
kao kontrast pojmu kulturna
raznolikost (*cultural diversity*), za
koji smatra da opisuje viđenje
kultura kao jasno odvojenih cjelina
s određenim, unaprijed danim
svojstvima, što onemogućuje
dublje kritičko propitivanje odnosa
među kulturama. Kulturne razlike
ne podrazumijevaju kulturu kao
utvrđene, homogene i cjelovite
objekte, nego kao rezultat
određenih procesa spoznavanja.

kulturna tipologija

DEFINICIJA: razredba kulturnih
obilježja na temelju međusobnih
sličnosti i razlika

VRELO DEFINICIJE: Community, Basic
Concepts of Sociology Guide, <http://>

www.sociologyguide.com/basic-concepts/Community.php

ENGLESKI: culture typology

kulturna značajka

DEFINICIJA: najmanja jedinica analize
kulturne cjeline

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise
Dictionary of Social and Cultural
Anthropology, Wiley-Blackwell
(2012), 58.

DOPUŠTENI NAZIV: kulturno svojstvo

ENGLESKI: culture trait

NAPOMENA: Naziv kulturna značajka
rabio se u ranijoj američkoj
antropološkoj teoriji prema kojoj je
skup takvih funkcionalno povezanih
značajka oblikovao kulturni
kompleks.

kulturni determinizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu su
razlike među ljudskim skupinama u
potpunosti uvjetovane kulturom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History
and Theory in Anthropology.
Cambridge: Cambridge University
Press, 2010., 760.

ENGLESKI: cultural determinism

kulturni dodir

DEFINICIJA: neposredni dodir
pripadnika različitih kulturnih ili
jezičnih skupina

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History
and Theory in Anthropology.
Cambridge: Cambridge University
Press, 2010., 761.

DOPUŠTENI NAZIV: kulturni kontakt

ENGLESKI: culture contact

KONTEKST: Izravan kulturni kontakt
i konflikt uvjetovan je pučkim
konceptom etničnosti/nacionalnosti
koji definira granice pripadanja
istoj etničkoj/nacionalnoj skupini
kulturnom, jezičnom ili političkom
istošću.

VRELO KONTEKSTA: Čačić-Kumpes, J.:

Kultura, etničnost identitet (prikaz). Druš. istraž. Zagreb, God. 10 (2001). Br. 3 (53), str. 589–613., 592.

NAPOMENA: Naziv je bio popularan tridesetih godina 20. stoljeća kao eufemizam za kolonijalnu prevlast.

kulturni imperijalizam

DEFINICIJA: prevlast kulturnih obilježja jedne skupine nad kulturnim obilježjima drugih skupina

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007.

ENGLESKI: cultural imperialism

kulturni kapital

DEFINICIJA: trajne kulturne dispozicije koje pojedinac stječe usvajanjem norma, vrijednosti i znanja u uvjetima klasno ili statusno određene primarne socijalizacije te kulturna dobra i akademske kvalifikacije

VRELO DEFINICIJE: Bourdieu, Pierre (1986) *The Forms of Capital*. In: Richardson, J. G. (ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood Press, New York, pp. 241–258., 17.

ENGLESKI: cultural capital

KONTEKST: Razlikujući, u osnovi, kulturni, socijalni i ekonomski kapital, Bourdieu posebno fokusira kulturni kapital ističući da u razvijenim društvima ova vrst kapitala sve više postaje novom bazom socijalne stratifikacije (Bourdieu, 1997.). U ovome procesu ključna uloga pripada obrazovnom sustavu kao najvažnijoj instituciji koja kontrolira dodjelu statusa i privilegija u suvremenim društvima (Bourdieu, 1997.)

VRELO KONTEKSTA: Puzić, S.: *Habitus, kulturni kapital i sociološko*

utemeljenje interkulturnog obrazovanja. *Sociologija i prostor*, 47/3 (2009) 263–283., 271.

NAPOMENA: Prema Bourdieu, kulturni kapital može postojati u trima osnovnim oblicima: otjelovljenome (trajne dispozicije koje se ogledaju u društvenim vještinama, kulturnim preferencijama, usvojenim znanjima i sl.), objektiviranome (posjedovanje kulturnih dobara poput umjetničkih slika i sl.) ili institucionaliziranome (akademske kvalifikacije). Bourdieu smatra da je prijenos kulturnoga kapitala najskrivenija forma nasljednoga transfera kapitala koja postaje bitna kada izravni i vidljivi oblici transfera postanu predmetom društvene kritike i nadzora.

kulturni kompleksi

DEFINICIJA: skupina međusobno funkcionalno povezanih kulturnih obilježja koja tvore važan aspekt života zajednice

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 761.

ENGLESKI: culture complex

NAPOMENA: Primjerice, stočni kompleks u istočnoj Africi osim stoke obuhvaća i nomadizam, patrilinarno srodstvo, miraz, acefalnu političku organizaciju itd.

kulturni krajolik

DEFINICIJA: krajolik koji je oblikovala neka kulturna zajednica

VRELO DEFINICIJE: Sauer, C. O. *The morphology of landscape*. // Reprint. *Land and life: a selection from the writings of Carl Ortwin Sauer* / ur. Leighly, John. Berkeley:

University of California Press, 1963, str. 315–350., 343.

ZASTARJELI NAZIV: kulturni krajobraz
ENGLESKI: cultural landscape

NAPOMENA: Prema Carlu O. Saueru, kulturni je krajolik rezultat djelovanja kulture (agens) na prirodni krajolik (medij). Prirodni krajolik materijalna je osnova, a kultura sila koja ga oblikuje.

kulturni krug

DEFINICIJA: skup funkcionalno povezanih kulturnih obilježja karakterističnih za određeno zemljopisno područje određenoga razdoblja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 772.

ENGLESKI: culture circle

NJEMAČKI: Kulturkreis

NAPOMENA: Kulturni krug središnji je pojam difuzionizma. Teoriju kulturnih krugova *Kulturkreislehre* osmislili su njemački i austrijski difuzionisti, a najvažniji su predstavnici Leo Frobenius, Fritz Graebner i Wilhelm Schmidt.

kulturni materijalizam

DEFINICIJA: teorijska perspektiva prema kojoj su međukulturne razlike posljedica različitih materijalnih uvjeta

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007.

NEPREPORUČENI NAZIV: kulturalni materijalizam

ENGLESKI: cultural materialism

kulturni nacionalizam

DEFINICIJA: skup različitih javnih djelatnosti koje podupiru stvaranje ili postojanje neke nacije

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 321.

ENGLESKI: cultural nationalism

NAPOMENA: Iako se kulturni nacionalizam često smatra usputnom pojavom političkoga nacionalizma, neki suvremeni teoretičari, npr. J. Leerssen, smatraju da je riječ o neovisnoj pojavi koja ne samo da odražava društveni razvoj i političke pokrete nego im prethodi.

kulturni obrazac

DEFINICIJA: skup odabranih kulturnih obilježja koji reprezentira kulturnu cjelinu skupine i dominantan tip osobnosti njezinih pripadnika

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>, 46.

ENGLESKI: culture pattern

NAPOMENA: Naziv se povezuje s R. Benedict i konfiguracionizmom.

kulturni pluralizam

DEFINICIJA: više različitih etničkih skupina s njima svojstvenim kulturnim obilježjima koje supostojе u istoj, široj društvenoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 92.

ENGLESKI: cultural pluralism

KONTEKST: Praksa tolerancije fundamentalna je vrijednost svakoga zapadnog društva koje njeguje etnički i kulturni pluralizam, poglavito multikulturnog društva.

VRELO KONTEKSTA: Kukoč, M. Filozofija i kulturni pluralizam u doba globalizacije. Filozofska istraživanja, Vol. 26/1 (2006) 13–22., 19.

NAPOMENA: Naziv se često upotrebljava u afirmativnome smislu u značenju ideološkoga stajališta koje osporava univerzalnost kulture, a ističe pozitivne strane i afirmacije partikularnih identiteta, iako se istodobno to mnoštvo malih kultura vide kao koherentni, homogeni i međusobno nespojivi entiteti.

kulturni posrednik

DEFINICIJA: član zajednice koji ima ulogu posrednika ili tumača u dodiru s pripadnicima drugih kulturnih zajednica

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 29.

ENGLESKI: culture broker; cultural broker

kulturni raskorak

DEFINICIJA: raskorak između dvaju povezanih kulturnih obilježja koji nastaje zbog različitih brzina njihove promjene

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

DOPUŠTENI NAZIV: kulturno zaostajanje
ENGLESKI: cultural lag

kulturni relativizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu se kulturne razlike među ljudskim zajednicama moraju proučavati s obzirom na njihov vlastiti kulturni i društveni kontekst

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 604.

ENGLESKI: cultural relativism

KONTEKST: Takvo poimanje seže natrag do devetnaestostoljetnog romantizma i kasnije je dalje

razrađeno u kulturnoj antropologiji, gdje se kultura, u duhu kulturnog relativizma, nadaje kao zasebna cjelina.

VRELO KONTEKSTA: Mesić, M.

Pojam kulture u raspravama o multikulturalizmu. // Nova Croatica: časopis za hrvatsku književnost i kulturu 1, 1(2007), str. 159–184.

NAPOMENA: Kulturni relativizam podrazumijeva da nijedna zajednica ne može biti mjerilo vrijednosti drugih zajednica jer svaka ima vlastita kulturna obilježja koja je nemoguće međusobno uspoređivati.

kulturni scenarij

DEFINICIJA: implicitni sustav kulturnih pravila koja reguliraju društvenu praksu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: cultural script

kulturni sloj

SKRAĆENI NAZIV: sloj

DEFINICIJA: taložina nastala ljudskom aktivnošću

ENGLESKI: cultural deposit

kulturni studiji

DEFINICIJA: interdisciplinarno područje proučavanja kulture u kontekstu odnosa moći

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 167.

DOPUŠTENI NAZIV: studij kulture

NEPREPORUČENI NAZIV: kulturalni studiji
ENGLESKI: cultural studies

NAPOMENA: U sklopu kulturnih studija kultura se proučava kao tekst. Predmet zanimanja podjednako su

popularna ili dominantna kultura i marginalne ili podcijenjene kulturne tradicije.

kulturni sukob

DEFINICIJA: odnos među kulturnim skupinama koje se međusobno nastoje podčiniti ili uništiti

VRELO DEFINICIJE: Community, Basic Concepts of Sociology Guide, <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Community.php>

ENGLESKI: culture conflict

kulturni šok

DEFINICIJA: stanje nesigurnosti i nelagode koje se pojavljuje u dodiru s drukčijim okolišem

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 652.

ENGLESKI: culture shock

NAPOMENA: Kulturni šok uobičajena je pojava u antropološkim terenskim istraživanjima koja zahtijevaju prilagodbu načinu života proučavane zajednice.

kulturni tip

DEFINICIJA: analitičko sredstvo za obilježavanje pravilnosti u pojavljivanju kulturnih obilježja različitih zemljopisno i povijesno udaljenih zajednica s ciljem njihove usporedbe

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 629.

ENGLESKI: cultural type

NAPOMENA: J. Steward skovao je naziv kulturni tip koji je povezan s pojmom kulturne ekologije.

kulturno područje

DEFINICIJA: zemljopisni prostor na kojemu se pojavljuje kulturni

kompleks

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 57.

DOPUŠTENI NAZIV: kulturni areal

ENGLESKI: culture area

kulturno središte

DEFINICIJA: područje iz kojega je poteklo određeno kulturno obilježje

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

ENGLESKI: culture centre

NAPOMENA: Naziv se najčešće upotrebljavao u sklopu difuzionističke teorije i označivao je mjesto s kojega su se difuzijom proširila kulturna obilježja.

kulturno uvjetovani sindrom

DEFINICIJA: skup znakova i simptoma bolesti koji se pojavljuje samo u određenim kulturnim uvjetima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 761.

ENGLESKI: culture-bound syndrome

kulturno-povijesni pristup

DEFINICIJA: pristup istraživanju kulturne promjene temeljen na načelima povijesnoga objašnjenja specifičnih vremensko-prostornih okolnosti

VRELO DEFINICIJE: A Dictionary of Archaeology / ur. Ian Shaw, Robert Jameson. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999., 185.

ENGLESKI: culture-historical approach

NJEMAČKI: Kulturhistorie

NAPOMENA: Pretpostavka kulturno-povijesnoga pristupa mogućnost je sistematizacije arheološke građe u faze razvoja ljudske kulture.

kulturologija

DEFINICIJA: interdisciplinarna znanstvena grana koja proučava kulturu

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide
<http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

ENGLESKI: culturology

NAPOMENA: Naziv se povezuje s američkim antropologom Leslieom L. Whiteom. U Rusiji i drugim istočnoeuropskim državama odnosi se na granu društvenih znanosti koja proučava visoku kulturu.

kumstvo

DEFINICIJA: obredno srodstvo u kršćanskim zajednicama u kojemu osoba obredom krštenja preuzima odgovornost za duhovni odgoj i blagostanje krštenoga

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 768.

ENGLESKI: godparenthood

kuvada

DEFINICIJA: običaj da muž imitira ili dijeli neke aspekte ženina iskustva tijekom trudnoće i poroda

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 53.

DOPUŠTENI NAZIV: muško babinje

ENGLESKI: couvade; false pregnancy

NAPOMENA: Naziv je prvi upotrijebio E. B. Tylor.

kvalitativne metode

DEFINICIJA: metode prikupljanja i analize podataka kojima je cilj pružiti nenumerički, emski opis i tumačenje predmeta proučavanja te koje se temelje na empatičkome odnosu istraživača prema pripadnicima proučavane skupine

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 303.

ENGLESKI: qualitative methods

KONTEKST: Može se kazati da kvalitativne metode povećavaju naše razumijevanje problema jer je razina analize mnogo detaljnija i dublja negoli ona što je obično zahvaćaju tradicionalne istraživačke metode. Ponekad, štoviše, kvalitativna analiza može, ne samo produbiti naše spoznaje o izučavanoj pojavi, već baciti na nju posve novo svjetlo, odnosno uputiti na ono što kriju subjektivna iskustva nedohvatljiva drugim sredstvima.

VRELO KONTEKSTA: Milas, G. Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 572.

NAPOMENA: Pri uporabi kvalitativnih metoda često se izbjegava formuliranje početne hipoteze, rezultati su bitno vezani uz specifičan, konkretan kontekst istraživanja te se ne mogu lako reproducirati ili uopćiti, a varijable i uzročni odnosi među njima labavije su određeni. Kvalitativnim metodama cilj je zahvatiti subjektivnu, a ne objektivnu stvarnost, što se često shvaća kao suprotnost pristupu koji se oslanja na kvantitativne metode.

kvantitativne metode

DEFINICIJA: metode prikupljanja i analize podataka kojima je cilj dati brojčani opis predmeta istraživanja

VRELO DEFINICIJE: Milas, G. Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005.,

47.

ENGLESKI: quantitative methods**KONTEKST:** Kvantitativne metode osobito su pogodno za provjeru već postojećih teorija, testiranja hipoteza i postavljanje pitanja i problema rješivih statističkim metodama.**VRELO KONTEKSTA:** Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 579.

NAPOMENA: Kvantitativne metode često se povezuju s pozitivističkim postavkama objektivizma, mogućnostima reproduciranja i uopćavanja rezultata te određivanjima konkretnih varijabla i utvrđivanja uzročnih odnosa među njima, s ciljem potvrđivanja ili opovrgavanja početnih hipoteza. Ovakav se pristup često shvaća kao suprotnost pristupu koji se oslanja na kvalitativne metode. Za mnoge je metode teško odrediti ubrajaju li se u jednu ili drugu kategoriju, a u istraživačkoj praksi često se upotrebljavaju obje vrste metoda te se oba navedena pristupa međusobno nadopunjuju.

lamarkizam

DEFINICIJA: teorija čije je načelo evolucijske promjene temeljeno na učinku uporabe i neuporabe obilježja i nasljeđivanju stečenih osobina**VRELO DEFINICIJE:** Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1728.**ENGLESKI:** Lamarckism; Lamarckian transformism**KONTEKST:** Proučavanje lamarkizma i neolamarkizma treba započeti usporedbom s darvinističkim

pristupima. Kako je već rečeno, mnogi prihvaćaju evolucijsko preoblikovanje i postanak novih vrsta, no nema konsenzusa oko mehanizma kojim se to događa. Mayr (1988:171) nalazi razliku između lamarkističkih teorija i darvinizma u još nečemu: „Za Lamarcka, evolucija je bila strogo uspravna pojava, manje ili više smještanje scala naturae u vrijeme, samo u jednoj dimenziji, onoj vremena. Za njega je evolucija bila kretanje prema sve savršenijem, nastojanje za uspostavom neprekinutosti između glavnih tipova organizama, od najprimitivnijih naljevnjaka do sisavaca i čovjeka.“

VRELO KONTEKSTA: Kokić, T.: Pluralizam u objašnjenju evolucijskih činjenica. Zb. rad. filoz. fak. Split, 2/3 (2009/2010) 169–193., 180.**NAPOMENA:** Ova teorija povezuje se s Jean-Baptisteom Lamarckom, prvim sustavnim evolucionistom koji je razvio teoriju organske evolucije.

langue

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - francuski**DEFINICIJA:** opći apstraktni sustav jezičnih pravila**VRELO DEFINICIJE:** Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 772.**DOPUŠTENI NAZIV:** jezik**ENGLESKI:** langue**KONTEKST:** Jezik (*langue*) je sustav znakova u nekoj jezičnoj zajednici; jezik je društveni proizvod, konvencionalan je i mora se učiti.**VRELO KONTEKSTA:** Vuletić, B.: Lingvistika govora. Govorna stilistika. Zagreb, 2003, 4.**NAPOMENA:** Švicarski lingvist Ferdinand de Saussure uveo je

u lingvistiku pojam opće jezične djelatnosti (*langage*) u kojoj razlikuje jezik (*langue*) i individualni govor (*parole*). Odnos između jezika i govora odnos je društvenoga i pojedinačnoga u ljudskome komuniciranju.

latentne funkcije

DEFINICIJA: nenamjerne i neprepoznate posljedice djelovanja
VRELO DEFINICIJE: Paul Helm: Manifest and latent functions. The Philosophical Quarterly. Vol. 21, No. 82, 1971., 51.

ENGLESKI: latent functions
KONTEKST: Prema Jahodinom modelu zaposlenje predstavlja socijalnu instituciju koja ima latentne i manifestne funkcije. Dok su manifestne funkcije zaposlenja prvenstveno povezane s prihodom, latentne funkcije su nenamjerni produkti zaposlenja koji zadovoljavaju trajne ljudske potrebe i služe zadržavanju veza pojedinca s realnošću. Jahoda navodi pet latentnih funkcija zaposlenja: posao određuje vremensku strukturu dana, osigurava redovite socijalne kontakte izvan nuklearne obitelji, daje osjećaj društvene korisnosti kroz zajedničke ciljeve i svrhe, definira status i identitet pojedinca te podiže razinu aktivnosti.

VRELO KONTEKSTA: Galić Z., Maslić Seršić D., Šverko B.: Financijske prilike i zdravlje nezaposlenih u Hrvatskoj: Vodi li financijska deprivacija do lošijeg zdravlja? Rev. soc. polit., god. 13, br. 3-4, str. 257-269, Zagreb 2006., 259.

NAPOMENA: Naziv je prvi upotrijebio R. K. Merton u kritici ranije teorije funkcionalizma.

lateralizacija mozga

DEFINICIJA: specijalizacija lijeve i desne hemisfere mozga za pojedine funkcije

ENGLESKI: brain lateralization

legitimni jezik

DEFINICIJA: institucijski ovjeren skup jezičnih obilježja koji se preporučuje za komunikaciju u javnoj sferi političke zajednice

VRELO DEFINICIJE: Bourdieu, Pierre, Što znači govoriti: ekonomija jezičnih razmjena, Zagreb 1992., 55.

DOPUŠTENI NAZIV: službeni jezik; općeprihvaćeni jezik

ENGLESKI: legitimate language

KONTEKST: Legitimna je kompetencija sposobnost statusno priznata nekoj osobi ("autoritetu") ovlaštenoj da u službenim (formal) prigodama upotrebljava legitimni, to jest službeni (formal) jezik, odobreni, mjerodavni jezik, ovjereni i vjerodostojni ili, jednom riječi, performativni govor, koji (s najvećim izgledima na uspjeh) zahtijeva da se stvarno i postupa po njegovim uputama.

VRELO KONTEKSTA: Bourdieu, Pierre, Što znači govoriti: ekonomija jezičnih razmjena, Zagreb 1992., 55.

NAPOMENA: Legitimni jezik obično jest, ali ne mora nužno biti ni služben, tj. pravno priznat, ni standardan ako proces standardizacije nije proveden. Ključno je da je jezični uzor koji podrazumijeva statusnu sposobnost.

leksikostatistika

DEFINICIJA: statističke metode mjerenja udaljenosti među jezicima na temelju broja srodnih riječi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: lexicostatistics

levirat

DEFINICIJA: brak udovice s bratom pokojnoga muža

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 224.

ENGLESKI: levirate

NAPOMENA: Običaj je prisutan u mnogim afričkim zajednicama i često odražava stajalište da se žena udaje u neku rodbinsku skupinu, a ne samo za nekoga člana te skupine.

Liebigov zakon minimuma

DEFINICIJA: zakon prema kojemu opstanak živih bića na nekome području nije određen ukupnom količinom svih za to potrebnih izvora nego samo najmanje raspoloživoga

VRELO DEFINICIJE: Harris, M. Culture, People, Nature: An Introduction to General Anthropology. 7th edition. New York: Allyn and Bacon, 1997.

DOPUŠTENI NAZIV: Liebigov zakon; Liebigovo pravilo minimuma

ENGLESKI: Liebig's law

NAPOMENA: U biološkoj su evoluciji procesi prilagodbe i prirodnoga odabira usklađeni sa zadanim minimalnim potencijalom okoliša. Prilagodba ide u smjeru kompenzacije ograničavajućega čimbenika razvoja, odnosno onoga koji je u okolišu najmanje raspoloživ.

liminalna faza

DEFINICIJA: središnja faza obreda prijelaza u kojoj se pojedinac nalazi između društveno određenih položaja i izvan društvene strukture

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 616.

DOPUŠTENI NAZIV: tranzicija; granična faza

ENGLESKI: liminal phase; transition

NAPOMENA: U liminalnoj se fazi neodređeni položaj pojedinaca često iskazuje negacijom uobičajenih društvenih pravila i hijerarhije preuzimanjem društveno neprihvatljivih dobrih ili rodnih uloga, ali i isticanjem zajedništva i solidarnosti. Istodobno pojedinac otkriva prednosti i mane života u zajednici i samostalnoga života. Autor teorije o obredu prijelaza i njegovim fazama je Arnold van Gennep (*Les rites de passage*).

liminalnost

DEFINICIJA: rubni prostor u kojemu se prelaze okviri društvenih struktura i privremeno dokidaju društvene norme i vrijednosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 772.

DOPUŠTENI NAZIV: granična zona; međuprostor

ENGLESKI: liminality

KONTEKST: Suosjećajni prikaz tog Iranca, koji je iz egzilantske liminalnosti prešao u etničku stabilnost, kao da obnavlja sve napetosti i razlike u interesu akulturacije.

VRELO KONTEKSTA: Naficy, H. Fobični prostori i liminalne panike: žanr nezavisnoga transnacionalnog filma. Kolo, Matica Hrvatska, 1, proljeće 2005.

NAPOMENA: Pojam je osmislio antropolog Arnold van Gennep u sklopu analize obreda prijelaza i

njegove liminalne, središnje faze, a bitno ga je doradio i elaborirao Victor Turner.

lingua franca

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: jezik kojim se na nekome području služe govornici različitih jezika za međusobnu komunikaciju

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 181.

DOPUŠTENI NAZIV: jezik općega sporazumijevanja

ENGLESKI: lingua franca

lingvistička antropologija

DEFINICIJA: antropološka disciplina koja proučava ulogu jezika u evoluciji i egzistenciji čovjeka

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007.

ENGLESKI: linguistic anthropology

lingvistika

DEFINICIJA: znanost o jeziku

PREDLOŽENI NAZIV: jezikoslovlje

ENGLESKI: linguistics

linijski rođak

DEFINICIJA: izravni predak ili potomak

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 773.

ENGLESKI: lineal kin; lineal relative

logocentrizam

DEFINICIJA: apstraktna teorija koja svijet tumači kao racionalno ustrojen sustav sa samoevidentnim i sveprisutnim racionalnim izvoristom istine, a jezik svodi na puko sredstvo kojim se do nje dolazi

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H.

James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 734.

ENGLESKI: logocentrism

NAPOMENA: Naziv je skovao njemački filozof L. Klages dvadesetih godina prošloga stoljeća, a J. Derrida bio je jedan od najgorljivijih protivnika logocentrizma u zapadnjačkoj filozofiji, osobito teorije jezika koja pismo svodi na puki, vanjski dodatak živoj riječi i govoru, koji je pak usredotočen na logos kao svoj izvor, čiji je on tek prijenosnik ili dopuna.

lokucijski čin

DEFINICIJA: čin izricanja

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 220.

ENGLESKI: locutionary act

NAPOMENA: Prema teoriji govornih činova, značenje lokucijskoga čina određuje se gramatičkim i leksičkim pravilima.

lokus DNK-a

SKRAĆENI NAZIV: lokus

DEFINICIJA: mjesto na kromosomu na kojemu se nalazi gen ili određeni odsječak molekule DNK-a

DOPUŠTENI NAZIV: genski lokus

ENGLESKI: DNA locus

longitudinalne tjelesne dimenzije

DEFINICIJA: antropometrijske dimenzije koje se mjere u smjeru uzdužne tjelesne osi

VRELO DEFINICIJE: Knussmann, R. Anthropologie – Handbuch der vergleichenden Biologie des Menschen. Stuttgart, New York: Gustav Fischer Verlag. 1988.

ENGLESKI: longitudinal body dimensions

NAPOMENA: Longitudinalne su tjelesne dimenzije primjerice visina, sjedeća visina i dužina noge.

longitudinalno istraživanje

DEFINICIJA: istraživanje koje obuhvaća ponavljano mjerenje na istim osobama ili uzorcima iz iste populacije

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. *Human Biological Variation*. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

DOPUŠTENI NAZIV: longitudinalna studija

ENGLESKI: longitudinal study; follow-up study

NAPOMENA: Osnovni je cilj longitudinalnoga istraživanja istražiti tijek razvoja i prevalencije neke pojave u različitim dobnim skupinama te učinke određenih životnih iskustava na tijek razvoja.

lovci skupljači

DEFINICIJA: zajednice čiji se opstanak temelji na izravnome skupljanju divljega jestiva bilja i lovu

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Archaeology* / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/ Academic Press, 2008., 83.

ENGLESKI: hunter-gatherers

loza

DEFINICIJA: rodbinska skupina utemeljena na jednolinijskome podrijetlu od zajedničkoga pretka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 273.

DOPUŠTENI NAZIV: linija podrijetla

ENGLESKI: lineage

NAPOMENA: Loza može biti majčina ili očeva.

lubanja

DEFINICIJA: cjelokupna koštana struktura glave

VRELO DEFINICIJE: Krmpotić-Nemanić J., Marušić, A. *Anatomija čovjeka*. 2. obnovljeno izdanje. Zagreb: Medicinska naklada, 2004.

ENGLESKI: skull

lubanjski šav

DEFINICIJA: spoj pojedinih kosti lubanje

VRELO DEFINICIJE: Krmpotić-Nemanić J., Marušić, A. *Anatomija čovjeka*. 2. obnovljeno izdanje. Zagreb: Medicinska naklada, 2004.

ENGLESKI: cranial suture

lučni snop

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: snop živčanih vlakana koji u ljudskome mozgu povezuje Brokino i Wernickeovo područje
VRELO DEFINICIJE: Loritz, D. *How the brain evolved language*. Oxford: University Press, 1999., 38.

DOPUŠTENI NAZIV: *fasciculus arcuatus*

ENGLESKI: arcuate fasciculus

KONTEKST: „Prema W-L [Wernicke-Lichtheimovu] modelu neuralna mreža za jezik sastoji se od dva ključna kortikalna polja (čeo „ekspresivno“ polje za planiranje i proizvodnju govora – Brocina area; sljepoočno “receptivno“ polje za analizu jezičnih podražaja – Wernickeova area), jednog snopa bijele tvari (fasciculus arcuatus) koji ta polja povezuje te još nekoliko pridruženih (i vrlo neodređeno lokaliziranih) područja moždane kore i snopova bijele tvari“.

VRELO KONTEKSTA: Cepanec, M.; Judaš, M. Motoričko polje za govor nekad i danas: od klasičnoga modularnog središta do čvorne i supramodalne sastavnice višestrukih neuronskih

mreža. // Liječnički vjesnik. 129, 12(2007), str. 401–406., 401.

NAPOMENA: Ozljeda lučnoga snopa prouzročuje provodnu (kondukcijsku) afaziju kod koje osoba zadržava sposobnost jezičnoga razumijevanja i proizvodnje, ali ima problema s doslovnim ponavljanjem jezičnih formulacija.

luk

DEFINICIJA: dermatoglifski crtež bez triradijusa koji tvori niz zakrivljenih usporednih epidermnih grebena

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

ENGLESKI: arch

ljudska prava

DEFINICIJA: neosporiva prava koja osoba stječe samom činjenicom da je ljudsko biće

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 123.

ENGLESKI: human rights

NAPOMENA: Ljudska prava imaju svi ljudi bez obzira na njihovu etničku i vjersku pripadnost, spol ili bilo koje druge čimbenike. U suvremenome društvu ljudska prava u prvome redu podrazumijevaju pravo na život i slobodu od ropstva i mučenja. Međunarodne udruge poput *Amnesty Internationala* redovito nadziru države za koje se smatra da ta prava krše.

ljudskost

DEFINICIJA: stanje i iskustvo čovjeka kao kulturnoga, psihološkoga i biološkoga bića

DOPUŠTENI NAZIV: ljudsko stanje; humanitet

ENGLESKI: human condition; humanity

NAPOMENA: Ljudskost je zajednička svim ljudima, neovisno o njihovoj pripadnosti pojedinim skupinama.

mačizam

DEFINICIJA: kulturna konstrukcija u kojoj je naglašena muškost ključna u muškoj rodnoj ulozi

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 483.

ENGLESKI: machismo

magija

DEFINICIJA: skup obrednih postupaka kojima čovjek nastoji utjecati na natprirodne ili prirodne sile kako bi ostvario neki cilj

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1518.

ENGLESKI: magic

NAPOMENA: Krajnji cilj magije je stjecanje moći nad prirodom, ljudima ili stvarima radi ostvarenja željenih ciljeva. Magija počiva na pretpostavci o postojanju uzročno-posljedičnih veza koje se mogu spoznati ili postići.

majčinski govor

DEFINICIJA: posebna pojednostavnjena vrsta govora koji majka upotrebljava u komunikaciji s malim djetetom

VRELO DEFINICIJE: Pinker, S. The language instinct. London: Penguin Books, 1994., 278.

DOPUŠTENI NAZIV: dječji govor

ENGLESKI: motherese; baby talk; caretaker speech

KONTEKST: S druge strane, roditelji koji kontroliraju dijete, ali mu se verbalno spontano ne obraćaju ili govore samo kada ih dijete pozove, ne djeluju stimulativno

na razvoj govora svoje djece.

Postoji specifičan način na koji se majke obraćaju djeci, a naziva se "majčinski govor" i uglavnom je poznat kao dječji govor. Riječ je o pojednostavnjenom obraćanju djeci jer se misli da je takav govor odraslih prepoznatljiv i razumljiv.

VRELO KONTEKSTA: Šunjić, N. Utjecaj majke na rani razvoj dječjeg govora. Zdrav život, broj 96/2011

NAPOMENA: Prema simboličko-interakcionističkoj teoriji, majke prilagođuju način izražavanja, omogućujući tako djetetu da u međudjelovanju s njima lakše usvaja jezik. Rečenice su kraće, iskazi su ograničeni, rečenice se odnose na "ovdje" i "sada", fonološki su pojednostavnjene, imaju više stanka, govor je sporiji te sadržava više ponavljanja i umanjeno. Značenja su konkretnija i odnose se na situaciju u kojoj se nalaze majka i dijete. Ovakav govor ima specifična prozodijska obilježja (uporaba viših tonova, specijalna intonacija i ritmička shema) i afektivnu obojenost. Iako se smatra da je majčinski govor univerzalna pojava, brojna antropološka istraživanja pokazuju kulturne razlike u međudjelovanju odraslih i djece.

makrobotanički ostatci

DEFINICIJA: vidljivi ostatci bilja na arheološkome nalazištu

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 239.

DOPUŠTENI NAZIV: makrobotanički ostaci

ENGLESKI: macrobotanical remains

NAPOMENA: Makrobotanički su ostatci primjerice sjemenke, koštice plodova ili ulomci drveta.

makroevolucija

DEFINICIJA: evolucijske promjene koje se događaju iznad razine vrste

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: macroevolution

NJEMAČKI: Macroevolution

makronutrijenti

DEFINICIJA: hranjive tvari koje čine veći dio prehrane pojedinca i svojom razgradnjom osiguravaju energiju organizmu

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

ENGLESKI: macronutrients

NAPOMENA: U skupinu makronutrijenata ubrajaju se ugljikohidrati, masti i bjelancevine.

mala tradicija

DEFINICIJA: tradicija i znanje utemeljeni na svakodnevnom praksama lokalne zajednice

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 339.

NEPREPORUČENI NAZIV: Mala tradicija

ENGLESKI: little tradition

KONTEKST: Tako su mnogi antropolozi koji su istraživali "druge" etničke skupine držali da zapadni narodi žive u "nacijama s Velikim Tradicijama i/ili kulturama", odnosno u "civilizaciji", a ostali u "plemenima s Malim Tradicijama i/ili običajima".

VRELO KONTEKSTA: Spajić-Vrkaš, V.: Antropološko konstruiranje identiteta. Društvena istraživanja, 5/2 (1996), 276.

NAPOMENA: Naziv se odnosi na

usmenu tradiciju lokalne seoske zajednice. Pojam mala tradicija dobiva smisao u odnosu na pojam velika tradicija. Nazive je osmislio američki antropolog Robert Redfield koji je istraživao uzajamne utjecaje ovih tradicija u Meksiku. Odnos katoličanstva (velika tradicija) i različitih lokalnih tradicija (mala tradicija) koje su rezultat sinkretizma uvezenoga katoličanstva i autohtonih indijanskih tradicija u Južnoj Americi primjer su razlike između velike i male tradicije.

mana

DEFINICIJA: nadnaravna sila ili energija koja prožima sve što postoji u prirodi

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1525.

ENGLESKI: mana

NAPOMENA: Emski, melanezijski i polinezijski naziv za oblike, vjerojatno univerzalnoga vjerovanja u neku silu koja u različitim stupnjevima postoji u prirodi. U većini zajednica vjeruje se da je ta sila ključna u interakcijskoj komunikaciji svih stvari u povezanome univerzumu, ali da u velikoj koncentraciji može biti opasna. Jača je u živim bićima negoli u neživim stvarima, ljudi imaju više mane od životinja, a njezina snaga u kraljeva i duhovnih bića opasna je za obične ljude.

manifestne funkcije

DEFINICIJA: objektivne posljedice djelovanja koje pojedinac prepoznaje

VRELO DEFINICIJE: Paul Helm: Manifest and latent functions. The Philosophical Quarterly. Vol. 21, No.

82, 1971., 51.

ENGLESKI: manifest functions

KONTEKST: Prema Jahodinom modelu zaposlenje predstavlja socijalnu instituciju koja ima latentne i manifestne funkcije. Dok su manifestne funkcije zaposlenja prvenstveno povezane s prihodom, latentne funkcije su nenamjerni produkti zaposlenja koji zadovoljavaju trajne ljudske potrebe i služe zadržavanju veza pojedinca s realnošću. Jahoda navodi pet latentnih funkcija zaposlenja: posao određuje vremensku strukturu dana, osigurava redovite socijalne kontakte izvan nuklearne obitelji, daje osjećaj društvene korisnosti kroz zajedničke ciljeve i svrhe, definira status i identitet pojedinca te podiže razinu aktivnosti.

VRELO KONTEKSTA: Galić Z., Maslić Seršić D., Šverko B.: Financijske prilike i zdravlje nezaposlenih u Hrvatskoj: Vodi li financijska deprivacija do lošijeg zdravlja? Rev. soc. polit., god. 13, br. 3-4, str. 257–269., Zagreb 2006., 259.

NAPOMENA: Naziv je prvi upotrijebio R. K. Merton u kritici rane teorije funkcionalizma.

manjina

DEFINICIJA: dio stanovništva koji se od većine stanovništva razlikuje nacionalnošću, religijom, kulturom ili jezikom

ENGLESKI: minority

manjinski jezik

DEFINICIJA: jezik skupine državljana neke zemlje različit od službenoga ili nacionalnoga jezika

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički

pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 187.

ENGLESKI: minority language

marginalizacija

DEFINICIJA: proces postavljanja pojedinca ili skupine na položaj na kojemu im se pridaje ograničena društvena važnost

VRELO DEFINICIJE: A Postcolonial Reader, http://www.english-corner.com/comparativeCulture/etexts/more/pc_reader/index.html#gloss.

ENGLESKI: marginalization

NAPOMENA: Marginalizacija može biti doslovna ili metaforička.

marksistička antropologija

DEFINICIJA: primjena perspektive historijskoga materijalizma u antropološkome proučavanju društvenih pojava

ENGLESKI: Marxist anthropology

masna tjelesna masa

DEFINICIJA: apsolutna ili relativna masa masnoga tkiva u ljudskome tijelu

VRELO DEFINICIJE: Duraković Z., et al. Fiziološke metode – III: praktikum biološke antropologije. // Teorija i praksa profesionalne orijentacije / urednici D. Tarbuk et al. Zagreb: Republička samoupravna interesna zajednica za zapošljavanje: Sekcija za biološku antropologiju Zbora liječnika Hrvatske, 1980.

KRATICA - ENGLESKI: FAT

ENGLESKI: body fat mass

NAPOMENA: Masna tjelesna masa procjenjuje se različitim izravnim i neizravnim metodama, primjerice antropometrijom, podvodnim vaganjem ili analizom bioelektrične impedancije.

mater

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: društveno i pravno priznata majka djeteta

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 773.

ENGLESKI: mater

materijalizam

DEFINICIJA: teorijsko stajalište prema kojemu materijalni aspekti kulture određuju njezine ostale aspekte

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 773.

ENGLESKI: materialism

materijalna kultura

DEFINICIJA: ljudske izrađevine

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 161.

ENGLESKI: material culture

NAPOMENA: Materijalna kultura obuhvaća sve predmete načinjene ljudskom rukom (oruđa, kućanske predmete, odjeću, religijske i umjetnički predmete kao i građevine).

materijalna kulturna baština

DEFINICIJA: ukupnost umjetničkih ili simboličkih materijalnih obilježja i praksa naslijeđenih iz prošlosti

ENGLESKI: material cultural heritage

materinski jezik

DEFINICIJA: poseban jezik primarne socijalizacije

ENGLESKI: mother tongue

NAPOMENA: Iako se upotrebljava u lingvistici i društvenoj kategorizaciji, osobito u državnoj administraciji, pojam materinskoga jezika nije

jasno i jednoznačno definiran. Postojeće definicije temelje se na različitim kriterijima: jezičnome znanju pojedinca, funkciji posebnoga jezika, identifikaciji s posebnim jezikom ili podrijetlu.

matična obitelj

DEFINICIJA: nuklearna obitelj koja živi s užom obitelji sina ili kćeri

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 785.

ENGLESKI: stem family

FRANCUSKI: famille souche

NAPOMENA: Ovaj model obitelji poznat je iz radova o modelima europske obitelji francuskoga sociologa Frederica Le Playa.

matrijarhat

DEFINICIJA: društveni sustav u kojemu žene upravljaju životom zajednice

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 773.

ENGLESKI: matriarchy; mother-right

NJEMAČKI: Mutterrecht

matrilateralni rođak

DEFINICIJA: rođak majčine linije obitelji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 774.

ENGLESKI: matrilinear relative; matrilinearity

NAPOMENA: Matrilateralnost treba razlikovati od matrilinearnosti koja podrazumijeva podrijetlo po ženskoj liniji. Svi ljudi imaju matrilateralne rođake, dok samo ljudi koji žive u specifičnim matrilinearnim društvima imaju društveno prepoznate i priznate rođake po majčinoj liniji.

matrilinearno podrijetlo

DEFINICIJA: jednolinijsko podrijetlo po majčinoj liniji

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 263.

DOPUŠTENI NAZIV: matrilinearnost; matrilinearno srodstvo

ENGLESKI: matrilinear descent; matrilineage

matrilokalnost

DEFINICIJA: naseljavanje bračnoga para kod ženinih roditelja nakon sklapanja braka

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 249.

DOPUŠTENI NAZIV: matrilokalno naseljavanje; matrilokalno nastanjivanje

ENGLESKI: matrilocal residence

medicinska antropologija

DEFINICIJA: grana antropologije koja proučava zdravlje, bolesti i prakse liječenja u kulturnome kontekstu

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 164.

ENGLESKI: medical anthropology

NAPOMENA: Medicinska antropologija smatra zapadnjačku biomedicinu samo jednim od postojećih medicinskih sustava koji sam po sebi nije bolji od tradicionalnih oblika liječenja. Stoga se i taj sustav antropološki istražuje, a antropolozi pomažu liječnicima u liječenju pacijenata iz drugih kulturnih sredina.

medicinski pluralizam

DEFINICIJA: više različitih načina liječenja koji su istodobno dostupni

ljudima u istim sociokulturnim uvjetima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 774.

ENGLESKI: medical pluralism

NAPOMENA: Ideja je ustaljena u medicinskoj antropologiji.

međukulturna komunikacija

DEFINICIJA: komunikacija među osobama koje pripadaju različitim kulturnim krugovima

VRELO DEFINICIJE: Llamas, C., Mullan, L. i Stockwell, P. The Routledge Companion to Sociolinguistics. London – New York: Routledge, 2007., 211.

ENGLESKI: cross-cultural communication

međukulturna sposobnost

DEFINICIJA: sposobnost koja pojedincu omogućuje sagledavanje stvarnosti i djelovanje iz različitih kulturno specifičnih svjetonazora

DOPUŠTENI NAZIV: međukulturna kompetencija

ENGLESKI: intercultural competence

međudodnos genotipa i okoliša

DEFINICIJA: uzajamno djelovanje genotipa i čimbenika okoliša na fenotip

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

ENGLESKI: genotype by environment interaction

mehanička solidarnost

DEFINICIJA: solidarnost koja se temelji na izraženoj kolektivnoj svijesti o zajedništvu, sličnim vrijednostima, jednostavnoj društvenoj organizaciji

i podjeli rada

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 774.

ENGLESKI: mechanical solidarity

NAPOMENA: Pojam je uveo E. Durkheim za oblik solidarnosti karakterističan za jednostavnije, tradicionalne i relativno uniformne zajednice.

mehanički model

DEFINICIJA: model koji obuhvaća analizu konteksta na razini proučavane pojave

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 774.

ENGLESKI: mechanical model

NAPOMENA: Mehanički je model jedan od dviju vrsta modela (uz statistički model) u strukturnoj analizi. Autor obaju koncepata francuski je antropolog Claude Lévi-Strauss. Mehanički model primijenjen primjerice u objašnjavanju samoubojstva temeljio bi se na okolnostima pojedinačnoga slučaja (psihološkome profilu i obiteljskoj povijesti samoubojice i slično).

mehanizam za usvajanje jezika

DEFINICIJA: pretpostavljena urođena sposobnost koja djeci omogućuje brzo usvajanje jezika

KRATICA - ENGLESKI: LAD

ENGLESKI: language acquisition device

KONTEKST: Pojam međujezika stoga možemo shvatiti i kao

metaforu za ovladavanje inim jezicima jer obuhvaća neke dijelove mentalističkih teorija, kao, primjerice, postojanje urođenoga mehanizma za usvajanje jezika (engl. Language Acquisition Device) te elemente iz kognitivne psihologije koje razvoj međujezika od strane učenika pripisuju i vještinama učenja.

VRELO KONTEKSTA: Maček, D.; Špiranec, I. Osvrt na problematiku mjerenja konceptualne tečnosti iz perspektive utjecaja drugoga jezika na prvi. // *Jezikoslovlje*. 11, 1(2010), str. 53–79., 57.

NAPOMENA: Naziv je skovao jezikoslovac Noam Chomsky, zagovarajući teoriju o jeziku kao urođenoj, instinktivnoj ljudskoj sposobnosti. Prema njegovu mišljenju, mehanizam za usvajanje jezika aktivan je u djece tijekom tzv. kritičnoga razdoblja za usvajanje jezika, kada djeca spontano i s lakoćom usvajaju jezik kojemu su izložena.

mem

DEFINICIJA: osnovna jedinica kulture koja se ne prenosi genima

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1578.

ENGLESKI: meme

KONTEKST: Kao i geni, memi su replikatori, što znači da zadovoljavaju evolucijski algoritam koji se sastoji od varijacije, nasljeđivanja i selekcije. No iako i geni i memi zadovoljavaju ovaj evolucijski algoritam, između njih ne možemo povući potpunu analogiju. Geni se mogu prenositi samo okomito, s roditelja na potomstvo, dok se memi mogu širiti i zajedno

s genima, i koso (npr. s ujaka na nećaka), i vodoravno (između ljudi koji nisu ni u kakvome srodstvu).

VRELO KONTEKSTA: Pušić, B. Susan Blackmore, *Stroj za mem, Algoritam*, Zagreb 2005. *Prolegomena* 7/2 (2008) 246–252., 247.

NAPOMENA: Pojam je zamišljen kao sociokulturna inačica gena. Naziv je osmislio i popularizirao teoretičar Richard Dawkins u svojoj općoj teoriji univerzalnoga darvinizma prema kojoj se evolucijski procesi odvijaju neovisno o materijalnoj podlozi putem replikatora (gena u biološkoj, a mema u kulturnoj evoluciji). Postoje suprotstavljena mišljenja što čini mem: konkretna praksa, ponašanja ili artefakti koji se repliciraju ili apstraktne ideje i simboličke reprezentacije koje se prenose kulturnom transmisijom i rezultiraju ponašanjima i produktima.

memetika

DEFINICIJA: teorija koja kulturnu raznolikost te ponašanja, pojave i institucije svojstvene ljudskome društvu nastoji objasniti odabirom i replikacijom mema

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1579.

ENGLESKI: memetics

KONTEKST: Memetika nastoji dokazati da memi, poput gena, evoluiraju i zadovoljavaju kriterije evolucijskog algoritma.

VRELO KONTEKSTA: Pušić, B. Susan Blackmore, *Stroj za mem, Algoritam*, Zagreb 2005. *Prolegomena* 7/2 (2008) 246–252., 248.

NAPOMENA: Naziv je osmislio i u

znanost o evoluciji uveo teoretičar Richard Dawkins u knjizi *The Selfish Gene*.

menarhe

DEFINICIJA: početak spolne zrelosti djevojke

VRELO DEFINICIJE: Tanner, J. M. *Foetus into Man – Physical Growth from Conception to Maturity*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1990.

PREDLOŽENI NAZIV: prva mjesečnica
ENGLESKI: menarche

KONTEKST: Općenito u djevojčica sa ranim pubertetom menarha će nastupiti kasnije. Tako će djevojčice sa početkom razvoja grudi u dobi od 9 godina menarhu dobiti nakon 2,8 godine dok će u onih s početkom puberteta sa 12 godina nastupiti već za 1,4 godine.

VRELO KONTEKSTA: Štipančić, G. Preuranjeni pubertet. *Pedijatrija danas*, 5/2 (2009) 123–131., 127.

menopauza

DEFINICIJA: prestanak mjesečnice koji označuje završetak

reprodukcijškoga ciklusa žene

VRELO DEFINICIJE: Frisanch, A. R. *Human Adaptation and Accommodation*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: menopause

mentalitet

DEFINICIJA: način mišljenja pojedinca ili društvene skupine

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 774.

ENGLESKI: mentality

NAPOMENA: U antropologiji naziv ima dvije konotacije. S jedne je strane još

uvijek povezan s argumentima Lévy-Bruhla o tobožnjemu primitivnom mentalitetu. S druge strane naziv upotrebljavaju antropolozi pod utjecajem francuske Škole Anala za antropološki pristup povijesti mentaliteta čiji je cilj otkriti različite kulturne perspektive ljudi u prošlosti.

mentalni scenarij

DEFINICIJA: skup kulturnih shema ili naputaka za djelovanje u određenoj društvenoj situaciji

VRELO DEFINICIJE: Shore, B. 1996. *Culture in mind: cognition, culture, and the problem of meaning*. Oxford: Oxford University Press., 43.

ENGLESKI: mental script

NAPOMENA: Naziv se odnosi na kodificirane i predvidljive interakcijske razmjene s malim individualnim varijacijama (npr. u liječničkoj ordinaciji ili restoranu).

mentalni zemljovid

DEFINICIJA: mentalna slika složenoga sustava koji čine kultura, društvo, fizička okolina i vlastito tijelo, koja individuama služi za lakše snalaženje u svijetu

VRELO DEFINICIJE: D. Hicks: "Ritual and Belief: Readings in the Anthropology of Religion", Rowman Altamira, Lanham, MD, 2010., 426.

DOPUŠTENI NAZIV: mentalni nacrt

ENGLESKI: mazeway

NAPOMENA: Pojam mentalnoga zemljovida bitan je u sklopu kognitivne antropologije i teorije o revitalizacijskim pokretima američkoga antropologa A. F. C. Wallacea. Mentalni je zemljovid pojednostavnjena slika ili model stvarnosti. Mentalna manipulacija pojedinih dijelova modela

individuama omogućuje snalaženje u svakodnevnome životu uz minimalizaciju stresa.

metadeskripcija

DEFINICIJA: opisivanje čina opisivanja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 775.

ENGLESKI: metadescription

NAPOMENA: Neki antropolozi nazivom metadeskripcija obilježavaju etnografsku praksu, osobito kad je smatraju teorijski problematičnom.

metafiza

DEFINICIJA: dio duge kosti između epifize i dijafize

VRELO DEFINICIJE: Krmpotić-Nemanić J., Marušić, A. *Anatomija čovjeka*. 2. obnovljeno izdanje. Zagreb: Medicinska naklada, 2004.

ENGLESKI: metaphysis

NAPOMENA: Metafiza je područje najintenzivnijega rasta tijekom rasta i razvoja.

metafora

DEFINICIJA: stilska figura kojom se značenje jednoga pojma zamjenjuje značenjem drugoga na temelju međusobne analogije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 775.

ENGLESKI: metaphor

NAPOMENA: Uloga metafora u kognitivnim procesima i strukturiranju usvajanja kulturnoga znanja predmet je istraživanja kognitivne i lingvističke antropologije.

metajezik

DEFINICIJA: skup stručnih naziva i pojmova koji se upotrebljavaju za

razmatranje jezičnih obilježja
VRELO DEFINICIJE: Biti, Vladimir. 1997. Indeks. U: *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska, 255.

ENGLESKI: metalanguage

KONTEKST: Budući da metajezik počiva na pretpostavci čiste referencijalnosti, razumljivo je da on u poststrukturalističkoj koncepciji nema mjesta.

VRELO KONTEKSTA: Biti, Vladimir. 1997. Indeks. U: *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska, 255.

metakomunikacija

DEFINICIJA: razmatranje samoga procesa komunikacije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 775.

ENGLESKI: metacommunication

metanaracija

DEFINICIJA: sveobuhvatna interpretacijska shema koja oblikuje i ograničuje interpretacijske strategije pojedinaca i institucija

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 775.

DOPUŠTENI NAZIV: metanarativ; velika teorija

ENGLESKI: metanarrative; master narrative

FRANCUSKI: grand récit; grande histoire

KONTEKST: Neki autori navode društvene promjene uvjetovane prelazom na postindustrijski način proizvodnje (Bell, 1973.), drugi govore o utjecaju postmodernističkih obrata koji polaze od "općečovječanskog

razočaranja" modernističkim projektom i traže dekonstrukciju "metanaracija" (Best i Kellner, 1991.)...

VRELO KONTEKSTA: Spajić-Vrkaš, V.: Antropološko konstruiranje identiteta. Društvena istraživanja, 5/2 (1996), 278.

NAPOMENA: Prema Jean-Françoisu Lyotardu, prosvjetiteljstvo (vjera u moć ljudskoga razuma i beskonačan napredak) i znanost (pobjeda čistoga znanja) dvije su velike naracije moderniteta. Osnovna je značajka postmodernizma gubitak vjere u metanaracije, tj. raspad velikih priča i pojava mnoštva mikronaracija koje prikazuju različite perspektive i shvaćanje svijeta.

metapopulacija

DEFINICIJA: skupina populacija povezanih migracijama

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: metapopulation

metapragmatika

DEFINICIJA: metajezične aktivnosti koje se odnose na primjerenu uporabu koda i na refleksivno upravljanje diskursom

VRELO DEFINICIJE: The Encyclopedia of Language and Linguistics, R. E. Asher (ed.), 2461–2466. Oxford: Pergamon Press. 1994., 2461.

ENGLESKI: metapragmatics

NAPOMENA: Naziv je uveo lingvistički antropolog M. Silverstein za opis onoga što jezik čini u određenome kontekstu ili kao diskurs u različitim kontekstima. Prema njegovu mišljenju, metapragmatika je teorija ljudskoga djelovanja, a opisivanje metapragmatičnoga diskursa, tj.

pravila za konstruiranje društveno prihvatljiva komunikacijskog ponašanja važno je jer pomaže u razumijevanju i analizi jezičnih ideologija određene zajednice. Također smatra da postoje univerzalna ograničenja svijesti o metapragmatičnome ponašanju koja objašnjavaju zašto su neki jezični oblici dostupni svjesnoj analizi, a drugi nisu.

metoda najbližega susjeda

DEFINICIJA: statistička metoda koja ocrtava sličnosti ili različitosti pojedinaca ili populacija

VRELO DEFINICIJE: Hartl, D. L.; Clark, A. G. Principles of population genetics. 3rd ed. Sunderland, MA: Sinauer Associates, c1997.

ENGLESKI: neighbour joining method

NAPOMENA: U biološkoj antropologiji metoda najbližega susjeda jedna je od metoda klaster-analize različitih genetičkih (aleli, genotipovi ili sljedovi DNK-a) ili morfoloških podataka (visina, masa itd.).

metoda snježne grude

DEFINICIJA: metoda uzorkovanja koja se temelji na ciljanome odabiru uskoga kruga ljudi koji zatim šire uzorak, upućujući istraživača na druge osobe koje bi mogao ispitati

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 413.

ENGLESKI: snowball method

metodologija

DEFINICIJA: skup metoda i postupaka koji se upotrebljavaju za prikupljanje podataka u istraživanju

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 463.

ENGLESKI: methodology

metodološki holizam

DEFINICIJA: teorijsko stajalište prema kojemu se objašnjenje društvenih pojava treba zasnivati na nadindividualnim društvenim kategorijama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 775.

ENGLESKI: methodological holism

NAPOMENA: Te se kategorije odnose na društvene skupine, institucije, norme, pravila i konvencije koje usmjeravaju društvena djelovanja pojedinaca.

metodološki individualizam

DEFINICIJA: teorijski pristup koji tumačenje društvenih pojava svodi na pojedince i njihova svojstva

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 381.

ENGLESKI: methodological individualism

NAPOMENA: Svojstva pojedinaca na koja se obično misli su ciljevi, želje, namjere, vjerovanja i radnje. Pristup je često predmet kritike jer se smatra da u dovoljnoj mjeri ne dopire do širih i dubljih uvjeta sociokulturne stvarnosti.

metodološki nacionalizam

DEFINICIJA: teorijski pristup tumačenja društvenih pojava kojemu je nacija temeljna jedinica analize i interpretacije

VRELO DEFINICIJE: Nina Glick Schiller, "Beyond the Nation-State and Its Units of Analysis: Towards a New Research Agenda for Migration

Studies. Essentials of Migration Theory" u: Working Papers – Center on Migration, Citizenship and Development, No. 33, 2007., 6.

ENGLESKI: methodological nationalism

NAPOMENA: Metodološki nacionalizam nacionalne države shvaća kao društva i smatra da građani tih država dijele zajedničku povijest, vrijednosti, norme, društvene običaje i institucije.

metonimija

DEFINICIJA: stilska figura kojom se jedan pojam zamjenjuje drugim bliskim pojmom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 775.

ENGLESKI: metonymy

mezocefalni

DEFINICIJA: koji ima srednje široku glavu, širine između 76 % i 81 % dužine

VRELO DEFINICIJE: Knussmann, R. Anthropologie – Handbuch der vergleichenden Biologie des Menschen. Stuttgart, New York: Gustav Fischer Verlag. 1988.

ENGLESKI: mesocephalic

mezolitik

DEFINICIJA: arheološko razdoblje između paleolitika i neolitika

VRELO DEFINICIJE: A Dictionary of Archaeology / ur. Ian Shaw, Robert Jameson. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999., 394.

DOPUŠTENI NAZIV: srednje kameno doba

ENGLESKI: Mesolithic

NAPOMENA: Mezolitik traje od završetka ledenoga doba do prijelaza na zemljoradnju.

migracija

DEFINICIJA: trajna ili polutrajna promjena prebivališta pojedinaca ili skupina

VRELO DEFINICIJE: Hunter, D. E. K.; Whitten, P. *Anthropology: Contemporary Perspectives*. 3rd edition. New York: Little, Brown & Co., 1982.

DOPUŠTENI NAZIV: seoba

ENGLESKI: migration

migracijski model

DEFINICIJA: model populacijske strukture temeljen na migracijskim kretanjima među subpopulacijama

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *Human population genetics*. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: migration model

miješanje kodova

DEFINICIJA: proces u kojemu se u jednome izričaju upotrebljavaju jezična obilježja dvaju ili više pretpostavljenih posebnih jezika

VRELO DEFINICIJE: Murdock, G. P. *Social Structure* New York: Macmillan, 1949.

DOPUŠTENI NAZIV: kodno miješanje

ENGLESKI: code-mixing

KONTEKST: Međutim, bez obzira koji mu bili uzroci, kodno je miješanje relativno rijetka i vremenski ograničena pojava (Widdicombe 1997), što se pokazalo i u promatranome slučaju trojezičnih djevojčica.

VRELO KONTEKSTA: Ivir-Ashworth, K. *Trojezično usvajanje hrvatskoga*. LAHOR, 2 (2006) 160–166.

NAPOMENA: U lingvističkoj antropologiji miješanje kodova svakodnevna je praksa govornika koji ovisno o kontekstu upotrebljavaju sve njima dostupne

jezične resurse (bez obzira na to što ih lingvistika svrstava u apstraktne, posebne jezične sustave – jezike ili dijalekte) kako bi ostvarili komunikacijske ciljeve.

miješanje rasa

DEFINICIJA: spolni odnos ljudi različitih rasa

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 142.

ENGLESKI: miscegenation

NAPOMENA: Koncept miješanja rasa u prvome je redu bitan u kontekstu kolonijalizma u kojemu je imao izrazito negativne konotacije jer se kolonijalna moć temeljila na postojanju jasne granice između rasa kolonizatora i koloniziranih.

mikrobotanički ostatci

DEFINICIJA: mikroskopski ostatci bilja na arheološkome nalazištu

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Archaeology* / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1111.

DOPUŠTENI NAZIV: mikrobotanički ostaci

ENGLESKI: microbotanical remains

NAPOMENA: Mikrobotanički su ostatci primjerice peludna zrnca, spore ili fitoliti.

mikroevolucija

DEFINICIJA: evolucijske promjene koje se događaju na razini populacije

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: microevolution

mikrofaunalni ostatci

DEFINICIJA: ostatci malih životinja na arheološkim nalazištima

DOPUŠTENI NAZIV: ostatci mikrofaune; mikrofaunalni ostaci

ENGLESKI: microfaunal remains

NAPOMENA: Mikrofaunalni su ostatci primjerice kosti malih kralježnjaka ili hitinski oklopi kukaca.

mikroklima

DEFINICIJA: lokalizirano područje u kojemu se klima razlikuje od okolnoga područja

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: microclimate

NAPOMENA: Mikroklima utječe na ljude te određuje biljne i životinjske vrste koje se nalaze na tome području. Naziv se može odnositi i na područje tijela koje u ljudi prekriva odjeća.

mikronaracija

DEFINICIJA: naracija utemeljena na iskustvu pojedinca ili lokalne zajednice

VRELO DEFINICIJE: A Postmodern Reader. Hutcheon, L., J. Natoli, Joseph, eds. New York: SUNY, 1993., 71.

ENGLESKI: micronarrative

FRANCUSKI: petit récit

mikronutrijenti

DEFINICIJA: hranjive tvari potrebne organizmu u vrlo malim količinama

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

ENGLESKI: micronutrients

NAPOMENA: U skupinu mikronutrijenata ubrajaju se vitamini i minerali.

mikrosatelitni DNK

DEFINICIJA: biljeg DNK-a čije se inačice određuju prema broju kratkih uzastopnih ponavljanja motiva veličine do 10 pb

VRELO DEFINICIJE: Chakraborty, R. and Deka, R. DNA Forensics: A Population Genetic And Biological Anthropological Perspective, Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems 2006.

KRATICA - ENGLESKI: STR

ENGLESKI: microsatellite DNA

NAPOMENA: Kombinacija navedenih inačica razlikuje se od osobe do osobe i može služiti za utvrđivanje identiteta. Ovi biljezi nazivaju se i biljezi STR, prema engleskome nazivu *short tandem repeat*, a biljezi na Y kromosomu označuju se kao Y-STR i mogu služiti za testiranje srodstva po muškoj liniji.

milenaarizam

DEFINICIJA: vjerovanje utemeljeno na ideji o sasvim sigurnome, potpunome, ultimativnome i ovosvjetskome kolektivnom spasenju

VRELO DEFINICIJE: S. Hunt: "Christian Millenarianism: From the Early Church to Waco", C. Hurst & Co. Publishers, London, 2001., 12.

DOPUŠTENI NAZIV: hilijalizam

ENGLESKI: millenarianism

mimeza

DEFINICIJA: simbolička reprezentacija elemenata stvarnoga svijeta

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 775.

DOPUŠTENI NAZIV: mimezis

ENGLESKI: mimesis

NAPOMENA: Naziv mimeza ima dugu povijest u filozofiji. Stvorio ga je Platon, a u antropologiju je preuzet iz književne teorije te se rabi u sklopu teorija i kritika reprezentacije.

mimikrija

DEFINICIJA: usvajanje kulturnih obilježja kolonizatora

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 139.

ENGLESKI: mimicry

NAPOMENA: Budući da nikad nije riječ o savršenome oponašanju, nego ono često može izgledati kao parodija, mimikrija može biti prijetnja moći kolonizatora.

minimalni broj jedinka

DEFINICIJA: broj jedinka kojima se mogu pripisati svi elementi u uzorku koštanoga materijala

VRELO DEFINICIJE: White, T. D. *Human Osteology*. San Diego: Academic Press. 2000.

KRATICA - ENGLESKI: MNI

ENGLESKI: minimum number of individuals

NAPOMENA: Naziv se u antropologiji u prvome redu odnosi na ljudske kosti.

minisatelitni DNK

DEFINICIJA: biljeg DNK-a čije se inačice određuju prema broju uzastopnih ponavljanja motiva veličine od 8 do 100 pb

VRELO DEFINICIJE: Butler, J. M. *Fundamentals of Forensic DNA Typing*. Elsevier Academic Press: San Diego. 2009.

KRATICA - ENGLESKI: VNTRs

ENGLESKI: minisatellite DNA

NAPOMENA: Minisatelitni DNK

često se naziva i "promjenjivi broj ponavljajućega niza", odnosno VNTRs, prema engleskome nazivu *variable number of tandem repeats*.

minucije

DEFINICIJA: prekidi toka i grananje epidermnih grebena

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. *Fingerprints, Palms and Soles*. New York: Dover. 1961.

DOPUŠTENI NAZIV: minucijske točke

ENGLESKI: minutiae

LATINSKI: minutiae

NAPOMENA: Minucije mogu imati oblik otočića, točke, rašalja i sl. Važne su u daktiloskopiji.

miraz

DEFINICIJA: imovina koju žena donosi u brak

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. *Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić*. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 231.

NEPREPORUČENI NAZIV: dota, prčija

ENGLESKI: dowry

NAPOMENA: Miraz katkad ima oblik isplate ženina nasljedstva njoj ili njezinu mužu u trenutku sklapanja braka. Običaj je raširen u mediteranskim zajednicama i južnoj Aziji.

mit

DEFINICIJA: priča koja se razvija usmenim putom tijekom duljega vremena i objašnjava neke pojave iz života zajednice ili vidove njezina identiteta

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 175.

ENGLESKI: myth

NAPOMENA: Mit može opisivati i nadnaravne događaje. C. Levi-

-Strauss analizirao je brojne mitove u potrazi za njihovim univerzalnim obilježjima.

mitohondrijski DNK

DEFINICIJA: kružna molekula DNK-a koja se nalazi u mitohondriju

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

KRATICA - HRVATSKI: mtDNK

KRATICA - ENGLESKI: mtDNA

KRATICA - MEĐUNARODNA: mtDNA

ENGLESKI: mitochondrial DNA

NJEMAČKI: Mitochondrial DNA

mitologija

DEFINICIJA: sustavno skupljanje i proučavanje mitova

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1657.

ENGLESKI: mythology

mitska povelja

DEFINICIJA: navodno normativno svojstvo mita koje određuje ispravan pogled na svijet i prihvatljivo društveno djelovanje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 776.

ENGLESKI: mythical charter

NAPOMENA: Naziv je uveo Bronislaw Malinowski.

mjesto ulova

DEFINICIJA: arheološko nalazište na kojemu je divljač ubijena i razrezana za konzumaciju ili pohranjivanje

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 2034.

ENGLESKI: kill site

NAPOMENA: Mjesto ulova obično je jednoslojno nalazište koje sadržava razlomljene ostatke životinja i razmjerno malo izrađevina, u prvome redu oruđa.

moć

DEFINICIJA: sposobnost postizanja ciljeva ili utjecaja na događaje

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 202.

ENGLESKI: power

modalna osobnost

DEFINICIJA: dominantna konfiguracija osobnosti u nekoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 177.

DOPUŠTENI NAZIV: modalna ličnost

ENGLESKI: modal personality

NAPOMENA: Naziv je osmislila C. Du Bois. Modalna osobnost odnosi se na najučestaliju strukturu osobnosti, a ne na sve pripadnike zajednice.

model

DEFINICIJA: pojednostavnjena ili svjesno umjetna reprezentacija stvarnosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 775.

ENGLESKI: model

model izolacije udaljenošću

DEFINICIJA: model populacijske strukture koji podrazumijeva smanjenje genske sličnosti među populacijama zbog njihove zemljopisne udaljenosti

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human

Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: isolation by distance

model izonimije

DEFINICIJA: model populacijske strukture u kojemu se na temelju prezimena zaključuje o srodstvu

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H.

Human population genetics.

Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: isonymy model

model kamenčića

DEFINICIJA: model populacijske strukture koji podrazumijeva tok gena isključivo između susjednih subpopulacija

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.;

Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: stepping-stone model

model populacijske strukture

DEFINICIJA: model koji daje teorijski okvir o slijedu događaja koji su oblikovali populacijsku strukturu

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H.

Human population genetics.

Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: population structure model

moderni *Homo sapiens*

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: hominid koji dijeli anatomska obilježja s današnjim ljudima i koji se u fosilnome zapisu pojavljuje prije 100 000 godina

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 364.

DOPUŠTENI NAZIV: *Homo sapiens sapiens*

ENGLESKI: anatomically modern
Homo sapiens

modernitet

DEFINICIJA: povijesno razdoblje nakon srednjega vijeka obilježeno industrijalizacijom i njezinim društvenim posljedicama

VRELO DEFINICIJE: Giddens: "Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age", Stanford University Press, Stanford, 1991., 15.

ENGLESKI: modernity

NAPOMENA: U modernome razdoblju dolazi do prelaska s feudalizma na kapitalizam, slabljenja važnosti tradicije, sekularizacije, racionalizacije te uspostavljanja nacionalnih država i metoda nadzora nad populacijom.

molekula DNK-a

DEFINICIJA: složena molekula koja izražava, skladišti i kopira sve genske podatke koje sadržavaju eukariotske stanice

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 753.

ENGLESKI: DNA molecule

NAPOMENA: DNK je kratica za organski spoj deoksiribonukleinske kiseline.

molekulna antropologija

DEFINICIJA: grana biološke antropologije koja proučava podrijetlo, srodstvo, povijest i migracijske obrasce ljudskih populacija na molekularnoj razini

VRELO DEFINICIJE: Schurr, Th. G. Molecular anthropology. New York: Wiley and Sons, 1999.

NEPREPORUČENI NAZIV: molekularna antropologija

ENGLESKI: molecular anthropology

molekulna evolucija

DEFINICIJA: promjene koje se tijekom vremena događaju u DNK-u

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

NEPREPORUČENI NAZIV: molekularna evolucija

ENGLESKI: molecular evolution

molekulni biljeg

DEFINICIJA: polimorfni slijed DNK-a koji potječe od jednoga lokusa

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

NEPREPORUČENI NAZIV: molekularni biljeg

ENGLESKI: molecular marker

NAPOMENA: Molekularni biljeg upotrebljava se u analizama vezanosti gena ili istraživanjima genske raznolikosti.

molekulni sat

DEFINICIJA: pretpostavka da se evolucija sljedova DNK-a odvija po dovoljno stalnoj stopi da je moguće utvrditi vrijeme njihova razdvajanja od zajedničkoga pretka

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

DOPUŠTENI NAZIV: evolucijski sat

NEPREPORUČENI NAZIV: molekularni sat

ENGLESKI: molecular clock

NJEMAČKI: Evolutionsgeschwindigkeit

monogamija

DEFINICIJA: bračna zajednica dviju osoba

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A.

Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 220.

ENGLESKI: monogamy

monogeneza

DEFINICIJA: teorija o zajedničkome podrijetlu svih ljudi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 776.

DOPUŠTENI NAZIV: monogenizam

ENGLESKI: monogenism; monogenesis

NAPOMENA: Većina teorijskih pristupa u antropologiji, od evolucionizma do strukturalizma, temelji se na ovoj ideji koja je opće prihvaćena u 19. stoljeću s pojavom darvinističke evolucije.

monogenska svojstva

DEFINICIJA: svojstva koja nastaju pod utjecajem alela na samo jednome genskom lokusu

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: Mendelova svojstva; kvalitativna svojstva

ENGLESKI: monogenic traits; Mendelian traits

NAPOMENA: Monogenska svojstva slijede Mendelove zakone nasljeđivanja. Primjeri monogenskih svojstava su sustav krvnih grupa ABO te mnogi genski poremećaji, kao što su srpasta anemija i Tay-Sachsova bolest.

monoteizam

DEFINICIJA: vjerovanje u jedno božanstvo

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University

Press, 2010., 776.

DOPUŠTENI NAZIV: jednoboštvo

ENGLESKI: monotheism

moralna ekonomija

DEFINICIJA: ekonomski pristup životu u kojemu su ideali društvene pravednosti važniji od želje za osobnom dobiti

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 172.

ENGLESKI: moral economy

NAPOMENA: Naziv se povezuje s povjesničarom E. P. Thompsonom koji je tvrdio da je ekonomija nakon srednjega vijeka bila vođena idejama poštenih cijena i otpora prema načelima otvorenoga tržišta, što je nazvao "moralnom ekonomijom gomile". Ideju je kasnije preoblikovao J. Scott u svojemu djelu *Moral Economy of the Peasant*.

morfologija organizma

SKRAĆENI NAZIV: morfologija

DEFINICIJA: oblik i građa tijela organizama

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology*. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990.

ENGLESKI: morphology

motorička teorija o razvoju jezika

DEFINICIJA: teorija prema kojoj su se složene semantičke, sintaktičke i fonetske jezične strukture razvile iz već postojećega motoričkog sustava u ljudskome mozgu

VRELO DEFINICIJE: Allott, R. *Motor theory of language origin. // Studies in language origins vol. 3* / ur. Jay Wind, Abraham Jonker, Robin Allott and Leonard Rolfe. Amsterdam ; Philadelphia: John Benjamins, 1994,

str. 125–160., 125.

ENGLESKI: motor theory of language origin; gestural theory of language origin

NAPOMENA: Prema ovoj teoriji jezik gesta koji se koristi predispozicijama motoričkih vještina za izvršavanje niza nadziranih aktivnosti prethodio je višim oblicima sintaktičke organizacije i preciznim motoričkim vještinama vokalizacije i artikulacije. Na komunikacijsku važnost gesta upućuje njihova uloga u situacijama kada jezična komunikacija nije moguća, npr. pri jezičnoj barijeri ili u male djece koja još nisu usvojila jezik. Najvažniji su zagovaratelji ove teorije Gordon Hewes, Michael Corballis, Adam Kendon, David Armstrong i Sherman Wilcox.

multidisciplinarnost

DEFINICIJA: znanstveni pristup u kojemu se različite discipline bave istom temom iz svojih specifičnih perspektiva

NEPREPORUČENI NAZIV:

pluridisciplinarnost

ENGLESKI: multidisciplinary;

pluridisciplinarity

NAPOMENA: U multidisciplinarnosti discipline ostaju nezavisne i ne mijenjaju svoje strukture i teorije.

multikulturalizam

DEFINICIJA: ideologija koja ističe pozitivne strane kulturne različitosti te pravo pojedinaca i skupina na različitost

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 482.

ENGLESKI: multiculturalism

NAPOMENA: Multikulturalizam se odnosi na supostojanje različitih

oblika kulturnoga života u jednoj sredini, koje ne uključuje nužno i njihovo prožimanje.

multimodalnost

DEFINICIJA: ispreplitanje heterogenih verbalnih i neverbalnih znakova u komunikaciji

VRELO DEFINICIJE: Bertoša, M. 2008., Sociosemiološki bricolage: analiza savršena para, Društvena istraživanja god. 17 (2008), br. 6 (98), str. 1109–1132.

ENGLESKI: multimodality

NAPOMENA: Multimodalni pristup istražuje kako se različiti semiotički izvori (vizualna sredstva, boje, geste i pokreti, pogled, glas, glazba, djelatnosti ili predmeti) upotrebljavaju u komunikaciji i interaktivno doprinose artikulaciji diskursa u različitim kontekstima.

mumifikacija

DEFINICIJA: postupak ili pojava kojom se zaustavlja prirodno raspadanje tijela nakon smrti

VRELO DEFINICIJE: White, T. D. Human Osteology. San Diego: Academic Press. 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: balzamiranje

ENGLESKI: mummification

mumija

DEFINICIJA: posmrtni ljudski ili životinjski ostatci podvrgnuti mumifikaciji

VRELO DEFINICIJE: White, T. D. Human Osteology. San Diego: Academic Press. 2000.

ENGLESKI: mummy

NAPOMENA: Mumije sadržavaju isušena, ali očuvana meka tkiva jer nisu bila izložena prirodnome procesu raspadanja nakon smrti.

muška kuća

DEFINICIJA: kuća kojom se za spavanje, hranjenje ili društvene aktivnosti koriste samo muškarci

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 774.

ENGLESKI: men's house

NAPOMENA: Ovakva vrsta kuća uobičajena je kod naroda Melanezije i Južne Amerike u kojih postoji stroga podjela prema spolu, a kuće su uglavnom povezane s dobnim skupinama. U brojnim afričkim zajednicama muška je kuća uglavnom namijenjena društvenim aktivnostima.

muško obrezivanje

DEFINICIJA: obrezivanje dijelova muških spolnih organa

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 38.

DOPUŠTENI NAZIV: muška cirkumcizija

ENGLESKI: male circumcision

NAPOMENA: Kod muškog se obrezivanja najčešće u sklopu inicijacije ili zbog vjerskih propisa uklanja prepucij.

mutacija

DEFINICIJA: promjena u slijedu DNK-a

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: mutation

NAPOMENA: Mutacija se ne odnosi na promjene prouzročene križanjem kromosoma. Nasljedna je kada se događa u spolnim stanicama i tada je riječ o evolucijskoj sili.

muzej

DEFINICIJA: javna neprofitna ustanova koja u svrhu proučavanja, obrazovanja i zadovoljstva komunicira s javnošću te nabavlja, čuva, istražuje i izlaže materijalna i nematerijalna svjedočanstva o ljudima i njihovoj okolini

ENGLESKI: museum

NAPOMENA: Pojam i definicija muzeja mijenjali su se tijekom povijesti. Ovakva definicija muzeja prihvaćena je na 21. generalnoj konferenciji ICOM-a (*International Council of Museums*) u Beču 2007.

nacija

DEFINICIJA: zamišljena politička zajednica utemeljena na mitu o kulturnoj, etničkoj i psihičkoj povezanosti svih njezinih članova i njihovu osjećaju pripadnosti i privrženosti zajednici

VRELO DEFINICIJE: Anderson, Benedict. 1990. *Nacija: zamišljena zajednica. Razmatranja o porijeklu i širenju nacionalizma*. Školska knjiga, Zagreb

ENGLESKI: nation

KONTEKST: Za Žižeka se nacija ne može svesti na takozvani set vrijednosti (različite diskurse o nacionalnoj baštini, jeziku, umjetnosti) koji funkcionira kao podrška nacionalnom identitetu, postoji "nešto više", nešto što je "prisutno" u tim vrijednostima, nešto što se "pojavljuje kroz njih", nešto što nacionalisti vide kao da je u njima, što definira njihovo biće, ali kad ih tražite da opišu prisutnost te Stvari Nacije, oni obično "nabroje nepovezane fragmente o tome kako [njihova] zajednica organizira svoje proslave, svoje svadbene rituale, ceremonije inicijacije, ukratko, sve detalje pomoću kojih postaje vidljiv

jedinstven način kako zajednica organizira svoj užitak".

VRELO KONTEKSTA: Božić-Vrbančić, S.: Diskurzivne teorije i pitanje europskog identiteta. *Etnol. trib.* 31, Vol. 38, 2008., str. 9–38., 16.

NAPOMENA: Ovisno o teorijskome i ideološkome pristupu, nacija se definira na različite načine. Prema E. Gellneru, jednome od najpoznatijih teoretičara nacije i nacionalizma, dvije su osobe pripadnici iste nacije samo ako dijele istu kulturu, odnosno sustav ideja, znakova, asocijacija, načina ponašanja i komuniciranja te ako se uzajamno prepoznaju kao pripadnici iste nacije.

nacionalizam

DEFINICIJA: politička ideologija utemeljena na vjerovanju u primat određene stvarne ili zamišljene nacije i načelu podudarnosti političkih i nacionalnih granica

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1667.

ENGLESKI: nationalism

NAPOMENA: Naziv se također upotrebljava za nacionalističke osjećaje koji se iskazuju negodovanjima zbog kršenja temeljnoga ideološkog načela ili zadovoljstvom zbog njegova poštovanja. Nacionalistički pokreti motivirani su takvim osjećajima.

nacionalna manjina

DEFINICIJA: skupina državljana neke zemlje koja se od dominantne skupine razlikuje po nacionalnoj pripadnosti

VRELO DEFINICIJE: Kymlicka, W. *Multikulturno građanstvo*. Zagreb: Jesenski i Turk, 2003., 19.

ENGLESKI: national minority

KONTEKST: On se potvrđuje i perzistencijom termina "nacionalna manjina" za stanovnike i građane europskih država koji po svom podrijetlu ne pripadaju matičnoj (ili dominantnoj) skupini, a kojima se ustavom i zakonima jamče sva građanska prava zajedno s pravom na kulturnu samostalnost.

VRELO KONTEKSTA: Spajić-Vrkaš, V.: Antropološko konstruiranje identiteta. Društvena istraživanja, 5/2 (1996), 287.

NAPOMENA: Nacionalnu manjinu najčešće čini dio nekoga naroda koji je postao manjinom zbog prekrajanja međunarodnih granica ili etnička skupina koja nije osnovala vlastitu državu. Za razliku od etničkih manjina, nacionalne se manjine žele održati kao posebna zajednica uz većinske zajednice te zahtijevaju različite oblike autonomije, kako bi opstale kao posebne društvene zajednice.

nacionalni karakter

DEFINICIJA: trajne osobine i način života koje dijele pripadnici nacije ili države

VRELO DEFINICIJE: Kottak, C. P. Cultural Anthropology. New York: Random House, 1974.

ENGLESKI: national character

NAPOMENA: Naziv je povezan s teorijskim pristupom Kulture i osobnosti prema kojemu su zajedničke crte osobnosti posljedica istih obrazaca enkulturacije i socijalizacije te internalizacije pravila ponašanja i vrijednosti.

način proizvodnje

DEFINICIJA: ukupnost proizvodnih snaga i društvenih odnosa u procesu proizvodnje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 475.

ENGLESKI: mode of production

NAPOMENA: Način proizvodnje naziv je iz marksističke teorije društva koji se rabi u ekonomskoj antropologiji.

nadgradnja

DEFINICIJA: ideološka razina društva u marksističkoj teoriji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

ENGLESKI: superstructure

NAPOMENA: Nadgradnja je društvena razina koja obuhvaća pravosuđe, religiju i sl.

nadoknada rasta

DEFINICIJA: razdoblje u kojemu dijete zaostalo u rastu zbog pothranjenosti ili bolesti raste do dosezanja svojega genskog potencijala

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: catch-up growth

nadorganski

DEFINICIJA: koji je iznad fizičkoga ili psihološkoga aspekta ljudskoga života te se može objasniti samo kulturom

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 787.

ENGLESKI: superorganic

NAPOMENA: Naziv se najviše

povezuje s A. L. Kroeberom i njegovim poimanjem kulture kao nadorganske.

nagađanje povijesti

DEFINICIJA: rekonstrukcija evolucijskoga razvoja kulture logičkim nagađanjem

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 759.

ENGLESKI: conjectural history

NAPOMENA: Naziv je u antropologiju uveo Radcliffe-Brown kako bi istaknuo razliku između ranih antropoloških metoda evolucionizma i difuzionizma s kraja 19. stoljeća i empirijskih opažanja u 20. stoljeću.

najbliži zajednički predak

DEFINICIJA: čvor na vrhu evolucijskoga stabla od kojega potječu svi sljedeći aleli ili kromosomi

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Königsberg, L. W.; Relethford J. H. *Human Biological Variation*. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

KRATICA - MEĐUNARODNA: MRCA

ENGLESKI: most recent common ancestor

najstariji predak

DEFINICIJA: predak na vrhu genealoškoga stabla od kojega se prati podrijetlo

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 756.

DOPUŠTENI NAZIV: apikalni predak

ENGLESKI: apical ancestor

naracija

DEFINICIJA: pripovijedanje kojim se niz odsječaka zbivanja povezuje u

smisleni vremenski slijed

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. *Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts*. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 283.

ENGLESKI: narrative

NAPOMENA: Naziv podrazumijeva poseban način tumačenja i organizacije fragmentiranoga iskustva tijekom vremena. Uobičajena struktura naracije ima početak, sredinu i kraj. Narativnim slijedom iskustvo se oblikuje, strukturira, shematizira i povezuje, a vrijeme se prikazuje kao aspekt ljudske sociokulturne stvarnosti.

narativni etnografski tekst

DEFINICIJA: etnografski tekst koji spaja formu standardne monografije o proučavanoj zajednici s formom etnografskoga memoara usredotočenoga na samoga antropologa

VRELO DEFINICIJE: *Handbook of Methods in Cultural Anthropology* / edited by Harvey Russell Bernard. Walnut Creek, California ; London ; New Delhi: AltaMira Press, 1998., 264.

ENGLESKI: narrative ethnography

nasljednost

DEFINICIJA: mjera raznolikosti svojstva u nekoj populaciji koja je posljedica nasljednih čimbenika, a ne čimbenika okoliša

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *Human population genetics*. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: heritability

nasljedstvo

DEFINICIJA: imovina koja se prenosi s jedne generacije na drugu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms,

L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 482.

ENGLESKI: inheritance

nasljeđivanje udovice

DEFINICIJA: običaj da se udovicom ženi brat ili rođak pokojnoga supruga

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 790.

DOPUŠTENI NAZIV: brak s udovicom

ENGLESKI: widow inheritance; widow marriage

nastanak države

DEFINICIJA: proces kojim iz različitih društvenih skupina nastaje država

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 239.

ENGLESKI: state formation

nativizam

DEFINICIJA: ideološki pokret za obnavljanje idealiziranoga doba i tradicija koji su postojali u prošlosti

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 178.

ENGLESKI: nativism

NAPOMENA: Naziv je nastao prema engleskome nazivu za američke Indijance (*Native Americans*). Pojave učvršćivanja i potvrđivanja indijanske kulturne tradicije u dodiru s drugim kulturnim obilježjima prvi je opisao R. Linton. U filozofskome smislu, naziv se odnosi na vjerovanje da su neke ideje i sposobnosti (npr. jezik) urođene, a ne stečene.

natprirodan

DEFINICIJA: neobjašnjiv u okvirima prirode kakvom je konstruirao određeno društvo

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 786.

DOPUŠTENI NAZIV: nadnaravan

ENGLESKI: supernatural

NAPOMENA: Naziv natprirodan rabio se u nekim definicijama religije u 19. stoljeću, no danas ga se uglavnom izbjegava, osim kada pripadnik proučavane kulture opisuje shvaćanja vlastite religije.

naturalizam

DEFINICIJA: učenje prema kojemu prirodni zakoni određuju strukturu i ponašanje svemira, a iskustvo je jedini temelj pouzdane spoznaje

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1694.

ENGLESKI: naturalism

NJEMAČKI: Naturalismus

FRANCUSKI: naturalisme

KONTEKST: Postojanje iskustva također je fundamentalno dana prirodna činjenica, tako da ništa nije tako pogrešno kao uporabiti riječ »naturalizam« tako da označuje, ne fizikalizam – gledište da je svaka konkretna stvar fizikalna – nego fizika-lizam – gledište da se temeljna narav svega konkretnoga može razjasniti pojmovima fizike.

NAPOMENA: Naturalisti odbacuju nadnaravnu teleologiju i smatraju da su razum i osjetilno iskustvo jedini pouzdani izvori znanja te da

je vanjski svijet zajedno s ljudima objektivan i postoji neovisno o ljudskoj svijesti.

nazivi oslovljavanja

DEFINICIJA: nazivi kojima pojedinci izražavaju društvenu solidarnost ili društvenu udaljenost prema ostalim sudionicima u izravnoj komunikaciji

VRELO DEFINICIJE: Llamas, C., Mullany, L. i Stockwell, P. *The Routledge Companion to Sociolinguistics*. London – New York: Routledge, 2007., 205.

DOPUŠTENI NAZIV: termini oslovljavanja
ENGLESKI: address terms

nazivlje Crow

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu se jedan naziv upotrebljava za sve pripadnike očeve matrilinearne loze

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. *Kin Groups and Social Structure*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 148.

DOPUŠTENI NAZIV: nazivlje Vrana

ENGLESKI: Crow terminology

NAPOMENA: Naziv je nastao prema Crow (Vrana) Indijancima u Montani, ali se može naći i kod Hopi Indijanaca. U ovome se nazivlju primjerice kći očeve sestre naziva isto kao i očeva sestra.

nazivlje Omaha

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu se jedan naziv upotrebljava za sve muške pripadnike majčine patrilinearne loze

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 777.

DOPUŠTENI NAZIV: Omaha sustav

ENGLESKI: Omaha terminology

NAPOMENA: Nazvan prema Omaha Indijancima iz Nebraske. Ovaj je tip

nazivlja zrcalni odraz Crow nazivlja. Primjerice, sin majčina brata naziva se istim imenom kao majčin brat.

nečistoća

DEFINICIJA: kulturno specifične predodžbe o štetnim djelovanjima ili tvarima koja remete ravnotežu, ugrožavaju društveni poredak, dokidaju poželjne granice ili stanja i izazivaju destruktivne prirodne sile

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 556.

DOPUŠTENI NAZIV: onečišćenost; ukaljanost

ENGLESKI: pollution

KONTEKST: Promišljanje o pitanjima nečistoće uključuje razmišljanje o odnosima između reda i nereda, postojanja i nepostojanja, oblika i bezobličnosti, života i smrti.

VRELO KONTEKSTA: Douglas, M. *Čisto i opasno: Antropološka analiza nečistoće i tabua*. Algoritam, Zagreb, 2004., 26.

NAPOMENA: Istraživanja Mary Douglas najvažniji su doprinosi antropološkim razmatranjima povezanih pojmova čistoće i nečistoće. Usporednim analizama strukturnih pretpostavka i značenja različitih vjerovanja, pravila i praksa vezanih uz ove pojmove u raznim jednostavnim i složenim društvenim zajednicama pokazala je da su ideje o tjelesnoj i spolnoj čistoći i nečistoći simbolički povezane sa širim društvenim odnosima i poretkom. Čisto označuje jasne granice i red, dok nečisto unosi neželjenu neizvjesnost, zbrku i nered čiji nadzor zahtijeva obrede i postupke koji smanjuju rizik i opasnost za zajednicu i njezin društveni poredak.

nedodirljivi

DEFINICIJA: pripadnici najnižih kasta u indijske društvo

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

ENGLESKI: untouchables

NAPOMENA: To je jedan od brojnih naziva za najniže kaste u indijskom društvu za koje se vjeruje da su "nečiste". Drugi indijski nazivi su *harijan* (božja djeca) i *dalits*.

nedostatna prilagodba

DEFINICIJA: vrlo slaba sposobnost prilagodbe

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. *A Model For Human Ecology*, In *Physical (Biological) Anthropology*, [Ed. Pavao Rudan], in *Encyclopedia of Life Support Systems*. 2011.

DOPUŠTENI NAZIV: maladaptacija

ENGLESKI: maladaptation

neformalna ekonomija

DEFINICIJA: ekonomske aktivnosti koje se odvijaju izvan službenih ili priznatih okvira djelovanja te stoga izmiču regulaciji i službenome nadzoru

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 771.

ENGLESKI: informal economy

NAPOMENA: Naziv je osmislio Keith Hart, a katkad se umjesto njega upotrebljava i naziv neformalni sektor.

negativna razmjena

DEFINICIJA: razmjena s ciljem stjecanja dobiti na štetu drugoga

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University

Press, 2010., 781.

DOPUŠTENI NAZIV: negativni reciprocitet

ENGLESKI: negative reciprocity

NAPOMENA: Oblici negativne razmjene obavljaju se sa strancima koji ne pripadaju zajednici (npr. krađa ili zamjena).

negativna uljudnost

DEFINICIJA: strategija uljudnosti koja se temelji na poštovanju autonomnosti i slobode izbora sugovornika u društvenome međudjelovanju

VRELO DEFINICIJE: Foley, William. 1997. *Anthropological Linguistics: An introduction*. Malden, MA: Blackwell, 271.

ENGLESKI: negative politeness

KONTEKST: Prema spomenutoj teoriji, kad nekome govorimo možemo se usmjeriti preme njegovu pozitivnome obrazu i primijeniti pozitivnu uljudnost (koja je odgovor na želju slušatelja da se drugima sviđa i da ga odobravaju) ili primijeniti negativnu uljudnost usmjerenu ka negativnome obrazu slušatelja (kao odgovor na njegovu želju da ga se ne ometa u djelovanju, da se s njim ne postupa loše te da djeluje po vlastitome izboru).

VRELO KONTEKSTA: Marot, Danijela. 2005. *Uljudnost u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji*. *Fluminensia* 17/1, 56.

NAPOMENA: Naziv je povezan s teorijom uljudnosti. Negativna uljudnost temelji se na potvrđivanju prava sugovornika na slobodu odlučivanja koju ne nameću drugi.

neizravna vlast

DEFINICIJA: vladavina nad stranim zemljama i društvima utjecajem na

domaće političke strukture

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 770.

ENGLESKI: indirect rule

NAPOMENA: Neizravna vlast karakterističan je oblik vladanja u britanskim kolonijama.

neizravna ženidbena razmjena

DEFINICIJA: razmjena žena između društvenih skupina u jednome smjeru

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 767.

DOPUŠTENI NAZIV: općenita razmjena

ENGLESKI: indirect exchange; generalized exchange

FRANCUSKI: échange généralisé

NAPOMENA: Naziv je uveo francuski antropolog Claude Lévi-Strauss u djelu *Elementarne strukture srodstva*. Pri neizravnoj razmjeni skupina A daje žene skupini B, koja žene daje skupini C. Primjerice, sin se može ženiti u istoj rodbinskoj skupini kao otac, a kći ne može. Ovakav sustav razmjene žena nalazi se u Aziji i često se njime uspostavlja hijerarhijski odnos među skupinama.

nelinijski rođak

DEFINICIJA: krvni rođak koji nije linijski ili kolinijski

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

DOPUŠTENI NAZIV: ablinearni rođak

ENGLESKI: ablineal; ablineal relative; ablineal kin

nemasna tjelesna masa

DEFINICIJA: apsolutna ili relativna masa svih mišića, kosti i unutrašnjih organa ljudskoga tijela

VRELO DEFINICIJE: Duraković Z., et al. Fiziološke metode – III: praktikum biološke antropologije. // Teorija i praksa profesionalne orijentacije / urednici D. Tarbuk et al. Zagreb: Republička samoupravna interesna zajednica za zapošljavanje: Sekcija za biološku antropologiju Zbora liječnika Hrvatske, 1980.

KRATICA - ENGLESKI: LBM; FFM

ENGLESKI: lean body mass; fat-free mass

nematerijalna kulturna baština

DEFINICIJA: ukupnost umjetničkih ili simboličkih nematerijalnih vještina, izvedaba, izričaja, znanja i umijeća naslijeđenih iz prošlosti

VRELO DEFINICIJE: Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, UNESCO, Pariz 17. listopada 2003. (http://www.danieunas.com/index.php?view=article&catid=34%3Adokumenti&id=51%3Akonvencija&format=pdf&option=com_content&Itemid=61), 3–4.

ENGLESKI: intangible cultural heritage

KONTEKST: Zamke pak koje takva simbioza stvara tiču se ne samo očuvanja baštine od njenog materijalnog razaranja zbog turističkih uzroka, već i očuvanja i prezentacije izvornih proizvoda nematerijalne kulture. I to iz dvojakog razloga: radi očuvanja kulturne raznolikosti, tj. izvornih identiteta te zbog kvalitetnog iskustva samih turista.

VRELO KONTEKSTA: Jelinčić, Daniela Angelina. 2006. Turizam vs. identitet. Globalizacija i tradicija. Etnološka istraživanja, Vol. 1, No. 11, Etnografski muzej Zagreb, Zagreb,

161–183., 181.

POVEZNICA: <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00078-EN.pdf>

NAPOMENA: Za nematerijalnu kulturnu baštinu karakteristično je da se prenosi usmenim putom ili izvedbom u zajednicama.

nemetrička koštana obilježja

DEFINICIJA: manje nepravilnosti koštane anatomije koje nisu patološke promjene

VRELO DEFINICIJE: Rajić Šikanjić, P. Priručnik za iskopavanje, rukovanje i analizu ljudskih skeletnih ostataka iz arheološkog konteksta. Zagreb: Medicinska naklada. 2012.

DOPUŠTENI NAZIV: nemetrička skeletna obilježja

ENGLESKI: skeletal non-metric traits

neoevolucionizam

DEFINICIJA: evolucionistička teorija prema kojoj je tehnologija glavna pokretačka sila kulturne promjene

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 776.

NEPREPORUČENI NAZIV: neo-evolucionizam

ENGLESKI: neo-evolutionism

NAPOMENA: Prema neoevolucionizmu kulture napreduju s povećanjem nadzora nad energijom.

neoimperijalizam

DEFINICIJA: nastavak ili obnova imperijalizma u sklopu suvremene politike razvijenih zemalja prema nerazvijenima

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 146.

NEPREPORUČENI NAZIV: neo-imperijalizam

ENGLESKI: neo-imperialism

NAPOMENA: Naziv se često upotrebljava kao istoznačnica naziva neokolonijalizam.

neoklasična ekonomska teorija

DEFINICIJA: ekonomska doktrina utemeljena na klasičnim pretpostavkama o racionalnome izboru pojedinaca vođenom osobnom dobiti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 776.

ENGLESKI: neo-classical economics

neokolonijalizam

DEFINICIJA: odnos između bivše kolonijalne sile i bivše kolonije koji omogućuje nastavak kolonijalnoga odnosa

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 776.

NEPREPORUČENI NAZIV: neo-kolonijalizam

ENGLESKI: neocolonialism

NAPOMENA: Naziv se često upotrebljava kao istoznačnica nazivu neoimperijalizam.

neoliberalizam

DEFINICIJA: politička i ekonomska doktrina koja se zalaže za kapitalizam slobodnoga tržišta, privatizaciju državnoga vlasništva i povećanje uloge privatnoga sektora u društvu na račun države i javnoga sektora

VRELO DEFINICIJE: J. A. Scholte, 2005., The Sources of Neoliberal Globalization, Overarching Concerns, Programme Paper Number 8, October 2005, United Nations Research Institute for Social Development, 7.

ENGLESKI: neoliberalism

NJEMAČKI: Neoliberalismus

FRANCUSKI: néolibéralisme

KONTEKST: Stoga neoliberalizam zagovara snažan praktični zaokret u kapitalističkoj privredi koji će iznova oživjeti liberalnu laissez-faire doktrinu snažnom afirmacijom tržišta kao najefikasnijeg ekonomskog sredstva alokacije resursa i regulatora ukupnih ekonomskih aktivnosti. Ali i kao najboljeg načina ostvarivanja zaštite individualnih prava i ravnopravnosti među ljudima.

VRELO KONTEKSTA: Jovanović, M., I. Eškinja, Neki aspekti neoliberalizma u svjetskom gospodarstvu. Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. v. 29, br. 2, 941–958 (2008), 942.

neolitik

DEFINICIJA: arheološko razdoblje obilježeno prelaskom na zemljoradnju

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 286.

DOPUŠTENI NAZIV: mlađe kameno doba

ENGLESKI: Neolithic

NAPOMENA: Sjedilački način života, lončarija i izrađevine od glaćanoga kamena česta su, ali ne i nužna obilježja neolitika.

neolokalnost

DEFINICIJA: naseljavanje bračnoga para na mjestu odvojenome od rodbine

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 150.

DOPUŠTENI NAZIV: neolokalno naseljavanje; neolokalno nastanjivanje

ENGLESKI: neolocal residence

neotenija

DEFINICIJA: mladenačka obilježja u odraslih jedinka

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 495.

DOPUŠTENI NAZIV: juvenilizam

ENGLESKI: neoteny

NAPOMENA: Zaokružena lubanja, velik mozak i nedostatak dlakavosti primjeri su neotenije u ljudi.

nepoznata karika

DEFINICIJA: neutvrđen prijelazni evolucijski oblik između majmuna i čovjeka

NEPREPORUČENI NAZIV: *missing link*

ENGLESKI: missing link

NAPOMENA: U širem smislu nepoznata je karika svaki nepronađeni prijelazni oblik u životinjskome ili biljnome svijetu.

neravnoteža vezanosti gena

DEFINICIJA: povezanost alela dvaju ili više lokusa koja nije slučajna i koja se pojavljuje u postotku različitome od očekivanoga

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

KRATICA - MEĐUNARODNA: LD

ENGLESKI: linkage disequilibrium

nerazvijenost

DEFINICIJA: vrlo nizak stupanj ekonomskoga, političkoga i društvenoga razvoja određenih zemalja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 189.

ENGLESKI: underdevelopment

NAPOMENA: Koncept nerazvijenosti kritiziran je u sklopu postkolonijalizma. Pejorativni naziv "nerazvijene zemlje" koji se uglavnom rabio za zemlje Trećega svijeta i koji je implicirao ekonomsku ovisnost zamijenjen je nazivom "zemlje u razvoju", koji se smatra prihvatljivijim.

neslučajni odabir

DEFINICIJA: odabir reproduktivnoga partnera na temelju fenotipskih značajka

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

DOPUŠTENI NAZIV: neslučajno sparivanje

ENGLESKI: assortative mating; nonrandom mating

NAPOMENA: Fenotipske značajke na temelju kojih se odabire partner mogu, ali ne moraju biti odraz genotipa.

nesrodnička reprodukcija

DEFINICIJA: reprodukcija među partnerima koji nisu u srodstvu

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: outbreeding

netolerancija na hranu

DEFINICIJA: odgovor probavnoga sustava na nemogućnost probave pojedinih sastojaka iz hrane koji nije alergijska reakcija

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

DOPUŠTENI NAZIV: intolerancija na

hranu

ENGLESKI: food intolerance

NAPOMENA: Kod netolerancije na hranu IgG reagira na bjelancevine određene vrste hrane, za razliku od IgE, koji reagira kod alergija.

neuklopljena ekonomija

DEFINICIJA: ekonomija koja nije podređena društvenomu i kulturnomu kontekstu

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 69.

DOPUŠTENI NAZIV: odvojena ekonomija; neukotvljena ekonomija

NEPREPORUČENI NAZIV: izmještena ekonomija

ENGLESKI: disembedded economy

NAPOMENA: Engleski naziv skovao je Karl Polanyi.

neurokranijalni kostur

DEFINICIJA: lubanja bez kosti lica i čeljusti

DOPUŠTENI NAZIV: kalvarija

ENGLESKI: neurocranium; calvaria

neverbalna komunikacija

DEFINICIJA: komunikacija ostvarena neverbalnim znakovima

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 219.

ENGLESKI: non-verbal communication

NAPOMENA: Neverbalni su znakovi pogled, grimase, geste, pokreti tijela i sl.

nevidljivi nadzor

DEFINICIJA: vizualnost u kojoj jedan subjekt vidi drugoga, a sam je nevidljiv

VRELO DEFINICIJE: Rose, G. Visual Methodologies. London: Thousand Oaks; New Delhi: Sage Publications

2002., 166.

ENGLESKI: surveillance

FRANCUSKI: surveillance

KONTEKST: Foucault ludilo smješta u povijesno-prostorni kontekst isključivanja kao mehanizma kojim društvo odvaja nepoželjne iz socijalnog života, pri čemu prostorna ekskluzija podrazumijeva i nadzor.

VRELO KONTEKSTA: Stanić, S.; Pandžić, J. Prostor u djelu Michela Foucaulta. // Socijalna ekologija. 21, 2 (2012), str. 225–256., 231.

NAPOMENA: Prema Michelu Foucaultu, moć počiva upravo na nadzoru kao temelju modernoga sustava nadzora i discipline. Najzorniji je primjer tomu panoptikon, koji omogućuje stalno stanje vidljivosti zatvorenika i time automatsko funkcioniranje moći.

niskokontekstualna kultura

DEFINICIJA: kultura u kojoj kontekst ne sadržava podatke bitne za razumijevanje značenja u govornoj komunikaciji

VRELO DEFINICIJE: Samovar, L.; Porter, R.; McDaniel, E. 2009. Communication between cultures. Wadsworth, Boston, 217.

ENGLESKI: low context culture

KONTEKST: Slično je i s hipotezom da se u visoko kontekstualnim društvima (tj. u kulturama u kojima se velika pozornost polaže na kontekst poruke) inovacije šire brže, nego u nisko kontekstualnim društvima (kulture u kojima u komunikaciji poruka ima doslovno izrečeno značenje), što su Takada i Jain potvrdili, a Helsen, Jedidi i DeSarbo nisu došli do rezultata koji bi potkrijepili tu hipotezu.

VRELO KONTEKSTA: Božić, Ljiljana. 2005. Multinacionalni modeli širenja

inovacija. Ekonomski pregled, 56 (9) 671–683., 679.

NAPOMENA: Visokokontekstualna kultura i niskokontekstualna kultura nazivi su koje je uveo antropolog Edward T. Hall u djelu *Beyond Culture*. Odnose se na kulturno specifičnu razinu oslanjanja na kontekst u komunikaciji. U niskokontekstualnim kulturama pojedinci u komunikaciji trebaju riječima razmijeniti sve podatke važne za ispravno razumijevanje.

nomadsko stočarstvo

DEFINICIJA: stočarstvo u kojemu se cijela društvena zajednica u potrazi za ispašom seli sa stokom

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 152.

ENGLESKI: nomadic pastoralism

nomadstvo

DEFINICIJA: način života ljudske skupine bez postojbine

VRELO DEFINICIJE: Hunter, D. E. K.; Whitten, P. Anthropology: Contemporary Perspectives. 3rd edition. New York: Little, Brown & Co., 1982.

ENGLESKI: nomadism

NAPOMENA: Nomadstvo je povezano s nizom ekološki adaptivnih sustava, a način privređivanja (lov, stočarstvo, ribarstvo) uvjetuje stalnu promjenu prebivališta.

norma

DEFINICIJA: implicitno ili eksplicitno pravilo koje određuje društveno prihvatljivo ponašanje

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 182.

ENGLESKI: norm

noseća majka

DEFINICIJA: žena u čijoj se maternici razvija fetus druge žene

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

DOPUŠTENI NAZIV: surogat-majka

ENGLESKI: carrying mother; surrogate mother

nositelj

DEFINICIJA: osoba zdravoga fenotipa s promijenjenom inačicom gena odgovornoga za pojavu određene bolesti ili poremećaja

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: carrier

nositelj kulture

DEFINICIJA: osoba koja zastupa i prenosi određena kulturna obilježja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 761.

ENGLESKI: culture bearer

NJEMAČKI: Kulturträger

nova arheologija

DEFINICIJA: pokret nastao u Americi šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća s ciljem unapređivanja znanstvene arheološke metodologije

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. *The Concise Oxford Dictionary of Archaeology*. Oxford: Oxford University Press, 2003., 287.

ENGLESKI: New Archaeology

NAPOMENA: Zagovornici nove arheologije, od kojih je najistaknutiji

bio Lewis Binford, inzistirali su na razvoju arheološke teorije i čvrste znanstvene metodologije.

nuklearna obitelj

DEFINICIJA: obitelj koju čine roditelji i djeca

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 777.

DOPUŠTENI NAZIV: osnovna obitelj; inokosna obitelj

ENGLESKI: nuclear family

NAPOMENA: Naziv isključuje sve druge rođake.

obespravljeni

DEFINICIJA: koji pripadaju društvenoj skupini koja nema pristupa hegemonijskome diskursu

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 215.

DOPUŠTENI NAZIV: podčinjeni

NEPREPORUČENI NAZIV: subaltern

ENGLESKI: subaltern

NAPOMENA: Naziv je prvi upotrijebio talijanski teoretičar Antonio Gramsci pridajući mu ovdje navedeno značenje. Od njega naziv preuzima skupina postkolonijalnih teoretičara pod nazivom *Subaltern Studies Group* (Skupina za proučavanje obespravljenosti) koja naziv rabi ponajprije u kontekstu južnoazijskih kultura i povijesti. Postkolonijalna teoretičarka Gayatri Chakravorty Spivak smatra da zbog heterogenosti preklapanja različitih kategorija nije moguće obespravljene shvatiti kao jedinstvenu i autonomnu skupinu u čije kolektivno ime netko može

govorit nego im se mora osloboditi prostor u hegemonijskome diskursu da sebe zastupaju.

običaj

DEFINICIJA: način života, rada i ponašanja koji se tijekom generacija ustalio u nekoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 59.

ENGLESKI: custom

KONTEKST: I dok u ovakvom odnosu pojmova običaj i obred, gdje je obred dakle nekovrsna suština običaja, sam običaj zauzima polje svakodnevnog, ustaljenog ponašanja ili u najširem smislu ljudske prakse (Supek 1987, 129), u drugačijim definicijama (možemo ih čak zvati i inverznim s obzirom na zamjenjiv status dotičnih pojmova) običaj se uzima kao "otklon unutar svakodnevnog", a obred preuzima funkciju performativnog, on je "izvedba običaja" (Lozica 1987, 128).

VRELO KONTEKSTA: Prica, Ines.

1991. Granice običaja. Narodna umjetnost, 28, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, str. 243, 245.

NAPOMENA: Običaji se prenose s naraštaja na naraštaj, ali uz neizbježne promjene. Općenito, običaji određuju čovjekov društveni život.

običajne moralne norme

DEFINICIJA: običajne norme koje počivaju na vrijednosnome sustavu zajednice i reguliraju društvenu praksu za koju se vjeruje da doprinosi dobrobiti cijele zajednice

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 634.

ENGLESKI: mores

LATINSKI: mores

NAPOMENA: Naziv je skovao W. G. Sumner.

običajne norme

DEFINICIJA: nepisana općeprihvaćena pravila ponašanja i obrasci društvenih međudjelovanja zajednice

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 634.

ENGLESKI: folkways

NAPOMENA: Naziv je uveo W. G. Sumner u knjizi *Folkways*.

običajno pravo

DEFINICIJA: skup pravnih pravila i praksa koji u određenoj zajednici imaju pravnu snagu i djeluju kao samostalan izvor prava

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 761.

DOPUŠTENI NAZIV: narodno pravo

ENGLESKI: customary law

obilježnost

DEFINICIJA: svojstvo jednoga pojma u binarnoj opreci da ima temeljno značenje koje definira prirodu opreke

VRELO DEFINICIJE: Foley, William. 1997. *Anthropological Linguistics: An introduction*. Malden, MA: Blackwell, 95.

ENGLESKI: markedness

NAPOMENA: Naziv je uveo R. Jakobson, predstavnik Praške lingvističke škole dvadesetih godina prošloga stoljeća. Obilježeni se oblik prema neobilježenomu prepoznaje po prisutnosti dodatnih jezičnih obavijesti i dodatnih nijansa značenja.

obitelj

DEFINICIJA: temeljna jedinica ljudske društvene organizacije koja obuhvaća najmanje dvije osobe

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006.

DOPUŠTENI NAZIV: porodica

NEPREPORUČENI NAZIV: familija

ENGLESKI: family

NAPOMENA: Definicija kojom se često definira obitelj podrazumijeva temeljnu društvenu jedinicu obilježenu srodstvom, međusobnom suradnjom, reprodukcijom i zajedničkim mjestom stanovanja. Budući da je pojam obitelji promjenjiv u vremenu i prostoru, obitelj se sve manje shvaća kao prirodan oblik ljudske organizacije, a sve više kao kulturno specifičan, ideološki i simboličan sustav.

obitelj podrijetla

DEFINICIJA: nuklearna obitelj u kojoj je osoba rođena i odrasla

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 947.

ENGLESKI: family of orientation

NAPOMENA: Obitelj podrijetla čine roditelji, braća i sestre pojedine osobe.

obitelj prokreacije

DEFINICIJA: obitelj koju osoba osniva brakom ili drugim oblikom zajedništva

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 947.

NEPREPORUČENI NAZIV: porodica prokreacije

ENGLESKI: family of procreation; family of marriage

NAPOMENA: Obitelj prokreacije čine partner, sinovi i kćeri osobe.

objektivizam

DEFINICIJA: istraživački pristup u društvenim i humanističkim znanostima koji se temelji na objektivnome promatranju predmeta istraživanja

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 777.

ENGLESKI: objectivism

NAPOMENA: Objektivizam ne podupire promatranje predmeta istraživanja kao subjekta koji zahtijeva empatiju.

obmana

DEFINICIJA: čin normalnoga ponašanja izveden namjerno da, radi vlastite koristi, drugoga dovede u zabludu

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 211.

DOPUŠTENI NAZIV: prijetvornost; himbenost

ENGLESKI: prevarication; deception

NAPOMENA: Antropološka istraživanja pokazuju da je taktična obmana obilježje svih primata, a ne samo čovjeka.

obred

DEFINICIJA: formalno strukturiran skup radnja koji ima simboličko društveno ili religiozno značenje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 617.

DOPUŠTENI NAZIV: ritual

ENGLESKI: ritual

NAPOMENA: Prema brojnim teoretičarima koji su analizirali svrhu, funkciju i značenje obreda (npr. Durkheim, Gluckman, Turner, Bloch i drugi), obredi su općenito povezani s društvenom strukturom i njihova je uloga jačanje (izravnom reprezentacijom društvene strukture) ili prikrivanje (legitimiranjem društvenoga autoriteta) postojećega društvenog poretka. S druge strane, antropologija prakse se umjesto na univerzalno značenje obreda usredotočuje na iskustva pojedinih sudionika i njihove različite interpretacije obrednih činova.

obred osnaživanja

DEFINICIJA: obred strukturiran tako da učvršćuje vrijednosti, norme i identitet zajednice

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 387.

DOPUŠTENI NAZIV: obred ojačavanja; obred intenzifikacije

ENGLESKI: rite of intensification

NAPOMENA: Obred se najčešće obavlja u trenucima stvarne ili potencijalne krize, a njime zajednica održava kontinuitet s prošlošću i jača osjećaj jedinstva zajednice, obnavljajući osjećaje na kojima ono počiva.

obred pobune

DEFINICIJA: obred zamjene društvenih uloga tijekom kojega mladi članovi društva preuzimaju uloge namijenjene starijim članovima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 782.

DOPUŠTENI NAZIV: ritual pobune

ENGLESKI: ritual of rebellion

NAPOMENA: Prema M. Gluckmanu, funkcija je ovih obreda obnavljanje društvenoga poretka.

obred prijelaza

DEFINICIJA: obredni proces koji obilježava prijelaz pojedinca iz jedne životne faze u drugu životnu fazu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 616.

ENGLESKI: rite of passage; life-crisis ritual

FRANCUSKI: rite de passage

NAPOMENA: Obredom prijelaza obilježavaju se važni trenutci u životu kao što su rođenje, pubertet, vjenčanje ili smrt. Pojam koji je osmislio belgijski antropolog Arnold van Gennep važan je dio analitičkoga okvira mnogih antropologa različitih teorijskih uvjerenja (npr. Maxa Gluckmana, Edmunda Leacha, Mary Douglas), a osobito Victora Turnera koji ističe povezanost ovih obreda s poimanjem društva u cjelini.

obred pročišćenja

DEFINICIJA: obred čija je svrha uspostavljanje izgubljene čistoće ili postizanje višega stupnja čistoće u transcendentalnoj, društvenoj ili kulturnoj sferi

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2011.

DOPUŠTENI NAZIV: ritual pročišćenja

ENGLESKI: purification rite

obredno srodstvo

DEFINICIJA: prividno srodstvo koje nastaje obrednim činom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History

and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

DOPUŠTENI NAZIV: ritualno srodstvo

ENGLESKI: ritual kinship

NEMAČKI: rituelle Verwandtschaft

obrezivanje

DEFINICIJA: djelomično ili potpuno uklanjanje spolnih organa iz kulturnih, društvenih ili vjerskih razloga

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 38.

DOPUŠTENI NAZIV: cirkumcizija

ENGLESKI: circumcision

NAPOMENA: Obrezivanje propisuju neke religije (npr. judaizam, islam), a u mnogim afričkim i australskim skupinama prakticiraju ga u sklopu obreda prijelaza.

očekivani životni vijek

DEFINICIJA: mjera prosječne duljine života pripadnika neke vrste

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 494.

ENGLESKI: life expectancy

odgođena izravna ženidbena razmjena

DEFINICIJA: izravna ženidbena razmjena u kojoj društvena skupina u jednoj generaciji prima, a u sljedećoj daje žene

VRELO DEFINICIJE: Lévi-Strauss, C. Strukturalna antropologija / prijevod Anđelko Habazin ; pogovor Ivan Kuvačić. Zagreb: Stvarnost, 1977.

ENGLESKI: delayed direct exchange

NAPOMENA: Naziv je uveo francuski antropolog Claude Lévi-Strauss u djelu *Elementarne strukture srodstva*.

odljevak mozga

DEFINICIJA: odljevak unutrašnjosti lubanjske šupljine koji se rabi u analizi veličine i strukture mozga

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 491.

DOPUŠTENI NAZIV: odljevak lubanjske šupljine

NEPREPORUČENI NAZIV: endokast

ENGLESKI: endocast

odnos izbjegavanja

DEFINICIJA: praksa izbjegavanja razgovora i tjelesnoga dodira među određenim kategorijama rođaka

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 18.

ENGLESKI: avoidance relationship

NAPOMENA: Ovaj obrazac ponašanja najčešće se odnosi na zeta i punicu, a često se uspoređuje sa šaljivim odnosom i tumači na sličan način kao sredstvo ublažavanja potencijalnih sukoba i tenzija (osobito seksualnih) u društvenome međudjelovanju.

odrasla dob

DEFINICIJA: razdoblje čovjekova životnog ciklusa od završetka adolescencije do smrti

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: adulthood

održivi razvoj

DEFINICIJA: uporaba prirodnih izvora s ciljem zadovoljenja ljudskih potreba

uz očuvanje okoliša

VRELO DEFINICIJE: Chiras, D. D.

Environmental science: action for a sustainable future. 3rd ed. Redwood City, Calif.: The Benjamin/Cummings Pub. Co., c1991.

ENGLESKI: sustainable development

ogovaranje

DEFINICIJA: metakomunikacijska

aktivnost s pomoću koje se raspravljaju, propituju i potvrđuju pravila i konvencije kulturne stvarnosti i svakodnevnih društvenih odnosa

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 154.

NEPREPORUČENI NAZIV: tračanje

ENGLESKI: gossip

NAPOMENA: Prema

funkcionalističkome pristupu (M. Gluckman) ogovaranje je društvena činjenica, kulturno određen i sankcioniran proces koji doprinosi jedinstvu, moralu i povijesti zajednice stalnom procjenom društvenoga ponašanja s obzirom na tradicionalna očekivanja. Prema transakcionalističkome pristupu (R. Paine) ogovaranje je sredstvo kojim pojedinci manipuliraju kulturnim pravilima radi ostvarivanja nekoga osobnog interesa. Simboličko-interakcionistički pristup pak stavlja naglasak na propitivanje svakodnevnoga života i društvenih pravila kao sredstva za planiranje individualnoga djelovanja.

ograničeno dobro

DEFINICIJA: mišljenje da postoji ograničena količina dobra u svijetu, zbog čega se svaki društveni napredak ili dobitak događa na

nečiju štetu ili gubitak

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 772.

ENGLESKI: limited good

NAPOMENA: Pojam je kritiziran kao mogući argument protiv razvojnoga potencijala određenoga društva.

okcidentalizam

DEFINICIJA: skup artikuliranih

ili implicitnih stereotipa o zapadnjačkome društvu i kulturi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 514.

ENGLESKI: Occidentalism

NAPOMENA: Naziv je nastao kao suprotnost pojmu orijentalizma.

okoliš

DEFINICIJA: ukupnost međudjelovanja biofizičkih i društvenih čimbenika koji posredno ili neposredno djeluju na organizam

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: environment

okolišni determinizam

DEFINICIJA: teorija prema kojoj okoliš bitno određuje kulturne aspekte i društvenu organizaciju ljudskih zajednica

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

ENGLESKI: environmental determinism

NAPOMENA: Radikalni okolišni determinizam uglavnom je odbačen i zamijenjen umjerenim koji okoliš smatra ograničavajućim čimbenikom.

oksidativni stres

DEFINICIJA: oštećenja na lipidima, bjelančevinama i DNK-u nastala zbog prekomjerne proizvodnje slobodnih radikala

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. *Perspectives in nutrition*. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

ENGLESKI: oxidative stress

NAPOMENA: Oksidativni stres danas se prepoznaje kao važan čimbenik u nizu ozbiljnih patoloških promjena organizma (npr. aterosklerozi, reumatoidnome artritisu ili neurodegenerativnim bolestima), kao i u osnovi procesa starenja.

okularocentrizam

DEFINICIJA: usredotočenost na vid kao glavno osjetilo

VRELO DEFINICIJE: Rose, G. *Visual Methodologies*. London: Thousand Oaks; New Delhi: Sage Publications 2002.

ENGLESKI: ocularcentrism

oligarhija

DEFINICIJA: vladavina manje skupine ljudi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 777.

ENGLESKI: oligarchy

ontogeneza

DEFINICIJA: postanak, rast i razvoj individualnoga bića

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. *Patterns of Human Growth*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: ontogenija

ENGLESKI: ontogeny

opažanje

DEFINICIJA: plansko i sustavno promatranje i bilježenje izdvojenoga

aspekta ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 342.

DOPUŠTENI NAZIV: promatranje

ENGLESKI: observation

opisni rodbinski naziv

DEFINICIJA: naziv sastavljen od najmanje dvaju osnovnih rodbinskih naziva

VRELO DEFINICIJE: Schusky, E. L. *Manual for Kinship Analysis*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965., 75.

ENGLESKI: descriptive kinship term

opisno rodbinsko nazivlje

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu se razlikuju nazivi za izravne i bočne rođake

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 762.

DOPUŠTENI NAZIV: opisno nazivlje srodstva; deskriptivno srodničko nazivlje; deskriptivni sustav srodstva
ENGLESKI: descriptive kinship terminology system

NAPOMENA: U opisnome se sustavu pojmovi otac i očev brat ne označuju jednako. Američki antropolog Lewis Henry Morgan u svome djelu *Sustavi krvnog srodstva i srodstva nastalog sklapanjem braka u ljudskoj zajednici (Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family)* podijelio je sve sustave srodstva u dvije skupine: opisne i klasifikacijske.

opsezi tijela

DEFINICIJA: antropometrijski opsezi koji se mjere na trupu i udovima

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr.

Praktikum biološke antropologije

– Antropometrija. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: circumference body dimensions

NAPOMENA: Opsezi tijela primjerice obuhvaćaju opseg prsnoga koša, opseg trbuha i opseg nadlaktice.

opsjednutost

DEFINICIJA: stanje u kojemu ponašanje osobe navodno kontrolira neki duh

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 200.

ENGLESKI: possession

NAPOMENA: Opsjednuta osoba ne smatra se odgovornom za svoje riječi i djela. Prema nekim autorima, skupine opsjednutošću izražavaju društvene napetosti. Pojam ima sličnosti s pojmovima trans i šamanizam.

opstanak

DEFINICIJA: način života koji članovima skupine omogućuje preživljavanje

VRELO DEFINICIJE: Johnston, F. E.; Selby, H. A. Anthropology: The Biocultural View. Dubuque, Iowa: William C. Brown, 1978.

ENGLESKI: subsistence

orangutani

DEFINICIJA: rod primata iz porodice hominida

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1947.

DOPUŠTENI NAZIV: *Pongo*

ENGLESKI: orangutan

LATINSKI: *Pongo*

NAPOMENA: Naziv na malajskome znači šumski čovjek. Orangutan živi na drveću u izoliranim skupinama

u jugoistočnoj Aziji (Borneo i Sumatra). Rod orangutana pripada potporodici *Ponginae*.

organska analogija

DEFINICIJA: proučavanje društva na temelju pretpostavke o njegovoj sličnosti s biološkim organizmom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 777.

ENGLESKI: organic analogy

NAPOMENA: Prema toj ideji, kao što organizam funkcionira s pomoću različitih sustava (živčanoga, krvožilnoga i sl.), tako i društvo čine funkcionalni sustavi (srodstvo, ekonomija, politika i religija). Najpoznatija takva analogija temelj je Radcliffe-Brownova funkcionalizma.

organska solidarnost

DEFINICIJA: solidarnost karakteristična za društvenu zajednicu sa složenom unutrašnjom organizacijom i podjelom rada u kojoj svaka društvena jedinica funkcionira kao organ u većoj organskoj cjelini

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 777.

ENGLESKI: organic solidarity

NAPOMENA: Naziv je uveo E. Durkheim za moderne, složene zajednice u kojima, za razliku od tradicionalnih zajednica obilježenih mehaničkom solidarnošću i uniformnošću, do izražaja dolazi veća raznolikost individualne svijesti.

orijentalizam

DEFINICIJA: skup zapadnjačkih stereotipa o istočnjačkim društvima i kulturama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 518.

ENGLESKI: Orientalism

NAPOMENA: Pojam orijentalizam u tome je smislu prvi upotrijebio Edward Said u sklopu postkolonijalne kritike, istaknuvši njegovu ulogu u legitimaciji kolonijalizma.

orijentalni despotizam

DEFINICIJA: politička organizacija u kojoj je kontrola izvora vode centralizirana, a višak proizvoda ubire despotska država

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 777.

ENGLESKI: Oriental despotism

NAPOMENA: Hidrauličke civilizacije nisu nužno orijentalne, nego se njihovo društveno uređenje smatra bitno drukčijim od uređenja modernih zapadnjačkih društava.

osnovni rodbinski naziv

DEFINICIJA: rodbinski naziv koji se ne može rastaviti na sastavnice

VRELO DEFINICIJE: Schusky, E. L. Manual for Kinship Analysis. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965., 75.

ENGLESKI: elementary kinship term

NAPOMENA: Osnovni su nazivi u hrvatskome jeziku primjerice otac i nećak.

osoba

DEFINICIJA: kulturno oblikovana ideja o tome što čini ljudsku psihofizičku individuu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History

and Theory in Anthropology.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 532.

ENGLESKI: person; personhood

NAPOMENA: U pravnome i političkome kontekstu često se upotrebljava u užemu značenju osobe kojoj zakon priznaje ljudska i građanska prava i obveze. Pojam je bio posebno aktualan tijekom borbe za ukidanje ropstva i za žensko pravo glasa, a u novije se vrijeme upotrebljava u raspravama o pravu na pobačaj i medicinski potpomognutu oplodnju.

osobnost

DEFINICIJA: ukupnost obilježja i ponašanja pojedinca kojima se razlikuje od ostalih pojedinaca

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

DOPUŠTENI NAZIV: ličnost

ENGLESKI: personality

NAPOMENA: Osobnost je više ili manje stabilna i trajna organizacija karaktera, temperamenta, intelekta i fizičke konstitucije neke osobe koja opisuje jedinstven način prilagodbe toga pojedinca okolini. Iskazuje se stilom života ili načinom na koji se osoba ponaša, razmišlja i osjeća.

osteometrija

DEFINICIJA: mjerenje dimenzija kosti

VRELO DEFINICIJE: White, T. D. Human Osteology. San Diego: Academic Press. 2000.

ENGLESKI: osteometry

osteometrijska ploča

DEFINICIJA: instrument kojim se mjere duge kosti

VRELO DEFINICIJE: White, T. D. Human

Osteology. San Diego: Academic Press. 2000.

ENGLESKI: osteometric board

otiskivanje DNK-a

DEFINICIJA: tehnika koja se upotrebljava za razlikovanje dviju osoba na temelju njihova profila DNK-a

VRELO DEFINICIJE: Jankauskas, R. Forensic Anthropology, in Physical (Biological) Anthropology, Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2008.

ENGLESKI: DNA fingerprinting; DNA testing; DNA typing; DNA profiling

otmica mladenke

DEFINICIJA: običaj da pri sklapanju braka mladoženja ili njegovi rođaci otimaju mladenku iz roditeljskoga doma

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

DOPUŠTENI NAZIV: otmica nevjeste; otmica udavače; otmica mlade

ENGLESKI: bride capture

NAPOMENA: Otmica mladenke može biti prividna (obostrano dogovorena), djelomično dogovorena (mladenkina obitelj nije očekivala otmicu, a mladi par i mladoženjina obitelj bili su u dogovoru) ili prava otmica.

otočni model

DEFINICIJA: jednostavan model populacijske strukture u kojemu dvije populacije jednake veličine s jednakom vjerojatnošću razmjenjuju alele

VRELO DEFINICIJE: Gillespie, J. H. Population genetics: a concise

guide. Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press, c1998.

ENGLESKI: island model

otuđenje

DEFINICIJA: proces udaljavanja pojedinca od njegove društvene okoline

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 50.

DOPUŠTENI NAZIV: alijenacija

ENGLESKI: alienation

NAPOMENA: Naziv se također odnosi na otuđenje koje se pojavljuje na široj društvenoj razini kada se sile koje su ljudi sami stvorili počinju doživljavati kao odvojene ili tuđe u odnosu na svoje tvorce.

otvoreni intervju

DEFINICIJA: intervju s relativno neodređenim i namjerno dvosmislenim pitanjima koja sugovorniku ostavljaju širi izbor odgovora

VRELO DEFINICIJE: Handbook of Methods in Cultural Anthropology / edited by Harvey Russell Bernard. Walnut Creek, California ; London ; New Delhi: AltaMira Press, 1998., 337.

ENGLESKI: open-ended interview

otvoreno pitanje

DEFINICIJA: pitanje u anketi usmjereno na stajališta, iskustva ili osjećaje ispitanika, koje ne ograničuje slobodu ispitanika u odabiru mogućega odgovora

ENGLESKI: open-ended question

označenik

DEFINICIJA: pojam na koji se znak odnosi

DOPUŠTENI NAZIV: označeno

ENGLESKI: signified

FRANCUSKI: signifié

NAPOMENA: Nazive označilac i označenik uveo je švicarski lingvist Ferdinand de Saussure kako bi opisao dva nedjeljiva lica znaka. U Saussureovoj koncepciji znaka označenik je mentalni pojam koji predstavlja označilac. U praksi se često označenik izjednačuje sa sadržajem znaka.

označilac

DEFINICIJA: materijalni oblik znaka

DOPUŠTENI NAZIV: označitelj

ENGLESKI: signifier

FRANCUSKI: signifiant

NAPOMENA: U Saussureovoj koncepciji znaka označilac je oblik znaka, tj. dojam koji izgovorena riječ ostavlja na naša osjetila.

palčana uzvisina

DEFINICIJA: izbočina na dlanu u podnožju palca

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

DOPUŠTENI NAZIV: tenar

ENGLESKI: thenar

paleoantropologija

DEFINICIJA: interdisciplinarno proučavanje evolucije čovjeka i njegovih fosilnih predaka

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1800.

ENGLESKI: paleoanthropology

NAPOMENA: U istraživanju ljudske evolucije paleoantropolozi povezuju rezultate istraživanja biološke antropologije, primatologije, arheologije, ekologije, geologije, paleontologije, biologije, genetike i sociokulturne antropologije.

paleodemografija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja na temelju koštanih ostataka proučava demografska obilježja drevnih populacija

VRELO DEFINICIJE: Cox, M. and Mays, S. (eds) Human Osteology. In Archaeological and Forensic Science. London: Greenwich Medical Media Ltd. 2000.

ENGLESKI: palaeodemography

NAPOMENA: Paleodemografija proučava strukturu i dinamiku drevnih populacija: varijacije u veličini, raspodjeli i gustoći stanovništva, dobnoj i spolnoj strukturi, smrtnosti, očekivanoj životnoj dobi, plodnosti i seobama.

paleolitik

DEFINICIJA: arheološko razdoblje koje obilježuju najranije ljudske izrađevine neobrađenoga kamenog oruđa

VRELO DEFINICIJE: A Dictionary of Archaeology / ur. Ian Shaw, Robert Jameson. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1999., 453.

DOPUŠTENI NAZIV: starije kameno doba

NEPREPORUČENI NAZIV: paleolit

ENGLESKI: Palaeolithic

paleopatologija

DEFINICIJA: znanost o bolestima drevnih populacija

VRELO DEFINICIJE: Rajić Šikanjić, P. Priručnik za iskopavanje, rukovanje i analizu ljudskih skeletnih ostataka iz arheološkog konteksta. Zagreb: Medicinska naklada. 2012.

ENGLESKI: palaeopathology

palimpsest

DEFINICIJA: ono što u sebi nosi tragove prethodnih oblika ili stanja

ENGLESKI: palimpsest

KONTEKST: Opisujući mjesto kao palimpsest, naglašavajući da

ljudi vrlo dugo pamte čak i ono što je nestalo iz urbanog trodimenzionalnog manuskripta grada, Blau i Rupnik suočavaju Zagreb sa začudnom moći povijesne imaginacije koja izrasta iz pažljivog interdisciplinarnog pristupa izvorima.

VRELO KONTEKSTA: S. Leboš, 2009., Po-imanje grada: Pleoaje za transdisciplinarno proučavanje urbaniteta Zagreba, Etnološka tribina 32, Vol. 39, 2009., str. 75–90., 79.

NAPOMENA: U originalnome smislu palimpsest je rukopisna stranica (najčešće pergament) s koje je prethodni tekst sastrugan ili ispran te je preko vidljivih ostataka ispisan novi tekst. Naziv palimpsest rabi se i metaforički te se, posebice u kontekstu postkolonijalnih studija, često odnosi na kulturu kao tvorevinu nastalu akumulacijom različitih elemenata i svojstava tijekom vremena koji nikad u potpunosti ne nestaju nego uvijek za sobom ostavljaju neki trag.

pamćenje

DEFINICIJA: sposobnost usvajanja, zadržavanja i uporabe podataka

VRELO DEFINICIJE: Brkljačić, Maja i Prlenda Sandra (ur.).(2006). Kultura pamćenja i historija. Golden makreting – Tehnička knjiga, 17.

ENGLESKI: memory

NJEMAČKI: Gedächtnis

KONTEKST: Premda mozak, kao središnji organ pamćenja, posjeduju ljudi kao pojedinci i premda oni, opet kao jedinke, obavljaju ovaj čin "upamćivanja", pamćenje je duboko društven fenomen i pronalazimo ga u "pravilima, zakonima, standardiziranim procedurama i zapisima...knjigama, praznicima,

kipovima, suvenirima" Schudson (1992:51). Sjećanje nije dakle, značajka, pojedinačnog ljudskog uma, već raznovrsna i promjenjiva zbirka materijalnih artefakata i društvenih praksi Klein (2000:130). Zbog ove polimorfnosti i historijske uvjetovanosti sjećanje će uvijek biti dovođeno u pitanje. Ono funkcionira pod pritiskom izazova i alterantiva. Odatle potječe i pojam protusjećanje.

VRELO KONTEKSTA: Brkljačić, Maja i Prlenda Sandra (ur.).(2006). Kultura pamćenja i historija. Golden makreting – Tehnička knjiga, 13.

NAPOMENA: Pamćenje ima tri faze: kodiranje, pohranjivanje i pronalaženje.

panmiksija

DEFINICIJA: slučajni odabir reprodukciskoga partnera u cjelokupnoj populaciji

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: panmixia; panmixis

NAPOMENA: Panmiksija podrazumijeva da je populacija velika.

pannacionalizam

DEFINICIJA: ideja o ujedinjenju povijesne, kulturne ili rasne skupine koja je zbog kolonijalizma, egzila ili migracija, zemljopisnih i/ili političkih granica razdvojena

VRELO DEFINICIJE: A Postcolonial Reader, http://www.english-e-corner.com/comparativeCulture/etexts/more/pc_reader/index.html#gloss.

ENGLESKI: pan-nationalism

panopticism

DEFINICIJA: sveprisutan nadzor institucija kao oblik regulacije ponašanja pojedinca u modernome društvu

VRELO DEFINICIJE: Sturken, M.; Cartwright, L. *Practices of Looking*. Oxford & New York: Oxford University Press, 2005.

ENGLESKI: panopticism

NAPOMENA: Panoptikum je model zatvora prstenastoga oblika na čijemu se rubu nalaze ćelije zatvorenika. Takav je model zatvorskim čuvarima omogućavao nadziranje svih zatvorenika iz središta zatvora, a zatvorenici nisu mogli znati kada ih se promatra. Zatvor je 1785. godine osmislio engleski teoretičar društva Jeremy Bentham, a naziv kasnije preuzima Michel Foucault kao metaforu za suvremeno funkcioniranje moći i samodiscipline.

paradigmatski odnos

DEFINICIJA: strukturni odnos između elementa i njegovih mogućih pojmovno povezanih zamjena na određenome mjestu sustava

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 247.

ENGLESKI: paradigmatic relation

paradoks promatrača

DEFINICIJA: nemogućnost opažanja spontanoga ponašanja zbog prisutnosti istraživača

VRELO DEFINICIJE: Labov, W. (1972) *Sociolinguistic Patterns* Oxford: Blackwell. Str. 209., 209.

ENGLESKI: observer's paradox

NAPOMENA: Naziv upozorava na

činjenicu da prisutnost istraživača modificira kontekst svakoga ponašanja.

parajezična komunikacija

DEFINICIJA: uporaba neverbalnih znakova u govornome izražavanju koji upotpunjuju njegovo značenje

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1826.

ENGLESKI: paralinguistic communication

NAPOMENA: Parajezični znakovi su uzvici, poštalice, isticanje određenih riječi, jačina, brzina i ritam glasa i sl. Najčešće otkrivaju emocionalno stanje govornika.

paralelna evolucija

DEFINICIJA: razvoj sličnih obilježja kod vrsta koje potječu od zajedničkoga pretka kao posljedica prilagodbe sličnim životnim uvjetima

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology*. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 496.

ENGLESKI: parallel evolution

paralelni rođaci

DEFINICIJA: djeca očeva brata ili majčine sestre

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. *Cultural anthropology*. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 484.

ENGLESKI: parallel cousins

NAPOMENA: U mnogim zajednicama obilježavaju se istim nazivima kao i braća i sestre.

parole

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - francuski

DEFINICIJA: individualna uporaba jezika

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 147.

DOPUŠTENI NAZIV: govor

ENGLESKI: parole

KONTEKST: Govor (*parole*) je individualna uporaba jezika u komunikaciji; individualna uporaba znači izbor iz jezičnih mogućnosti i fizičko ostvarenje tih mogućnosti, koje može biti akustičko (glasovi) ili grafičko (slova).

VRELO KONTEKSTA: Vuletić, B.: Lingvistika govora. Govorna stilistika. Zagreb, 2003, 4.

NAPOMENA: Švicarski lingvist Ferdinand de Saussure uveo je u lingvistiku pojam opće jezične djelatnosti (*langage*) u kojoj razlikuje jezik (*langue*) i individualni govor (*parole*). Odnos između jezika i govora odnos je društvenoga i pojedinačnoga u ljudskome komuniciranju.

pastiš

DEFINICIJA: postupak čija je značajka citiranje i posuđivanje elemenata iz različitih stilova

VRELO DEFINICIJE: Sturken, M.; Cartwright, L. Practices of Looking. Oxford & New York: Oxford University Press, 2005., 361.

ENGLESKI: pastiche

TALIJANSKI: pasticcio

NAPOMENA: Tradicionalno pastiš označuje miješanje stilova bez referencije na njihovo podrijetlo te je u tome smislu pejorativnoga značenja. S druge strane, u postmodernoj estetici često se smatra vrstom intertekstualnosti.

pater

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: društveno i pravno priznat

otac djeteta

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 778.

ENGLESKI: pater

patrijarhat

DEFINICIJA: društveni sustav u kojemu muškarci imaju vlast, moć i privilegije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 778.

ENGLESKI: patriarchy

patrilateralni rođak

DEFINICIJA: rođak očeve linije obitelji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 778.

DOPUŠTENI NAZIV: rođak po ocu

NEPREPORUČENI NAZIV: patrilateralni srodnik

ENGLESKI: patrilateral relative; patrilateral relation

NAPOMENA: Patrilonearnoga rođaka treba razlikovati od patrilinearnosti koja podrazumijeva pripadnost očevoj lozi po podrijetlu.

patrilinearno podrijetlo

DEFINICIJA: jednolinijsko podrijetlo po očevoj liniji

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 263.

DOPUŠTENI NAZIV: patrilinearnost; patrilinearno srodstvo

ENGLESKI: patrilineal descent; patrilineage

patrilokalnost

DEFINICIJA: naseljavanje bračnoga para kod muževih roditelja nakon

sklapanja braka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 778.

DOPUŠTENI NAZIV: patrilokalno naseljavanje; patrilokalno nastanjivanje

ENGLESKI: patrilocal residence

pelvimetar

DEFINICIJA: antropometrijski instrument za mjerenje transverzalnih tjelesnih dimenzija

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr. Praktikum biološke antropologije – Antropometrija. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: pelvimeter; spreading caliper

POVEZNICA: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Pelvimeter.svg>

performativ

DEFINICIJA: izričaj koji je sam po sebi čin djelovanja

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 221.

ENGLESKI: performative

NAPOMENA: Britanski filozof J. L.

Austin 1960-ih prvi je upozorio na postojanje takvih izjava i utjecao na teorijske pristupe koji jezik smatraju djelovanjem.

periferija

DEFINICIJA: rubna područja geopolitičkoga prostora

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group,

2010., 758.

ENGLESKI: periphery

NAPOMENA: Naziv je dio analitičkoga modela u kojemu neko socioekonomsko središte dominira nad perifernim područjima. Opreka između središta i periferije važna je u socijalnoj geografiji i marksističkoj antropologiji, posebice u pristupima pod utjecajem teorije svjetskih sustava.

perlokucijski čin

DEFINICIJA: učinak lokucijskoga čina u danome kontekstu

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 220.

ENGLESKI: perlocutionary act

NAPOMENA: Prema teoriji govornih činova, perlokucijski čin odnosi se na učinke koji nisu ograničeni konvencionalnim tumačenjem izrečenoga ili namjerom govornika. Primjerice, učinak rečenice "Dajem Vam otkaz", izgovorene pod određenim okolnostima, osim gubitka posla može u sugovornika izazvati potištenost ili pak osjećaj oslobodjenja od posla koji mrzi, što nije dio konvencionalno očekivanoga učinka ilokucijskoga čina.

petlja

DEFINICIJA: dermatoglifski crtež tvoren od niza zakrivljenih epidermnih grebena i triradijusa

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

ENGLESKI: loop

NAPOMENA: Ovisno o smjeru otvaranja petlje na prstima razlikujemo ularnu i radialnu petlju, a na stopalima tibijalnu i fibularnu petlju.

pidžin

DEFINICIJA: pojednostavnjen idiom koji nastaje zbog privremene potrebe za sporazumijevanjem među ljudima koji nemaju zajednički jezik

DOPUŠTENI NAZIV: pidžinski jezik

ENGLESKI: pidgin

KONTEKST: Dobar je primjer trgovački pidžin russenorsk, koji se u devetnaestom stoljeću razvio između norveških ribara i ruskih trgovaca na graničnom području.

VRELO KONTEKSTA: Comrie, B., S. Matthews i M. Polinsky. 2003. Atlas jezika: Podrijetlo i razvitak jezika u svijetu. Škarić, O. (prev.). Varaždin: Stanek doo., 144.

NAPOMENA: Pidžin nastaje kao rezultat jezičnoga dodira u specifičnim okolnostima (npr. za potrebe trgovanja ili na kolonijalnim plantažama). Nije ničiji prvi jezik, a kada postane, dolazi do njegove nadgradnje. Ishod usvajanja pidžina kao prvoga jezika i spontane nadgradnje koja ga prati naziva se kreolskim jezikom.

pismenost

DEFINICIJA: skup vještina uporabe pisanih znakova koje ljudi u različitoj mjeri i na različite načine rabe za reprezentaciju društvene i prirodne stvarnosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 427.

ENGLESKI: literacy

NAPOMENA: Zapadni model pismenosti (fonetsko pismo koje se povezuje s pojmom linearnoga teksta, često uz konotaciju visoke kulture i istodobnu otvorenost masovnoj uporabi) koji podrazumijeva prirodnu povezanost

između čitanja i pisanja, samo je jedan od mogućih modela koji uključuju slikovno i ideografsko pismo, rukopise i tiskana djela, kao i niz različitih materijala (kamen, glina, papirus, pergament, papir ili računalno sučelje). Pored načina na koje se ove tehnologije ugrađuju u kulturne institucije, antropolozi istražuju različite oblike i stupnjeve pismenosti kao praksu, društvene posljedice opismenjavanja i odnos između pismenosti i usmenosti na razini zajednica.

plaćanje mladenke

DEFINICIJA: naknada koju mladoženja ili njegova obitelj plaća mladenkinoj obitelji nakon udaje

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 230.

ENGLESKI: brideprice; bridewealth

plan intervjua

DEFINICIJA: razrađen popis tema ili pitanja za istraživački intervju

VRELO DEFINICIJE: nox, Sara; Burkard, Alan. 2009. Qualitative Research Interviews. e-Publications@Marquette, izvorno objavljeno u Psychotherapy Research, Volume 19, No. 4–5 (July–September 2009), 2009 Taylor and Francis., 2.

DOPUŠTENI NAZIV: protokol intervjua

ENGLESKI: interview protocol, interview schedule

pleiotropija

DEFINICIJA: utjecaj jednoga gena na više naizgled neovisnih fenotipskih svojstava

VRELO DEFINICIJE: Gillespie, J. H. Population genetics: a concise guide. Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press, c1998.

ENGLESKI: pleiotropy

pleme

DEFINICIJA: društvena skupina čije članove povezuju zajedničko podrijetlo, teritorij te jezična i kulturna obilježja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 257.

ENGLESKI: tribe

plemeniti divljak

DEFINICIJA: romantizirani ideal primitivnoga čovjeka koji je zbog nedostatka utjecaja moderne civilizacije zadržao svoju slobodu i vezu s prirodom te mnoge vrline koje je moderni čovjek izgubio

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 777.

ENGLESKI: noble savage

plodouživanje

DEFINICIJA: pravo korištenja tuđim vlasništvom ili resursom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

ENGLESKI: usufruct

KONTEKST: Nema više nikakve dvojbe da plodouživatelj stječe posjed na svemu onome što je rob, na kojem ima plodouživanje, stekao na temelju plodouživateljve imovine ili vlastitim radom.

VRELO KONTEKSTA: Šarac, M., Stanić, I.: Stjecanje posjeda putem podčinjenih u rimskom pravu. Zbornik PFZ, 60, (1) 149-202 (2010), 155.

NAPOMENA: Naziv se u antropologiji odnosi na uporabu zemlje i prirodnih izvora.

pluralizam

DEFINICIJA: supostojanje mnoštva različitih svjetonazora, ideja, interesa i praksa u društvenoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 197.

ENGLESKI: pluralism

NAPOMENA: Naziv pluralizam znači raznovrsnost, mnoštvo, različitost, a ima različite konotacije u različitim znanstvenim disciplinama. Također, postoje različiti oblici pluralizma: društveni, vjerski, jezični, medicinski, filozofski, politički, stranački itd.

plurilingvizam

DEFINICIJA: uporaba različitih jezika, dijalekata i parajezičnih resursa u komunikaciji neovisno o stupnju njihova poznavanja

VRELO DEFINICIJE: Council of Europe. 2001. The Common European Framework in its political and educational context. Cambridge: CUP.

ENGLESKI: plurilingualism

KONTEKST: Ako se, dakle, uzmu u obzir nacionalna i konfesijska heterogenost trščanskoga društva, njegova raslojenost i rascjepkanost, demografska mobilnost i dinamika dnevnih imigracija s jezično i kulturalno raznolikih područja, ukratko, svakodnevna situacija koju su suvremenici nerijetko uspoređivali sa sajamskim ozračjem (nav. prema Finzi 2001a: 320), jasno je da su plurilingvizam i diglosija u devetnaestostoljetnom Trstu morale biti uobičajene pojave. Različiti jezici kojima su govorili njegovi stanovnici međusobno su se razlikovali s obzirom na položaj koji su zauzimali kod različitih kategorija stanovnika: neki su bili većega, a drugi manjega

prestiza; jedni su bili značajniji, a drugi nebitniji; jedni su bili čestotniji, a drugi rjeđi; jedni su imali službeni status, a upotreba je drugih bila ograničena na neformalne, kućne i ulične situacije.

VRELO KONTEKSTA: Bertoša, Mislava. 2003-2004. Prezimenski sufixi i kulturalna heterogenost. *Folia onomastica Croatica* 12-13. 61-74. Str. 65., 65.

NAPOMENA: Plurilingvizam je ideologija koja pretpostavlja zasebne jezične entitete (jezike i dijalekte) čije se poznavanje u obrazovnome procesu može vrednovati prema stupnju i različitim dimenzijama sposobnosti uporabe određenoga entiteta.

plutajući označilac

DEFINICIJA: označilac koji poprima različita značenja u različitim kontekstima ili diskursima

VRELO DEFINICIJE: Laclau, E., Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.

DOPUŠTENI NAZIV: plutajući označitelj
ENGLESKI: floating signifier

pobirači

DEFINICIJA: lovci skupljači koji se kraljikom kreću u skupini, slijedeći raspoložive izvore hrane

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Archaeology* / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1249.

NEPREPORUČENI NAZIV: furažeri
ENGLESKI: foragers

pobratimstvo

DEFINICIJA: prividno srodstvo zasnovano na prijateljstvu ili savezu

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. *Kulturna antropologija* / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada

Slap, 2004.

DOPUŠTENI NAZIV: bratimljenje; krvno bratstvo

ENGLESKI: brotherhood; blood brothers

NAPOMENA: Pobratimstvo se potvrđuje određenim obredom i ima snagu krvnoga srodstva te obvezuje na doživotno pomaganje i odanost. Pri sklapanju pobratimstva često se propisuje miješanje krvi pa otuda naziv krvna braća. Pobratimstvo je bilo prepreka sklapanju braka, a često je povezivalo antagonističke i razjedinjene ili susjedne skupine zbog nekih zajedničkih interesa.

podrijetlo

DEFINICIJA: kulturna pravila kojima se pripadnost rodbinskoj skupini određuje u odnosu na stvarnoga ili zamišljenoga pretka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 186.

ENGLESKI: descent

NJEMAČKI: Deszendenz

područje razmjene

DEFINICIJA: ograničeno područje u kojemu se razmjenjuje određena kategorija predmeta, dobara ili usluga

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 785.

DOPUŠTENI NAZIV: sfera razmjene

ENGLESKI: sphere of exchange

KONTEKST: Pojavu mnoštva raznovrsnih marketinških institucija moguće je jednim dijelom protumačiti nastojanjem poslovnih subjekata da odgovornost za praćenje, analizu i odlučivanje u

sferi razmjene na tržištu prepuste nekome izvan poduzeća.

VRELO KONTEKSTA: Vugrinec-Hitrec, V. Vrijeme je za neke promjene u marketingu?. // Tržište XIX, 2(2007), str. 257–262., 259.

NAPOMENA: Gotovo svaka razmjena ograničena je na određeno područje u kojemu se odvija, no moguće je, iako može biti moralno upitno, predmete, dobra i usluge razmjenjivati iz jednoga područja u drugo. Naziv je uveo Paul Bohannon.

podvodno vaganje

DEFINICIJA: metoda procjene tjelesnoga obujma mjerenjem razlike težine osobe izvan vode i pod vodom

VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

ENGLESKI: underwater weighing

podvrsta

DEFINICIJA: skupina fenotipski sličnih populacija jedne vrste koja se taksonomski razlikuje od drugih populacija te vrste

ENGLESKI: subspecies

poglavarstvo

DEFINICIJA: regionalna politička jedinica najmanje dvaju lokalnih skupina s poglavarom na čelu rangirane hijerarhije

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 324.

NEPREPORUČENI NAZIV: poglavištvo

ENGLESKI: chieftdom

pogrebni obred

DEFINICIJA: obred kojim zajednica obilježava smrt pojedinca

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 102.

ENGLESKI: funeral rites

NAPOMENA: Obredi obuhvaćaju odlaganje fizičkih ostataka preminule osobe, a često i prijenos njezina duha iz jedne kulturno definirane sfere u drugu. Antropološka istraživanja pokazuju širok spektar pogrebnih običaja, od svečanosti i razrađenih obrednih činova (ukop, ponovni ukop, mumifikacija, spaljivanje itd.) i žalovanja do prividne indiferentnosti.

pojačivač osjetljivosti

DEFINICIJA: tvar koja pojačava osjetljivost organizma na djelovanje tvari kojoj je izložen

VRELO DEFINICIJE: Frisanch, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

DOPUŠTENI NAZIV: senzibilizator

ENGLESKI: sensitizer

poliandrija

DEFINICIJA: brak žene s dva muškarca ili više njih

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 779.

DOPUŠTENI NAZIV: mnogomuštvo; višemuštvo

ENGLESKI: polyandry

poligamija

DEFINICIJA: brak u kojemu jedna osoba ima više bračnih partnera

VRELO DEFINICIJE: Fox, R. Kinship and marriage. Baltimore: Penguin Books, 1967., 58.

ENGLESKI: polygamy

poligenizam

DEFINICIJA: teorija o odvojenome podrijetlu različitih ljudskih populacija

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 779.

ENGLESKI: polygenism

NAPOMENA: Ideja je u britanskim znanstvenim krugovima bila popularna do Darwinove evolucijske teorije.

poliginija

DEFINICIJA: brak muškarca s dvije žene ili više njih

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 780.

DOPUŠTENI NAZIV: mnogoženstvo; višeženstvo

ENGLESKI: polygyny

polimorfizam jednoga nukleotida

DEFINICIJA: polimorfizam koji nastaje zamjenom, umetanjem ili brisanjem jednoga nukleotida

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

NEPREPORUČENI NAZIV: polimorfizam jedne baze

KRATICA - MEĐUNARODNA: SNP

ENGLESKI: single nucleotide polymorphism

politeizam

DEFINICIJA: vjerovanje u više božanstava

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University

Press, 2010., 780.

DOPUŠTENI NAZIV: mnogoboštvo

ENGLESKI: polytheism

politička antropologija

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja proučava i uspoređuje sustave društvene kontrole i struktura moći u različitim društvenim i kulturnim kontekstima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 546.

ENGLESKI: political anthropology

politika

DEFINICIJA: skup djelatnosti usmjeren na prisvajanje, raspodjelu i primjenu moći u oblikovanju društvenih odnosa

ENGLESKI: politics

politika priznanja

DEFINICIJA: politika usmjerena na poštovanje različitosti identiteta individua i skupina te potrebu priznavanja specifičnih prava pojedinim skupinama na temelju te različitosti

VRELO DEFINICIJE: Fieser, J. i Dowden, B. (eds) Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/>

ENGLESKI: politics of recognition

NAPOMENA: Jedan od najpoznatijih teoretičara politike priznanja kanadski je filozof Charles Taylor. Prema njegovu shvaćanju, prepoznavanje od strane drugih ključan je čimbenik u formaciji identiteta pojedine osobe ili skupine ljudi te stoga njegov nedostatak ili pak pogrešno prepoznavanje imaju izrazito negativan učinak na sliku o sebi. U sklopu ovoga pristupa

shvaćanje individue više nije atomističko, nego intersubjektivno i dijaloško.

polukompleksna struktura

DEFINICIJA: rodbinska kompleksna struktura u kojoj je mogućnost odabira bračnih partnera toliko sužena da sustav funkcionira kao elementarna struktura

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 764.

DOPUŠTENI NAZIV: Crow-Omaha sustav

ENGLESKI: semi-complex structure; Crow-Omaha system

NAPOMENA: Naziv je uveo Claude Lévi-Strauss u djelu Elementarne strukture srodstva (*Elementary Structures of Kinship*) za skupinu struktura između elementarnih i kompleksnih.

polustrukturirani intervju

DEFINICIJA: intervju u kojemu istraživač sugovorniku dopušta manja tematska udaljavanja od postavljenih pitanja

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005.

ENGLESKI: semi-structured interview

NAPOMENA: Polustrukturirani intervju dvosmjerni je dijalog u kojemu istraživač mora održavati ravnotežu između fleksibilnosti i provedbe predviđenoga plana ispitivanja.

poljoprivreda

DEFINICIJA: strategija opstanka u kojoj se većina hrane potrebne za život proizvodi uzgojem domaćih životinja i biljaka

ENGLESKI: farming

pongidi

DEFINICIJA: porodica čovjekolikih majmuna koja obuhvaća orangutane, čimpanze, gorile i bonobe

VRELO DEFINICIJE: Stein, P. L.; Rowe B. M. Physical anthropology. 4th ed. New York: McGraw-Hill, c1989., 489.

DOPUŠTENI NAZIV: *Pongidae*

ENGLESKI: pongids

LATINSKI: Pongidae

NAPOMENA: Naziv pripada starijoj klasifikaciji primata prema kojoj se natporodica hominoida dijelila na dvije porodice: hominide (ljude i njihove izumrle rođake) i pongide (čovjekolike majmune).

populacija

DEFINICIJA: prostorno integrirana reproduktivna zajednica pojedinaca

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: population

populacijska genetika čovjeka

DEFINICIJA: grana biološke antropologije koja istražuje dinamiku učestalosti alela u ljudskim populacijama

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: humana populacijska genetika

ENGLESKI: human population genetics
NAPOMENA: Dinamika obuhvaća raspodjelu učestalosti alela i promjene nastale evolucijskim silama i neslučajnim odabirom reproducijskoga partnera.

populacijska struktura

DEFINICIJA: odraz procesa koji djeluju putem ukupnoga dinamičkog

uobličavanja populacijskih značajka u vremenu i prostoru

VRELO DEFINICIJE: Schull, W. J.; MacCluer, J. W. Human genetics: structure of population. // Annual Review of Genetics. 2(1968), str. 279–300., 11.

ENGLESKI: population structure

NAPOMENA: Naziv se rabi i u disciplinama s pristupom različitim od antropološkoga, ali s istim cilj spoznaje (mikro)evolucije i upoznavanja osnovne jedinice u kojoj se taj proces odvija.

populacijski alel

DEFINICIJA: biljeg DNK-a koji se nalazi samo u određenoj populaciji

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Königsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

DOPUŠTENI NAZIV: populacijsko-specifični alel

KRATICA - ENGLESKI: PSA

ENGLESKI: population - specific allele

NAPOMENA: Populacijski alel rabi se u analizi miješanih tragova u kojima alel izostaje u jednoj od roditeljskih populacija ili postoji velika razlika u alelnoj učestalosti između roditeljskih populacija.

populacijski pritisak

DEFINICIJA: povećana potreba za potrošnim dobrima zbog povećanja gustoće populacije na određenome staništu

VRELO DEFINICIJE: Johnston, F. E.; Selby, H. A. Anthropology: The Biocultural View. Dubuque, Iowa: William C. Brown, 1978.

ENGLESKI: population pressure

NAPOMENA: Populacijski pritisak obično rezultira raspršenjem ili smanjenjem populacije.

populacijsko razdvajanje

DEFINICIJA: proces koji tijekom vremena dovodi do razlika u učestalosti alela među populacijama

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: population differentiation

populacijsko širenje

DEFINICIJA: model toka gena koji podrazumijeva razmjenu genskoga materijala među populacijama potaknutu demografskim rastom

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

DOPUŠTENI NAZIV: demska difuzija

ENGLESKI: demic diffusion

popularna kultura

DEFINICIJA: kulturne prakse, dobra i pojave namijenjene širokoj proizvodnji i potrošnji

ENGLESKI: popular culture

poredbena lingvistika

DEFINICIJA: grana lingvistike koja proučava sustavne podudarnosti među jezicima te utvrđuje njihove genetske povezanosti

VRELO DEFINICIJE: Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, 1968. Zagreb: Matica hrvatska

DOPUŠTENI NAZIV: komparativna lingvistika

ENGLESKI: comparative linguistics

poredbena metoda

DEFINICIJA: metoda poredbene analize kulturnih obilježja dviju ili više skupina

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural

Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 44.

DOPUŠTENI NAZIV: komparativna metoda

ENGLESKI: comparative method

NAPOMENA: Izvorno, u 19. stoljeću, naziv se odnosio na poredbenu klasifikaciju društvenih skupina u evolucionističkoj teoriji.

posebni jezik

DEFINICIJA: izdvojen skup jezičnih obilježja koji je sociokulturno ili ideološki konstruiran kao zaokružen, transparentan, stabilan i denotacijski kodni sustav

VRELO DEFINICIJE: Blommaert, J. & Backus, A. 2011. Repertoires revisited: 'knowing language' in superdiversity. Working Papers in Urban Language and Literacies, paper 67

ENGLESKI: a language; separate language; distinct language

NAPOMENA: Posebni jezici kao imenovani skupovi jezičnih obilježja, primjerice hrvatski, engleski ili bengalski jezik, ideološki su konstrukti povijesno povezani s pojavom država nacija u 19. stoljeću. Iako imaju važnu ulogu u suvremenim oblicima vladanja i obrazovanju te mogu biti ključan čimbenik nečijega osjećaja skupne pripadnosti, nisu pogodni za analitičku razinu jezične prakse jer se ne temelje na objektivnim kriterijima i stvarnoj uporabi jezika.

poslijeporođajni tabu

DEFINICIJA: zabrana spolnih odnosa u određenome razdoblju nakon poroda

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield.

1990.

DOPUŠTENI NAZIV: postporođajni tabu
ENGLESKI: postpartum taboo; post-partum taboo

posrednost

DEFINICIJA: sposobnost komuniciranja o nečemu što je izvan vremenskoga ili prostornoga konteksta

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1380.

ENGLESKI: displacement

NAPOMENA: Posrednost je naziv C. B. Hocketta za jedno od karakterističnih obilježja ljudskoga jezika.

postignuti status

DEFINICIJA: status stečen vlastitim nastojanjima i društvenim natjecanjem

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

DOPUŠTENI NAZIV: stečeni status

ENGLESKI: achieved status

postkolonijalizam

DEFINICIJA: teorija koja proučava posljedice kolonijalizma i kolonijalne reprezentacije društvenih zajednica

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 780.

DOPUŠTENI NAZIV: postkolonijalistička teorija

ENGLESKI: postcolonialism

NAPOMENA: Izvorno je naziv označivao razdoblje koje počinje stjecanjem neovisnosti bivših kolonija, dok je tijekom 70-ih godina 20. stoljeća poprimio danas dominantno značenje postkolonijalističke teorije.

postkranijalni kostur

DEFINICIJA: cijeli kostur bez lubanje ili neki njegov dio

VRELO DEFINICIJE: Standards for data collection from human skeletal remains: proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History, organized by Jonathan Haas / editors Jane E. Buikstra, Douglas H. Ubelaker. Fayetteville, Ark.: Arkansas Archeological Survey, 1994.

DOPUŠTENI NAZIV: postkranijum

ENGLESKI: postcranium

postliminalna faza

DEFINICIJA: zadnja faza obreda prijelaza u kojoj se pojedinac ponovno uključuje u zajednicu s novim društvenim položajem

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 616.

DOPUŠTENI NAZIV: reinkorporacija; reagregacija

ENGLESKI: postliminal phase; reincorporation

NAPOMENA: U simboličkome smislu pojedinac je ponovno rođen kao punopravni član zajednice koji može uživati prednosti života u zajednici jer je shvatio cijenu nepridržavanja pravila i neispunjenja obveza. Autor teorije o obredu prijelaza i njegovim fazama je Arnold van Gennep.

postmodernizam

DEFINICIJA: svjetonazor utemeljen na propitivanju i radikalnoj kritici univerzalnih ideja, čvrstih sustava uvjerenja, pojmova apsolutne istine i stvarnosti, esencijalizma i estetskoga elitizma te na isticanju i pohvali različitosti i fragmentarnosti

VRELO DEFINICIJE: A Postcolonial Reader, <http://www.english-corner.com/comparativeCulture/>

etexts/more/pc_reader/index.html#gloss.

ENGLESKI: postmodernism

NAPOMENA: Postmodernizam obilježava razdoblje od 50-ih godina 20. stoljeća do danas, a njegov se utjecaj može uočiti u različitim područjima poput književnosti, likovne umjetnosti, arhitekture, društvenih i humanističkih znanosti.

postprocesna arheologija

DEFINICIJA: skup raznorodnih pristupa koje povezuje odbacivanje pretpostavke znanstvene objektivnosti i isticanje neodredivosti arheoloških izvora, individualnih značenja u tumačenju prošlosti te uporaba podataka iz drugih disciplina

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 106.

ENGLESKI: post-processual archaeology

NAPOMENA: Postprocesna arheologija pojavljuje se potkraj 20. stoljeća kao kritička reakcija na procesnu arheologiju.

poststrukturalizam

DEFINICIJA: skup teorijskih stajališta koje povezuje kritika strukturalizma i odbacivanje totalnih, esencijalističkih i fundacionalističkih perspektiva

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 780.

ENGLESKI: poststructuralism

NAPOMENA: Poststrukturalizam se

ponajviše veže uz rad Jacquesa Derridea, Michela Foucaulta i Jacquesa Lacana.

potlač

DEFINICIJA: svečanost natjecateljskoga darivanja kojim darivatelj postiže društveni ugled

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 564.

ENGLESKI: potlatch

NAPOMENA: Ovaj običaj prakticiraju Kwakiutli i drugi Indijanci u Sjevernoj Americi. Kao oblik razmjene analizirali su ga brojni antropolozi, osobito M. Mauss, koji ga opisuje kao totalnu prestaciju.

potraga za vizijom

DEFINICIJA: obred prijelaza u kojemu osoba u doticaju s natprirodnim silama pronalazi duhovni i životni put

ENGLESKI: vision quest

NAPOMENA: Potraga za vizijom obično podrazumijeva odlazak u divljinu ili koji drugi način osamljivanja te često uključuje post.

povijesna analiza diskursa

DEFINICIJA: analiza razvoja diskursa u različitim društveno-političkim i povijesnim okolnostima

ENGLESKI: historical discourse analysis

povijesna arheologija

DEFINICIJA: arheološko proučavanje društava koja su poznavala pismo

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 25.

ENGLESKI: historical archaeology

NAPOMENA: Suprotstavljajući arheološku građu povijesnim

izvorima podataka, povijesna arheologija doprinosi izgradnji arheološke teorije.

povijesna lingvistika

DEFINICIJA: grana lingvistike koja proučava jezične promjene koje se zbivaju protjecanjem vremena

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 119.

DOPUŠTENI NAZIV: dijakronijska lingvistika

NEPREPORUČENI NAZIV: historijska lingvistika

ENGLESKI: historical linguistics; diachronic linguistics

povijesni partikularizam

DEFINICIJA: teorijski pristup prema kojemu se kulturna obilježja trebaju analizirati s obzirom na njihova specifična povijesno-razvojna obilježja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 769.

ENGLESKI: historical particularism

NAPOMENA: Utemeljitelj ovoga pristupa je F. Boas.

povratna sprega

DEFINICIJA: mehanizam kojim se posljedica nekoga postupka u sustavu vraća na mjesto svojega nastanka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 766.

ENGLESKI: feedback

KONTEKST: U tijesnoj vezi s mrežnim karakterom života stoji pojam povratne sprege (feedback).

VRELO KONTEKSTA: Zeman, Z. Znanstveno odgonetanje života:

autopoiesis i povratne petlje. // Društvena istraživanja. 12, 3–4 (2003), 3–4, str. 65–66., 391.
NAPOMENA: U kibernetici se informacijska petlja povratne sprege (*feedback loop*) smatra temeljnim mehanizmom živih i neživih informacijskih sustava. Za neke je koncept povratne sprege promijenio shvaćanje ljudskosti, dok je za druge nastavak ideologije liberalnoga humanističkog subjekta.

površinska koncentracija

DEFINICIJA: veća količina izrađevina i ekofakata na ograničenome prostoru površine tla
VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 414.
ENGLESKI: surface scatter

pozapađivanje

DEFINICIJA: proces usvajanja zapadnjačke kulture na područjima izvorno drukčije kulture
VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, Bill, Griffiths, Gareth and Tiffin, Helen (2007) Postcolonial Studies. The Key Concepts. New York: Routledge
ENGLESKI: westernization
NAPOMENA: Kulturni imperijalizam i pozapađivanje navješćuju mogućnost nastanka globalne masovne kulture oblikovane prema zapadnjačkome, posebice američkome kulturnom modelu. Dio projekta postkolonijalizma jest da se odupre stvaranju ovakve kulture promicanjem različitosti te afirmiranjem i obnavljanjem brojnih kulturnih oblika.

pozicija subjekta

DEFINICIJA: mjesto osobe u društvenoj strukturi određeno specifičnom diskurznom praksom

VRELO DEFINICIJE: Davies, B., & Harré, R. 1999. "Positioning and personhood." In R. Harré & L. van Langenhove (eds.), Positioning theory (pp. 32–52). Oxford, U.K.: Blackwell, 46.

ENGLESKI: subject-position

KONTEKST: Riječ je o tome da svaki diskurs osigurava određeni broj mogućih načina opisivanja osobe, ali i određeni broj pozicija subjekta koje je unutar tog diskursa moguće zauzeti. Prema ovakvom shvaćanju, ljudski subjekt istovremeno je i proizvod diskursa i netko tko se njime koristi.

VRELO KONTEKSTA: Čalović, D. Identitet u vremenu cyber svjetova. Filozofska istraživanja. 125 God. 32/1 (2012) 19–30., 22.

NAPOMENA: Naziv ponajviše rabe postmodernistički usmjereni antropolozi pod utjecajem teorijske kritike subjekta (Foucault, Althusser) prema kojoj je subjekt produkt vanjskih diskursa i diskurzne prakse. Pozicioniranjem osoba neizbježno vidi svijet s točke gledišta te pozicije u sklopu predodžba i pojmova koji su dio određene diskurzne prakse u kojoj je pozicionirana. Svaka osoba međutim čini skup takvih promjenjivih pozicija konstruiranih različitim, katkad konradiktornim diskursima, koji se nikada ne mogu učvrstiti u jedinstveni homogeni identitet.

pozitivizam

DEFINICIJA: pristup koji antropologiju shvaća kao znanost koja traga za objektivnim znanjem prikupljanjem činjenica i formulacijom zakonitosti pojava

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 780.

ENGLESKI: positivism

NAPOMENA: Naziv se u užemu smislu odnosi na znanstvenu metodologiju A. Comtea. Po uzoru na prirodne znanosti početkom 19. stoljeća nastojao je društvene znanosti postaviti na znanstvene temelje.

pozitivna uljudnost

DEFINICIJA: strategija uljudnosti koja se temelji na izravnome pokazivanju solidarnosti među sugovornicima u društvenome međudjelovanju
VRELO DEFINICIJE: Foley, William. 1997. *Anthropological Linguistics: An introduction*. Malden, MA: Blackwell, 271.

ENGLESKI: positive politeness

KONTEKST: Prema spomenutoj teoriji, kad nekome govorimo možemo se usmjeriti preme njegovu pozitivnome obrazu i primijeniti pozitivnu uljudnost (koja je odgovor na želju slušatelja da se drugima sviđa i da ga odobravaju) ili primijeniti negativnu uljudnost usmjerenu ka negativnom obrazu slušatelja (kao odgovor na njegovu želju da ga se ne ometa u djelovanju, da se s njim ne postupa loše te da djeluje po vlastitom izboru).

VRELO KONTEKSTA: Marot, Danijela. 2005. *Uljudnost u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji*. *Fluminensia* 17/1, 56.

NAPOMENA: Naziv je povezan s teorijom uljudnosti. Pozitivna uljudnost temelji se na isticanju sličnosti između sugovornika ili na poštovanju društvene slike koju sugovornik u komunikaciji ima o samome sebi, izražavanjem uzajamnoga prijateljstva i komplimenata.

pragmatika

DEFINICIJA: proučavanje načina jezične uporabe i njezina djelovanja na društveni kontekst

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 780.

ENGLESKI: pragmatics

prajezik

DEFINICIJA: potvrđeni ili pretpostavljeni predak jednoga poznatog jezika ili više njih

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1960.

DOPUŠTENI NAZIV: jezik predak

ENGLESKI: proto-language, parent language

NJEMAČKI: Ursprache

praksa

DEFINICIJA: provedba ljudskih misli u djelo

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 780.

ENGLESKI: practice

KONTEKST: Najčešća i najkraća definicija čovjeka u toj filozofiji jest: čovjek je biće prakse, a praksa je kritičko-revolucionarna i slobodno-stvaralačka čovjekova djelatnost. Već iz ove osnovne definicije »prakse« kao temeljne kategorije marksizma može se razabrati zašto se ta struja unutar jugoslavenske marksističke filozofije naziva »stvaralačko-humanističkom«.

VRELO KONTEKSTA: Sirovec, S. *Ljudska prava u jugoslavenskih marksista*, *Obnovljeni život* XXXVIII (1983) 260–270., 261.

NAPOMENA: Naziv označuje ono

što ljudi čine, za razliku od onoga što misle ili govore. Pojam se razvio i poprimio šire značenje 1970-ih godina, u prvome redu pod utjecajem P. Bourdieua i A. Giddensa, iako su mu korijeni vezani uz marksističku teoriju (*praxis*). Središnji je pojam Bourdieuova habitusa.

pravna antropologija

DEFINICIJA: grana antropologije koja proučava vezu između društva, kulture, prava i zakona

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1432.

ENGLESKI: legal anthropology

pravni pluralizam

DEFINICIJA: više različitih formalnih ili manje formalnih sustava kojima ljudi nastoje ostvariti pravdu u istim sociokulturnim uvjetima

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 772.

ENGLESKI: legal pluralism

praxis

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - grčki

DEFINICIJA: praktično djelovanje usmjereno prema nekoj korjenitoj promjeni

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 780.

ŽARGONIZAM: praksa

ENGLESKI: praxis

NAPOMENA: Naziv potječe iz marksističke teorije društva.

prazna ploča

DEFINICIJA: teorija prema kojoj se ljudi rađaju bez ikakva mentalnog sadržaja i sve znanje stječu učenjem

DOPUŠTENI NAZIV: *tabula rasa*

ENGLESKI: tabula rasa

NAPOMENA: John Locke u 17. je stoljeću dao modernu ideju ove teorije prema kojoj ljudsko ponašanje i razumijevanje nisu urođeni, nego su proizvod učenja i iskustva. Sljedbenici F. Boasa bili su pod utjecajem ove teorije, dok su C. Lévi-Strauss i njegovi sljedbenici smatrali da postoje ljudske kognitivne univerzalije.

prazni označilac

DEFINICIJA: središnji označilac diskursa bez značenja koji oko sebe okuplja niz različitih diskurzivnih elemenata i artikulacijom ih povezuje u diskurznu formaciju

VRELO DEFINICIJE: Laclau, E. 1996, "Why do empty signifiers matter to politics?" u E Laclau, Emancipation(s), Verso, London: 36–46., 44.

DOPUŠTENI NAZIV: prazni označitelj

ENGLESKI: empty signifier

NAPOMENA: Prazni označilac poprima značenje samo u međuodnosu na određene diskurzne elemente koje okuplja. Tako postaje označilac nedostatka diskurzivnoga središta i postoji kao ono što je odsutno, kao označilac te odsutnosti.

praznovjerje

DEFINICIJA: pučko vjerovanje i praksa koji se ne temelje na općeprihvaćenim religijskim vjerovanjima ili racionalno objašnjivim činjenicama

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors

Alan Barnard, Jonathan Spencer.
2nd edition. London & New York:
Routledge, Taylor and Francis Group,
2010., 787.

ENGLESKI: superstition

NAPOMENA: Praznovjerje je često povezano sa strahom od nepoznatoga. Značenje je naziva kulturno, vremenski i prostorno promjenljivo. Budući da podrazumijeva subjektivnu prosudbu, antropolozi ga upotrebljavaju samo u kontekstu emskih percepcija zajednice koju proučavaju.

prebacivanje kodova

DEFINICIJA: uporaba dvaju ili više pretpostavljenih posebnih jezika u istome komunikacijskome događaju
VRELO DEFINICIJE: Heller, M. 1988.

Codeswitching: Anthropological and Sociolinguistic Perspectives. Berlin: Mouton de Gruyter., 1.

DOPUŠTENI NAZIV: kodno preključivanje

ENGLESKI: code-switching

KONTEKST: Općenito se može reći da na oblik prebacivanja kodova djeluju strukturalna načela, kao i norme društvene interakcije. Za pojedinca je pri tome prebacivanje kodova stvaralački čin, dio procesa utvrđivanja vlastita društvenog statusa i interpersonalnih odnosa.

VRELO KONTEKSTA: L. Sočanac, Talijanizmi u hrvatskome jeziku Suvremena lingvistika 53–54, 127–142 (2002), 130.

NAPOMENA: Lingvistički radovi o prebacivanju kodova uglavnom se temelje na točnoj identifikaciji pojma koda kao posebnoga jezika, dijalekta ili stila. Usmjereni su na strukturalna obilježja i ograničenja ove prakse, a zanemaruju važnost ili značenje ove pojave. U lingvističkoj antropologiji naziv označuje

interakcijsku praksu pojedinaca koja alternacijom jezičnih obilježja upućuje na promjenu konteksta, a cilj je analize takvih pojava razumijevanje utjecaja jezičnih obilježja na diskurznu praksu i oblikovanje društvenih značenja.

prebivalište supruge

DEFINICIJA: mjesto naseljavanja supruge nakon sklapanja braka
NEPREPORUČENI NAZIV: prebivalište supružnika

ENGLESKI: post-marital residence

predadolescentni zamah rasta

DEFINICIJA: relativno ubrzan prirast tjelesne visine koji se događa na prijelazu iz ranoga u srednje djetinjstvo

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: pretpubertetni zamah rasta

ENGLESKI: mid-growth spurt; pre-adolescent growth spurt; pre-puberty growth spurt

predliminalna faza

DEFINICIJA: prva faza obreda prijelaza u kojoj se pojedinac fizički i simbolički odvaja od zajednice i svojega dotadašnjeg društvenog statusa

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 616.

DOPUŠTENI NAZIV: separacija; odvajanje

ENGLESKI: preliminal phase; separation

NAPOMENA: Autor teorije o obredu prijelaza i njegovim fazama je Arnold van Gennep.

predrasuda

DEFINICIJA: stajalište o pojedincu ili skupini utemeljeno na stereotipima
VRELO DEFINICIJE: Hecht, L. M. (1998) Communicating prejudices. Sage Publications., 44.

ENGLESKI: prejudice

KONTEKST: Stereotipi i predrasude su rezultat socijalizacije i nekritičkog mišljenja koja počinje u obitelji, a tako rano stečeni negativni stavovi o drugima teško da se mogu mijenjati. Opasnost ovakvog procesa pojednostavljivanja je da sudimo i mislimo o drugima neadekvatno, donoseći prerane i često pogrešne zaključke (Oakes i sur., 1994.).

VRELO KONTEKSTA: Šadić, S.: Socijalni radnici i predrasude. Ljetopis socijalnog rada, Vol. 11/1 (2004) 87–96., 4.

NAPOMENA: Predrasude imaju tri aspekta: afektivni (odbojnost), kognitivni (stereotip o članovima vanjskih skupina) i bihevioristički (diskriminirajuće ponašanje prema članovima vanjskih skupina).

Ta stajališta nisu zasnovana na stvarnome iskustvu ili racionalnoj argumentaciji i veoma su kruta i otporna na promjene.

pregibna brazda

DEFINICIJA: udubljenje na prstima i dlanu na kojemu je površina kože spojena s unutrašnjim strukturama

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

DOPUŠTENI NAZIV: fleksijska brazda

ENGLESKI: crease

prehrambeno stanje

DEFINICIJA: tjelesno stanje pojedinca s obzirom na unos i iskorištenje hranjivih tvari

VRELO DEFINICIJE: Nutritional

anthropology: biocultural perspectives on food and nutrition / [edited by] Alan H. Goodman, Darna L. Dufour, Gretel H. Peltó. Mountain View, Calif.: Mayfield Pub. Co., c2000.

DOPUŠTENI NAZIV: stanje uhranjenosti

ENGLESKI: nutritional status

NAPOMENA: Prehrambeno stanje usko je povezano sa zdravljem. Procjenjuje se na temelju antropometrije (npr. indeksa tjelesne mase, obujma tijela itd.), biokemijskih mjerenja pojedinih hranjivih tvari ili njihovih nusproizvoda u krvi i mokraći, kliničkoga pregleda te analize prehrane i ekonomskoga stanja pojedinca.

preklapanje generacija

DEFINICIJA: odabir reproduktivnih partnera iz različitih generacija

VRELO DEFINICIJE: Hartl, D. L.; Clark, A. G. Principles of population genetics. 3rd ed. Sunderland, MA: Sinauer Associates, c1997.

ENGLESKI: generation overlapping

prenatalno razdoblje

DEFINICIJA: razdoblje čovjekova životnog ciklusa od začeća do rođenja

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357., 357.

DOPUŠTENI NAZIV: antenatalno razdoblje

ENGLESKI: prenatal period

preraspodjela

DEFINICIJA: oblik razmjene u kojemu se skupljena dobra članova zajednice razvrstavaju i ponovno raspodjeljuju

VRELO DEFINICIJE: Haviland W. A. Cultural Anthropology: Case Studies

in Cultural Anthropology. 9th edition. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers, 1999., 210.

DOPUŠTENI NAZIV: prerazdioba; redistribucija

ENGLESKI: redistribution

KONTEKST: Preraspodjela (redistribucija) obavljala se preko aktivnosti vlade. Vladajuća klasa živjela je u velikoj raskoši, ali se roba preraspoređivala narodu kad je to bilo potrebno. Preraspodjela je oblik raspodjele u kojoj nema razmjene između pojedinaca ili grupa, nego se dio proizvoda rada slijeva u jedan izvor i zatim ponovo dijeli prema odredbama središnje administracije.

VRELO KONTEKSTA: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 192.

preskriptivizam

DEFINICIJA: nametanje arbitrarnih norma u jezičnoj uporabi

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005.

ENGLESKI: prescriptivism

NAPOMENA: Iako se smatra da je određeni stupanj preskriptivizma nuždan kako bi se osiguralo sporazumijevanje, norme su često u suprotnosti s uobičajenom uporabom i ovise o subjektivnome i proizvoljnome sudu pojedinih autoriteta. Takvi su primjerice pokušaji oživljavanja mrtve uporabe koja je bila prihvaćena prije nekoliko naraštaja ili stoljeća ili uporabe koje nikad nikomu nisu bile obične.

preskriptivna analiza

DEFINICIJA: analiza usmjerena na normativna pravila ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History

and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 772.

DOPUŠTENI NAZIV: pravna analiza

ENGLESKI: jural analysis

NAPOMENA: Naziv je osobito povezan s analizom srodstva i odabirom bračnih partnera. U analizama sustava srodstva tri razine analize (bihevioralna, preskriptivna i kategorijska) odnose se na ponašanje, propisana pravila i preferencije.

prestacija

DEFINICIJA: darivanje kao oblik obvezatne razmjene među skupinama ili pojedincima

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 204.

DOPUŠTENI NAZIV: darivanje

ENGLESKI: prestation

FRANCUSKI: prestation

KONTEKST: Vjerujući da su se pravne i ekonomske institucije suvremenog društva razvile iz ranijih oblika totalnih prestacija Mauss posvećuje drugi dio *Ogleda o daru* istraživanju njihovih tragova u rimskom, indijskom i germanskom pravu.

VRELO KONTEKSTA: Supek, O. Darivanje kao totalna komunikacija. Etnološka tribina, 10 (1987) 7–15., 8.

NAPOMENA: Naziv je uveo Marcel Mauss u djelu *Ogled o daru*.

pretpostavka o kritičnome razdoblju

DEFINICIJA: pretpostavka da se usvajanje jezika u odgovarajućemu društvenom međudjelovanju u potpunosti može razviti do puberteta, kada počinje naglo opadati

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence

Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 271.

KRATICA - MEĐUNARODNA: CPH

ENGLESKI: critical period hypothesis

NAPOMENA: Naziv je u antropologiju uveo E. Lenneberg knjigom *Biological Foundations of Language*. Istraživanja pokazuju da je u ranome jezičnome razvoju djeteta ključna izloženost ljudskoj okolini koja omogućuje da se biološki utemeljena jezična sposobnost razvije. Pretpostavlja se da je opadanje sposobnosti za razvoj jezika s pojavom puberteta posljedica međudjelovanja razvoja novih spoznajnih procesa koji usporavaju jezični razvoj i smanjenja plastičnosti mozga.

pretpostavka o urođenosti jezika

DEFINICIJA: pretpostavka da se djeca rađaju s urođenim jezičnim znanjem

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 274.

ENGLESKI: innateness hypothesis

prevođenje

DEFINICIJA: interpretacija značenja teksta u jednome idiomu i proizvodnja najsličnijega mogućeg značenja u drugome idiomu

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 215.

ENGLESKI: translation

NJEMAČKI: Übersetzen

FRANCUSKI: traduction

prezentizam

DEFINICIJA: analitički pristup koji prošlost tumači iz perspektive sadašnjosti te u njoj pronalazi naznake budućih događaja

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 780.

ENGLESKI: presentism

NAPOMENA: Naziv prezentizam uglavnom se rabi u negativnome kontekstu. Američki povjesničar i antropolog George Stocking u nekim prikazima povijesti antropologije kritizira prezentizam.

približna univerzalija

DEFINICIJA: jezična univerzalija koja ima samo nekoliko iznimaka

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 371.

DOPUŠTENI NAZIV: statistička univerzalija

ENGLESKI: near-universal

prikupljači

DEFINICIJA: lovci skupljači naseljeni u baznim logorima iz kojih specijalizirane manje skupine odlaze u ciljanu nabavu hrane i drugih prirodnih sirovina

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1249.

DOPUŠTENI NAZIV: logistički lovci skupljači

ENGLESKI: collectors

NAPOMENA: Strategija opstanka prikupljača temelji se na logistički organiziranome lovu i skupljanju. Bazni logori prikupljača naseljeni su sezonski ili trajno.

prilagodba

DEFINICIJA: promjena u biološkoj strukturi ili načinu života pojedinca

ili populacije koja omogućuje opstanak u određenome okolišu
VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 478.

DOPUŠTENI NAZIV: adaptacija

ENGLESKI: adaptation

prilagodljivost

DEFINICIJA: sposobnost organizma ili populacije da na promjene u okolišu odgovori genskim promjenama ili plastičnim prilagodbama biokemijskih i fizioloških mehanizama, promjenom ponašanja ili drugim mehanizmima i/ili funkcijama

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

DOPUŠTENI NAZIV: adaptabilnost; genska plastičnost; adaptivni kapacitet

ENGLESKI: adaptability; adaptive capacity; genetic plasticity

primarna spolna obilježja

DEFINICIJA: vanjske tjelesne razlike između spolova koje su izravno povezane s reprodukcijom

VRELO DEFINICIJE: Jankauskas, R. Forensic Anthropology, in Physical (Biological) Anthropology, Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2008.

DOPUŠTENI NAZIV: primarne spolne karakteristike

ENGLESKI: primary sexual characteristics

NAPOMENA: Primarna spolna obilježja vidljiva su pri rođenju.

primarna svijest

DEFINICIJA: stanje svjesnosti postojećega u neposrednoj okolini i neposrednome trenutku

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 563.

DOPUŠTENI NAZIV: svjesnost; životinjska svijest

ENGLESKI: primary consciousness; creature consciousness

NAPOMENA: Naziv je uveo G. Edelman za razinu svijesti koja ne obuhvaća svijest o sebi u prošlosti ili budućnosti. Smatra se da tu razinu nejezične svjesnosti imaju životinje.

primarne institucije

DEFINICIJA: institucije koje oblikuju temeljnu strukturu osobnosti zajednice

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 780.

ENGLESKI: primary institutions

NAPOMENA: Naziv se povezuje s teorijskim pristupom Kulture i osobnosti, a razliku između primarnih i sekundarnih institucija uvodi A. Kardiner. Primarne institucije povezane su sa socijalizacijom pojedinaca u ranome djetinjstvu, a najvažnije su među njima obitelj, škola i sl.

primarno središte okoštavanja

DEFINICIJA: mjesto na kojemu počinje okoštavanje

VRELO DEFINICIJE: Krmpotić-Nemanić J., Marušić, A. Anatomija čovjeka. 2. obnovljeno izdanje. Zagreb: Medicinska naklada, 2004.

ENGLESKI: primary center of ossification

primati

DEFINICIJA: red iz podrazreda viših sisavaca

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1946.

DOPUŠTENI NAZIV: *Primates*

ENGLESKI: primates

LATINSKI: Primates

primatologija

DEFINICIJA: znanost koja proučava sve primatse osim čovjeka

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1955.

ENGLESKI: primatology

NAPOMENA: Iako se ubraja u red primata, čovjek se proučava posebno u antropologiji i drugim znanostima. Antropolozi druge primatse najčešće proučavaju u poluprirodnim uvjetima ili u njihovu prirodnom staništu.

primijenjena antropologija

DEFINICIJA: primjena antropoloških spoznaja i metoda u praktičnim kontekstima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: applied anthropology

primitivizam

DEFINICIJA: stanje nižega društvenog i kulturnog razvoja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: primitivism

NAPOMENA: Povijesno se prije svega upotrebljavao u sklopu evolucionizma, kada je označivao

suprotnost civilizaciji. U prvoj polovici 20. stoljeća najčešće se, u pozitivnome smislu, odnosio na idealizaciju prirodnoga načina života ili u vrijednosno neutralnome smislu na subjekte tadašnjih antropoloških istraživanja. U suvremenoj se antropologiji više ne upotrebljava.

primitivni komunizam

DEFINICIJA: društveno uređenje pretpostavljenih pretklasnih zajednica u kojima nije postojala društvena hijerarhija i akumulacija kapitala

VRELO DEFINICIJE: Lee, R. B. Primitive communism and the origin of social inequality. // The evolution of political systems / ur. S. Upham. Cambridge: University Press, 1990, str. 225–246., 225.

ENGLESKI: primitive communism

NAPOMENA: Pojam je uveden u marksističkoj teoriji s ciljem legitimacije komunizma kao temeljne vrste društvenoga uređenja.

primitivni mentalitet

DEFINICIJA: shvaćanje prema kojemu domorodačko mišljenje nije logično i apstraktno jer se ne temelji na stvarnome ljudskom iskustvu nego na magijskim vjerovanjima

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1467.

DOPUŠTENI NAZIV: primitivna misao; predlogički mentalitet

ENGLESKI: primitive mentality

NAPOMENA: Naziv se ponajviše povezuje s radovima Luciena Lévy-Bruhla s početka 20. stoljeća (*La Mentalité Primitive* i *L'Âme Primitive*).

primitivni promiskuitet

DEFINICIJA: pretpostavka prema kojoj u najranijim stadijima razvoja ljudskoga društva nisu postojale institucije braka i obitelji, nego je čovjek živio promiskuitetno

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

ENGLESKI: primitive promiscuity

NAPOMENA: Pojam je dio diskursa iz 19. stoljeća o podrijetlu društva, posebice u djelima Lewisa Henryja Morgana.

primogenitura

DEFINICIJA: načelo prema kojemu prvorodeno dijete ima pravo na nasljedstvo

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

ENGLESKI: primogeniture

primordijalizam

DEFINICIJA: teorija prema kojoj je etnička skupina prirodna, iskonska i organska pojava nastala evolucijskom tendencijom grupiranja ljudi prema pripadnosti po rođenju

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 421.

ENGLESKI: primordialism

NAPOMENA: U ovakvoj interpretaciji etnosa kao sociobiološkoga organizma nacija se obično smatra arhetipom i najvišim oblikom društvenoga grupiranja, što legitimizira potrebu za nacionalnom državom, ekonomijom i kulturom.

pripisani status

DEFINICIJA: status stečen rođenjem i nasljeđem

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

ENGLESKI: ascribed status

pripitomljavanje

DEFINICIJA: proces genske promjene koji divlje biljke i životinje pretvara u domaće

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/ Academic Press, 2008., 434.

DOPUŠTENI NAZIV: domestikacija; podomaćivanje

ENGLESKI: domestication

NAPOMENA: Pripitomljene biljke i životinje ne mogu se razmnožavati i opstati bez ljudske pomoći.

prirodni jezik

DEFINICIJA: jezik nastao prirodnim putem kao sredstvo komunikacije među ljudima

ENGLESKI: natural language

prirodni odabir

DEFINICIJA: promjena učestalosti različitih alela zbog preživljavanja jedinka koje su bolje prilagođene na uvjete okoliša u kojemu žive i nestajanja onih slabije prilagođenih

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: prirodna selekcija

ENGLESKI: natural selection

NAPOMENA: Prirodni odabir smanjuje gensku raznolikost. Postoje različite vrste prirodnoga odabira. Neke od njih su uravnoteženi odabir ili pozitivni odabir heterozigota, stabilizirajući odabir ili negativni

odabir ekstremnih vrijednosti s ciljem održavanja prosječnih, usmjereni odabir ili odabir protiv jednoga ekstrema i/ili za drugi ekstrem.

prirodni semantički metajezik

DEFINICIJA: skup temeljnih univerzalnih značenja koja postoje u bilo kojemu jeziku

VRELO DEFINICIJE: Goddard, C. Bad Arguments Against Semantic Primitives. *Theoretical Linguistics*, Vol. 24 (1998), 130.

KRATICA - ENGESKI: NSM

ENGESKI: natural semantic metalanguage

NAPOMENA: Anna Wierzbicka smatra se osnivačicom navedenoga pravca kognitivne lingvistike, a sama se zamisao zasniva na pretpostavci da je složena značenja moguće objasniti semantičkim primitivima, tj. najmanjim semantičkim jedinicama prisutnim u svim jezicima s pomoću kojih se može opisati i odrediti složenije značenje. Istraživanjima brojnih jezika dosad se utvrdilo postojanje oko 60 takvih temeljnih jedinica (npr. ja, ti, netko, nešto, ovo, misliti, znati, reći, činiti, dobar, loš i sl.).

prisilna migracija

DEFINICIJA: prisilno ili nužno iseljavanje ljudi s nekoga područja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 98.

ENGESKI: forced migration

NAPOMENA: Preseljenje može biti u regiji ili državi ili izvan njih. Rat, politička prisila (npr. aparthejd), razvojni projekti (npr. gradnja brana), prirodne katastrofe ili glad mogu prouzročiti preseljenja.

pristup četiriju područja

DEFINICIJA: stajalište koje antropologiju definira kao sastavnicu četiriju povezanih disciplina: sociokulturne, biološke, lingvističke i arheološke antropologije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 767.

ENGESKI: four-field approach

NAPOMENA: Ovaj je pristup karakterističan za razvoj američke antropologije. Utemeljio ga je Franz Boas.

prisvajanje

DEFINICIJA: preuzimanje stranih kulturnih obilježja

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. *Postcolonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2007., 19.

DOPUŠTENI NAZIV: apropijacija

ENGESKI: appropriation

NAPOMENA: Naziv apropijacija često se rabi u kontekstu postkolonijalne teorije u kojoj podrazumijeva da kolonizirani preuzimaju aspekte imperijalne kulture s ciljem pružanja otpora njezinoj prevlasti i artikuliranja vlastitoga društvenog i kulturnog identiteta.

privatni haplotip

DEFINICIJA: haplotip svojstven samo jednoj populaciji

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

ENGESKI: private haplotype

prividna spoznaja

DEFINICIJA: neprepoznavanje arbitrarne prirode društvenih praksa

VRELO DEFINICIJE: Webb, Jen; Schirato, Tony; Danaher, Geoff (2002) *Understanding Bourdieu*, London: SAGE, 119.

DOPUŠTENI NAZIV: nespoznavanje; lažna spoznaja

ENGLESKI: misrecognition

FRANCUSKI: méconnaissance

KONTEKST: Kapital (ili moć), naglašava Bourdieu, postaje *simbolički kapital*, to jest kapital s posebno simboličkom učinkovitošću jedino kada je *nespoznat* u svojoj proizvoljnoj istini kao kapital i *priznat* kao legitiman i, s druge strane, da je taj čin (lažnog) spoznavanja i priznanja čin *praktične* spoznaje koji nikako ne znači da je spoznati i priznati objekt postavljen kao objekt.

VRELO KONTEKSTA: Fanuko, Nenad. Kulturni kapital i simbolička moć: tri aspekta Bourdieuove teorije ideologije. *Školski vjesnik*, Split, Vol. 61 (2012), br. 1–2, 7–41., 17.

NAPOMENA: Prividna spoznaja odnosi se na činjenicu da ljudi u svakodnevnome životu prihvaćaju postojeći društveni poredak, režime istine i odnose moći kao prirodno stanje, ne spoznavajući njihova prava obilježja. Stoga se čovjekovo znanje o svijetu može shvatiti kao prividna spoznaja ili nespoznavanje. Naziv je uveo Pierre Bourdieu.

prividno srodstvo

DEFINICIJA: društveni odnos koji je na temelju nekoga običaja izjednačen sa srodstvom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 766.

DOPUŠTENI NAZIV: fiktivno srodstvo

ENGLESKI: fictive kinship

NJEMAČKI: fiktive Verwandtschaft

NAPOMENA: Oblici prividnoga srodstva uključuju kumstvo, krvno bratstvo ili bratsku solidarnost u sindikalnome pokretu.

priziv

DEFINICIJA: proces kojim ideološki državni aparati imenuju pojedince i od njih stvaraju subjekte

VRELO DEFINICIJE: Althusser, L. *Ideology and ideological apparatuses // Lenin and philosophy and other essays* / New York: Monthly Review Press, 1971 [1970].

DOPUŠTENI NAZIV: interpelacija

ENGLESKI: interpellation

NAPOMENA: Naziv je u uporabu uveo Louis Althusser u sklopu marksističke teorije. Ideološki državni aparati kao što su sveučilišta, političke stranke, društvene skupine i druge neregulirane institucije u procesu interpelacije imenuju i označuju subjekte prije njihova postojanja te ih tako na određen način prizivaju u društveno postojanje.

procesna arheologija

DEFINICIJA: teorijsko usmjerenje u arheologiji usredotočeno na proučavanje procesa kulturne promjene

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. *The Concise Oxford Dictionary of Archaeology*. Oxford: Oxford University Press, 2003., 341.

ENGLESKI: processual archaeology

NAPOMENA: Procesna arheologija utemeljena je na pozitivističkim načelima i teoriji sustava, smatra kulturu sredstvom ljudske prilagodbe te traga za općenitim zakonitostima koje bi objasnile ljudsko ponašanje i promjenu kulture.

procjena prehrane

DEFINICIJA: utvrđivanje prehrane osobe koje se temelji na njezinu iskazu o uobičajenom unosu hrane ili unosu hrane tijekom prethodnoga dana

VRELO DEFINICIJE: Nutritional anthropology: biocultural perspectives on food and nutrition / [edited by] Alan H. Goodman, Darna L. Dufour, Gretel H. Pelto. Mountain View, Calif.: Mayfield Pub. Co., c2000.

ENGLESKI: dietary assessment

procjena visine

DEFINICIJA: određivanje visine osobe na temelju duljine njezinih kosti

VRELO DEFINICIJE: White, T. D. Human Osteology. San Diego: Academic Press. 2000.

ENGLESKI: stature estimation

NAPOMENA: Procjena visine primjenjuje se u bioarheološkim analizama ljudskih kostura.

profano

DEFINICIJA: ono što je svakodnevno i što se može razumijeti

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 205.

DOPUŠTENI NAZIV: svjetovno

ENGLESKI: profane

KONTEKST: Odvajanje svetog mjesta i posvećenih stvari i osoba od profanih, što je sastavni dio svakoga religijskog kulta, jest u osnovici isto kao i odvajanje koje je uzrokovano strahom od zlih duhova.

NAPOMENA: Prema E. Durkheimu, ljudsko iskustvo dijeli se na dvije temeljne, suprotstavljene sfere: sveto i profano.

profil DNK-a

DEFINICIJA: jedinstveni genotip osobe dobiven analizom kombiniranih

lokusa molekule DNK-a

VRELO DEFINICIJE: Chakraborty, R. and Deka, R. DNA Forensics: A Population Genetic And Biological Anthropological Perspective, Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems 2006.

ENGLESKI: DNA profile

proizvodna sredstva

DEFINICIJA: prirodni izvori i tehnologija na kojima se temelji proizvodnja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 774.

DOPUŠTENI NAZIV: sredstva za proizvodnju

ENGLESKI: means of production; productive resources

NAPOMENA: Naziv iz marksističke teorije društva, a odnosi se na dio društvene osnove koja omogućuje proizvodnju materijalnih dobara.

proizvodne snage

DEFINICIJA: proizvodna sredstva i ljudski rad

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 767.

ENGLESKI: forces of production

NAPOMENA: Proizvodne snage naziv je iz marksističke teorije društva.

proizvodni odnosi

DEFINICIJA: društveni odnosi povezani s određenim načinom proizvodnje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

ENGLESKI: relations of production

KONTEKST: Kapitalistički proizvodni odnosi stvorili su suvremeni svijet i

suvremeno društvo u kojem danas živimo.

VRELO KONTEKSTA: L. Bogdanić: Elementi aktualnosti Manifesta. Filozofska istraživanja 121 God. 31 (2011) Sv. 1 (147–164), 152.

NAPOMENA: Naziv potječe iz marksističke teorije, a primjeri proizvodnih odnosa su poslodavac i zaposlenik te robovlasnik i rob.

proizvođenje drugosti

DEFINICIJA: proces kojim određeni diskurs konstruira identitet drugoga

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 171.

ENGLESKI: othering

proizvoljnost

DEFINICIJA: nepostojanje ovisnosti između oblika znaka i njegova značenja

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. Linguistic anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 17.

DOPUŠTENI NAZIV: arbitarnost

ENGLESKI: arbitrariness

Projekt ljudskog genoma

DEFINICIJA: međunarodni projekt s ciljem određivanja slijeda nukleotida i položaja gena cjelokupnoga ljudskog genoma

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

KRATICA - ENGLESKI: HGP

ENGLESKI: Human Genome Project

proksemika

DEFINICIJA: disciplina koja proučava društvenu uporabu prostora u komunikaciji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

ENGLESKI: proxemics

KONTEKST: Proksemika je proučavanje upotrebe i percepcije socijalnog i osobnog prostora. Iza ovog općeg naziva je područje istraživanja poznato kao ekologija male grupe, koja se bavi time kako se ljudi koriste specijalnim odnosima u formalnim i neformalnim grupama i kako reagiraju na njih.

VRELO KONTEKSTA: Hall, Judith A., Mark L. Knapp. Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji. Naklada Slap, 2010., 8.

NAPOMENA: Kulturno specifična pravila određuju primjerice društveno prihvatljivu udaljenost među sudionicima u komunikaciji, ovisno o kontekstu. Proksemika je dio neverbalne komunikacije, a najčešće se povezuje s istraživanjima Edwarda T. Halla tijekom šezdesetih godina 20. stoljeća.

promatranje sa sudjelovanjem

DEFINICIJA: metoda prikupljanja podataka promatranjem ponašanja ljudi i sudjelovanjem u njihovim svakodnevnim aktivnostima

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 484.

DOPUŠTENI NAZIV: sudjelovanje s promatranjem

ENGLESKI: participant-observation; participant observation

KONTEKST: Međutim, budući da se etnolozi u svojim istraživanjima ipak koncentriraju na kvalitativna, dubinska proučavanja malog broja kulturnih elemenata, malog

broja ljudi, etnološke su tehnike rada primjerene tome i razlikuju se od npr. socioloških: otvoreni razgovori zamjenjuju čvrsto strukturirane intervjue, namjerno se odabiru sasvim određeni kazivači umjesto širokih uzoraka s mnoštvom jedinica i, što je vjerojatno najkarakterističnije, provodi se dugotrajno promatranje sa sudjelovanjem (o čemu će još biti riječi). Ova posljednja metoda jedina omogućuje da se donekle shvati značenje neke kulture »iznutra«, sa stajališta njenih nosilaca, i obično je izvrsno pomagalo da se ruše unaprijed čvrsto postavljene hipoteze.

VRELO KONTEKSTA: O. Supek-Zupan, 1976., *Od teorije do prakse i nazad: mogućnost marksističkog shvaćanja u etnologiji*, Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, Vol. 13 No. 1, lipanj 1976, 66.

NAPOMENA: Iako je riječ o samo jednoj od metoda prikupljanja podataka u sociokulturnoj antropologiji, promatranje sa sudjelovanjem često se, kao njezina osnovna i karakteristična metoda, poistovjećuje s nazivima etnografija, etnografska metoda i terenski rad. Promatranje sa sudjelovanjem zapravo obuhvaća dugoročan boravak istraživača u istraživanoj zajednici na istome lokalitetu s članovima zajednice i u manje-više istim uvjetima kao i oni.

prorok

DEFINICIJA: osoba koja tumačeći božansku volju predviđa budućnost

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

ENGLESKI: prophet

prostor aktivnosti

DEFINICIJA: dio arheološkoga nalazišta na kojemu se provodila određena ljudska aktivnost

ENGLESKI: activity area

NAPOMENA: Prostor aktivnosti najčešće se prepoznaje po koncentraciji arheoloških nalaza koji upućuju na određenu ljudsku aktivnost.

proširena obitelj

DEFINICIJA: nuklearna obitelj koja živi zajedno s drugim rođacima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 766.

ENGLESKI: extended family

NAPOMENA: Proširenim obiteljima smatraju se: nuklearne obitelji koje žive s najmanje jednim bliskim rođakom po vertikalnoj ili horizontalnoj liniji (npr. neoženjena braća ili neudate sestre roditelja), višebrojne obitelji sastavljene od nekoliko nuklearnih i višegeneracijske obitelji u jednome kućanstvu.

protestantska etika

DEFINICIJA: protestantski svjetonazor i društvene vrijednosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

DOPUŠTENI NAZIV: protestantska radna etika

ENGLESKI: Protestant ethic

NAPOMENA: Protestantska etika podrazumijeva rad, štedljivost i materijalno bogaćenje. Prema sociologu Maxu Weberu,

protestantska je etika odgovorna za pojavu kapitalizma jer je materijalno bogaćenje legitimirala kao znak božje milosti i na taj način omogućila akumulaciju kapitala.

protok energije

DEFINICIJA: promjene u količini i obliku energije zbog njezine sustavne uporabe u ekološkome sustavu

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

ENGLESKI: energy flow

NAPOMENA: Ljudsko naselje primjer je takvoga ekološkog sustava u antropologiji.

protonacionalizam

DEFINICIJA: osjećaj vlastitoga kolektivnog identiteta utemeljen na zajedničkome podrijetlu koji prethodi nacionalnoj osviještenosti

NEPREPORUČENI NAZIV: proto-nacionalizam

ENGLESKI: proto-nationalism

prototip

DEFINICIJA: reprezentativan primjerak kategorije

VRELO DEFINICIJE: Lakoff, George. 1987. Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind. The University of Chicago Press, Chicago and London, 7.

ENGLESKI: prototype

KONTEKST: Pritom valja imati na umu razlike u terminologiji (primjerice, u prototipnoj semantici kategorije obuhvaćaju koncepte, dok se u ontološkoj semantici iz konceptata instanciraju instance), odnosno »posmake« kroz ontološku hijerarhijsku vertikalnu (npr. crvendać

je prototip PTICE, a taj crvendać je prototip CRVENDAĆA.

VRELO KONTEKSTA: Galetić, V. (2011). Nasrtljivi crvendać u dvorištu : Formalna kvantifikacija razine prototipnosti u okviru prototipne semantičke teorije kognitivne lingvistike. Suvremena lingvistika, 37(71), 27–56., 52.

protudiskurs

DEFINICIJA: diskurs koji pružanjem otpora ustaljenim diskursima ostvaruje kulturne i povijesne promjene

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 56.

ENGLESKI: counter-discourse

protuhegemonija

DEFINICIJA: otpor hegemonijskoj kulturnoj, društvenoj i političkoj moći s ciljem promjene političkoga poretka

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 760.

ENGLESKI: counter-hegemony

KONTEKST: To je direktna demokracija na djelu. Masovna mirna i demokratska protuhegemonija dovodi u pitanje postpolitičku moć i na dnevni red stavlja pitanje funkcioniranja moći. Biopolitički projekt kontrole individualnih tijela i umova i pretvaranja ljudi u popustljivo tijelo politički propada. Upravo toga se moć najviše boji.

VRELO KONTEKSTA: Douzinas, Costas. 2012. Buntovnički trgovi: neposluh, otpor, pobuna. UP&UNDERGROUND;

82 http://www.up-underground.com/wp-content/uploads/2012/06/up_underground_21-22_2012_douzinass_costas.pdf, 82.

NAPOMENA: Protuhegemonija obuhvaća sva stajališta suprotstavljena kulturnoj dominaciji koja propituju načine na koje implicitni kulturni dogovor oblikuje odnose moći. Hegemonija uglavnom nastoji inkorporirati protuhegemoniju u svoj sustav da bi zadržala vlastiti položaj moći.

protukultura

DEFINICIJA: kulturna praksa neke društvene skupine koja se svojim vrijednostima i normama izravno suprotstavlja dominantnoj kulturi
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

DOPUŠTENI NAZIV: kontrakultura

ENGLESKI: counterculture

protusjećanje

DEFINICIJA: sjećanje pojedinca koje se suprotstavlja dominantnim obrascima kolektivnoga pamćenja i sjećanja

ENGLESKI: counter-memory

KONTEKST: Tako donedavno *protusjećanje* političkih emigranata, pripadnika nepartizanskih vojski, u kontekstu rasplamsavanja ratnih sukoba, postaje dominantnom temom popularnih opsesija i znanstvenih istraživanja, a nostalgично evociranje pogodnosti i prednosti života u socijalističkoj zajednici biva okarakterizirano kao subverzivno *protusjećanje*.

VRELO KONTEKSTA: Jambrešić Kirin, R. Verbalno nasilje i (raz)gradnja kolektivnih identiteta u iskazima ratnih zarobljenika i političkih

zatvorenika (1945.-1995.). *Nar. umjet.* 37/2, 2000, str. 181–198., 186.

NAPOMENA: Michel Foucault označuje protusjećanje kao prostor u kojemu pojedinci iskazuju otpor prema službenim verzijama historijskoga kontinuiteta te se tako uvijek iznova uspijevaju realizirati kao subjektiviteti.

psihičko jedinstvo

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu sva ljudska bića imaju jednaku temeljnu mentalnu strukturu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

ENGLESKI: psychic unity

NAPOMENA: Psihičko jedinstvo čovječanstva popularna je ideja u znanosti 19. stoljeća. U novije se vrijeme najviše povezuje s A. Bastianom i C. Lévi-Straussom.

psihološka antropologija

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja proučava međudjelovanje kulturnih i mentalnih procesa

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 577.

ENGLESKI: psychological anthropology

pubertet

DEFINICIJA: razvojno razdoblje na početku adolescencije čije su značajke ubrzano spolno, tjelesno i psihološko sazrijevanje

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology*. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990.

ENGLESKI: puberty

pučka kultura

DEFINICIJA: kulturna obilježja tradicijskih ruralnih zajednica za koje se smatra da su manje izložena promjenama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 766.

DOPUŠTENI NAZIV: seljačka kultura

ENGLESKI: folk culture

KONTEKST: Na taj bi način etnografski muzeji mogli javnosti otvoreno prenijeti razloge za odmak od takve »slavljeničke povijesti« narodne kulture prema povijesti seljačke ili pučke kulture kao otvorenog procesa koji uključuje složene procese modernizacije u 20. stoljeću.

VRELO KONTEKSTA: Bonifačić, V. Etnološka istraživanja i kanonizacija „izvornih“ narodnih nošnji u Hrvatskoj 1930-ih. Etnološka istraživanja, 2008, 9–27., 9.

NAPOMENA: Naziv se povezuje s europskom folkloristikom, a u SAD-u s radom R. Redfielda. Njegovi kritičari tvrde da je vrijednosno opterećen zbog pretpostavke da je pučka kultura manje vrijedna od kozmopolitskih i urbanih oblika.

pučka pismenost

DEFINICIJA: različiti oblici teksta koji odstupaju od pravopisne i gramatičke norme standardnoga jezika

ENGLESKI: grassroots literacy

NAPOMENA: Naziv koji J. Blommaert upotrebljava u analizi tekstova osoba koje nisu uključene u ekonomiju znanja, jezika i pismenosti (npr. useljenici).

pučka taksonomija

DEFINICIJA: razredba stvarnosti koja se temelji na kulturno specifičnome iskustvu određene zajednice

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 96.

DOPUŠTENI NAZIV: pučka klasifikacija

ENGLESKI: folk taxonomy

KONTEKST: Pučka taksonomija u leksikološkoj organizaciji nekoga jezika, jednako kao i specijalni jezici (jezici pojedinih struka, te šatra) predstavljaju zapravo neku vrstu paralelnih kodova. U davanju naziva pojedinim biljkama čovjek uočava njezine karakteristike, uspoređuje to s "nečim" (pučka klasifikacija), zatim asocira na "nešto" (metaforizacija) i to, uz denominacijske kriterije, jezično izražava.

VRELO KONTEKSTA: Vajs, N.: Denominacijski rezultati semičkih podudaranja u nazivima za biljku *Physalis Alkekengi*. Rasprave IHJ 22 (1996) 153–163., 153.

pučko jezikoslovlje

DEFINICIJA: predrasude i vjerovanja govornika o vlastitome jeziku i jeziku općenito

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 292.

DOPUŠTENI NAZIV: narodna lingvistika; narodno jezikoslovlje; pučka lingvistika

ENGLESKI: folk linguistics

racionalizam

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu se objektivna stvarnost može spoznati jedino misaonim procesima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

ENGLESKI: rationalism

račvasto nazivlje

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu se razlikuju rođaci po majci od onih po ocu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

DOPUŠTENI NAZIV: bifurkacija

ENGLESKI: bifurcation

NAPOMENA: U takvome nazivlju upotrebljavaju se različiti nazivi za očeva brata (stric) i majčina brata (ujak).

račvasto unutargeneracijsko stapanje

DEFINICIJA: razlikovanje rođaka po majci od onih po ocu, pri čemu se izjednačuju linijski i kolinijski rođaci istoga spola

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

DOPUŠTENI NAZIV: bifurkacijsko unutargeneracijsko stapanje

ENGLESKI: bifurcate merging

radionica

DEFINICIJA: prostor unutar kojega specijalizirana radna snaga proizvodi predmete namijenjene razmjeni

VRELO DEFINICIJE: Clark, J. E. From Mountains to Molehills: A Critical Review of Teotihuacan's Obsidian Industry. Research in Economic Anthropology, Supplement 2: Economic Aspects of Prehistoric Highland Mexico, ur. B. L. Isaac. Greenwich: JAI Press, 23–74., 1986., 46.

ENGLESKI: workshop

NAPOMENA: Radionica nije svako mjesto na kojemu se nešto proizvodi. Naziv radionica podrazumijeva određen društveni odnos proizvođača i potrošača proizvedenih predmeta.

rano djetinjstvo

DEFINICIJA: razdoblje čovjekova životnog ciklusa između dojenačke dobi i srednjega djetinjstva

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: predškolska dob

ENGLESKI: childhood

rasa

DEFINICIJA: sociokulturno konstruirana razlikovna kategorija ljudi utemeljena na percipiranim naslijeđenim, biološkim i genskim svojstvima

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 343.

ENGLESKI: race

NJEMAČKI: Rasse

FRANCUSKI: race

TALIJANSKI: razza

KONTEKST: Napuštanjem termina (i pojma?) "rasa", zanemaruje se potreba za razgraničenjem tih dvaju pojmova. Tako ostaje i dalje otvoreno pitanje je li rasni odnos samo poseban slučaj etničkog odnosa (van den Berghe, 1981.) ili su to dvije posebne znanstvene kategorije, pri čemu bi se "rasa" odnosila na kategorizaciju ljudi, a etnicitet na identifikaciju skupine (Banton, 1967.), ili bi "rasa" označavala identifikaciju "njih/ drugoga", a "etnicitet" identifikaciju "nas" (Jenkins) ili se pak radi samo o "serijama ideoloških transformacija

radi učvršćivanja dosadašnje hegemonije u novim uvjetima" (Lepervanche, 1980.).

VRELO KONTEKSTA: Spajić-Vrkaš, V.: Antropološko konstruiranje identiteta. Društvena istraživanja, 5/2 (1996), 277.

NAPOMENA: Kategorizacija na temelju pretpostavljenih rasnih obilježja često je tijekom povijesti bila povezana s nejednakošću i pseudoznanstvenim predrasudama, stoga je potkraj 20. stoljeća u antropologiji pojam rase zamijenjen pojmom etniciteta.

rasizam

DEFINICIJA: ideološka hijerarhijska kategorizacija čovječanstva u više i niže rase na temelju izravne povezanosti naslijeđenih fizičkih svojstava s psihičkim i intelektualnim sposobnostima

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 181.

ENGLESKI: racism

KONTEKST: Jedne su biološke teorije o višestrukim ljudskim naravima, koje su u području etniciteta poznate kao "znastveni rasizam". One polaze od teze da su naslijeđene fizičke razlike među ljudima povezane s razlikama u ljudskim sposobnostima i ponašanju, a ove s razlikama u društvenom položaju.

VRELO KONTEKSTA: Spajić-Vrkaš, V.: Antropološko konstruiranje identiteta. Društvena istraživanja, 5/2 (1996), 280.

NAPOMENA: Iako su antropologija i druge znanosti odavno utvrdile da rasna tipologija nije znanstveno utemeljena, njezine pretpostavke uporno opstaju u mnogim suvremenim neznanstvenim

diskursima. Prema njima, razlikovna priroda bioloških tipova objašnjava superiornost bjelačkoga stanovništva, osobito europskog, a sukobi među narodima ili pojedincima posljedica su urođenih osobina.

raspon života

DEFINICIJA: maksimalna duljina života zabilježena za neku vrstu

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 494.

ENGLESKI: life span

raspored naselja

DEFINICIJA: položaj nalazišta naselja u krajoliku

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 385.

DOPUŠTENI NAZIV: obrazac naselja

ENGLESKI: settlement pattern

rast

DEFINICIJA: prirodno postupno povećanje tjelesnih dimenzija

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: growth

ravnopravno društvo

DEFINICIJA: društvo u kojemu svi članovi imaju jednak pristup resursima, moći i prestižu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 481.

DOPUŠTENI NAZIV: egalitarno društvo

ENGLESKI: egalitarian society

razgovor

DEFINICIJA: međudjelovanje kojim se neprestano iznova stvara i oblikuje ljudska stvarnost

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. *Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts*. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 89.

DOPUŠTENI NAZIV: konverzacija

ENGLESKI: conversation

NAPOMENA: U antropologiji razgovor se smatra temeljem društvenoga života jer je obilježje svakoga sociokulturnog konteksta i radikalno utječe na prirodu društvene razmjene i kulturnoga procesa.

razmjena

DEFINICIJA: uzajamno davanje i uzimanje predmeta, dobara ili usluga među društvenim akterima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 271.

DOPUŠTENI NAZIV: reciprocitet

ENGLESKI: exchange; reciprocity

NAPOMENA: Stvari koje se razmjenjuju mogu biti materijalne ili nematerijalne, ljudi ili životinje, riječi ili predmeti, a akteri mogu biti pojedinci, skupine, duhovi ili druga nadnaravna bića.

Razmjena je jedan od središnjih pojmova u antropologiji. Ovisno o teorijskome pravcu, antropolozi istražuju razmjenu kao odraz strukture društvene organizacije (npr. Malinowski, Lévi-Strauss) ili odnose koji se njome uspostavljaju između aktera i predmeta razmjene (npr. Mauss, Strathern). S obzirom na očekivanje aktera, M. Sahlins razlikuje tri tipa razmjene: uopćenu, uravnoteženu i negativnu razmjenu.

razmjenska vrijednost

DEFINICIJA: vrijednost predmeta određena onim za što može biti razmijenjena

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 765.

ENGLESKI: exchange value

NAPOMENA: Pojam se razlikuje od pojma uporabne vrijednosti. Marksistička teorija vrijednosti rada kritika je pojma razmjenske vrijednosti.

razvoj

DEFINICIJA: prirodno usavršavanje organizma postupnim kvantitativnim ili kvalitativnim promjenama koje od nepotpunoga i nezreloga stanja vode prema visokoorganiziranome i zrelome stanju

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. *Patterns of Human Growth*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: development

razvojni ciklus kućanstva

DEFINICIJA: obrazac promjena strukture kućanstva tijekom vremena karakterističan za određenu zajednicu

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 762.

ENGLESKI: developmental cycle of domestic groups

NAPOMENA: Pojam je došao do izražaja zahvaljujući radu Meyera Fortesa i drugih u zapadnoj Africi, gdje se kućanstva šire brakovima, a smanjuju zbog smrti ili dijeljenja.

Primjerice, nakon smrti roditelja braća se sele i osnivaju vlastita kućanstva. Pojam je u shvaćanje kućanstva unio dinamičku vremensku dimenziju koja je zamijenila idealizirani koncept stabilne nepromjenjive jedinice.

reaktivnost

DEFINICIJA: osjetljivost i sposobnost prilagodbe organizma na vanjske podražaje

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

ENGLESKI: reactivity

referentni okvir

SKRAĆENI NAZIV: okvir

DEFINICIJA: shema tumačenja koja pojedincima omogućuje lociranje, opažanje, identificiranje i označivanje događaja i okolnosti u socijalnome međudjelovanju

VRELO DEFINICIJE: Introduction into Frame Analyses: König, T.; <http://www.ccsr.ac.uk/methods/publications/frameanalysis/>

ENGLESKI: frame of reference; frame

NAPOMENA: Referentni je okvir temeljni Goffmanov pojam za tumačenje komunikacijskih događaja, a podrazumijeva osnovnu spoznajnu strukturu koja upravlja percepcijom i reprezentacijom stvarnosti. Počiva na pretpostavci da se događaji i situacije definiraju u skladu s njihovim organizacijskim načelima i subjektivnim zalaganjem sudionika.

referentni uzorak DNK-a

SKRAĆENI NAZIV: referentni uzorak

DEFINICIJA: biološki uzorak DNK-a koji se uzima od osobe poznatoga

identiteta radi uspoređivanja s profilima DNK-a neidentificiranih osoba s ciljem utvrđivanja njihova identiteta

ENGLESKI: reference sample

NAPOMENA: Referentni uzorak obično je u obliku kartice s kapljicama krvi ili brisa obraza koji daju članovi obitelji neidentificiranih osoba radi utvrđivanja njihova genskoga srodstva s profilima DNK-a dobivenim iz neidentificiranih posmrtnih ostataka.

refleksijska spektrofotometrija

DEFINICIJA: određivanje boje ljudske kože mjerenjem količine odbijene svjetlosti s njezine površine

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Königsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

ENGLESKI: reflectance spectrophotometry

refleksivnost

DEFINICIJA: svijest istraživača o vlastitome epistemološkom i ideološkom stajalištu u procesu istraživanja i interpretacije rezultata

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 594.

ENGLESKI: reflexivity

refugij

DEFINICIJA: ograničeno geografsko područje u koje se populacije sklanjaju za vrijeme nepovoljnih prirodnih ili društvenih okolnosti

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

DOPUŠTENI NAZIV: pribježište; utočište

ENGLESKI: refuge

LATINSKI: refugium

KONTEKST: Zoogeografskom analizom je ustanovljena dominacija Holo-Mediterranskog elementa, ukazujući na kompleksne glacialne procese u Europi tokom njene geološke prošlosti kada je područje Hrvatske pa tako i Turopolja služilo kao refugij.

VRELO KONTEKSTA: Vilenica, M., Mičetić Stanković, V. & Franković, M.: Fauna vretenaca (Insecta, Odonata) područja Turopolja. Nat. Croat., Vol. 20, No. 1 141–158., 2011., 142.

NAPOMENA: Tijekom ledenoga doba populacije su se održavale u izoliranim područjima u kojima su vladali povoljniji klimatski uvjeti za opstanak flore i faune. Nakon promjene klime raseljavale su se u okolna i druga geografska područja. Naziv u arheologiji označuje i utvrdu koja služi kao pribježište u vrijeme ratnih opasnosti.

regulacija temperature

DEFINICIJA: održavanje temperature tijela u ograničenome rasponu pod uvjetima koji obuhvaćaju promjenjiva unutrašnja i/ili vanjska toplinska opterećenja

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

DOPUŠTENI NAZIV: termoregulacija

ENGLESKI: temperature regulation; thermoregulation

reifikacija

DEFINICIJA: reprezentacija apstrakcije kao nečega stvarnog što može uzročno djelovati

VRELO DEFINICIJE: Marshall, Gordon. 1998. A Dictionary of Sociology. New York: Oxford University Press.

DOPUŠTENI NAZIV: opredmećivanje; postvarivanje; objektivacija

ENGLESKI: reification

rekombinacijsko žarište

DEFINICIJA: odsječak genoma u kojemu se rekombinacijski događaj odvija znatno češće od prosjeka za cijeli genom

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: hotspot

relativna univerzalija

DEFINICIJA: jezično obilježje koje ima većina jezika

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2248.

ENGLESKI: relative universal

religija

DEFINICIJA: sustav uvjerenja, stajališta i ponašanja utemeljen na vjerovanju u nadnaravnu silu

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 215.

ENGLESKI: religion

NAPOMENA: U 19. stoljeću društveni teoretičari bili su podijeljeni oko toga jesu li religije u općemu smislu pokušaji objašnjavanja prirodnoga svijeta ili simbolički sustavi koji odražavaju društveni poredak. Kasnije, antropolozi su se uglavnom bavili tzv. primitivnim religijama na koje su tijekom istraživanja nailazili. Današnja antropologija pod nazivom religija podrazumijeva sve moguće oblike vjerovanja.

reprezentacija

DEFINICIJA: sve što zamjenjuje ili prikazuje nešto drugo

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

ENGLESKI: representation

KONTEKST: Oba autora ispituju pojam reprezentacije u apstraktnom umjetničkom djelu pri čemu ukazuju na bitnu modifikaciju ili proširenje značenja tog pojma: reprezentirati nešto, osim što znači činiti prisutnim te sličnost, istodobno znači i stajati umjesto nečeg drugog što je samo odsutno, a to podrazumijeva referenciju kod čega je sličnost nebitna.

VRELO KONTEKSTA: Rukavina, K. *Mimesis i apstraktna umjetnost*. **METODIČKI OGLEDI**, 18/2 (2011) 91–102., 93.

reprodukcija

DEFINICIJA: biološki proces kojim živi organizmi stvaraju nove organizme

PREDLOŽENI NAZIV: razmnožavanje

ENGLESKI: reproduction

reprodukcijske tehnologije

DEFINICIJA: metode koje se rabe u reprodukciji živih organizama

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 217.

ENGLESKI: reproductive technologies

NAPOMENA: Metode u ljudskoj reprodukciji su primjerice umjetna oplodnja, surogat-majčinstvo, višestruka ovulacija i zamrzavanje zametaka. Njihova se uporaba kritički propituje u bioetičkim i rodnim raspravama, a u antropologiji se proučavanje srodstva suočava s pitanjima novih odnosa i oblika obitelji.

reproduktivna populacija

DEFINICIJA: dio populacije koji čine osobe reproduktivne dobi

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. *Human population genetics*. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: breeding population

reproduktivni uspjeh

DEFINICIJA: broj potomaka pojedinca koji dosegnu reproduktivnu zrelost

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. *Introduction to Physical Anthropology*, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: reproductive success

revitalizacija

DEFINICIJA: proces svjesne kulturne ili religijske obnove ili promjene

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 782.

ENGLESKI: revitalization

NAPOMENA: Revitalizacija obično nastaje zbog dodira s drugim religioznim ili kulturnim obilježjima.

roba

DEFINICIJA: sve što je predmet trgovine i čiju vrijednost određuje tržište

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 43.

ENGLESKI: commodity

rod

DEFINICIJA: kulturno specifično oblikovanje spolova i njihova međudnosa

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 105.

ENGLESKI: gender

NAPOMENA: Budući da je riječ o društvenoj konstrukciji koja obuhvaća djelovanje i uloge pripisane muškarcima i ženama u javnome i privatnome životu u određenome društvu, definicija roda promjenjiva je u vremenu i prostoru. Opreka između roda kao sociokulturne i spola kao biološke kategorije posebno je važna za feminističku antropologiju, iako se mnogi antropolozi iz drugih područja s njom ne slažu.

rodbina

SKRAĆENI NAZIV: rod

DEFINICIJA: skupina bližih i daljnjih rođaka s njihovim obiteljima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 772.

ENGLESKI: kindred

NAPOMENA: Rodbinu možemo promatrati kao egocentričnu i bilateralnu mrežu rodbinskih odnosa.

rodbinska skupina

DEFINICIJA: društvena skupina čiji su članovi povezani srodstvom ili zajedničkim podrijetlom

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 150.

DOPUŠTENI NAZIV: srodnička skupina

ENGLESKI: kin group

rodbinski naziv

DEFINICIJA: naziv koji označuje rodbinski odnos

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin

Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975.

DOPUŠTENI NAZIV: srodnički naziv

ENGLESKI: kin term

rodbinski sustav

DEFINICIJA: ukupnost rodbinskih odnosa, skupina i naziva u društvenoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 236.

ENGLESKI: kinship system

rodbinsko nazivlje

DEFINICIJA: sustav jezičnih kategorija za označivanje rođaka u nekome društvu

VRELO DEFINICIJE: Keesing, R. M. Kin Groups and Social Structure. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1975., 150.

DOPUŠTENI NAZIV: terminologija srodstva

ENGLESKI: kinship terminology

rodna arheologija

DEFINICIJA: istraživanje rodničkih uloga u drevnim društvima na temelju arheoloških izvora

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1029.

DOPUŠTENI NAZIV: arheologija roda

ENGLESKI: gender archaeology

rodna hijerarhija

DEFINICIJA: različito vrednovanje rodno obilježenih aktivnosti i svojstava s obzirom na razdiobu resursa, ugleda i moći

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 481.

NEPREPORUČENI NAZIV: spolna hijerarhija

ENGLESKI: gender hierarchy

NAPOMENA: Zbog nedovoljno jasnoga razdvajanja uporabe naziva rod i spol, spolna hijerarhija često se upotrebljava kao istoznačnica rodnoj hijerarhiji.

rodna uloga

DEFINICIJA: društveno očekivano ponašanje i podjela rada s obzirom na rodnu pripadnost pojedinaca

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 481.

ENGLESKI: gender role

rodni identitet

DEFINICIJA: poimanje vlastite rodne pripadnosti

ENGLESKI: gender identity

NAPOMENA: Rodni je identitet individualni konstrukt koji potvrđuje, negira i/ili nadilazi društveno zadane i oblikovane spolne i rodne uloge muškaraca i žena.

rodoskrvrnuće

DEFINICIJA: spolni odnos među bliskim rođacima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 371.

DOPUŠTENI NAZIV: incest

ENGLESKI: incest

NAPOMENA: Suprotno uvriježenu mišljenju da je sklonost rodoskrvrnuću prirodna (npr. Freud, Levi-Strauss), novija istraživanja ljudskih zajednica i drugih primata pokazuju da je upravo izbjegavanje rodoskrvrnuća i srođivanja svojstveno ljudskoj prirodi, a da je rodoskrvrnuće proizvod kulture.

rodoslov

DEFINICIJA: grafički prikaz obiteljskih odnosa s pomoću kojega se prati nasljeđivanje određenoga genskog svojstva

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: rodoslovno stablo; obiteljsko stablo

ŽARGONIZAM: prikaz pedigreea

ENGLESKI: pedigree chart

rodoslovlje

DEFINICIJA: proučavanje obiteljskoga podrijetla i povijesti

DOPUŠTENI NAZIV: genealogija

ENGLESKI: genealogy

ropstvo

DEFINICIJA: institucionalizirano pravo jednih da raspolazu slobodom i životom drugih

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 195.

ENGLESKI: slavery

NAPOMENA: Iako se različiti oblici ropstva pojavljuju još od antičkih vremena (u staroj Grčkoj, Rimu, mnogim afričkim zajednicama), najekstremniji oblik komercijalizacije ropstva uspostavljaju kolonijalne vlasti u Africi i na Karibima. Dok su drugi oblici ropstva omogućivali veću slobodu robova i katkad njihovu punopravnu integraciju u društvenu zajednicu, europska institucionalizacija trgovine robljem potkraj 16. stoljeća omogućila je kolonijalnim silama nepresušan izvor radne snage i njezinu eksploataciju utemeljenu na

ideologiji apsolutnoga vlasništva u kojoj su afrički robovi postali predmeti trgovačke razmjene.

ruralno-urbani kontinuum

DEFINICIJA: raspon varijabilnosti kulturnih obilježja društvene zajednice između seljaštva i građanstva

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 530.

ENGLESKI: folk-urban continuum

NAPOMENA: Naziv je skovao R. Redfield.

rutinizacija karizme

DEFINICIJA: proces kojim karizmatični vođa postaje dijelom društvenoga poretka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 782.

ENGLESKI: routinization

NAPOMENA: Koncept je predložio Max Weber da bi objasnio transformaciju nestabilnoga karizmatičnog autoriteta u stabilnije i trajnije oblike.

sabirači

DEFINICIJA: ljudske zajednice čija se strategija opstanka temelji na logistički organiziranom prikupljanju biljne i životinjske hrane iz divljih izvora

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/ Academic Press, 2008., 1249.

ENGLESKI: collectors; foragers

NAPOMENA: Sabirači provode većinu vremena u trajnim ili sezonski

naseljenim baznim logorima iz kojih specijalizirane manje skupine odlaze u nabavu hrane i drugih prirodnih sirovina (lov, ribolov i skupljanje biljaka).

saltacionizam

DEFINICIJA: teorijski pristup evoluciji koji pretpostavlja skokovitu diskontinuiranu mutacijsku promjenu u najmanje jednoj fenotipskoj osobini

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 693.

DOPUŠTENI NAZIV: mutacionizam

ENGLESKI: saltationism

KONTEKST: Saltacionističke teorije upućuju na očiti nedostatak međuoblika između većine viših svojti. Saltacionisti usto, sasvim utemeljeno, upućuju na očitu poteškoću u objašnjavanju selektivnih prednosti novih struktura u njihovoj početnoj fazi te još upućuju na postojanje dramatičnih mutacija koje rezultiraju odijeljenim, zasebnim fenotipovima.

VRELO KONTEKSTA: Kokić, T.: Pluralizam u objašnjenju evolucijskih činjenica. Zb. rad. filoz. fak. Split, 2/3 (2009/2010) 169–193., 177.

NAPOMENA: Različite oblike saltacionističkih teorija podupirali su brojni evolucionisti, od T. H. Huxleyja do S. J. Goulda. Zajedničko je obilježje svih oblika saltacionizma zanemarivanje uloge prirodnoga odabira i prilagodbe.

samorefleksivnost

DEFINICIJA: ljudska sposobnost introspekcije i želja za dubljim spoznajama o vlastitoj prirodi, svrsi i biti

VRELO DEFINICIJE: New World Encyclopedia - <http://www.newworldencyclopedia.org>

ENGLESKI: self-reflection

KONTEKST: I mnogi drugi autori zastupaju slična stajališta, primjerice Alain Touraine, Anthony Giddens, Zygmunt Bauman itd., koja uglavnom ističu neutemeljenost, nestalnost, stalnu promjenjivost, samorefleksivnost postmodernog stanja društva (ili društva kasnog moderniteta), što s jedne strane pojačava važnost »osobnog izbora« pojedince, a s druge jača osjećaj »ontološke samoće« ljudskog subjekta.

VRELO KONTEKSTA: Nikodem, K.: Ljudsko – konačna granica. Biotehnologija (ra)stvaranja i dolazak poslijeljudskoga. Filozofska istraživanja 109 god. 28 (2008) Sv. 1 (209–221), 212.

samosvijest

DEFINICIJA: svjesnost o vlastitoj osobnosti i vrijednosti

VRELO DEFINICIJE: Haviland W. A. Cultural Anthropology: Case Studies in Cultural Anthropology. 9th edition. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers, 1999., 126.

ENGLESKI: self-awareness

NAPOMENA: Naziv se rabi i u značenju sposobnosti prepoznavanja samoga sebe.

sankcija

DEFINICIJA: društvena mjera odobravanja ili osuđivanja individualnoga ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 223.

ENGLESKI: sanction

NAPOMENA: Sankcija je način

uspostave društvenih pravila pohvalom i nagrađivanjem ili češće osudom i kaznom. Sankcije mogu biti formalne (zakonske) ili neformalne (npr. ogovaranje).

Sapir-Whorfova hipoteza

DEFINICIJA: pretpostavka da postoji sustavna veza između jezičnih kategorija i mišljenja

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2051.

ENGLESKI: Sapir-Whorf hypothesis

KONTEKST: ...iz takva će se stava razviti Sapirova etnolingvistika i znamenita Sapir-Whorfova hipoteza prema kojoj jezik svojom ustrojenošću determinira spoznaju univerzuma, pa različite jezične zajednice (koje se identificiraju u osnovi s etničkim ili 'nadeničkim' kulturnim zajednicama), ako su im jezici dovoljno diferencirani, žive u krajnjoj konsekvenciji u različitim univerzumima.

VRELO KONTEKSTA: Škiljan, D. 2002. Govor nacije: Jezik, nacija, Hrvati. Zagreb: Golden marketing, 134.

NAPOMENA: Naziv se odnosi na E. Sapira i B. L. Whorfa. Iako su obojica opisivala odnos između jezika, mišljenja i kulture, nijedan od njih nije napisao hipotezu koja jasno specifikira taj odnos kao jezičnu relativnost ili jezični determinizam. Umjesto toga navodili su široke definicije i primjere iz istraživanja kako bi ilustrirali obrazlaganja. Nakon njihove smrti te su ideje u antropologiji formalno nazvane Sapir-Whorfova hipoteza.

sastav tijela

DEFINICIJA: apsolutna ili relativna masa masnog tkiva, mišića, kosti i

unutrašnjih organa ljudskoga tijela

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

KRATICA - ENGLISKI: BC

ENGLISKI: body composition

NAPOMENA: Sastav tijela najčešće se promatra kao odnos masne i nemasne tjelesne mase.

sastavnica

DEFINICIJA: jedinica značenja u komponentijalnoj analizi

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 152.

DOPUŠTENI NAZIV: komponenta

ENGLISKI: component

LATINSKI: significatum

satelitni DNK

DEFINICIJA: DNK građen od vrlo dugih nizova uzastopnih ponavljanja nukleotidnih motiva različite složenosti

VRELO DEFINICIJE: Butler, J. M. Fundamentals of Forensic DNA Typing. Elsevier Academic Press: San Diego. 2009.

ENGLISKI: satellite DNA

sazrijevanje

DEFINICIJA: proces postizanja funkcionalne zrelosti bioloških, psiholoških i kognitivnih čovjekovih sposobnosti

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLISKI: maturation

scijentizam

DEFINICIJA: istraživački pristup koji se pretjerano oslanja na objektivizam i

egzaktност

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 783.

ENGLISKI: scientism

segmentirani sustav

DEFINICIJA: društvena organizacija temeljena na međusobno suprotstavljenim lozama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 783.

ENGLISKI: segmentary system

NAPOMENA: Klasičan prikaz takve organizacije dao je E. E. Evans-Pritchard opisujući segmentirani sustav Nuera. Ako je pripadnik jedne loze u sukobu s pripadnikom druge, bliske loze, onda su i svi pripadnici tih loza uvučeni u sukob.

segmentno društvo

DEFINICIJA: društvo koje se sastoji od malih nezavisnih društvenih jedinica podjednake veličine

VRELO DEFINICIJE: Renfrew, C. Prehistory: The Making of the Human Mind. New York: Modern Library, 2008., 154.

DOPUŠTENI NAZIV: segmentirano društvo

ENGLISKI: segmentary society

NAPOMENA: Najčešće je riječ o društvenoj organizaciji temeljenoj na međusobno suprotstavljenim lozama. Klasičan prikaz takve organizacije dao je E. E. Evans-Pritchard opisujući segmentno društvo Nuera. Ako je pripadnik

jedne loze u sukobu s pripadnikom druge, bliske loze, onda su i svi pripadnici tih loza uvučeni u sukob.

seksizam

DEFINICIJA: diskriminacija na temelju spola

ENGLESKI: sexism

NAPOMENA: Iako oba spola mogu biti izložena diskriminaciji, seksizam najčešće podrazumijeva skup očekivanja vezanih za izgled, ponašanje, vještine, osjećaje i društveni položaj žena.

sekularni trend

DEFINICIJA: proces koji dovodi do postupne promjene prosječnih veličina ljudskoga tijela od generacije do generacije

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: sekularna promjena

ENGLESKI: secular trend

NAPOMENA: Sekularni trend može biti pozitivan (porast veličine tijela) ili negativan (smanjenje veličine tijela).

sekundarna spolna obilježja

DEFINICIJA: vanjske tjelesne razlike između spolova koje nisu izravno povezane s reprodukcijom

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

DOPUŠTENI NAZIV: sekundarne spolne karakteristike

ENGLESKI: secondary sexual characteristics

NAPOMENA: Sekundarna spolna obilježja razvijaju se tijekom puberteta.

sekundarne institucije

DEFINICIJA: institucije koje proizlaze iz primarnih institucija

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 780.

ENGLESKI: secondary institutions

NAPOMENA: Naziv se povezuje s teorijskim pristupom Škole kulture i osobnosti, a razliku između primarnih i sekundarnih institucija uvodi A. Kardiner. Sekundarne institucije povezane su sa sekundarnom socijalizacijom pojedinaca koja se odvija u kasnome djetinjstvu, a čine ih religija, tabui, rituali i sl.

sekundarni etnocentrizam

DEFINICIJA: etnocentrizam u kojemu antropolog sve zajednice tumači prema mjerilima i obrascima zajednice u kojoj je provodio terenska istraživanja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 783.

ENGLESKI: secondary ethnocentrism

sekundarno središte okoštavanja

DEFINICIJA: mjesto na kojemu se stvara kost nakon nastajanja primarnoga središta okoštavanja

VRELO DEFINICIJE: Krmpotić-Nemanić J., Marušić, A. Anatomija čovjeka. 2. obnovljeno izdanje. Zagreb: Medicinska naklada, 2004.

ENGLESKI: secondary center of ossification

NAPOMENA: Sekundarno središte okoštavanja najčešće nastaje u epifizi duge kosti.

selektivni zamah

DEFINICIJA: brzo učvršćivanje alela koji ima prednost u prirodnome odabiru

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics.

Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: selective sweep

selilačko stočarstvo

DEFINICIJA: stočarstvo u kojemu se stada sezonski sele na različita područja raspoloživa za ispašu

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 486.

DOPUŠTENI NAZIV: transhumantno stočarstvo; pokretljivo stočarstvo

ENGLESKI: transhumant pastoralism
KONTEKST: U područjima Hrvatske gdje se susreću jadranska i dinarska zona nalazimo uglavnom dvije vrste postupaka sa stokom. Prva je izvorno dinarska grana, koja se oslanja na vrlo staru balkansku stočarsku tradiciju, poznatu kao transhumantno ili selilačko stočarstvo. S dolaskom ljeta organizirano se seli na planinske visinske pašnjake, gdje postoji dovoljno svježe ispaše.

VRELO KONTEKSTA: Vinšćak, T.: Veli mrgar ili cvijet u kamenu. Stud. ethnol.Croat., Vol.10/11, str. 89–93., Zagreb, 1998/1999., 89.

semantički primitivi

DEFINICIJA: najmanje semantičke jedinice s pomoću kojih se može opisati i odrediti svako značenje

VRELO DEFINICIJE: Raffaelli, Ida. (1996) Semantički primitivi. Suvremena lingvistika 41/42, 545–559., 549.

ENGLESKI: semantic primitives; semantic primes

KONTEKST: Definirajući i određujući prirodu i temeljne osobitosti semantičkih primitiva, Wierzbicka jasno naglašava njihovu odvojenost od pitanja vezanih uz univerzalnost semantičkih jedinica. Ona, naime,

jasno razdvaja pojmove semantički primitivi i leksičke univerzalije.

VRELO KONTEKSTA: Raffaelli, Ida. (1996) Semantički primitivi. Suvremena lingvistika 41/42, 545–559., 549.

NAPOMENA: A. Wierzbicka predložila je definiciju i popis semantičkih primitiva. Semantički su primitivi riječi svakodnevnoga jezika čija značenja postoje u svim jezicima i koje čine okosnicu definicija značenja semantički složenijih entiteta.

semantika

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja proučava značenje

ENGLESKI: semantics

semiologija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja proučava prirodu i ulogu znakova u ljudskoj komunikaciji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 783.

ENGLESKI: semiology

NAPOMENA: Naziv je skovao Ferdinand de Saussure za znanost koja je nadređena lingvistici i obuhvaća jezične i nejezične znakove ljudske komunikacije.

semiotika

DEFINICIJA: sveobuhvatna znanost o znakovima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 783.

DOPUŠTENI NAZIV: znakovslavlje

ENGLESKI: semiotics

NAPOMENA: Naziv se povezuje s tradicijom proučavanja stvaranja značenja iz znakovlja američkoga filozofa C. S. Piercea. Za razliku od Saussureove semiologije, Pierceova

semiotika obuhvaća raspon svih mogućih znakova u ljudskome i prirodnome svijetu, organske i anorganske prirode, znakove koji pripadaju bilo živome bilo neživome svijetu. Ova tradicija ističe povezanost između prirodnih i umjetnih znakova (simbola, indeksa i ikona).

semioza

DEFINICIJA: proces u kojemu nastaje značenje znaka

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 227.

ENGLESKI: semiosis

KONTEKST: Ako znak već postoji, ako ga dakle prihvatiti neki kod, on je uvijek otvoren za više procesa semioze, što znači da može imati više značenja (znak crnogorski narod kao i hrvatski jezik ima više značenja, a sve zavisi od perspektive koju nameću upravo kodovi).

VRELO KONTEKSTA: Czerwiński, M. *Književni jezik kao znak. Semiotička razmatranja o hrvatskom jeziku u sistemu kulture*. Fluminensia, god. 23 (2011) br. 2, str. 39–55., 47.

NAPOMENA: Naziv je skovao Charles S. Peirce, a proširio U. Eco na obilježavanje beskonačnoga procesa kojim kod Peircea (preko interpretanta), kod Barthesa (preko konotacije), kod Derridaa (preko slobodne igre) i kod Lacana (preko klizajućega označioca) stalno promjenjivo značenje znaka funkcionira kao označilac za novo značenje.

sezonalnost

DEFINICIJA: ograničenost neke aktivnosti ili pojave na određeno godišnje doba

ENGLESKI: seasonality

shema

DEFINICIJA: strukturirani plan i redosljed nekoga događaja ili aktivnosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 137.

DOPUŠTENI NAZIV: scenarij

ENGLESKI: schema; script

NAPOMENA: Naziv se obično u antropologiji odnosi na spoznajni model kojim pojedinac tumači iskustvo.

shizmogeneza

DEFINICIJA: proces strukturiranoga međudjelovanja u kojemu dva suprotstavljena entiteta stvaraju situaciju sve većega međusobnog razlikovanja

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 783.

DOPUŠTENI NAZIV: šizmogeneza

ENGLESKI: schismogenesis

NAPOMENA: Naziv je osmislio G. Bateson ponajprije za međudjelovanja pojedinaca, a kasnije i skupina. Komplementarna shizmogeneza odnosi se na situaciju u kojoj ponašanje jedne strane izaziva suprotno ponašanje druge strane. Primjerice, što je veća autoritarnost jednoga, to je veća podčinjenost drugoga. Simetrična shizmogeneza odnosi se

na međudjelovanje u kojemu obje strane reagiraju na isti način, npr. hvalisanje jedne strane izaziva još jače hvalisanje druge strane.

signal

DEFINICIJA: najmanje jedan neverbalni znak određena značenja

ENGLESKI: signal

NAPOMENA: Signali se mogu prenositi zvukom, pokretom, svjetlom, dimom, mirisom i sl. Imaju stabilna značenja i obično sadržavaju uputu za ponašanje ili djelovanje, primjerice svjetla na semaforu ili zvučna sirena. Životinjska se komunikacija temelji na signalima.

simbol

DEFINICIJA: znak čije je značenje dogovoreno i ne temelji se na povezanosti s pojmom koji označuje

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. *Linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 204.

ENGLESKI: symbol

KONTEKST: No, ukoliko se kani analizirati sve razine klapskog pjevanja kao simbola identiteta, potrebno je osvrnuti se i na značenja koja ono ima za pojedinca.

VRELO KONTEKSTA: Povrzanović, Maja 1991. Regionalni, lokalni i individualni identitet: primjer klapskog pjevanja. U: *Simboli identiteta* (Rihtman-Auguštin, D. (ur.), Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb, 115.

NAPOMENA: Simboli su proizvoljne, dogovorne reprezentacije značenja, primjerice nacionalna zastava, svjetla na semaforu i riječi.

simbolička antropologija

DEFINICIJA: teorijski pristup koji kulturu proučava kao sustav simboličkih značenja određene

zajednice

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 676.

DOPUŠTENI NAZIV: interpretativna antropologija

ENGLESKI: symbolic anthropology; interpretive anthropology

NAPOMENA: Najvažnijim se predstavnikom simboličke antropologije smatra Clifford Geertz, koji je u utjecajnoj knjizi *Interpretacija kultura* (*The Interpretation of Cultures*) postavio temelje simboličke antropologije. Ostali su važniji predstavnici Victor Turner, Mary Douglas te David Schneider.

simbolička moć

DEFINICIJA: moć koja nastaje uz sudjelovanje onih koji su joj podvrgnuti i koja se održava kulturnom transmisijom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 568.

ENGLESKI: symbolic power

FRANCUSKI: pouvoir symbolique

KONTEKST: Simbolička je moć, kao moć "stvaranja svijeta", sposobnost imenovanja i kategorizacije, ustvari sposobnost stvaranja grupa. A tu su „simbolički specijalisti“ nezaobilazni.

VRELO KONTEKSTA: Fanuko, N: Kulturni kapital i simbolička moć: Tri aspekta. Bourdieuove teorije ideologije. *Šk. vjesn.* 57/1-2 (2008) 7–41., 37.

NAPOMENA: Naziv je osmislio P. Bourdieu.

simbolički interakcionizam

DEFINICIJA: pristup koji zagovara ovisnost ljudskoga djelovanja o značenju koje proizlazi iz

društvenoga međudjelovanja i koje je podložno interpretaciji

VRELO DEFINICIJE: H. Blumer: Symbolic interactionism: Perspective and method. University of California Press. 1986., 2.

ENGLESKI: symbolic interactionism

NAPOMENA: Naziv je skovao Herbert Blumer, a osim njega najpoznatiji su predstavnici toga pristupa G. H. Mead, J. Dewey i E. Goffman.

simbolički kapital

DEFINICIJA: resursi kojima pojedinac raspolaze na temelju svojega društvenog prestiža čija ekonomska utemeljenost nije prepoznata

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 246.

ENGLESKI: symbolic capital

FRANCUSKI: capital symbolique

KONTEKST: Kapital (ili moć), naglašava Bourdieu, postaje simbolički kapital, to jest kapital s posebno simboličkom učinkovitošću jedino kada je nespoznat u svojoj proizvoljnoj istini kao kapital i priznat kao legitiman i, s druge strane, da je taj čin (lažnog) spoznavanja i priznanja čin praktične spoznaje koji nikako ne znači da je spoznati i priznati objekt postavljen kao objekt.

VRELO KONTEKSTA: Fanuko, N: Kulturni kapital i simbolička moć: Tri aspekta. Bourdieuove teorije ideologije. Šk. vjesn. 57/1-2 (2008) 7–41., 17.

NAPOMENA: Pojam je osmislio Pierre Bourdieu, koji simbolički kapital promatra kao robu koja se može razmijeniti za društveni položaj ili materijalna dobra. Međutim, različiti oblici kapitala (npr. kulturni ili društveni) simbolički su učinkoviti

jedino ako prikrivaju činjenicu da je ekonomski kapital u njihovu korijenu.

simboličko nasilje

DEFINICIJA: nasilje koje se provodi socijalizacijom bez fizičke prisile, navodeći skupine i pojedince koji su mu izvrgnuti da nesvjesno prihvate podčinjeni položaj

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 247.

ENGLESKI: symbolic violence

FRANCUSKI: violence symbolique

KONTEKST: Vidjeli smo da Bourdieu ovu idealističku poziciju razotkriva kao ideološku: određeni oblici kulturnog kapitala, tj. informacija i znanja kojima raspolazu učenici, ne posjeduju vrijednost po sebi (zbog sebi svojstvenih inherentnih karakteristika), već ponajprije stoga što dominantne grupe imaju moć da "nametnu određena značenja kao legitimna skrivajući odnose moći na kojima se ta moć zasniva" (Bourdieu i Passeron, 1977.:4), što Bourdieu naziva "simboličkim nasiljem".

VRELO KONTEKSTA: Pužić, S.: Habitus, kulturni kapital i sociološko utemeljenje interkulturnog obrazovanja. Sociologija i prostor, 47/3 (2009) 263–283., 272–273.

NAPOMENA: Naziv i pojam ovoga osnovnog mehanizma nametanja dominacije osmislio je P. Bourdieu u sklopu svoje teorije prakse.

simpatička magija

DEFINICIJA: magija koja počiva na pretpostavci da prostorno udaljene stvari mogu utjecati jedna na drugu na temelju tajne energije koja ih povezuje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History

and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 787.

ENGLESKI: sympathetic magic

NAPOMENA: Naziv je uveo škotski antropolog James George Frazer u djelu *Zlatna grana – podrijetlo religijskih obreda i običaja*.

simulakrum

DEFINICIJA: kopija koja nema izvornik ili nije utemeljena u stvarnome svijetu

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2088.

ENGLESKI: simulacrum

LATINSKI: simulacrum

KONTEKST: Simulakre nisu fizički već eterični objekti, objekti koji su izvedeni entiteti, sekundarni u odnosu na fizički original, oni su paralelna slika ili da se poslužimo suvremenim rječnikom, oni su virtualna realnost.

VRELO KONTEKSTA: Afrić, Vjekoslav. Simulacijski modeli. Polemos, Zagreb, Vol 2 (1999). 1–2: 95–111., 97.

NAPOMENA: Naziv se vrlo često upotrebljava u kritici postmoderne kulture u kojoj nestaje jasna granica između stvarnosti i njezinih kopija, tj. reprezentacija. Simulakrum obuhvaća različite pojave, od zabavnih parkova preko povijesnih rekonstrukcija do virtualne stvarnosti i umjetnoga života. Mnogi su postmoderni teoretičari pisali o simulakrumu, npr. Jean Baudrillard, Fredric Jameson, Giles Deleuze itd.

sinkretizam

DEFINICIJA: proces stapanja dviju ili više tradicija u novu cjelinu

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths,

G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 229.

ENGLESKI: syncretism

KONTEKST: Sinkretizam na balkanskom prostoru uvelike premašuje puko prihvaćanje predodžbi, običajâ i iskustava iz drugih religijskih kultura. Kada se pripadnici jedne vjerske zajednice obraćaju za pomoć vjerskim specijalistima druge zajednice, radikalno se dovode u pitanje granice posredovanja pri izlječenju. **VRELO KONTEKSTA:** M. Mitterauer, 2008., Religije u Jugoistočnoj Europi: historijskoantropološki pristup, Migracijske i etničke teme 24 (2008), 1–2: 7–30., 14.

NAPOMENA: Naziv sinkretizam često se upotrebljava u proučavanju religije, posebice kad je riječ o srastanju vjerskih tradicija. Tako je primjerice iz afričkih religija, katoličanstva i francuskoga spiritualizma na Kubi nastala nova religija Santeria.

sinkronija

DEFINICIJA: razmatranje pojava u određenome trenutku

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 787.

ENGLESKI: synchronic

sintagmatski odnos

DEFINICIJA: odnos strukturnih elemenata koji se linearno nižu u skladu s pravilima sustava

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 247.

ENGLESKI: syntagmatic relation

NAPOMENA: Sintagmatske jedinice dobivaju značenje iz njihova konteksta.

sjećanje

DEFINICIJA: ljudska sposobnost mentalne reprezentacije upamćenih prošlih iskustava i događaja

VRELO DEFINICIJE: Stanford Encyclopedia of Philosophy, <http://plato.stanford.edu/>

ENGLESKI: recollective memory; remembrance; reminiscence

NJEMAČKI: Erinnerung

KONTEKST: Pokazuje se, dakle, potreba za razlikovanjem pojmova pamćenje i sjećanje. Vrlo se često spomenuti termini koriste kao sinonimi, ali distinkcija koja bi nam u ovome slučaju mogla biti zanimljiva jest povezivanje pojma pamćenja (proces usvajanja i zadržavanja novih sadržaja ili novih oblika ponašanja) s pojmom memorije (oživljavanje u svijesti predodžbe o čemu; sve čega se pojedinac ili skupina sjeća), a pojma sjećanja (obnoviti koga ili što komu u svijesti) s pojmom uspomena (trajno sjećanje na koga ili što, trajan dojam koji ostaje u sjećanju na koga ili što).

VRELO KONTEKSTA: Ileš, T. Album-grad. Kolo, broj 1, proljeće 2008. http://www.matica.hr/kolo/kolo2008_1.nsf/AllWebDocs/Album_grad

NAPOMENA: Sjećanje je središnje obilježje opće, fleksibilne ljudske sposobnosti razmišljanja o događajima i iskustvima koji nisu neposredno prisutni. Selektivnim procesom individualno sjećanje konstruira se iz fragmenata pamćenja i uobličuje u koherentnu sliku društveno prepoznatljivih

značenja u svjetonazoru pojedinca. Temelj je individualne prošlosti i kontinuiteta osobnoga identiteta.

sjedilački način života

DEFINICIJA: stalna naseljenost ljudskih zajednica na jednome mjestu

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1476.

DOPUŠTENI NAZIV: sedentarnost

ENGLESKI: sedentism

skarifikacija

DEFINICIJA: obredno urezivanje ukrasa i znakova po koži

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 224.

ENGLESKI: scarification

NAPOMENA: Skarifikacija je često povezana s obredima prijelaza.

skopički režim

DEFINICIJA: način kulturnoga konstruiranja promatranoga i procesa promatranja

VRELO DEFINICIJE: Rose, G. Visual Methodologies. London: Thousand Oaks; New Delhi: Sage Publications 2002.

DOPUŠTENI NAZIV: pravila promatranja

ENGLESKI: scopic regime

NAPOMENA: Naziv se najčešće upotrebljava u vizualnoj antropologiji.

skopofilija

DEFINICIJA: uživanje u činu gledanja

VRELO DEFINICIJE: Sturken, M.; Cartwright, L. Practices of Looking. Oxford & New York: Oxford University Press, 2005.

ENGLESKI: scopophilia

NAPOMENA: Skopofilija je često povezana sa seksualnim užitkom.

skup nalaza

DEFINICIJA: određena kategorija arheološke građe prikupljena s pojedinoga nalazišta ili dijela nalazišta

VRELO DEFINICIJE: Barker, P. Tehnike arheološkog iskopavanja. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.

NEPREPORUČENI NAZIV: asemblaž

ENGLESKI: assemblage

NAPOMENA: Određene kategorije arheološke građe koje čine skupove nalaza su primjerice keramika, kamene izrađevine ili životinjske kosti.

skupina aktera

DEFINICIJA: pojedinci ujedinjeni radi zajedničkoga cilja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

ENGLESKI: action group; action set

skupina po podrijetlu

DEFINICIJA: rodbinska skupina u kojoj se pripadnost određuje nekim pravilom o zajedničkome podrijetlu

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 262.

DOPUŠTENI NAZIV: descendentna skupina

ENGLESKI: descent group

skupna karta

DEFINICIJA: karta kojom se prikazuje zemljopisna raspodjela učestalosti alela nekoliko lokusa

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

DOPUŠTENI NAZIV: sintetska karta; zbirna karta

ENGLESKI: synthetic map

skupna zavada

DEFINICIJA: dugotrajan prekid prijateljskih odnosa među skupinama

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 766.

DOPUŠTENI NAZIV: grupna zavada

ENGLESKI: feud

NAPOMENA: Skupna zavada društvena je institucija za regulaciju nasilja kojom se osvećuju ubojstva i čuva čast skupine, a obično se odnosi na sukob članova dviju obitelji.

skupni intervju

DEFINICIJA: istraživački intervju s najmanje dvjema osobama

DOPUŠTENI NAZIV: grupni intervju

NEPREPORUČENI NAZIV: multivju

ENGLESKI: group interview, multiview

složena obitelj

DEFINICIJA: proširena obitelj utemeljena na poligamnome braku

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 223.

ENGLESKI: compound family; composite family

NAPOMENA: Obično se odnosi na muža i nuklearne obitelji njegovih dviju ili više žena koji žive u zajedničkome kućanstvu. Može se odnositi i na obitelji nastale uzastopnim monogamnim brakovima.

složena svojstva

DEFINICIJA: svojstva na koja utječu aleli na više genskih lokusa i čimbenici okoliša

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: kompleksna svojstva; poligenska svojstva

ZASTARJELI NAZIV: kontinuirana svojstva, kvantitativna svojstva, multifaktorska svojstva

ENGLESKI: complex traits, polygenic traits,

NAPOMENA: Složena svojstva ne slijede Mendelove zakone nasljeđivanja. Primjeri složenih svojstava su boja kože, boja očiju te antropometrijska svojstva, kao što je primjerice visina. Naziv se mijenjao s razvojem metodologije i spoznaja u području genetike. Svaki od naziva ističe pojedina obilježja takvih svojstava.

složeno društvo

DEFINICIJA: društvo visokodiferencirane organizacije s razvijenim sustavom političke vlasti i raširenom uporabom tehnologije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 149.

DOPUŠTENI NAZIV: kompleksno društvo

ENGLESKI: complex society

služenje mladenke

DEFINICIJA: rad koji muškarac obavlja za mladenkine roditelje prije i poslije sklapanja braka

VRELO DEFINICIJE: Haviland, W. A. Kulturna antropologija / prevela Vesna Hajnić. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004., 231.

ENGLESKI: bride service

NAPOMENA: Plaćanje mladenke radom

uvriježeno je u skupinama lovaca skupljača i može potrajati deset i više godina.

socijalizacija

DEFINICIJA: proces učenja društvenih norma, pravila ponašanja i uloga

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2097.

ENGLESKI: socialization

socijalizam

DEFINICIJA: politička i ekonomska doktrina koja se zalaže za društveno vlasništvo sredstava za proizvodnju

VRELO DEFINICIJE: Encyclopaedia Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/551887/sociology>

ENGLESKI: socialism

socijalna psihologija jezika

DEFINICIJA: proučavanje psiholoških oblika društvene komunikacije

VRELO DEFINICIJE: Bugarski, R. 1976. Predmet i metode sociolingvistike. U: Jezik u društvenoj sredini: zbornik radova sa konferencije 'Jezik i društvo'. Bugarski, R., Ivir, V. i M. Mikeš. Novi Sad: Društvo za primenjenu lingvistiku Jugoslavije., 7.

ENGLESKI: social psychology of language

KONTEKST: "...u ovom sklopu se češće javlja i termin socijalna psihologija jezika, kojim se upućuje na psihologiju društvenog komuniciranja putem jezika, na psihološke aspekte uloge jezika u društvenom ponašanju."

VRELO KONTEKSTA: Bugarski, R. 1976. Predmet i metode sociolingvistike. U: Jezik u društvenoj sredini: zbornik radova sa konferencije 'Jezik i društvo'. Bugarski, R., Ivir,

V. i M. Mikeš. Novi Sad: Društvo za primenjenu lingvistiku Jugoslavije., 7.

socijalni darvinizam

DEFINICIJA: teorija o društvenoj evoluciji temeljena na prirodnome odabiru najsposobnijih jedinka

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 697.

DOPUŠTENI NAZIV: društveni darvinizam

ENGLESKI: social Darwinism

KONTEKST: Građevinski inženjer Herbert Spencer (1820 – 1903) poznatiji je po svojoj društvenoj teoriji, kasnije nazvanoj socijalni darvinizam, koja analogijom s Malthusovom idejom iz rada Essay on the Principle of Population iz 1798., po kojoj stanovništvo raste brže od resursa za preživljavanje, govori o nemilosrdnoj borbi za opstanak u ljudskom društvu i preživljavanju najjačih.

VRELO KONTEKSTA: Kokić, T.: Pluralizam u objašnjenju evolucijskih činjenica. Zb. rad. filoz. fak. Split, 2/3 (2009/2010) 169–193., 173.

NAPOMENA: Teorija se povezuje s filozofom H. Spencerom koji je zagovarao individualizam usmjeravan osobnim interesima kao najbolji oblik ljudskoga društva. Općenito, naziv socijalni darvinizam nema pozitivnu konotaciju, iako su neka njegova načela još uvijek prisutna u suvremenoj socioekonomskoj teoriji.

sociobiologija

DEFINICIJA: teorijski pristup koji istražuje gensku uvjetovanost ljudskoga društvenog ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth

edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 475.

ENGLESKI: sociobiology

NAPOMENA: Temeljna je odrednica u sociobiologiji proučavanje ljudskoga kulturnog i društvenog ponašanja u svjetlu evolucije i Darwinove teorije prirodnoga odabira. S jedne strane, kulturno ponašanje tumači se kao mehanizam kojim pojedinci nastoje reproduktivni uspjeh dovesti na najveću moguću mjeru. S druge strane, sociobiološka istraživanja nastoje odrediti specifične adaptacijske mehanizme u ljudskome umu za pojedina ponašanja: društvenu razmjenu, sklonost odabiru određenih spolnih partnera ili jezičnu sposobnost.

sociokulturna antropologija

DEFINICIJA: antropološka disciplina koja proučava kulturnu i društvenu varijabilnost ljudskih zajednica u vremenu i prostoru

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 184.

ENGLESKI: sociocultural anthropology

NAPOMENA: U američkoj je tradiciji ustaljen naziv kulturna antropologija, kao jedna od četiriju disciplina antropologije (uz arheologiju, lingvističku i fizičku antropologiju), koji u europskoj (britanskoj) antropološkoj tradiciji odgovara nazivu socijalna antropologija. Razlike između socijalne i kulturne antropologije bile su predmet kontroverzija pedesetih i šezdesetih godina prošloga stoljeća, no sedamdesetih godina istoga stoljeća te se razlike gube, a naziv sociokulturna antropologija postaje sve uvrježeniji.

sociolingvistika

DEFINICIJA: grana lingvistike koja proučava odnos između jezične uporabe i društvenih odnosa

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 327.

ENGLESKI: sociolinguistics

sociologija

DEFINICIJA: znanost o društvu, društvenim pojavama i procesima

VRELO DEFINICIJE: Encyclopaedia Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/551887/sociology>

ENGLESKI: sociology

sociologija jezika

DEFINICIJA: proučavanje jezičnih pokazatelja širih društvenih pojava i procesa

VRELO DEFINICIJE: Bugarski, R. 1976. Predmet i metode sociolingvistike. U: Jezik u društvenoj sredini: zbornik radova sa konferencije 'Jezik i društvo'. Bugarski, R., Ivir, V. i M. Mikeš. Novi Sad: Društvo za primenjenu lingvistiku Jugoslavije, 7.

ENGLESKI: sociology of language
KONTEKST: Sociologija jezika bi u domeni višejezičnosti poklonila najveću pažnju institucionalnom vidu ove pojave i njenim odnosima prema etničkim, socijalnim, političkim i drugim kategorijama – tj. prema sociološki značajnim grupnim identifikacijama...

VRELO KONTEKSTA: Bugarski, R. 1976. Predmet i metode sociolingvistike. U: Jezik u društvenoj sredini: zbornik radova sa konferencije 'Jezik i društvo'. Bugarski, R., Ivir,

V. i M. Mikeš. Novi Sad: Društvo za primenjenu lingvistiku Jugoslavije, 8.

somatotipija

DEFINICIJA: metoda klasifikacije ljudskih tipova na temelju tjelesne građe

VRELO DEFINICIJE: Hrvatska opća enciklopedija. glavni urednik Slaven Ravlić. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Sv. 10, 2008.

ENGLESKI: somatotyping

sororalna poliginija

DEFINICIJA: brak muškarca s dvjema sestrama ili više njih

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 785.

ENGLESKI: sororal polygyny
NAPOMENA: Ovaj se oblik braka preferira u društvima u kojima postoji poliginija jer se smatra da će sestre biti bolje žene i da će se bolje međusobno slagati od žena koje nisu u srodstvu.

sororat

DEFINICIJA: brak udovca i sestre pokojne supruge

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 785.

ENGLESKI: sororate
NAPOMENA: Običaj sororata pojavljuje se u mnogim afričkim zajednicama i često odražava potrebu kompenzacije onoga što je plaćeno za mladenku, osobito ako žena umre prije nego što je rodila.

spaljane kosti

DEFINICIJA: koštani ostatci najmanje jedne osobe nastali kremacijom

VRELO DEFINICIJE: Cox, M. and Mays,

S. (eds) Human Osteology. In Archaeological and Forensic Science. London: Greenwich Medical Media Ltd. 2000.

DOPUŠTENI NAZIV: kremirani ostatci
ENGLESKI: cremated bone; cremated remains

spasilačka etnografija

DEFINICIJA: etnografsko istraživanje posvećeno dokumentiranju kulturnih obilježja koja se gube ili se pretpostavlja da će nestati u bliskoj budućnosti

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 223.

DOPUŠTENI NAZIV: etnografija spašavanja

NEPREPORUČENI NAZIV: spasiteljska etnografija

ENGLESKI: salvage ethnography

KONTEKST: Programatska mana spasiteljske, zaštitničke, ili obnoviteljske antropologije ili etnografije možda se ogoljuje u jednoj Geertzovoj rečenici, koja kaže da u 'antropologiji... prošlost ne samo da nije mrtva, prošlost nije čak niti prošlost' (Geertz 1988:135).

VRELO KONTEKSTA: Potkonjak, S.: Vid Vuletić Vukasović i spasiteljska etnologija. Stud. ethnol. Croat., Vol. 16 (2004) 111–140., 123.

specijacija

DEFINICIJA: proces nastajanja novih bioloških vrsta

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 907.

ENGLESKI: speciation

specizam

DEFINICIJA: vjerovanje da je čovjek superioran u odnosu na ostale

životinjske vrste

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 197.

ENGLESKI: speciesism

spirometrija

DEFINICIJA: metoda ispitivanja funkcionalne sposobnosti dišnoga sustava mjerenjem obujma pluća i brzine protoka zraka dišnim putovima

VRELO DEFINICIJE: Weiner, J. S. and Lourie, J. A. Practical Human Biology. London: Academic Press. 1981.

DOPUŠTENI NAZIV: test plućne funkcije
ENGLESKI: spirometry

spol

DEFINICIJA: ukupnost bioloških obilježja po kojima se muškarac i žena razlikuju

ENGLESKI: sex

spolna diferencijacija

DEFINICIJA: razvoj reproduktivnih organa

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.
ENGLESKI: sex differentiation

spolni dimorfizam

DEFINICIJA: razlike u tjelesnoj građi i/ili ponašanju među spolovima koje nastaju kao posljedica spolnoga sazrijevanja

VRELO DEFINICIJE: Standards for data collection from human skeletal remains: proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History, organized by Jonathan Haas / editors Jane E. Buikstra, Douglas H. Ubelaker. Fayetteville, Ark.: Arkansas Archeological Survey, 1994.

ENGLESKI: sexual dimorphism

spособnost opstanka

DEFINICIJA: mjera relativnoga reproduktivnog uspjeha jedinke izražena kao njezin genski doprinos sljedećoj generaciji u usporedbi s ostalim jedinkama u populaciji

VRELO DEFINICIJE: Gillespie, J. H. Population genetics: a concise guide. Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press, c1998.

DOPUŠTENI NAZIV: evolucijska spremnost

ŽARGONIZAM: fitness

ENGLESKI: fitness

NAPOMENA: Sposobnost opstanka središnji je pojam prirodnoga odabira. To nije samo broj potomaka organizma, tj. reproduktivni uspjeh, nego udio sljedećih generacija koje nose njegove gene.

spoznaja

DEFINICIJA: skup mentalnih procesa koji ljudima omogućuje poimanje stvarnosti

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 51.

DOPUŠTENI NAZIV: kognicija

ENGLESKI: cognition

NAPOMENA: Navedeni se mentalni procesi odnose na pozornost, pamćenje, usvajanje, organizaciju, pohranu i dohvaćanje znanja.

srastanje epifize

DEFINICIJA: proces spajanja epifize s košću

VRELO DEFINICIJE: Krmpotić-Nemanić J., Marušić, A. Anatomija čovjeka. 2. obnovljeno izdanje. Zagreb: Medicinska naklada, 2004.

ENGLESKI: epiphyseal fusion

NAPOMENA: Srastanje epifize zaustavlja rast kosti.

središte

DEFINICIJA: mjesto najveće koncentracije socioekonomskih i kulturnih institucija većega geopolitičkog prostora

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 758.

DOPUŠTENI NAZIV: jezgra; centar

ENGLESKI: centre; core

NAPOMENA: Naziv je dio analitičkoga modela u kojemu neko socioekonomsko središte dominira perifernim područjima. Opreka između središta i periferije važna je u socijalnoj geografiji i marksističkoj antropologiji, posebice u pristupima pod utjecajem teorije svjetskih sustava.

srednje djetinjstvo

DEFINICIJA: razdoblje čovjekova životnog ciklusa između ranoga djetinjstva i početka spolnoga sazrijevanja u adolescenciji

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: mlađa školska dob; juvenilna dob

ENGLESKI: juvenile phase

srodstvo

DEFINICIJA: odnos među osobama uspostavljen krvnim vezama ili brakom

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007.

DOPUŠTENI NAZIV: rodbinstvo

ENGLESKI: kinship

srođivanje

DEFINICIJA: neslučajni odabir genski srodnih reproduktivnih partnera

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. *Introduction to Physical Anthropology*, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: inbreeding

stadij zrcala

DEFINICIJA: faza u psihičkome razvoju djeteta u kojoj se dijete poistovjećuje s vlastitom slikom u zrcalu

VRELO DEFINICIJE: D. Evans (1996.): *An introductory dictionary of Lacanian psychoanalysis*, London - New York: Routledge., 118.

ENGLESKI: mirror stage

FRANCUSKI: stade du miroir

KONTEKST: Razvoj ljudskog bića bit će motiviran tom željom da dobije priznanje, a to već započinje u stadiju zrcala gdje dijete želi potvrdu o tomu je li slika koju vidi u ogledalu uistinu njegova slika.

VRELO KONTEKSTA: Matijašević, Ž. Podrijetlo lakanovske psihoanalize u filozofskom subjektu. // *Filozofska istraživanja*. 84(2002), str. 241–256., 12.

NAPOMENA: Naziv stadij zrcala osmislio je francuski psihoanalitičar Jacques Lacan. Prema njegovoj teoriji, riječ je o razdoblju između djetetova 6. i 18. mjeseca. Kao i većina njegovih naziva i ovaj s vremenom dobiva složenije značenje te od početka pedesetih godina težište njegova značenja postupno prelazi s određenoga životnog razdoblja na specifičan libidalni odnos subjekta prema slici tijela kao na trajno i opće svojstvo ljudske subjektivnosti.

stadiometar

DEFINICIJA: antropometar za mjerenje tjelesne visine

VRELO DEFINICIJE: Buzina, R. i dr. *Praktikum biološke antropologije – Antropometrija*. Antropologijska biblioteka Vol. 1. Zagreb: SIZZ i Sekcija za biološku antropologiju ZLH. 1975.

ENGLESKI: stadiometer

POVEZNICA: <http://www.anthropometer.com/stad.php>

standardni varijetet

DEFINICIJA: kodificiran nadregionalan idiom koji se u prvome redu rabi u institucionalnim kontekstima i službenim komunikacijskim situacijama

VRELO DEFINICIJE: Mićanović, Krešimir. 2006. *Hrvatski s naglaskom: Standard I jezični varijeteti*. Zagreb: Disput. Str. 21., 17.

DOPUŠTENI NAZIV: standardni jezik

ENGLESKI: standard variety; standard language

KONTEKST: Iz ovakva određenja standardnog varijeteta očito je da se njegova posebnost spram drugih varijeteta prepoznaje u kodificiranosti i nadregionalnosti, njegovoj upotrebi, ograničenoj ponajprije na društvene institucije, koja govornicima priskrbljuje prestiž i pogoduje društvenom uspjehu.

VRELO KONTEKSTA: Mićanović, Krešimir. 2006. *Hrvatski s naglaskom: Standard I jezični varijeteti*. Zagreb: Disput. Str. 21., 17.

NAPOMENA: Budući da standardni varijetet nije nikomu prvi jezik, nego se uči tijekom obrazovnoga procesa, u svakodnevnoj se komunikaciji nikada ne ostvaruje u idealnoj kodificiranoj normi.

stanište

DEFINICIJA: područje koje zauzima neka populacija, vrsta, skupina ili jedinka

VRELO DEFINICIJE: Johnston, F. E.; Selby, H. A. *Anthropology: The Biocultural View*. Dubuque, Iowa: William C. Brown, 1978.

DOPUŠTENI NAZIV: habitat

ENGLESKI: habitat

stanje izuzeća

DEFINICIJA: prostor izvan političke zajednice u koji suverena vlast isključuje izvan zakona one svedene na goli život

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 785.

DOPUŠTENI NAZIV: izvanredno stanje; iznimno stanje

ENGLESKI: state of exception

NJEMAČKI: Ausnahmezustand

FRANCUSKI: état d'exception

KONTEKST: Kada je riječ o zaljevu Guantanamo, mjestu najupadljivijeg primjera, Bushova administracija tvrdila je da tamošnje zatvorske ustanove učinkovito zauzimaju područje bez zakona, mjesto na kojemu je na snazi trajno (iako neproglašeno) stanje izuzeća (exception) ili izvanredno stanje.

VRELO KONTEKSTA: Eric L. Santner, Terri Schiavo i stanje izuzeća Zarez, 155. 2005

NAPOMENA: Naziv potječe iz filozofsko-političke teorije G. Agambena koji uočava paradoks suverenosti kao isključive uključenosti.

Suveren je onaj kojemu pravni poredak priznaje moć da proglasi stanje izuzeća i da na taj način suspendira valjanost poretka, što onemogućuje razlučivanje nasilja i prava. Prema Agambenu, totalitarni

potencijal suvremenih liberalnih demokracija skriven je upravo u mogućnosti izvršne vlasti da se prema građanima ponaša kako ju je volja, pravdajući to sigurnosnim zahtjevima.

stapanje generacija

DEFINICIJA: izjednačavanje osoba različitih generacija u rodbinskoje nazivlju

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 784.

NEPREPORUČENI NAZIV: *skewing*

ENGLESKI: skewing

NJEMAČKI: Schrägstellung der Generationen

NAPOMENA: Osobe obično pripadaju istoj lozi. Primjerice, na Trobrijandskoje otočju kći očeve sestre naziva se kao i očeva sestra (*tabu*), a obje pripadaju očevoj matrilinearnoj skupini.

starost

DEFINICIJA: razdoblje čovjekova životnog ciklusa pri kraju odrasle dobi obilježeno slabljenjem organskih i mentalnih funkcija

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. *Patterns of Human Growth*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1999.

DOPUŠTENI NAZIV: starija životna dob

ENGLESKI: old age

statistički model

DEFINICIJA: model koji obuhvaća višu razinu općenitosti od analizirane pojave

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 774.

ENGLESKI: statistical model

NAPOMENA: Statistički je model jedan od dviju vrsta modela (uz mehanički model) u strukturnoj analizi. Autor obaju koncepta francuski je antropolog Claude Lévi-Strauss. Statistički model primijenjen primjerice u objašnjavanju samoubojstva razmatrao bi pojedinačne slučajeve u sklopu šire statističke analize učestalosti samoubojstava u određenim društvenim kontekstima.

status

DEFINICIJA: položaj u društvenome sustavu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 785.

DOPUŠTENI NAZIV: položaj

ENGLESKI: status

KONTEKST: S obzirom na to da u razvijenim industrijskim društvima obrazovno dostignuće čini osnovu za stjecanje društvenoga statusa, ekspanzija postprimarnog obrazovanja u drugoj polovici 20. stoljeća obećavala je meritokratsko prevladavanje društvenih nejednakosti i socijalnu mobilnost pristupom obrazovanju.

VRELO KONTEKSTA: Matković, Teo. 2010. *Obrazovanje roditelja, materijalni status i rano napuštanje školovanja u Hrvatskoj: trendovi u proteklom desetljeću*. Društvena istraživanja, Vol. 19, 4–5 (108–109), Zagreb, 643–667., 644.

NAPOMENA: Naziv ima dva značenja u antropologiji. Za funkcionaliste status označuje položaj u društvenome poretku i povezan je s društvenim ulogama. U klasičnoj funkcionalističkoj teoriji statusi se smatraju dijelom društvene

strukture, a uloge koje oni podrazumijevaju čine dio društvene organizacije. Prema Maxu Weberu, status je društveni ugled, a uz moć i bogatstvo jedan od čimbenika koji prouzročuje društveno raslojavanje.

stav

DEFINICIJA: sklonost pojedinca pozitivnoj ili negativnoj reakciji na neku pojavu

VRELO DEFINICIJE: Fasold, R. (1984). *The Sociolinguistics of society*. London: Blackwell., 148.

PREDLOŽENI NAZIV: stajalište

ENGLESKI: attitude

NAPOMENA: Stav je pretpostavljeni mentalni konstrukt koji ima tri sastavnice: spoznajnu (znanje), emocionalnu (osjećaje) i konativnu (ponašanje). Iako je riječ o relativno stabilnim, stečenim predispozicijama, one se pod utjecajem iskustva mogu mijenjati.

stereotip

DEFINICIJA: vjerovanje o uopćenim obilježjima društvenih skupina ili njihovih članova

VRELO DEFINICIJE: Sociologyguide <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Social-Groups.php>

ENGLESKI: stereotype

NJEMAČKI: Stereotyp

KONTEKST: Predrasude - kao negativne stavove ili evaluacije koje se zasnivaju na pripadnosti grupi koja nije naša vlastita (Aronson, Wilson i Akert, 1994) - iznimno je teško mijenjati, i to kako njihovu emocionalnu komponentu tako i njihov kognitivni sadržaj - stereotipe (Hamilton and Sherman, 1996).

VRELO KONTEKSTA: Kamenov Ž., Čorkalo, D.: *Mjerenje promjena nacionalnih stereotipa: Primjena metode SYMLOG-a*. Društ. Istraž.

6/2–3 (1997) 361–372., 361.

NAPOMENA: Naziv je u suvremenome smislu prvi put upotrijebio američki novinar Walter Lippmann u knjizi *Public Opinion*.

stigma

DEFINICIJA: stereotipna negativna obilježnost pojedinca na temelju njegovih osobina ili ponašanja koji se smatraju društveno neprihvatljivima

VRELO DEFINICIJE: E. Goffman (1963.): *Stigma*, London: Penguin., 11.

ENGLESKI: stigma

KONTEKST: Osobe i skupine osoba kojima se utiskuje žig – socijalna stigma – moraju podnijeti sankcije koje su povezane sa stigmatizacijom "na svojim leđima i u svojim dušama". Oni su izloženi marginalnosti i preziru, ali su i pod pritiskom da pruže otpor.

VRELO KONTEKSTA: Blažević, R. *Stigma i karizma*. // *Politička misao*. XL, 3(2003.), str. 128–144., 135.

NAPOMENA: Stereotipi i predrasude temelje se na stigmama. Utjecajnu teoriju društvene stigme razvio je E. Goffman definirajući stigmu kao jaz između virtualnoga (očekivanoga) i stvarnoga društvenog identiteta. Prema Goffmanu, osnovne vrste stigma su tjelesne (izobličenja i bolesti), karakterne (negativne karakterne osobine koje se povezuju s psihičkim bolestima, homoseksualizam i dr.) i plemenske (pripadnost određenoj rasi, narodu ili religiji).

stopa mutacije

DEFINICIJA: vjerojatnost da će gen mutirati

VRELO DEFINICIJE: Gillespie, J. H. *Population genetics: a concise guide*. Baltimore, Md.: The Johns

Hopkins University Press, c1998.

ENGLESKI: mutation rate

NAPOMENA: Stopa mutacije najčešće se iskazuje kao broj mutacija po gameti generacije.

strategija opstanka

DEFINICIJA: tehnološke vještine, oruđa i ponašanja kojima se društvo koristi da bi preživjelo

VRELO DEFINICIJE: Hunter, D. E.

K.; Whitten, P. *Anthropology:*

Contemporary Perspectives. 3rd edition. New York: Little, Brown & Co., 1982.

DOPUŠTENI NAZIV: metoda opstanka

ENGLESKI: subsistence strategy; subsistence economy

strateški prirodni izvori

DEFINICIJA: prirodni izvori koji dugoročnim planskim crpljenjem doprinose opstanku i kvaliteti života

VRELO DEFINICIJE: Hunter, D. E.

K.; Whitten, P. *Anthropology:*

Contemporary Perspectives. 3rd edition. New York: Little, Brown & Co., 1982.

DOPUŠTENI NAZIV: strateški resursi

ENGLESKI: strategic resources

Strepsirrhini

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - latinski

DEFINICIJA: podred reda primata koji obuhvaća međuredove *Lemuriformes*, *Chiromyiformes* i *Lorisiformes*

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1946.

DOPUŠTENI NAZIV: mokronosci; vlažnonosci

ZASTARJELI NAZIV: polumajmuni

ENGLESKI: Strepsirrhini

NAPOMENA: Podred koji se od drugoga podreda primata *Haplorrhina* razlikuje po nekim

anatomskim obilježjima, kao što je primjerice velik broj žlijezda u nosu koje čine vršak nosa ovih majmuna vlažnim. Dijeli se na tri međuređa: *Lemuriformes* (četiri porodice lemura) i *Chiromyiformes* (Madagaskarski prstaš) koji žive na Madagaskaru te *Lorisiformes* (lorisi i galagiji) koji žive u Africi i južnoj Aziji.

stres

DEFINICIJA: odgovor ljudskoga tijela na čimbenik okoliša koji ugrožava njegovu sposobnost održavanja homeostaze

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: stress

struktura znanja

DEFINICIJA: način na koji je organizirano znanje o svijetu i njegova uporaba u određenoj ljudskoj zajednici

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Cultural Anthropology / editors David Levinson, Melvin Ember. 1st edition. New York: Henry Holt and Company, 1996., 210.

ENGLESKI: knowledge structure

strukturalizam

DEFINICIJA: teorijski i metodološki pristup koji proučavane pojave shvaća kao iskaz strukturiranih elemenata određenih međusobnim odnosima u širem sustavu

VRELO DEFINICIJE: S. Blackburn: "The Oxford Dictionary of Philosophy", Oxford University Press, Oxford, 1996., 365.

ENGLESKI: structuralism

NAPOMENA: Strukturalizam je potekao iz područja jezikoslovlja, a njegov

je začetnik švicarski jezikoslovac Ferdinand de Saussure. Pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća njegov je utjecaj na područje antropologije proširio Claude Lévi-Strauss. Strukturalizam je našao primjenu u sociologiji, psihologiji, književnoj i kulturnoj teoriji, ekonomiji i arhitekturi.

strukturalna antropologija

DEFINICIJA: teorijski i metodološki pristup u antropologiji utemeljen na postavkama strukturalizma

ENGLESKI: structural anthropology

NAPOMENA: Strukturalna antropologija usmjerena je na otkrivanje prikrivenih obrazaca za koje se smatra da su slični u svim ljudskim zajednicama i koji se temelje na binarnim opozicijama u klasifikaciji iskustva.

strukturalna lingvistika

DEFINICIJA: lingvistička paradigma koja jezike proučava kao zasebne sustave određene međusobnim odnosom znakova

VRELO DEFINICIJE: Klaas, Willems. 2012. European Structuralism. Theories and Methods in Linguistics. Kortmann, B. (ur.). DOI: 10.1515/wsk.35.0.europeanstructuralism

ENGLESKI: structural linguistics

NAPOMENA: Strukturalna je lingvistika u Europi nastala u međuratnome razdoblju kao reakcija na prevladavajući atomizam devetnaestostoljetne lingvistike.

strukturalni marksizam

DEFINICIJA: pravac u marksističkoj teoriji u kojemu se očituje utjecaj francuskoga strukturalizma

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer.

2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 786.

ENGLESKI: structural Marxism

NAPOMENA: Strukturalni marksizam bio je aktualan šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća, a od strukturalističkih autora na njega je najviše utjecao filozof Louis Althusser te u nekim slučajevima Claude Lévi-Strauss.

strukturirani intervju

DEFINICIJA: intervju s unaprijed utvrđenim sadržajem i standardiziranim popisom pitanja u kojima se traže točno određene informacije

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 695.

ENGLESKI: structured interview

strukturna forma

DEFINICIJA: teorijska apstrakcija koja uopćeno opisuje određenu društvenu pojavu

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 786.

ENGLESKI: structural form

NAPOMENA: Pojam strukturne forme opisao je britanski socijalni antropolog A. R. Radcliffe-Brown u kontrastu prema pojmu društvene strukture koji se, za razliku od strukturne forme koja je apstraktna, odnosi na skup stvarnih pojedinačnih društvenih odnosa. Ta se razlika postupno izgubila te mnogi autori i jedno i drugo tumače pod nazivom društvene strukture.

strukturni funkcionalizam

DEFINICIJA: teorijska perspektiva koja društvo promatra kao izoliranu strukturnu cjelinu čiji dijelovi obavljaju različite funkcije s ciljem održanja toga društva

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 786.

DOPUŠTENI NAZIV: strukturalni funkcionalizam; funkcionalizam

ENGLESKI: structural functionalism

NAPOMENA: Teorija se temelji na organskoj analogiji, tj. društvo se promatra kao organizam čiji organi obavljaju posebne funkcije održavajući ga na životu, dok je pojedinac ekvivalent stanici u organu.

studija alelne povezanosti

SKRAĆENI NAZIV: studija povezanosti

DEFINICIJA: usporedba učestalosti alela između pojedinaca koji nose neko svojstvo i onih koji ga ne nose radi istraživanja povezanosti nekoga područja u genomu s istraživanim svojstvom

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: association study

studija slučaja

DEFINICIJA: kvalitativna metoda kojom se proučava određeni slučaj

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 604.

ENGLESKI: case study

KONTEKST: Osnovni postupak u studiji slučaja sastoji se u sagledavanju

svih važnijih aspekata jedne pojave ili situacije, uzimajući kao jedinicu analize pojedinačni subjekt, obitelj, organizaciju, lokalnu zajednicu ili čitavu kulturu. Svaka od tih jedinica analize smatra se zasebnom cjelinom ili entitetom koja može ili ne mora biti u relaciji s drugim entitetima.

VRELO KONTEKSTA: Halmi, A.:

Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima. Naklada Slap, 2005., 25.

NAPOMENA: U studiji slučaja predmet proučavanja može biti pojedinac, mala skupina, organizacija ili šira zajednica.

stupanjski mutacijski model

DEFINICIJA: model evolucije mikrosatelitnih biljega koji podrazumijeva promjenu broja kratkih uzastopnih ponavljanja motiva nekoga alela

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

KRATICA - ENGESKI: SMM

ENGESKI: stepwise mutation model

NAPOMENA: Promjena broja kratkih uzastopnih ponavljanja motiva nekoga alela najvjerojatnije nastaje replikacijskim ispadom ili neujednačenom izmjenom dijelova kromosoma tijekom mitoze.

stvarna kultura

DEFINICIJA: obrasci kulturnoga ponašanja koje je moguće opažati

ENGESKI: actual culture

subincizija

DEFINICIJA: zarezivanje spolnoga uda cijelom dužinom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 786.

ENGESKI: subincision

NAPOMENA: Subincizija je dio obreda muške inicijacije u australskih Aboridžina.

subjekt

DEFINICIJA: osoba koja smisleno djeluje

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGESKI: agent

subjektivizam

DEFINICIJA: istraživački pristup u društvenim i humanističkim znanostima koji predmet istraživanja shvaća kao subjekte koji djeluju, posjeduju svijest i za čije je razumijevanje potrebna empatija

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 786.

ENGESKI: subjectivism

NAPOMENA: Za razliku od objektivizma, subjektivizam ne shvaća predmet istraživanja kao objekt koji se može objektivno promatrati.

subpopulacija

DEFINICIJA: podskupina populacije u kojoj je odabir partnera slučajna i koja izmjenjuje migrante s drugim podskupinama te iste populacije

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGESKI: subpopulation

sudansko nazivlje

DEFINICIJA: rodbinsko nazivlje u kojemu postoji naziv za svakoga rođaka prema genealoškoj udaljenosti i liniji obitelji

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 786.

DOPUŠTENI NAZIV: opisni rodbinski sustav

ENGLESKI: Sudanese terminology; descriptive system

NAPOMENA: Sudansko je nazivlje najprecizniji i najsloženiji tip rodbinskoga nazivlja.

supkultura

DEFINICIJA: kulturna praksa određene društvene skupine koja se znatno razlikuje od dominantnih kulturnih obilježja šire društvene zajednice

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 486.

DOPUŠTENI NAZIV: potkultura

ENGLESKI: subculture

NAPOMENA: Odstupanja po kojima se supkultura razlikuje od dominantnih kulturnih obilježja obično se toleriraju sve dok ne ometaju normativnu solidarnost općeprihvaćenih kulturnih vrijednosti.

suradnička etnografija

DEFINICIJA: etnografija koja daje prednost kazivačima pri oblikovanju teme i metodologije i pri pisanju rezultata istraživanja

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 77.

ENGLESKI: collaborative ethnography

sustav dobnih razreda

DEFINICIJA: društveni sustav čija se hijerarhijska struktura temelji na dobi

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 755.

ENGLESKI: age-class system

NAPOMENA: Sustav dobnih razreda raširen je u Africi.

sustav glasovnih signala

SKRAĆENI NAZIV: sustav glasanja

DEFINICIJA: komunikacijski sustav neljudskih primata koji se temelji na ograničenome broju glasanja povezanih s poticajima iz neposrednoga okoliša

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 479.

ENGLESKI: call system

sustav kargo

DEFINICIJA: vjerska institucija u kojoj se dužnosnici periodički izmjenjuju na funkciji koja podrazumijeva podmirivanje troškova proslava vjerskih blagdana

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 106.

DOPUŠTENI NAZIV: dužnosnički sustav

ENGLESKI: cargo system

NAPOMENA: Sustav kargo uobičajen je u Srednjoj i Južnoj Americi. Plaćanjem proslava katoličkih svetaca uzdiže se društveni položaj dužnosnika, ali se istodobno i ograničuje pretjerano bogaćenje pojedinaca.

sustav naselja

DEFINICIJA: raspored gospodarski, društveno i politički povezanih nalazišta naselja nastalih u isto doba

VRELO DEFINICIJE: Darvill, T. C. The Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: Oxford University Press, 2003., 385.

ENGLESKI: settlement system

suverenitet

DEFINICIJA: vrhovna, izravna, neograničena, nepodijeljena i neotuđiva vlast na teritoriju političke zajednice

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 237.

ENGLESKI: sovereignty

NJEMAČKI: Souveränität

FRANCUSKI: souveraineté

KONTEKST: Polemičko pitanje tko je suveren u državi – monarh, narod ili Bog – postavili su liberalni prosvjetiteljski kritičari feudalnog poretka. Oni su pošli od premise da je s voljom racionalnih bića moguće argumentativno raspolagati, pa su među poznatim mogućnostima suverenitet utemeljili na razumu građana republike, a ne na čudu, izvanrednom stanju ili događaju (Ereignis), narodu ili Bogu kao argumentativno nerazpoloživim instancijama.

VRELO KONTEKSTA: Rodin, D. Ustav bez države i naroda (2). Politička misao, Vol. XLII/3 (2005) 3–26., 7.

NAPOMENA: Vlast može biti u rukama monarha, vlade, države, naroda ili nekoga drugog entiteta. Suverenost označuje neograničenu vlast nad članovima političke zajednice (unutrašnji suverenitet) te

nezavisnost takve vlasti u odnosu na bilo kakvu izvanjsku, tuđu vlast (vanjski suverenitet).

sveto

DEFINICIJA: ono što je tajanstveno, zabranjeno, izaziva strahopoštovanje i traži posredovanje religije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 623.

ENGLESKI: sacred

KONTEKST: Čini se da je potpuno odvajanje svetog i profanog bilo prijeko potrebno u razvoju Durkheimove teorije društvene integracije. Izražavalo je suprotstavljenost pojedinca društvu. Društvena svijest je jasno pretpostavljena pojedinom članu društva i pretvorena u nešto posve drugačije, izvanjsko i vrlo moćno. Zato Durkheim ističe da su pravila o separaciji razlikovno svojstvo svetosti, koja je tako potpuno suprotstavljena profanom.

VRELO KONTEKSTA: Douglas, M. Čisto i opasno: Antropološka analiza nečistoće i tabua. Zagreb, Algoritam, 2004., 44.

NAPOMENA: Prema E. Durkheimu, ljudsko iskustvo dijeli se na dvije temeljne suprotstavljene sfere: sveto i profano. Iako je univerzalnost ove dihotomije uglavnom osporena, Durkheimova teza da je sveto simbolička reprezentacija društvenoga poretka još uvijek je utjecajna.

svijest

DEFINICIJA: ukupnost čovjekove svjesnosti tjelesnih osjeta, opažanja, osjećaja, misli i sjećanja u određenome trenutku

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 563.

ENGLESKI: consciousness

NAPOMENA: Navedena definicija svijesti polazi s psihološkoga stajališta. Biološki pristup razlikuje stupnjeve svijesti.

svjetonazor

DEFINICIJA: ukupnost pretpostavka o temeljnome ustrojstvu svijeta koje svjesno ili nesvjesno utječu na ponašanje pojedinca

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 394.

DOPUŠTENI NAZIV: pogled na svijet

ENGLESKI: worldview

NJEMAČKI: Weltanschauung

KONTEKST: Newtonove implikacije su bile jedne od onih koje su znanstveni svjetonazor učinile nekompatibilnim sa religijskim svjetonazorom onoga vremena. Uzrok tome bili su isključivost i svojevrsna začahurenost religijskog svjetonazora, a također je točno da je znanstveni svjetonazor ponudio čovjeku tog doba mogućnost ateističkog poimanja svijeta.

VRELO KONTEKSTA: I. Govorko: Znanstveni ateizam i „divinizacija“ znanstvenog uma. Spectrum – ogledi i prinosi studenata teologije, No. 3–4, siječanj 2009., 28.

NAPOMENA: Naziv je karakterističan za Školu kulture i osobnosti u kojoj obilježava jedinstveno i homogeno razumijevanje svijeta neke zajednice. U suvremenim se pristupima upotrebljava u

kontekstu različitosti individualnih svjetonazora i njihova međudjelovanja.

šaljivi odnos

DEFINICIJA: uzajamno prisno i slobodno ophođenje osoba koje pripadaju određenim rodbinskim kategorijama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 393.

DOPUŠTENI NAZIV: rodbinsko zadirkivanje

ENGLESKI: joking relationship

FRANCUSKI: parentés à plaisanterie

NAPOMENA: Prema američkomu antropologu G. P. Murdocku, ovaj obrazac ponašanja može se opisati kao oblik privilegirane bliskosti ili odobrenja u kojemu se neki rođaci, najčešće suprotnoga spola (zet i punica ili unakrsni rođaci), međusobno kore ili razmjenjuju opscene i seksualne verbalne aluzije. Riječ je o dopuštenome nepoštivanju koje bi u drugome kontekstu rezultiralo nezadovoljstvom i sankcijama, a uloga mu je ublažavanje potencijalnih sukoba i tenzija u društvenome međudjelovanju.

šaman

DEFINICIJA: vjerski i obredni posrednik između ljudskoga svijeta, nadnaravnih sila i životinja koji putem promijenjenoga stanja svijesti, izvanstjelesnih i nadnaravnih iskustva stječe moć liječenja i vidovitosti

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 390.

ENGLESKI: shaman

NJEMAČKI: Schamane

FRANCUSKI: chaman

TALIJANSKI: sciamano

KONTEKST: Navedeno terminologijsko zauzimanje Richarda Nolla za šamansko stanje svijesti nadovezuje se na Eliadeovu aforističku eksplikaciju: šaman je, između ostaloga, vrač, ali bilo koji vrač nije šaman (Eliade 1985: 30).

VRELO KONTEKSTA: Marjanić, S.: Vještičje psihonavigacije i astralna metla u svjetovima hrvatskih predaja kao (mogući) aspekti šamanske tehnike ekstaze (i transa). Stud. ethnol. Croat., vol. 17, (2005) 111–169., 114.

NAPOMENA: Naziv potječe iz jezika tunguskoga naroda Evenka iz Sibira, područja gdje su prvi put pronađeni klasični oblici šamanizma. Šamani imaju važnu psihološku, društvenu i religijsku ulogu jer svojim sposobnostima pomažu u kriznim trenucima pojedinaca ili cijele zajednice (bolest, glad, rat i sl.). Koriste se različitim tehnikama za ulazak u trans ili ekstazu: molitvama, meditacijom, pjesmama, plesovima, halucinogenima drogama ili kombinacijom tih tehnika.

šamanizam

DEFINICIJA: magijsko-religijski skup vjerovanja, obreda i praksa utemeljen na primjeni znanja i moći stečenih izravnim doticajem s nadnaravnim silama u liječenju i proricanju

VRELO DEFINICIJE: Morris, Brian: "Religion and Anthropology. A Critical Introduction", Cambridge University Press, Cambridge, 2006., 14.

ENGLESKI: shamanism

NJEMAČKI: Schamanismus

FRANCUSKI: chamanisme

KONTEKST: Polazeći od knjige

Mythic Images and Shamanism: A Perspective on Kalevala Poetry u kojoj Anna-Leena Siikala, između ostaloga, apostrofira kako šamanizam nije religija već kompleks obreda i vjerovanja u različitim religijama (Siikala 2002: 43)...

VRELO KONTEKSTA: Marjanić, S.: Vještičje psihonavigacije i astralna metla u svjetovima hrvatskih predaja kao (mogući) aspekti šamanske tehnike ekstaze (i transa). Stud. ethnol. Croat., vol. 17, (2005) 111–169., 111.

NAPOMENA: Mircea Eliade u svojoj je knjizi *Šamanizam: arhaične tehnike ekstaze* dao je prvi obuhvatan prikaz studija šamanizma upozorivši na sličnosti u praksi i vjerovanjima šamana diljem svijeta.

širina epidermnih grebena

DEFINICIJA: vrijednost dobivena dijeljenjem udaljenosti između dvaju triradijusa s brojem epidermnih grebena

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

ENGLESKI: epidermal ridge width

Škola Anala

DEFINICIJA: škola prema kojoj historiografija treba opisivati način života običnih ljudi iz prošlosti umjesto individualnih i istaknutih aktera

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 755.

ENGLESKI: Annales school

FRANCUSKI: École Annales

NAPOMENA: Francuski povjesničari okupljeni oko časopisa *Anali* za ekonomsku i društvenu povijest (*Annales d'histoire économique et*

social), u prvome redu M. Bloch, L. Febvre i F. Braudel, kritizirali su individualno shvaćanje povijesti i znatno utjecali na interdisciplinarni razvoj povijesti i antropologije.

Škola kulture i osobnosti

SKRAĆENI NAZIV: Kultura i osobnost

DEFINICIJA: škola utemeljena na pretpostavci da kulturno različite društvene zajednice proizvode različite tipove osobnosti

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 480.

ENGLESKI: Culture and Personality School

NAPOMENA: Škola kulture i osobnosti bila je izrazito popularna između dvadesetih i pedesetih godina 20. stoljeća, a Ruth Benedict i Margaret Mead neke su od njezinih najistaknutijih teoretičarka. One su se suprotstavljale univerzalnim teorijama o ljudskoj psihologiji, pripisujući postojeće psihološke razlike u pojedinim društvenim zajednicama različitim metodama socijalizacije. Smatralo se da svaka zajednica ima jedinstvenu kulturnu konfiguraciju koja oblikuje osobnosti njezinih članova u smjeru dominantnoga obrasca osobnosti u zajednici, a kasnija istraživanja bavila su se i postojanjem tzv. nacionalnih karaktera.

tabu

DEFINICIJA: kolektivna ritualna zabrana da se što radi ili spominje

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 249.

ENGLESKI: taboo

NAPOMENA: Takve su zabrane često

povezane s određenim aktivnostima (npr. incestom, menstruacijom ili konzumiranjem hrane).

tafonomija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja se bavi istraživanjem geoloških i bioloških procesa između smrti organizma i njegova konačnog stanja u stijeni

VRELO DEFINICIJE: Standards for data collection from human skeletal remains: proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History, organized by Jonathan Haas / editors Jane E. Buikstra, Douglas H. Ubelaker. Fayetteville, Ark.: Arkansas Archeological Survey, 1994.

ENGLESKI: taphonomy

tajni jezik

DEFINICIJA: kod koji razumiju i upotrebljavaju samo članovi određene skupine ljudi

VRELO DEFINICIJE: Jashari, Shpresa. 2012. Geheimsprache. U: Lexikologie und Phraseologie. Fellbaum, Christiane i Warnke, Ingo (ur.) DOI: 10.1515/wsk.12.0.geheimsprache

ENGLESKI: secret language

NAPOMENA: Tajni jezik služi za isključivanje nepoželjnih osoba iz komunikacije.

tajno društvo

DEFINICIJA: skupina povezana selektivnim članstvom, tajnim obredima i zajedničkim interesima

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 783.

ENGLESKI: secret society

NJEMAČKI: Geheimbund

FRANCUSKI: société secrète

NAPOMENA: Tajna društva vrlo su česta u zapadnoj Africi, a njihova je najvažnija funkcija inicijacija dječaka

i djevojčica. Članovi se odabiru prema rodnoj pripadnosti, dobi ili drugim društvenim obilježjima.

taksonomija

DEFINICIJA: znanstvena disciplina koja izučava pravila i načela imenovanja i razvrstavanja živih i izumrlih organizama u hijerarhijske kategorije

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1810.

DOPUŠTENI NAZIV: sistematika

ENGLESKI: taxonomy

tehnologija

DEFINICIJA: znanje i vještine ljudskoga djelovanja u materijalnome svijetu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 684.

ENGLESKI: technology

NAPOMENA: Tehnologija obuhvaća međudjelovanje čovjeka s materijalnim izvorima u okolišu, proizvodnju oruđa i predmeta, dobara i usluga te znanje i vještine potrebne za njihovu uporabu.

tehnoški determinizam

DEFINICIJA: tumačenje društvenih i kulturnih pojava kao posljedica utjecaja određenih tehnologija ili stupnja tehnološkoga razvoja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 788.

ENGLESKI: technological determinism

teknonimija

DEFINICIJA: običaj oslovljavanja roditelja prema djetetu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 788.

ENGLESKI: teknonymy

NAPOMENA: Ovakav je sustav oslovljavanja čest u jugoistočnoj Aziji i Africi. Primjerice, ako A ima sina koji se zove B, onda se A oslovljava kao otac od B.

tekst

DEFINICIJA: svaki skup znakova podložan interpretaciji

VRELO DEFINICIJE: Hanks, William F. (1989) Text and textuality. Annual Review of Anthropology: 95–127, 95.

ENGLESKI: text

NAPOMENA: Ovako definiran, pojam teksta uključuje ne samo verbalnu produkciju, nego i ostale vizualne i kinetičke znakovne sustave kao što su film, ples, glazba i umjetnost.

tekstna analiza

DEFINICIJA: kvalitativna metoda kojom se iscrpno analizira sadržaj teksta

VRELO DEFINICIJE: Fairclough, N. Textual Analysis for Social Research. London: Routledge, 2003., 6.

NEPREPORUČENI NAZIV: tekstualna analiza

ENGLESKI: textual analysis

KONTEKST: Sustavnim pregledom svih brojeva od 1924. do 1941. godine autorica na temelju relevantnih novinskih priloga nastoji pokazati što su Rusini pisali o sebi te kakva je u skladu s tim bila njihova samoidentifikacijska predodžba i nomenklatura (Identitet I.) između dva svjetska rata. U želji da rad bude što transparentniji tekstualna analiza popraćena je citatima korištenog materijala koji je uglavnom preveden, dok je manji dio priložen u izvornom obliku kako bi se što zornije oprimjerili odgovori

na istraživačko pitanje.

VRELO KONTEKSTA: Zlodi, Z. Rusini o sebi na stranicama Ruskih novina. // Časopis za suvremenu povijest. 43, 1(2011), str. 183–223., 183.

NAPOMENA: Tekstna analiza može obuhvaćati cijele tekstove ili njihova određena obilježja. U praksi se često kombinira s kvantitativnim i korpusnim metodama.

tekstualnost

DEFINICIJA: pristup prema kojemu kulturne pojave valja čitati i interpretirati poput tekstova

VRELO DEFINICIJE: McDonald, T. The historic turn in the human sciences. Michigan: University of Michigan Press, 1996., 33.

ENGLESKI: textuality

KONTEKST: Interpretativni univerzum i antropoloških i znanstvenoreligijskih radova time bi se dao proširiti međusobnom razmjenom i dopunom njihovih temeljnih metodoloških zahtjeva. U antropologiju bi ušao nezaobilazan korpus tekstovne tradicije dok bi u znanosti o religiji postala jasnijom potreba živog susreta s Drugim, onkraj njegove tekstualnosti.

VRELO KONTEKSTA: Zorić, S. Ritual između antropologije i znanosti o religiji. // Narodna umjetnost. 33, 1(1996), str. 233–245., 245.

NAPOMENA: Pojam tekstualnosti u antropologiji najčešće se povezuje sa simboličkom antropologijom Clifforda Geertza.

temeljni prirodni izvori

DEFINICIJA: prirodni izvori ključni za opstanak organizma u okolišu

VRELO DEFINICIJE: Hunter, D. E. K.; Whitten, P. Anthropology: Contemporary Perspectives. 3rd edition. New York: Little, Brown &

Co., 1982.

DOPUŠTENI NAZIV: temeljni resursi
ENGLESKI: keystone resources

temeljni rječnik

DEFINICIJA: popis riječi čija su značenja ista u svim jezicima

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 480.

DOPUŠTENI NAZIV: bazični rječnik; bazični vokabular; temeljni leksik
ENGLESKI: core vocabulary; basic vocabulary

NAPOMENA: Popis od 100 do 200 kulturno neobilježenih, univerzalnih značenja uveo je u lingvističku antropologiju američki jezikoslovac Morris Swadesh sredinom prošloga stoljeća za određivanje stupnja srodnosti pojedinih jezika.

temperaturna granica preživljenja

DEFINICIJA: temperatura okoliša ispod ili iznad koje ljudsko tijelo ne može održavati toplinsku ravnotežu

VRELO DEFINICIJE: Frisncho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.
ENGLESKI: temperature survival limit

teodiceja

DEFINICIJA: filozofski pristup koji boga nastoji objasniti iskustveno i razumski

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 788.

DOPUŠTENI NAZIV: filozofska teologija; racionalna teologija

ENGLESKI: theodicy

NAPOMENA: Naziv je skovao Gottfried Wilhelm Leibniz u svojem djelu *Eseji iz teodiceje o Božjoj dobroti, ljudskoj slobodi i podrijetlu zla*.

Teodiceja se najčešće bavi problemom postojanja zla na svijetu.

teorija

DEFINICIJA: skup sustavnih, logički povezanih i provjerljivih ideja kojima se nastoje objasniti zakonitosti prirodnih i društvenih pojava

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 252.

ENGLESKI: theory

teorija diskursa

DEFINICIJA: paradigma prema kojoj sve društvene pojave, djelovanja i objekti poprimaju značenje putem povijesno specifičnih diskursa

VRELO DEFINICIJE: Laclau, E. (1988) 'Metaphor and social antagonisms', pp. 249–257 in C. Nelson and L. Grossberg (Eds.) *Marxism and the Interpretation of Culture*. Urbana: University of Illinois. Fairclough, N. 2003: *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*, London., 254.

ENGLESKI: discourse theory

NAPOMENA: Teorija diskursa nastoji utvrditi kako određene strukture značenja omogućuju neke oblike ponašanja. Jezik se pritom ne poima kao neutralan, pasivan i transparentan medij za izražavanje unaprijed zadanih identiteta, nego kao društvena praksa koja pridavanjem značenja određenim entitetima oblikuje društvene identitete i njihove međudnose, kao i sustave znanja i vjerovanja (Fairclough 2003: 36). Važna je posljedica toga nestabilnost značenja označioća koje se mijenja ovisno o artikulacijskim procesima

nekoga diskursa. Središnje mjesto u teoriji ima pitanje moći povezano s procesima isključivanja i razlikovanja kojima se uspostavlja identitet.

teorija djelovanja

DEFINICIJA: teorijski pristup usredotočen na individualne aktere i njihove strategije političkoga djelovanja

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1869.

DOPUŠTENI NAZIV: teorija akcije

ENGLESKI: action theory

teorija elita

DEFINICIJA: teorija prema kojoj svim društvenim zajednicama upravlja malobrojna vladajuća elita

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1869.

ENGLESKI: elite theory

NAPOMENA: Glavni zagovornici ove teorije su G. Mosca, V. Pareto, C. Wright Mills i W. G. Domhoff.

teorija govornih činova

DEFINICIJA: teorija o uporabi jezika kao djelovanju

VRELO DEFINICIJE: Duranti, A. *Linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997., 227.

ENGLESKI: speech act theory

NAPOMENA: Teorija govornih činova proizlazi iz rada Johna L. Austina i Johna Searlea koji su proučavali kako govornici upotrebljavaju jezik da bi postigli željeni učinak te kako slušatelji pronađu u značenje izrečenoga. Osnovna je pretpostavka da svakim izričajem govornici izvode jedan

društveni čin ili više njih. Iako je začeto u okrilju filozofije jezika, proučavanje govornih činova danas čini potpodručje međukulturne pragmatike. Teorija je doživjela kritiku u lingvističkoj antropologiji zbog univerzalističkih tendencija i zanemarivanja društvenoga konteksta.

teorija igara

DEFINICIJA: teorija koja političko i ekonomsko ponašanje pojedinaca tumači strukturom i strategijama natjecateljskih igara

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 767.

ENGLESKI: game theory

KONTEKST: Pri izboru odgovarajućeg načina reklamiranja proizvoda s obzirom na moguće odgovore konkurencije managementu su na raspolaganju modeli formulirani u okviru teorije igara.

VRELO KONTEKSTA: Dukić, G., Turkalj, D., Sesar, M.: Sustav podrške marketing-odlučivanju baziran na teoriji igara. *Ekonomski vjesnik – časopis Ekonomskog fakulteta u Osijeku*, god. XXI., br. 1 i 2, 2008., str. 75–81., 75.

NAPOMENA: Iako se teorija igara primjenjuje u brojnim znanostima, od ekonomije do sociobiologije, vrlo je malo utjecala na antropologiju. Njezin utjecaj vidljiv je samo u nekim radovima iz političke antropologije nastalima tijekom šezdesetih godina 20. stoljeća.

teorija isprekidane ravnoteže

DEFINICIJA: teorija prema kojoj se evolucija odvija tijekom veoma dugih razdoblja bez ikakvih morfoloških promjena, koja se

povremeno prekidaju vrlo brzim i naglim promjenama uz uspostavu novoga stabilnog oblika

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 695.

NEPREPORUČENI NAZIV: punktualistička teorija; punktualizam

ENGLESKI: punctuated-equilibrium theory

KONTEKST: Travis i Reznick (2009: 126) navode teoriju isprekidane ravnoteže kao trenutačno najznačajniji znanstveni argument protiv prirodnoga odabira kao jedinstvenoga, ujedinjujućeg uzroka mikroevolucije i makroevolucije.

VRELO KONTEKSTA: Kokić, T.: Pluralizam u objašnjenju evolucijskih činjenica. *Zb. rad. filoz. fak. Split*, 2/3 (2009/2010) 169–193., 178.

NAPOMENA: Naziv su osmislili S. J. Gould i N. Eldredge kako bi istaknuli da stabilna dugotrajnost vrsta tijekom evolucije upućuje na otpornost kontinuiranim promjenama koje su nužne za darvinističko objašnjenje evolucijskih promjena prirodnim odabirom i dugotrajnom akumulacijom malih nasljednih promjena.

teorija koalescencije

DEFINICIJA: teorijski model populacijske genetike koji počiva na praćenju filogenetičkih linija od potomaka prema predcima

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease*. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: coalescent theory

teorija modernizacije

DEFINICIJA: teorija prema kojoj bi zemlje Trećega svijeta trebale slijediti razvoj zapadnih zemalja nakon industrijske revolucije, uz odgovarajuće kulturne promjene
VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 170.

ENGLESKI: modernization theory
NAPOMENA: Kulturne promjene podrazumijevaju promjenu tradicionalne društvene organizacije u složene, demokratske i urbane institucije, uz progresivno pozapađivanje i sekularizaciju društva.

teorija modularnosti

DEFINICIJA: teorija koja počiva na pretpostavci da je mozak ustrojen kao skup uglavnom neovisnih modula od kojih je svaki zadužen za neku funkciju

VRELO DEFINICIJE: Mildner, Vesna. 2003. Govor između lijeve i desne hemisfere. Zagreb: IPC grupa. Str. 261., 261.

ENGLESKI: modularity theory
NAPOMENA: Prema teoriji modularnosti moduli su vertikalne, autonomne, zatvorene psihološke sposobnosti. Tek gotov izlaz iz jednoga modula (procesa) može biti ulaz u sljedeći. Nema povratne sprege, za razliku od konekcionistačkih modela.

teorija mreže aktera

DEFINICIJA: teorijski pristup koji istražuje umreženost ljudskih i neljudskih aktera

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 754.

KRATICA - MEĐUNARODNA: ANT
ENGLESKI: actor network theory
NAPOMENA: Utjecajan sociološki pristup koji je usredotočen na umreženosti koje nadilaze konvencionalne granice između znanosti i politike ili prirode i kulture. Jedan od važnijih predstavnika je B. Latour.

teorija optimalnoga skupljanja

DEFINICIJA: tumačenje raznolikosti lovno-skupljačke prilagodbe na osnovi najpovoljnijega utroška energije

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/ Academic Press, 2008., 501.

ENGLESKI: optimal foraging theory

teorija ovisnosti

DEFINICIJA: teorija društvenoga razvoja prema kojoj je nerazvijenost pojedinih zemalja posljedica njihove ovisnosti o industrijski razvijenim zemljama u kontekstu svjetskoga kapitalizma

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 762.

DOPUŠTENI NAZIV: teorija dependencije
ENGLESKI: dependency theory

teorija podrijetla

DEFINICIJA: stajalište prema kojemu su društveni odnosi zasnovani na podrijetlu važniji od odnosa temeljenih na bračnim vezama
VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 762.

ENGLESKI: descent theory

teorija prakse

DEFINICIJA: teorijski pristup koji društvene pojave tumači skupom praksa koje se odvijaju u međudjelovanju pojedinca i društvenih struktura

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 396.

ENGLESKI: practice theory

NAPOMENA: Teoriju prakse razvio je Pierre Bourdieu i izložio ju je u djelu *Esquisse d'une théorie de la pratique, précède de trois études d'ethnologie kabyle*. Temeljni su pojmovi ove teorije habitus, društveno polje i simbolička moć.

teorija prototipa

DEFINICIJA: teorija pojmovne kategorizacije stvarnosti prema kojoj ljudi oblikuju kategorije oko primjera koji najbolje prikazuju svojstva te kategorije

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 206.

ENGLESKI: prototype theory

teorija racionalnoga izbora

DEFINICIJA: teorija prema kojoj je izbor pojedinca vođen željom za povećanjem vlastite koristi u skladu s društvenim ograničenjima u kojima djeluje

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 262.

ENGLESKI: rational choice theory

teorija saveza

DEFINICIJA: teorija prema kojoj su bračne razmjene među skupinama važnije od odnosa utemeljenih na podrijetlu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 32.

ENGLESKI: alliance theory

NAPOMENA: Teoriju o savezu postavio je francuski antropolog Claude Lévi-Strauss u djelu *Elementarne strukture srodstva*. Zastupnici teorije saveza odbacuju ideju da osnovu društva čine rodbinske skupine, smatrajući da su one elementi u odnosima bračne razmjene među društvenim skupinama.

teorija srednjega dometa

DEFINICIJA: teorijski pristup određen specifičnim predmetom istraživanja koji posreduje između sveobuhvatnih općih teorija i empirijskih podataka

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 1168.

ENGLESKI: middle-range theory

NAPOMENA: Naziv je osmislio sociolog Robert K. Merton polovicom 20. stoljeća za premošćivanje jaza među velikim i apstraktnim društvenim teorijama i empirijskim podatcima. U arheologiji služi za pronalaženje pouzdanih načina identifikacije i mjerenja određenih obilježja prošlih kulturnih sustava s pomoću prihvatljivih tumačenja arheološke građe.

teorija subjektivnosti

DEFINICIJA: teorija prema kojoj je ljudski subjekt ideološki ili diskurzni konstrukt te stoga svako njegovo djelovanje u nekoj mjeri proizlazi iz tih instancija

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge,

2007.

ENGLESKI: theory of subjectivity

NAPOMENA: Teorija subjektivnosti je poststrukturalistička teorija.

teorija sukoba

DEFINICIJA: teorijska perspektiva koja ističe nejednakost kao izvor sukoba i društvenih promjena

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 479.

ENGLESKI: conflict theory

teorija sustava

DEFINICIJA: strukturno-funkcionalna teorija koja ističe odnose među elementima u dinamičkom sustavu u kojemu promjena jednoga elementa utječe na ostale elemente

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 787.

ENGLESKI: systems theory

NAPOMENA: Teorija sustava bitna je u području ekološke antropologije.

teorija svjetskoga sustava

DEFINICIJA: teorija prema kojoj svijet od 16. stoljeća nadalje funkcionira kao ekonomski, društveni i politički sustav ustrojen na kapitalističkim načelima

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 238.

ENGLESKI: world systems theory

NAPOMENA: Autor teorije svjetskoga sustava je Immanuel Wallerstein.

teorija uljudnosti

DEFINICIJA: teorija koja društvena pravila uljudnosti tumači potrebom čuvanja javne društvene slike koju sugovornici imaju o sebi i drugima u društvenome međudjelovanju

VRELO DEFINICIJE: Foley, William. 1997. Anthropological Linguistics: An introduction. Malden, MA: Blackwell, 271.

DOPUŠTENI NAZIV: teorija pristojnosti

ENGLESKI: politeness theory

KONTEKST: Penelope Brown i Stephen Levinson u središte svoje teorije uljudnosti stavljaju koncept 'obraza' u smislu ugleda, što se odnosi na osjećaj pojedinca o vlastitoj vrijednosti koji može biti ugrožen ili opravdan kroz komunikaciju s drugima nizom činova koji ugrožavaju obraz (suhoparna službenost, pozitivna uljudnost i negativna uljudnost).

VRELO KONTEKSTA: Marot, Danijela. 2005. Uljudnost u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji. Fluminensia 17/1, 56.

NAPOMENA: Teoriju uljudnosti razvili su P. Brown i S. Levinson u djelu *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Svako je društveno međudjelovanje obilježeno dilemom povezanom s izražavanjem prikladnoga stupnja bliskosti sugovorniku, ovisnoga o statusu, a teorija uljudnosti nastoji objasniti ulogu jezika kao strategije u rješavanju navedene dileme. Kritičari ove teorije dovode u pitanje njezinu univerzalnost jer su pojam uljudnosti i pravila ponašanja povezana s njim kulturno varijabilni.

teorija uma

DEFINICIJA: sposobnost razumijevanja vlastita mentalnoga stanja i mentalnoga stanja drugih ljudi

VRELO DEFINICIJE: Frey Škrinjar, J., Bujas – Petković, Z.: Teorija uma – objašnjenje nekih simptoma autističnog poremećaja. Socijalna psihijatrija 37 (2009), 1; 17–23., 17.

ENGLESKI: theory of mind

KONTEKST: Općenito, teorija uma može se definirati kao sposobnost pripisivanja mentalnih stanja sebi i drugima (Wellman, Cross i Watson, 2001). Naime, u određenoj dobi djeca počinju sebi i drugima pripisivati mentalna stanja koja nije moguće izravno opažati, kao npr. namjere, želje, vjerovanja. Kritični se period u razvoju teorije uma odvija u predškolskom periodu (od 3. do 5. godine života) (Wellman, Cross i Watson, 2001), no razvoj teorije uma započinje puno prije i ima svoj razvojni slijed.

VRELO KONTEKSTA: Sanja Šimleša: Izvršne funkcije i teorija uma kod osoba s poremećajem iz autističnoga spektra. Psihologijske teme 20 (2011), 1, 91–114., 99.

terenske bilješke

DEFINICIJA: zapisi opažanja situacija tijekom terenskoga istraživanja

VRELO DEFINICIJE: The dictionary of anthropology / (Ed.) Thomas Barfield, Oxford: Blackwell Publisher, 1997., 188.

ENGLESKI: field notes

NAPOMENA: Pisanje bilježaka jedna je od ključnih metoda prikupljanja podataka u antropologiji.

terensko istraživanje

DEFINICIJA: neposredno i sustavno istraživanje skupine ljudi koje obuhvaća sudjelovanje u njihovu svakodnevnome životu i promatranje njihova ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth

edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 481.

ENGLESKI: fieldwork

KONTEKST: Tvrtko Zebec u tekstu "Etnokoreolog na terenu:

Kontinuitet istraživanja i dileme primjene" piše na primjeru krčkih tanaca o procesu kontinuiranoga istraživanja terena, analize građe međusobnim dopunjavanjem i povezivanjem emske i etske te dijakronijske i sinkronijske perspektive.

VRELO KONTEKSTA: Grbić, J. Etnologija bliskoga. Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja. Etnol. trib. 29, Vol. 36, (2006) 223–225., 224.

NAPOMENA: Bronislaw Malinowski smatra se utemeljiteljem klasičnoga antropološkog terenskog istraživanja. Ono podrazumijeva dugotrajan boravak i suživot s istraživanom skupinom ljudi, prilagodbu na njihov način života te učenje njihova jezika. Osim promatranja sa sudjelovanjem, podatci se prikupljaju i drugim, uglavnom kvalitativnim metodama i tehnikama, i tako prolaze višestruku provjeru koja prethodi njihovom opisu i kritičkoj analizi.

teritorijalnost

DEFINICIJA: kulturni mehanizmi definiranja i obrane teritorija

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 788.

ENGLESKI: territoriality

terminološki etnocentrizam

DEFINICIJA: etnocentrizam u analizi jezičnih ili kulturnih obilježja neke zajednice uporabom kulturno i jezično specifičnih izraza druge

zajednice

VRELO DEFINICIJE: Goddard, C.; Wierzbicka, A. Semantic primes and cultural scripts in language learning and intercultural communication. // Applied cultural linguistics: implications for second language learning and intercultural communication / ur. Gary Palmer, Farzad Sharifian. Amsterdam: John Benjamins, 2007., 110.

ENGLESKI: terminological ethnocentrism

tijek gena

DEFINICIJA: razmjena gena među populacijama putem migracija
VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: protok gena

ENGLESKI: gene flow

timarenje primata

SKRAĆENI NAZIV: timarenje

DEFINICIJA: međusobno trijebljenje nametnika i čišćenje dlake ili krzna u primata

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 492.

ENGLESKI: grooming

NAPOMENA: Timarenje je oblik društvene komunikacije primata koji doprinosi osjećaju povezanosti i zajedništva skupine.

tip srodstva

DEFINICIJA: opis genealoškoga odnosa u rodbinske nazivlje

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 141.

ENGLESKI: kin type

NAPOMENA: Kulturno specifični rodbinski nazivi mogu biti dvosmisleni (npr. nećak), dok tip srodstva određuje točan genealoški položaj pojedinca (npr. bratov sin (BS) ili sestrin sin (SS)).

toplo društvo

DEFINICIJA: društvo koje karakterizira društvena diferencijacija, promjena i povijesni način mišljenja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: hot society

NAPOMENA: Pojam je uveo Claude Lévi-Strauss.

totalna društvena pojava

DEFINICIJA: društvena činjenica koja integrira nepovezane aspekte svakodnevice: obiteljske, ekonomske, pravne, religijske, moralne i estetske te se kao totalitet očituje u individualnome iskustvu pojedinaca

ENGLESKI: total social phenomenon

NAPOMENA: Pojam je definirao Marcel Mauss.

totalna prestacija

DEFINICIJA: prestacija shvaćena kao totalna društvena pojava koja povezuje društvo nekom vrstom društvenoga ugovora

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

DOPUŠTENI NAZIV: razmjena darova

ENGLESKI: total prestation

NAPOMENA: Teoriju razmjene darivanjem razvio je Marcel Mauss. Svim oblicima totalnih prestacija zajedničke su tri razine neotuđenosti. Prva je razina stapanje čovjeka i stvari, pri čemu

vrijednost stvari u prvome redu proizlazi iz prirode ljudskih odnosa, iz kruženja među ljudima. Druga je razina neekonomska ili ne nužno racionalna priroda razmjene, a treća stapanje stvari s predcima, duhovima ili bogovima koji su ih stvorili. Glavno pitanje koje postavlja odnosi se na načelo prema kojemu primljeni dar mora biti uzvraćen.

totem

DEFINICIJA: predmet, životinja ili prirodna pojava koju pripadnici neke društvene skupine smatraju pretkom ili su na drugi način s njom blisko povezani

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 233.

ENGLESKI: totem

NAPOMENA: Pripadnost totemu često je temelj identiteta klanova i loza.

totemizam

DEFINICIJA: simbolička povezanost društvene skupine i totema koja se obilježava religijskim obredima štovanja i zabranama

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 387.

ENGLESKI: totemism

NAPOMENA: U većini slučajeva postoji zabrana konzumacije totema ako je riječ o životinji.

tradicija

DEFINICIJA: stalan i kreativan proces reinterpretacije kulturnoga nasljeđa

ENGLESKI: tradition

NAPOMENA: Prema klasičnoj antropološkoj definiciji tradicija je prenošenje ključnih kulturnih obilježja s generacije na generaciju

u zajednici, pri čemu zadržava nepromijenjenu bit i cjelovitost. Noviji pristupi ističu da je riječ o dinamičkom procesu kontinuiteta i diskontinuiteta u kojemu selekcija relevantnih kulturnih obilježja počiva na određenim pretpostavkama i simbolički posredovanome odnosu prošlih i sadašnjih reprezentacija.

tradicionalno znanje

DEFINICIJA: ukupno znanje, vještine i vjerovanja neke zajednice o međudodnosu živih bića s određenim okolišem, nastali prilagodbenim procesima tijekom vremena

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 130.

DOPUŠTENI NAZIV: lokalno znanje

KRATICA - ENGLESKI: TK; IK

ENGLESKI: indigenous knowledge; local knowledge; traditional knowledge

trans

DEFINICIJA: promijenjeno stanje svijesti u kojemu je osoba nesvjesna zbivanja u svojoj okolini, podražaja ili protoka vremena

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 255.

ENGLESKI: trance

NAPOMENA: Stanje transa često je povezano s kulturno specifičnim pojmovima opsjednutosti i obrednim posrednicima poput šamana. Trans može biti izazvan uzimanjem droge ili alkohola, glazbom, plesom, nadziranim disanjem i meditacijom.

transakcionalizam

DEFINICIJA: istraživački pristup koji društvo shvaća kao proizvod međudjelovanja pojedinaca
VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 788.

ENGLESKI: transactionalism

NAPOMENA: Transakcionalizam je bio popularan 70-ih godina 20. stoljeća, ali je kritiziran da se previše oslanja na metodološki individualizam i ne pridaje dovoljno važnosti kulturnim razlikama.

transdisciplinarnost

DEFINICIJA: istraživanje izvan okvira discipline koje se temelji na zajedničkoj aksiomatskoj teoriji i međudjelovanjima istraživačkih metoda različitih disciplina

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

ENGLESKI: transdisciplinarity

transformacijska analiza srodstva

DEFINICIJA: formalna analiza sustava srodstva usmjerena na otkrivanje pravila na temelju kojih se nazivi za udaljenije rodbinske odnose izvode iz onih za bliže odnose

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 788.

ENGLESKI: transformational analysis

transformacijske rešetke

DEFINICIJA: metoda kojom se opisuju dvodimenzijske promjene tjelesne veličine i oblika tijekom rasta

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: transformation grids

transkulturaciona

DEFINICIJA: recipročni utjecaji različitih reprezentacijskih modusa i kulturnih praksa u dodirnim područjima

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 233.

ENGLESKI: transculturation

NAPOMENA: Naziv transkulturaciona često u užemu smislu označuje načine prema kojima subordinirane ili marginalne skupine odabiru i preinačuju kulturne elemente dominantne kulture.

transnacionalizam

DEFINICIJA: proces kojim migranti učvršćuju i održavaju višestruke društvene odnose koji nadilaze granice najmanje jedne nacionalne države

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Bix. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 2220.

ENGLESKI: transnationalism

KONTEKST: U radu je prikazana studija slučaja migracijskog transnacionalizma na temelju etnografskih podataka prikupljenih među hrvatskim migrantima u Zapadnoj Australiji. Dosad se o transnacionalizmu teoretiziralo kao o trajnoj vezi migranata s njihovom domovinom, a u ovom se radu uvodi razlika između »etničkog« i »kozmostopolitskog«

transnacionalizma.

VRELO KONTEKSTA: V. Colic-Peisker, 2006., »Etnički« i »kozmostopolitski« transnacionalizam: dvije kohorte hrvatskih imigranata u Australiji, Migracijske i etničke teme, Vol. 22 No. 3, rujan 2006., 229.

NAPOMENA: U užemu smislu naziv se odnosi na splet bliskih kulturnih, društvenih i ekonomskih veza koje migranti održavaju sa zemljama podrijetla.

transrodna osoba

DEFINICIJA: osoba čiji je rodni identitet drukčiji od roda koji joj je dodijeljen u društvu s obzirom na njezin spol

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 255.

ENGLESKI: transgender

NAPOMENA: Rodno izražavanje transrodnih osoba drukčije je od društveno očekivanih rodni uloga, norma i ponašanja.

transverzalne tjelesne dimenzije

DEFINICIJA: antropometrijske dimenzije koje se mjere u smjeru okomitom na uzdužnu tjelesnu os

VRELO DEFINICIJE: Knussmann, R. Anthropologie – Handbuch der vergleichenden Biologie de Menschen. Stuttgart, New York: Gustav Fischer Verlag. 1988.

ENGLESKI: transversal body dimensions

NAPOMENA: Transverzalne tjelesne dimenzije su primjerice širina ramena, širina prsnoga koša i širina zdjelice.

transverzalno istraživanje

DEFINICIJA: metoda jednokratnoga mjerenja i uspoređivanja dviju ili više skupina pojedinaca različite dobi s obzirom na izabranu osobinu

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

DOPUŠTENI NAZIV: transversalna studija

ENGLESKI: cross-sectional study; transversal study

NAPOMENA: Transverzalna istraživanja u prvome su redu namijenjena prikupljanju podataka o reprezentativnoj slici određene populacije.

tranzicija prehrane

DEFINICIJA: promjena obrasca prehrane s povećanjem blagostanja stanovništva koja povećava rizik od debljine i s njom povezanih kroničnih bolesti

VRELO DEFINICIJE: Mann, J. Essentials of Human Nutrition, 3rd edition. Oxford, New York: Oxford University Press. 2007.

ENGLESKI: nutritional transition

Treći svijet

DEFINICIJA: ekonomski najslabije razvijeni dijelovi svijeta

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 788.

ENGLESKI: Third World

NAPOMENA: Iako je i dalje u uporabi, naziv je zastario nakon raspada komunističkoga bloka. Uglavnom se odnosi na bivše kolonije koje ne pripadaju ni Prvome svijetu koji čine industrijalizirane kapitalističke zemlje ni Drugome svijetu koji čine bivše komunističke zemlje.

trepanacija

DEFINICIJA: namjerno uklanjanje dijela kosti lubanje

VRELO DEFINICIJE: Standards for data collection from human skeletal

remains: proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History, organized by Jonathan Haas / editors Jane E. Buikstra, Douglas H. Ubelaker. Fayetteville, Ark.: Arkansas Archeological Survey, 1994.

ENGLESKI: trephination; trepanation

NAPOMENA: Trepanacija se obično obavlja u svrhu liječenja.

trgovački kapitalizam

DEFINICIJA: društveni sustav koji se temelji na natjecanju za nadzorom nad prirodnim izvorima i trgovinom na vanjskome tržištu

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 774.

ENGLESKI: mercantile capitalism

NAPOMENA: Trgovački je kapitalizam sustav bitan za razvoj europskoga kolonijalizma u 17. i 18. stoljeću.

triradijus

DEFINICIJA: trokutasti dio površine dlana nastao sjecištem triju smjerova epidermnih grebena

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

ENGLESKI: triradius

trop

DEFINICIJA: jezični izraz prenesenoga značenja

VRELO DEFINICIJE: Pfefferkorn, Oliver. Tropus. 2012. U: Historische Sprachwissenschaft. Habermann, M. i Hundt, M. (ur.) DOI: 10.1515/wsk.3.0.tropus, 257.

ENGLESKI: trope

NAPOMENA: U antropologiji je ovaj naziv populariziran u radovima postmodernih i poststrukturalnih teoretičara koji njime ističu kreativan vid jezične uporabe.

tržišna razmjena

DEFINICIJA: kupnja i prodaja roba i usluga po cijenama koje određuju ponuda i potražnja

VRELO DEFINICIJE: Haviland W. A. Cultural Anthropology: Case Studies in Cultural Anthropology. 9th edition. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers, 1999.

ENGLESKI: market exchange

tržišno načelo

DEFINICIJA: načelo razmjene dobara prema kojemu zakoni ponude i potražnje reguliraju tržište

VRELO DEFINICIJE: Kottak, C. P. Cultural Anthropology. New York: Random House, 1974., 168.

ENGLESKI: market principle

NAPOMENA: Glavno načelo razmjene dobara putem kupnje i prodaje u industrijaliziranome svijetu opisao je Karl Polanyi.

tvorevina

DEFINICIJA: nepokretni materijalni trag nekadašnje ljudske aktivnosti na arheološkome nalazištu

VRELO DEFINICIJE: Barker, P. Tehnike arheološkog iskopavanja. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.

ENGLESKI: feature

NAPOMENA: Naziv se najčešće rabi za sastavni dio arheološkoga nalazišta za koji naziv sloj nije prikladan, primjerice za jamu, rupu od stupa, vatrište, zid ili grob.

učestalost alela

DEFINICIJA: relativna prisutnost jednoga alela u genskoj zalihi populacije

VRELO DEFINICIJE: Hunter, D. E. K.; Whitten, P. Anthropology: Contemporary Perspectives. 3rd

edition. New York: Little, Brown & Co., 1982.

ENGLESKI: alele frequency

učestalost genotipa

DEFINICIJA: relativna prisutnost neke kombinacije alelnih varijanata polimorfni biljega smještenih na kromosomskome paru u odnosu na druge unutargenske zalihe neke populacije

VRELO DEFINICIJE: Hartl, D. L.; Clark, A. G. Principles of population genetics. 3rd ed. Sunderland, MA: Sinauer Associates, c1997.

ENGLESKI: genotype frequency

učinak uskoga grla

DEFINICIJA: znatno smanjenje populacije koje utječe na učestalost alela smanjujući njezinu gensku raznolikost

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: bottleneck effect

NAPOMENA: Ova je pojava najčešće prouzročena događajima kao što su rat, epidemije ili prirodne katastrofe.

učinak utemeljitelja

DEFINICIJA: tip genskoga pomaka u kojemu je smanjena raznolikost alela u populaciji koja se odvojila od veće populacije

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: efekt utemeljitelja

ENGLESKI: founder effect

NAPOMENA: Do učinka utemeljitelja dolazi odvajanjem manje skupine pojedinaca koja nastavlja život u reproduktivnoj izolaciji. Nastali genski pomak prouzrokuje nestanak

nekih genskih svojstava ili njihovu povećanu učestalost u novoj populaciji.

učinkovita veličina populacije

DEFINICIJA: broj reproduktivno sposobnih jedinka u idealnoj populaciji

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

DOPUŠTENI NAZIV: efektivna veličina populacije

KRATICA - MEĐUNARODNA: Ne

ENGLESKI: effective population size

NAPOMENA: Idealna je populacija ona koja ima jednaku količinu raspršenja učestalosti alela pri slučajnome genskom pomaku ili jednaku razinu srođivanja kao promatrana populacija.

udomaćivanje

DEFINICIJA: proces kojim došljaci preuzimaju način života lokalne zajednice

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 115.

ENGLESKI: going native; to go native

NAPOMENA: Udomaćivanje je proces kojim osoba, izmještena iz vlastitoga, preuzima elemente iz njoj stranoga kulturnog okružja. To se posebice odnosi na antropologe koji dulje vrijeme žive u zajednici koju proučavaju.

ugroženi jezik

DEFINICIJA: posebni jezik kojemu prijeti izumiranje

VRELO DEFINICIJE: Matasović, R. Jezična raznolikost svijeta: podrijetlo, razvitak, izgledi. 1. izdanje. Zagreb: Algoritam, 2005., 233.

ENGLESKI: endangered language

KONTEKST: "Treba reći i da usporedba ugroženih jezika s ugroženim životinjskim vrstama nije osobito uspjela..."

VRELO KONTEKSTA: Matasović, R. Jezična raznolikost svijeta: podrijetlo, razvitak, izgledi. 1. izdanje. Zagreb: Algoritam, 2005., 233.

uklopljena ekonomija

DEFINICIJA: ekonomija uklopljena u društveni i kulturni kontekst

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 69.

DOPUŠTENI NAZIV: ukotvljena ekonomija

ENGLESKI: embedded economy

KONTEKST: Naime, u ekonomskim sustavima Starog režima ekonomija je bila podređena društvenome ili, kako to konceptualizira sam Polanyi, ukotvljena (uklopljena, ukorijenjena, užilježbljena, uglavljena) u društvo. Ta uključenost neekonomskog od vitalnog je značenja.

VRELO KONTEKSTA: Rade Kalanj. 2010. Ekonomska sociologija i problem tržišta. Soc. ekol. Zagreb, Vol. 19 (2010.), No. 3, 305–341, 309.

NAPOMENA: Engleski naziv skovao je Karl Polanyi koji je istraživao razvoj tržišno usmjerenih društvenih kretanja 19. i 20. stoljeća te odnos ekonomije i društva u tradicionalnim društvenim zajednicama. Polanyi ističe da od kraja 19. stoljeća ekonomsko dominira društvenim zbog nastanka samoregulacijskih tržišta i tržišne ekonomije.

ukSORILOKALNOST

DEFINICIJA: naseljavanje bračnoga para u ženinu domu nakon sklapanja braka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 790.

DOPUŠTENI NAZIV: ukSORILOKALNO naseljavanje; ukSORILOKALNO nastanjanje

ENGLESKI: uxorilocal residence

NAPOMENA: Neki antropolozi ovaj naziv smatraju sinonimom matrilokalnosti. Ponavljanjem ukSORILOKALNOSTI kroz generacije stvara se matrilinarna rodbinska skupina.

UKUPNA POTROŠNJA ENERGIJE

DEFINICIJA: zbroj energije utrošene radom, one pohranjene u tijelu i otpuštene topline

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

ENGLESKI: total energy expenditure

UKUPNA POVRŠINA TIJELA

DEFINICIJA: aproksimacija vanjske površine tijela izračunana zanemarujući prirodne udubine i izbočine na tijelu

VRELO DEFINICIJE: Frisancho, A. R. Human Adaptation and Accommodation. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991.

KRATICA - ENGLESKI: BSA

ENGLESKI: body surface area; total body surface area

NAPOMENA: Obično se površina tijela određuje preko DuBoisove jednadžbe, odnosno izražava se u m², a izračunava prema visini i masi.

FORMULA:

$$PT = 0.2025 * m(kg)^{0.425} * v(m)^{0.725}$$

uloga

DEFINICIJA: očekivano ponašanje pojedinca u određenoj situaciji povezano s njegovim društvenim

položajem

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 220.

ENGLESKI: role

NAPOMENA: Naziv je prema glumačkoj ulozi uveo G. H. Mead, a zatim su ga razvili R. Linton, E. Goffman i drugi za opisivanje uloga koje pojedinac igra u društvenome životu u skladu sa svojim društvenim položajem i kontekstom. Tako se očekuje da će se otac drukčije odnositi prema svojem djetetu nego nepoznata osoba.

ultimogenitura

DEFINICIJA: načelo prema kojemu najmlađe dijete ima pravo na nasljedstvo

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

ENGLESKI: ultimogeniture

uljudnost

DEFINICIJA: komunikacijska vještina usmjerena na potvrđivanje društvene vrijednosti i samopoštovanja sugovornika uzajamnim obzirom

VRELO DEFINICIJE: Foley, William. 1997. Anthropological Linguistics: An introduction. Malden, MA: Blackwell, 270.

DOPUŠTENI NAZIV: pristojnost

ENGLESKI: politeness

KONTEKST: Uljudnost upućuje na odnos prema nekome određen ne samo društvenim statusom i ulogom, već i danom situacijom, afektivnim odnosima, namjerama i očekivanjima te psihičkim stanjem sudionika komunikacije.

VRELO KONTEKSTA: Marot, Danijela.

2005. Uljudnost u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji. Fluminensia 17/1, 55.

NAPOMENA: Uljudnost je temeljni preduvjet ljudske suradnje i samoga ustroja društvenoga života koji oblikuje društvene odnose i utječe na smanjivanje napetosti i mogućih sukoba u društvu.

umijeće vladanja

DEFINICIJA: skup organiziranih praksa kojima se upravlja ljudima

DOPUŠTENI NAZIV: gubernamentalnost

ENGLESKI: governmentality

FRANCUSKI: gouvernementalité

KONTEKST: Prema Foucaultu, dešava se »prijelaz iz umijeća vladanja u političku znanost«; iz režima strukture suvereniteta u tehnike vladanja; *iz obitelji u stanovništvo*.

VRELO KONTEKSTA: Krivak, M. Biopolitika i izvanredno stanje. Zbornik radova: Krička teorija društva. UFD, 2010., 34–44., 67.

NAPOMENA: Naziv umijeće vladanja skovao je francuski filozof Michel Foucault. Pod njime ne podrazumijeva samo formalni sustav nadzora kojim upravlja državna politika nego brojne i raznolike razine, tehnike i objekte nadzora kao što su mentaliteti, oblici racionalnosti, nadzor nad samim sobom itd. Tako država nastoji oblikovati građane koji će provoditi njezinu politiku.

umjetni jezik

DEFINICIJA: planski osmišljen jezik

VRELO DEFINICIJE: Strazny, Philipp, ed. Encyclopedia of Linguistics. Vol. I & II. New York – Oxon: Fitzroy Dearborn, 2005.

DOPUŠTENI NAZIV: planirani jezik; artificijelan jezik

ENGLESKI: planned language; artificial

language

NAPOMENA: Iako se u antropologiji uglavnom rabi za umjetne jezike u međunarodnoj komunikaciji, naziv umjetni jezik ima šire semantičko polje te se odnosi i na nekoliko drugih vrsta simboličkih sustava, ubrajajući programske jezike, simboličke sustave u drugim granama znanosti, "kontrolirane" jezike u tehničkoj komunikaciji, posredničke jezike u strojnome prevođenju i sl.

unakrsni rođaci

DEFINICIJA: djeca očeve sestre ili majčina brata

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 480.

ENGLESKI: cross-cousins

unheimlich

STRANA JEZIČNA ODREDNICA - njemački

DEFINICIJA: koji je poznat u nepoznatome te djeluje strano, nelagodno ili zastrašujuće

DOPUŠTENI NAZIV: strano; strana bliskost; uznemirujuće nepoznato

ENGLESKI: uncanny

FRANCUSKI: inquiétante étrangeté; l'étrange familier

TALIJANSKI: perturbante; sinistro

KONTEKST: *Das Unheimliche* je ono što je jednom bilo blisko i posve prisno, ali je potisnuto, te se sada izazvano nekim dojmom vraća iz te potisnutosti u liku tajnovitog i stranog. To je osjećaj koji nas dovodi na trag Nietzscheova vječnog vraćanja istog, a u Freuda nam razotkriva filogenetski duboko usadjene strahove kao što je onaj pred mrtvacima.

VRELO KONTEKSTA: Buden, B. Prije početka - Knin 1990. U: Barikade.

Biblioteka Bastard. Arkzin d.o.o. <http://arkzin.net/bastard/unheimli.htm>

NAPOMENA: Naziv S. Freuda kojim označuje ambivalentan, uznemirujući osjećaj neke vrste emocionalnoga dualizma koji se pojavljuje kada se u jednome objektu ili situaciji ujedinjuju obilježja stranoga i poznatoga.

uništavanje okoliša

DEFINICIJA: proces u kojemu iscrpljivanje resursa dovodi do uništavanja ekološkoga sustava

VRELO DEFINICIJE: Johnston, F. E.; Selby, H. A. Anthropology: The Biocultural View. Dubuque, Iowa: William C. Brown, 1978.

DOPUŠTENI NAZIV: degradacija okoliša

ENGLESKI: environmental degradation

NAPOMENA: Uništavanje okoliša obično je nepovratan proces.

Resursi koji se iscrpljuju najčešće su zrak, voda i tlo.

univerzalizam

DEFINICIJA: mišljenje da su neke ljudske osobine i značajke ljudskoga iskustva zajedničke svim skupinama

VRELO DEFINICIJE: Ashcroft, B.; Griffiths, G.; Tiffin, H. Postcolonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge, 2007., 235.

ENGLESKI: universalism; universality

NAPOMENA: Univerzalizam se može manifestirati kao hegemonijska ideologija koja iskustva, vrijednosti i očekivanja određene dominantne skupine tumači kao zajedničke cijelomu čovječanstvu, čime se opravdava diskurs "unapređenja" koloniziranih zajednica i prikriva kolonijalna eksploatacija.

univerzalna gramatika

DEFINICIJA: apstraktna pravila svojstvena svim jezicima

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 372.

KRATICA - HRVATSKI: UG

KRATICA - ENGLISKI: UG

ENGLISKI: universal grammar

univerzalni evolucionizam

DEFINICIJA: evolucionistička teorija prema kojoj društva tijekom razvoja prolaze približno jednake, široko definirane razvojne stadije

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

ENGLISKI: universal evolutionism

NAPOMENA: Glavni predstavnici su L. White i V. G. Childe.

univerzalno srodstvo

DEFINICIJA: sustav u kojemu su svi članovi društva međusobno povezani krvnim ili afinalnim srodstvom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

ENGLISKI: universal kinship

NAPOMENA: Ovakvi sustavi uobičajeni su u lovačko-skupljačkim društvima te u manjoj mjeri u pojedinim zemljoradničkim društvima u kojima postoje propisani brakovi.

unutargeneracijsko stapanje

DEFINICIJA: izjednačavanje rođaka iste generacije i spola u rodbinskom nazivlju

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 774.

ENGLISKI: merging

NAPOMENA: Primjerice, na

Trobrijandskome otočju naziv *tama* upotrebljava se za oca, očeva brata i muža majčine sestre.

unutrašnji okoliš

DEFINICIJA: životni i radni prostor koji je načinio čovjek

VRELO DEFINICIJE: Kroemer, K. H. E.; Grandjean, E. Prilagođavanje rada čovjeku: ergonomske priručnik. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2000.

ENGLISKI: indoor environment

NAPOMENA: Unutrašnji okoliš uključuje toplinu, osvjetljenje, vlagu, buku i tlak zraka.

uopćena razmjena

DEFINICIJA: razmjena koja se doživljava kao darivanje bez očekivanja uzvratnoga dara u određenome razdoblju

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

DOPUŠTENI NAZIV: opći reciprocitet

ENGLISKI: generalized reciprocity

KONTEKST: U indonezijskome slučaju imamo sustav polovica spojen s uopćenom razmjenom, to jest jedan asimetričan oblik egzogamije.

VRELO KONTEKSTA: Lévi-Strauss, C. Strukturalna antropologija / prijevod Anđelko Habazin ; pogovor Ivan Kuvačić. Zagreb: Stvarnost, 1977., 168.

NAPOMENA: Ovaj tip razmjene uobičajen je među članovima obitelji i rođacima.

upitnik

DEFINICIJA: standardizirani mjerni instrument koji ispunjavaju ispitanici tijekom ankete

VRELO DEFINICIJE: Milas, G. Istraživačke metode u psihologiji

i drugim društvenim znanostima.
Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005.
ENGLESKI: questionnaire

uporabna vrijednost

DEFINICIJA: praktična vrijednost nečega

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

DOPUŠTENI NAZIV: upotrebna vrijednost
ENGLESKI: use value

KONTEKST: Direktna upotrebna vrijednost prirode (područja, predjela) koja se može iskazivati kao podobnost za turizam ili neke druge djelatnosti, kao vrijednost ljepote krajolika, pejzaža, predjela podobnog za šetnje, za planinarenje, ...

VRELO KONTEKSTA: Čaldarović, O.: Konceptualizacija prirode kao vrijednosti javnog dobra i aspekti njezine valorizacije. Revija za sociologiju, Vol XXXVII. (2006), No 1–2: 47–62, 50.

NAPOMENA: Uporabna vrijednost naziv je iz ekonomske antropologije, osobito povezan s marksističkom teorijom.

upravljanje okolišem

DEFINICIJA: primjena znanstvenih i tehnoloških metoda u održivome korištenju okoliša

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

ENGLESKI: environmental management

uravnotežena razmjena

DEFINICIJA: razmjena dobara jednake vrijednosti

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 781.

DOPUŠTENI NAZIV: uravnoteženi reciprocitet

ENGLESKI: balanced reciprocity

NAPOMENA: Ova je vrsta razmjene karakteristična za članove iste zajednice.

uravnoteženi polimorfizam

DEFINICIJA: polimorfizam čija se dva ili više alela zadržavaju u populaciji zbog selektivne prednosti heterozigota

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: balanced polymorphism

urbana antropologija

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja proučava način života ljudi u gradskim sredinama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 702.

ENGLESKI: urban anthropology

NAPOMENA: Najvažniji su predstavnici Louis Wirth, Robert E. Park, W. Lloyd Warner, Richard G. Fox, Ulf Hannerz i dr.

urbani ekološki sustav

DEFINICIJA: ukupnost međuovisnosti živih organizama i neživih tvari u naseljenome mjestu

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support

Systems. 2011.

DOPUŠTENI NAZIV: urbani ekosustav

ENGLESKI: urban ecosystem

urok

DEFINICIJA: magijska radnja kojom se navlači zlo ili nesreća

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 715.

ENGLESKI: spell; evil charm

NAPOMENA: Urok može biti posljedica namjernoga ili nesvjesnoga čina (npr. zavidnoga pogleda). Prošireno je vjerovanje da se urokom može naškoditi ljudima, stoci ili usjevima.

usitnjavanje staništa

DEFINICIJA: razdvajanje jedinstvenoga biološkog staništa na manje dijelove

VRELO DEFINICIJE: Wolanski, N. and Siniarska, A. A Model For Human Ecology, In Physical (Biological) Anthropology, [Ed. Pavao Rudan], in Encyclopedia of Life Support Systems. 2011.

DOPUŠTENI NAZIV: fragmentacija staništa; razdvajanje staništa

ŽARGONIZAM: fragmentacija okoliša

ENGLESKI: fragmentation of environment; habitat fragmentation

NAPOMENA: Usitnjavanje staništa nastaje zbog geoloških promjena ili ljudskih radnja u okolišu, poput gradnje prometnica ili naselja.

usmena književnost

DEFINICIJA: književnost koja se prenosi na nove naraštaje usmenim putom

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 1774.

ENGLESKI: oral literature

usmenost

DEFINICIJA: komunikacija usmenim putom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 777.

ENGLESKI: orality

usporedno podrijetlo

DEFINICIJA: jednolinijsko podrijetlo prema kojemu muškarac pripada očevoj lozi, a žena majčinoj lozi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

DOPUŠTENI NAZIV: paralelno podrijetlo

ENGLESKI: parallel descent

NAPOMENA: Usporedno podrijetlo vrlo je rijedak oblik određivanja pripadnosti rodbinskoj skupini. Zabilježen je u indijanskome plemenu Apinayéu u brazilskoj državi Tocantins.

usvajanje jezika

DEFINICIJA: proces u kojemu dijete usvaja jezik nakon rođenja

ENGLESKI: language acquisition

utilitarizam

DEFINICIJA: moralna i filozofska doktrina prema kojoj je najpravedniji onaj postupak koji donosi najveće dobro najvećemu broju ljudi

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

ENGLESKI: utilitarianism

NAPOMENA: Utilitarizam se najčešće povezuje s Jeremyjem Benthamom.

uzajamni altruizam

DEFINICIJA: altruizam koji se temelji na pruženim uslugama ili pomoći

s očekivanjem uzvratnoga

altruističkog ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 213.

DOPUŠTENI NAZIV: recipročni altruizam

ENGLESKI: reciprocal altruism

KONTEKST: Postoji doduše i tzv. recipročni altruizam, složeni mehanizam koji se temelji na sjećanju o pruženim i dobivenim uslugama ili pomoći, ali taj bi oblik ponašanja bilo bolje nazvati "vraćanjem usluge" nego altruizmom.

VRELO KONTEKSTA: Krizmanić, M.

Altruizam nema fige u džepu. <http://www.zadobrobit.hr/filantropija/altruizam-nema-fige-u-džepu>

POVEZNICA: <http://www.zadobrobit.hr/filantropija/altruizam-nema-fige-u-džepu>

uzorak

DEFINICIJA: podskup populacije

izdvojen radi njezina istraživanja

VRELO DEFINICIJE: Milas, G.

Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005., 399.

ENGLESKI: sample

uzorkovanje zasićenjem

DEFINICIJA: metoda uzorkovanja koja se sastoji od intervjuiranja niza osoba sve dok daljnji intervjui ne prestanu donositi nove informacije

VRELO DEFINICIJE: *Handbook of Methods in Cultural Anthropology* / edited by Harvey Russell Bernard. Walnut Creek, California ; London ; New Delhi: AltaMira Press, 1998., 703.

DOPUŠTENI NAZIV: saturacija

ENGLESKI: saturation sampling

užitak

DEFINICIJA: neizreciv osjećaj prekomjerne i neobuzdane bolne naslade

DOPUŠTENI NAZIV: *jouissance*

ENGLESKI: *jouissance*

FRANCUSKI: *jouissance*

KONTEKST: Lacan će tu freudijansku usredotočenost na afektivnu stranu procesa identifikacije preusmjeriti na opscene putove užitka (*jouissance*). U Lacanovim radovima, *jouissance* – zadovoljstvo koje je toliko prekomjerno i nabijeno da postaje bolnim – čini se, zauzima mjesto koje se preklapa s onime što je kod Freuda povezano s libidom.

VRELO KONTEKSTA: Y. Stavrakakis:

Strasti identifikacije: diskurs, užitak i europski identitet, *Politička misao*, Vol. XLII, (2005.), br. 3, str. 89–115., 93.

NAPOMENA: Naziv užitak u sklopu psihoanalitičke teorije Jacquesa Lacana odnosi se na iskustvo koje se na nesvjesnoj razini doživljava kao zadovoljstvo, ali zbog prekomjernosti na svjesnoj razini kao patnja koju subjekt doživljava izvan načela (društveno kontroliranog) osjećaja zadovoljstva. Zabrana užitka inherentna je simboličkoj strukturi jezika, a subjekt se, ulaskom u simbolički poredak, istodobno izgrađuje i otuđuje. Osjećaj nedostatka i nepotpune prisutnosti stvara trajnu želju za postizanjem cjelovitosti subjekta koja se tijekom života uzaludno nastoji zadobiti u različitim procesima identifikacije (npr. nacionalne).

varijacije

DEFINICIJA: razlike koje postoje među pojedincima i populacijama

ENGLESKI: variation

vegetarijanstvo

DEFINICIJA: prehrana koja ne sadržava namirnice životinjskoga podrijetla
VRELO DEFINICIJE: Wardlaw, G. M.; Hampl, J. S. Perspectives in nutrition. 7th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, c2007.

ENGLESKI: vegetarianism

NAPOMENA: Vegetarijanstvo obuhvaća širok raspon prehrambenih uzoraka koji se razlikuju po stupnju izbjegavanja hrane životinjskoga podrijetla. Vegani ne jedu hranu životinjskoga podrijetla, a poluvegetarijanci izbjegavaju samo crveno meso.

velika tradicija

DEFINICIJA: poopćeno elitno kulturno naslijeđe i znanje utemeljeno na standardiziranim pisanim tekstovima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 339.

NEPREPORUČENI NAZIV: Velika tradicija

ENGLESKI: great tradition

KONTEKST: Tako su mnogi antropolozi koji su istraživali "druge" etničke skupine držali da zapadni narodi žive u "nacijama s Velikim Tradicijama ili kulturama", odnosno u "civilizaciji", a ostali u "plemenima s Malim Tradicijama i/ili običajima".

VRELO KONTEKSTA: Spajić-Vrkaš, V.: Antropološko konstruiranje identiteta. Društvena istraživanja, 5/2 (1996), 276.

NAPOMENA: Pojam velika tradicija dobiva smisao u odnosu na pojam mala tradicija. Nazive je osmislio američki antropolog Robert Redfield koji je istraživao uzajamne utjecaje ovih tradicija u Meksiku. Odnos katoličanstva (velika tradicija) i različitih lokalnih tradicija (mala

tradicija) koje su rezultat sinkretizma uvezenoga katoličanstva i autohtonih indijanskih tradicija u Južnoj Americi primjer su razlike između velike i male tradicije.

veliki čovjek

DEFINICIJA: lokalni vođa čija moć počiva na karizmi, osobnim sposobnostima i ekonomskim vještinama

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 80.

NEPREPORUČENI NAZIV: bigman; bigmen

ENGLESKI: bigman; Big Man

NAPOMENA: Naziv je popularizirao M. Sahlins u kontekstu plemenskih zajednica Melanezije i Polinezije.

veliki jaz

DEFINICIJA: oprečnost između primitivnoga i modernoga načina života i mišljenja

VRELO DEFINICIJE: The Routledge Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology / Editors Alan Barnard, Jonathan Spencer. 2nd edition. London & New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010., 768.

DOPUŠTENI NAZIV: velika podjela

ENGLESKI: great divide

NAPOMENA: Veliki jaz zastarjeli je naziv koji se još katkad upotrebljava u kontekstu percipiranih razlika između tradicionalnih i suvremenih, odnosno složenih zajednica.

verbalna komunikacija

DEFINICIJA: komunikacija ostvarena govorom

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 220.

ENGLESKI: verbal communication

vernakular

DEFINICIJA: svakodnevni govor određene zajednice

VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005., 382.

DOPUŠTENI NAZIV: lokalni govor

ENGLESKI: vernacular

vertikalna evolucija

DEFINICIJA: postupan proces promjene jedne vrste u novu, reproduktivno različitu vrstu

DOPUŠTENI NAZIV: filogenetska evolucija

ENGLESKI: vertical evolution; phylogenetic evolution

NJEMAČKI: stammesgeschichtliche Entwicklung; vertikale Evolution

vezanost gena

DEFINICIJA: pojava zajedničkoga nasljeđivanja alela koji se nalaze na istome kromosomu

VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. Human population genetics. Hoboken, N. J.: Wiley-Blackwell, c2012.

ENGLESKI: linkage

vidljiva potrošnja

DEFINICIJA: razmetanje skupim stvarima i uslugama radi društvenoga prestiža

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 48.

ENGLESKI: conspicuous consumption

KONTEKST: Već je otprije poznato da vidljiva potrošnja ima istaknutu ulogu u zapadnim društvima gdje se pojedinci međusobno natječu za prestiž. Mnogi Sjevernoamerikanci doista utroše većinu života pokušavajući impresionirati druge, a to zahtijeva pokazivanje simbola

prestižnog položaja.

VRELO KONTEKSTA: Haviland W. A. Cultural Anthropology: Case Studies in Cultural Anthropology. 9th edition. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers, 1999., 193.

vidovitost

DEFINICIJA: sposobnost predviđanja budućih događaja ili otkrivanja nepoznatoga znanja s pomoću znamenja ili nadnaravnih sila

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 390.

DOPUŠTENI NAZIV: vidovnjaštvo; proricateljska sposobnost

ENGLESKI: divination; prediction

virilokalnost

DEFINICIJA: naseljavanje bračnoga para u muževu domu nakon sklapanja braka

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 790.

DOPUŠTENI NAZIV: virilokalno naseljavanje; virilokalno nastanjanje

ENGLESKI: virilocal residence

NAPOMENA: Ponavljanjem virilokalnosti kroz generacije stvara se patrilinearna rodbinska skupina.

visinski okoliš

DEFINICIJA: područje iznad 2500 metara nadmorske visine

VRELO DEFINICIJE: Mielke, J. H.; Konigsberg, L. W.; Relethford J. H. Human Biological Variation. New York: Oxford University Press. 2006., pp. 357.

ENGLESKI: high-altitude environment
NAPOMENA: Na tim nadmorskim visinama ljudi su često podložni hipoksičkome stresu.

visoka kultura

DEFINICIJA: kulturni proizvodi koji se smatraju iznimno vrijednim umjetničkim ostvarenjem

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 653.

ENGLESKI: high culture

KONTEKST: Umjetnička djela visoke kulture u pravilu tragaju za smislom življenja i nekim općeljudskim vrijednostima. Ona postavljaju nova pitanja i složena su izraza, što ih upućuje na malobrojne krugove obrazovane elite.

VRELO KONTEKSTA: Krnić, R. O kulturnoj kritici popularne glazbe. *Društ. istraž.* 15/6 (2006) 1127–1149., 1129.

NAPOMENA: Visoka kultura obično se povezuje s elitama i višom klasom koji imaju kulturni kapital (obrazovanje, znanje, verbalne i društvene vještine) potreban za razumijevanje i vrednovanje takvih kulturnih proizvoda.

visokokontekstualna kultura

DEFINICIJA: kultura u kojoj kontekst sadržava važne podatke za razumijevanje značenja u govornoj komunikaciji

VRELO DEFINICIJE: Samovar, L.; Porter, R.; McDaniel, E. 2009. *Communication between cultures*. Wadsworth, Boston, 215–217.

ENGLESKI: high context culture

KONTEKST: Slično je i s hipotezom da se u visoko kontekstualnim društvima (tj. u kulturama u kojima se velika pozornost polaže na kontekst poruke) inovacije šire brže, nego u nisko kontekstualnim društvima (kulture u kojima u komunikaciji poruka ima doslovno izrečeno značenje), što su Takada i Jain potvrdili, a Helsen, Jedidi i

DeSarbo nisu došli do rezultata koji bi potkrijepili tu hipotezu.

VRELO KONTEKSTA: Božić, Ljiljana. 2005. *Multinacionalni modeli širenja inovacija*. *Ekonomski pregled*, 56 (9) 671–683, 679.

NAPOMENA: Visokokontekstualna kultura i niskokontekstualna kultura nazivi su koje je uveo antropolog Edward T. Hall u djelu *Beyond Culture*. Odnose se na kulturno specifičnu razinu oslanjanja na kontekst u komunikaciji. U visokokontekstualnim kulturama značenja se ne moraju prenositi isključivo riječima, nego se često informacija dobiva zaključivanjem, gestama ili šutnjom. U takvim se kulturama veća pozornost posvećuje neverbalnim znakovima, odnosno načinu na koji je nešto rečeno, nego izgovorenim riječima.

viša svijest

DEFINICIJA: svijest koja osim svjesnosti neposrednoga iskustva spoznaje samu sebe, svoje djelovanje i osjeća je kao osobe s prošlošću, sadašnjošću i budućnošću

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 563.

DOPUŠTENI NAZIV: svijest višega reda

ENGLESKI: higher-order consciousness; mental state consciousness

NAPOMENA: Naziv je uveo G. Edelman za razinu svijesti koju među živim bićima ima samo čovjek.

višealelni biljeg

DEFINICIJA: polimorfni biljeg koji ima više od dva alela

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurles, M.; Tyler-Smith, C. *Human Evolutionary Genetics: Origins,*

Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

DOPUŠTENI NAZIV: višestruki alelizam
ENGLESKI: multiallelic marker

višejezičnost

DEFINICIJA: sposobnost uporabe najmanje dvaju posebnih jezika
VRELO DEFINICIJE: Trask, Lawrence Robert. Temeljni lingvistički pojmovi. Prev. B. Perak. Zagreb: ŠK, 2005.

DOPUŠTENI NAZIV: multilingvizam
ENGLESKI: multilingualism
NAPOMENA: Višejezičnost može biti osobina pojedinca, ali isto tako i značajka cjelokupne zajednice u kojoj se redovito upotrebljavaju dva posebna jezika ili više njih.

višelinijjski evolucionizam

DEFINICIJA: evolucionistička teorija prema kojoj društvene zajednice prolaze kroz različite evolucijske razvoje uvjetovane okolišem i povijesnim okolnostima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 776.

ENGLESKI: multilinear evolutionism
NAPOMENA: Glavni predstavnik teorije je J. Steward.

višelokacijska etnografija

DEFINICIJA: etnografsko istraživanje određenih kulturnih značajka na više lokaliteta

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 485.

DOPUŠTENI NAZIV: multilokacijska etnografija
ENGLESKI: multi-sited ethnography
NAPOMENA: Naziv je predložio George Marcus za etnografska istraživanja koja dokidaju razliku

između terenskoga lokaliteta i globalnoga sustava i tako dovode u pitanje podjelu rada prema kojoj je terensko prikupljanje podataka zadatak antropologa, a apstraktni globalni kontekst područje ekonomista, sociologa ili politologa. Naziv lokacija ne odnosi se samo na geografsko mjesto nego na niz drugih značenja (arhiv, mediji, geografski raspršena populacija i sl.).

višestruka pismenost

DEFINICIJA: pismenost na više jezika, pisama i/ili medija

VRELO DEFINICIJE: Cope, Bill & Mary Kalantzis. 2000. Multiliteracies: Literacy learning and the design of social futures. New York: Routledge.

ENGLESKI: multiliteracy
NAPOMENA: Višestruka se pismenost osim jezične sposobnosti često odnosi i na sposobnost iščitavanja značenja iz vizualne i prostorne komunikacije, jezika tijela i/ili različitih oblika multimodalne komunikacije.

vitalizam

DEFINICIJA: vjerski pokret usmjeren prema stvaranju utopijske budućnosti

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 399.

ENGLESKI: vitalism

vizualna antropologija

DEFINICIJA: grana sociokulturne antropologije koja se bavi vizualnim sustavima i oblicima te njihovom ulogom u stvaranju antropološkoga znanja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 708.

ENGLESKI: visual anthropology

NAPOMENA: U najširem smislu vizualna antropologija istražuje sve ono što ljudi proizvode (fotografsku, filmsku i umjetničku produkciju, materijalnu kulturu, tjelesno izražavanje, uređenje prostora itd.), kako bi to drugi vidjeli.

vizualna kultura

DEFINICIJA: aspekti kulture koji se manifestiraju u vizualnome obliku

VRELO DEFINICIJE: Sturken, M.; Cartwright, L. *Practices of Looking*. Oxford & New York: Oxford University Press, 2005.

ENGLESKI: visual culture

voajerizam

DEFINICIJA: gledanje koje izaziva erotski užitak

VRELO DEFINICIJE: Sturken, M.; Cartwright, L. *Practices of Looking*. Oxford & New York: Oxford University Press, 2005., 370.

ENGLESKI: voyeurism

KONTEKST: Tržišno novinarstvo izrazito potiče voajerizam. Kad novinari zadiru u privatnost slavni osoba, ne čine to zbog prava javnosti da sazna, nego zbog dobiti i senzacionalizma, morbidne radoznalosti, podsmijeha i voajerizma.

VRELO KONTEKSTA: Poler Kovačić, Melita. Kriza novinarstva kao kriza etike: tko je novinarski subjekt? *Medijska istraživanja*, Zagreb, Vol. 7, (2001.) No. 1-2: 25–44., 35.

NAPOMENA: U psihoanalitičkoj teoriji voajerizam se isključivo odnosi na erotski užitak, dok se u vizualnoj kulturi taj užitak smatra analognim erotskome. U filmskoj teoriji označuje užitak koji gledatelj osjeća gledajući filmsko djelo. Feministička teorija voajerizam tumači s obzirom na odnose moći, pri čemu su ženski

likovi u narativnome filmu najčešće pasivni objekti gledanja i seksualne želje muške publike.

vrač

DEFINICIJA: osoba koja upotrebljava magiju ili priziva nadnaravne sile u svrhu liječenja ili poništavanja uroka ili kletava

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*, Wiley-Blackwell (2012), 270.

ENGLESKI: witch-doctor; medicine man

vragolan

DEFINICIJA: lik iz mitologije i folklora koji različitim lukavštinama i smicalicama vara ostale likove i namjerno krši uobičajena pravila ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 789.

NEPREPORUČENI NAZIV: previjanac

ZARGONIZAM: *trickster*

ENGLESKI: trickster

KONTEKST: Osoba koja se u američkoj mitologiji općenito zove trickster dugo je predstavljala zagonetku. Kako objasniti da je, gotovo u cijeloj Sjevernoj Americi, ova uloga dodijeljena kojotu ili gavranu?

VRELO KONTEKSTA: Lévi-Strauss, C. *Strukturalna antropologija / prijevod Anđelko Habazin ; pogovor Ivan Kuvačić*. Zagreb: Stvarnost, 1977., 233.

NAPOMENA: Priroda ovoga lika takva je da se pojavljuje više u pozitivnim nego u negativnim ozračjima, npr. može predstavljati potlačene pojedince u zajednici ili pobjedu dobra nad zlom. Iako je pojam potekao iz specifičnoga konteksta

mitologije sjevernoameričkih naroda, sasvim srodni ili čak podudarni junaci mogu se otkriti u djelima literarnoga folklora različitih naroda svijeta. Lukavac se obično pojavljuje u obliku životinje (lisice, kojota, gavrana i sl.), božanstva ili duha. Figuru *trickstera* u mitologiji naroda Sjeverne Amerike analizirao je Claude Lévy-Strauss.

vrijednost

DEFINICIJA: kulturno definirana ideja o istini, ispravnosti i ljepoti

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 487.

ENGLESKI: value

vrsta

DEFINICIJA: skupina jedinka koje se mogu međusobno razmnožavati i koje su reproduktivno izolirane od drugih takvih skupina

VRELO DEFINICIJE: Mayr, E. 1996. What is a species, and what is not? Philosophy of Science 63: 262–277.

NEPREPORUČENI NAZIV: specijes

ENGLESKI: species

LATINSKI: species

NAPOMENA: Dobzhansky vrstu shvaća kao širu reproduktivnu zajednicu koja obuhvaća najveći broj jedinka koje se mogu međusobno razmnožavati, daju plodno potomstvo i dijele opću zalihu gena.

vršna brzina rasta

DEFINICIJA: najveća brzina rasta u vrijeme adolescentnoga zamaha rasta

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: peak growth velocity

vrtlarstvo

DEFINICIJA: strategija opstanka temeljena na ekstenzivnoj obradbi malih zemljišnih parcela

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 25.

DOPUŠTENI NAZIV: hortikultura

ENGLESKI: horticulture

NAPOMENA: Mišićnom snagom i ručnim alatom vrtlari održavaju raznolike nasade kultiviranoga i divljega bilja, no ne uzgajaju krupne domaće životinje.

vrtlog

DEFINICIJA: dermatoglifski crtež tvoren od niza zakrivljenih epidermnih grebena koji ima najmanje dva triradijusa s kružnim smjerom grebena

VRELO DEFINICIJE: Cummins, H. and Midlo, C. Fingerprints, Palms and Soles. New York: Dover. 1961.

ENGLESKI: whorl

Wahlundov učinak

DEFINICIJA: pojava smanjene heterozigotnosti zbog supstruktuiranosti populacije

VRELO DEFINICIJE: Gillespie, J. H. Population genetics: a concise guide. Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press, c1998.

ENGLESKI: Wahlund's effect

Wernickeovo područje

DEFINICIJA: dio sljepoočnoga moždanog režnja koji je odgovoran za jezično razumijevanje

VRELO DEFINICIJE: Pinker, S. The language instinct. London: Penguin Books, 1994., 310.

NEPREPORUČENI NAZIV: Wernickeova areja; Wernickeova area

ENGLESKI: Wernicke's area

KONTEKST: Wernickeovo područje

obuhvaća stražnju trećinu gornjega sljepoočnog girusa (BA22), dijelove susjednih heteromodalnih područja (BA39 i 40) i dijelove srednjega sljepoočnog girusa (BA21), a specijalizirano je za leksičke i semantičke aspekte jezika.

VRELO KONTEKSTA: Šimić, G. Neuroanatomija ponašanja. // Biološke osnove i terapija ponašanja / ur. D. Kocijan-Hercigonja. Zagreb: Školska knjiga, 2006, str. 7–44., 24.

NAPOMENA: Područje je dobilo naziv prema Carlu Wernickeu, njemačkome neurologu koji je u 19. stoljeću otkrio da oštećenje toga dijela mozga prouzročuje probleme u jezičnome razumijevanju, no osoba i dalje ima sposobnost stvaranja gramatički relativno ispravnih, ali besmislenih rečenica. Poremećaj se naziva Wernickeovom afazijom.

Wright-Fisherov populacijski model

DEFINICIJA: model populacijske strukture koji podrazumijeva idealnu populaciju stalne veličine, jednakoga omjera spolova, nepreklopavanje generacija, slučajni odabir reprodukcijškoga partnera i jednaku vjerojatnost doprinosa pojedinca genskoj zalihi sljedeće generacije

VRELO DEFINICIJE: Jobling, M. A.; Hurler, M.; Tyler-Smith, C. Human Evolutionary Genetics: Origins, Peoples and Disease. New York: Garland Science, 2004.

ENGLESKI: Wright-Fisher population model

zabrana rodoskrvuća

DEFINICIJA: zabrana spolnoga odnosa među bliskim rođacima

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth

edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 209.

DOPUŠTENI NAZIV: zabrana incesta
ENGLESKI: incest prohibition; incest taboo

zadružna obitelj

DEFINICIJA: samodovoljna obiteljska i radna zajednica sastavljena od više nuklearnih i višegeneracijskih obitelji, s posebnom strukturom vlasničkih odnosa i podjelom uloga

VRELO DEFINICIJE: T. Rubić, D. Birt: Obiteljski život na području Krivog Puta od tridesetih godina 20. stoljeća do danas, Senj. zb. 33, 315–352., 2006.

DOPUŠTENI NAZIV: zadruga; obiteljska zadruga, kućna zadruga

ENGLESKI: cooperative family

KONTEKST: Dunja Rihtman Auguštin je (1984.) ukazivala na značaj tumačenja strukture zadruge E. Sicarda kao zajednice *po krvi ili srodstvu, po radu, životu i autoritetu, naglasivši značajku autoriteta starješina i njegova prava upravljanja i raspolaganja imovinom*, ali i višesmjernost odnosa autoriteta u zadrugi, a zadrugu je istovremeno označio i kao ekonomsku zajednicu (zajednički rad i život te mogući nesrodnički odnosi unutar nje).

VRELO KONTEKSTA: T. Rubić, D. Birt: Obiteljski život na području Krivog Puta od tridesetih godina 20. stoljeća do danas, Senj. zb. 33, 315–352., 2006., 318.

NAPOMENA: Zadružna obitelj bila je primaran fokus etnoloških istraživanja obitelji u hrvatskoj etnologiji tijekom 20. stoljeća.

zagovaračko istraživanje

DEFINICIJA: istraživanje usmjereno na zagovaranje promjene postojeće neravnoteže u raspodjeli moći i

socioekonomskih resursa

VRELO DEFINICIJE: Handbook of Methods in Cultural Anthropology / edited by Harvey Russell Bernard. Walnut Creek, California ; London ; New Delhi: AltaMira Press, 1998., 693.

DOPUŠTENI NAZIV: savjetodavno istraživanje

ENGLESKI: advocacy research

NAPOMENA: Zagovaračko istraživanje može se provoditi u određenoj zajednici ili globalno.

zajednica

DEFINICIJA: skupina pojedinaca povezanih potrebama, interesima, pravilima ili običajima

VRELO DEFINICIJE: Community, Basic Concepts of Sociology Guide, <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Community.php>

ENGLESKI: community

zajednica prakse

DEFINICIJA: skupina ljudi okupljenih oko zajedničkoga angažmana tijekom kojega dijele istovjetne obrasce komunikacijskoga ponašanja

VRELO DEFINICIJE: Eckert, Penelope and Sally McConnell-Ginet (1992). Think practically and look locally: Language and gender as community-based practice. Annual Review of Anthropology (21), 464.

KRATICA - HRVATSKI: ZP

KRATICA - ENGLESKI: CoP

ENGLESKI: community of practice

KONTEKST: Zajednice prakse pokazuju da ljudi prirodno traže kolege sa sličnim znanjem, iskustvom i interesima. Međusobno se sastaju i razmjenjuju zamisli, stvaraju kvalitetne odnose te na taj način oblikuju zajednicu.

VRELO KONTEKSTA: Wheatley, M. J.

Potpura novim liderima: 2.dio.

Quantum21.net: Znanost i umjetnost vođenja, prosinac 2009. URL: <http://www.quantum21.net/slike/src/2009/11/02/125719727812093clanakwheatley2dio.pdf>, 2.

zajednički predak

DEFINICIJA: predak od kojega je potekla skupina jedinka

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: common ancestor

zaliha gena

DEFINICIJA: ukupnost gena i raspon svih varijacija pojedinih gena koje dijele reproduktivno sposobne jedinke neke populacije

VRELO DEFINICIJE: Jurmain, R.; Nelson, H.; Kilgore, L.; Trevathan, W. Introduction to Physical Anthropology, 8th edition. New York: Wadsworth Publishing, 2000.

ENGLESKI: gene pool

zamjena

DEFINICIJA: razmjena dobara i usluga bez novca

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 757.

NEPREPORUČENI NAZIV: trampa

ENGLESKI: barter

zamjena jezika

DEFINICIJA: proces u kojemu skup jezičnih obilježja pojedinca ili zajednice prestaje biti sredstvom komunikacije ili ishod toga procesa

VRELO DEFINICIJE: Clyne, Michael G. Dynamics of Language Contact: English and Immigrant Languages (Cambridge Approaches to

Language Contact). Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
NEPREPORUČENI NAZIV: jezični pomak
ENGLESKI: language shift

zanatska specijalizacija

DEFINICIJA: ustaljen način organizacije proizvodnje u kojemu proizvođač razmjenom svojih proizvoda izvan vlastitoga kućanstva zadovoljava dio svojih životnih potreba
VRELO DEFINICIJE: Costin, C. Craft Specialization: Issues in Refining, Documenting, and Explaining the Organization of Production. Archaeological Method and Theory, Vol. 3, ur. M. Schiffer. Tucson: University of Arizona Press, 1–56., 1991., 4.
ENGLESKI: craft specialisation

zapremina lubanje

DEFINICIJA: mjera obujma unutrašnjosti lubanje koja se rabi za približnu procjenu veličine mozga
VRELO DEFINICIJE: Relethford, J. H. The Human Species: An Introduction to Biological Anthropology. Mountain ViewCA, London, Toronto: Mayfield. 1990., 491.
DOPUŠTENI NAZIV: kranijalni kapacitet
ENGLESKI: cranial capacity

zaštita kulturne baštine

DEFINICIJA: sustavni naponi za očuvanjem tradicionalnoga kulturnog znanja, običaja i materijalnih proizvoda te prirodnih izvora na kojima se temelje
VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 625.
ENGLESKI: cultural conservation; cultural heritage protection

zatvoreni društveni sustav

DEFINICIJA: sustav u kojemu se društvena stratifikacija temelji na pripisanome statusu
VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warms, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 479.
ENGLESKI: closed system
NAPOMENA: Zatvoreni sustav temelji se na pripisanim, a ne na postignutim položajima pojedinaca. Primjer takvoga sustava kastinski je sustav u kojemu pojedinac ima unaprijed utvrđen položaj u društvenoj hijerarhiji, a granice kasta vrlo se rijetko mijenjaju.

zatvoreno pitanje

DEFINICIJA: pitanje u anketi u kojemu se traže točno određene informacije i koje ograničuje slobodu ispitanika u odabiru mogućega odgovora
ENGLESKI: closed question

zbrojni učinak

DEFINICIJA: zajednički učinak alela koji se nalaze na dvama različitim lokusima
ENGLESKI: additive effect
NAPOMENA: Zajednički učinak jednak je zbroju njihovih pojedinačnih učinaka.

zdrav razum

DEFINICIJA: sociokulturno definiran skup tipiziranih i neupitnih stajališta o razumnome, prirodnome i racionalnome ponašanju u svakodnevnome životu
VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 58.
DOPUŠTENI NAZIV: praktični razum
ENGLESKI: common sense
FRANCUSKI: sens pratique

KONTEKST: Hegel prema zdravom razumu nije ništa popustljiviji: "Svaki filozof ide dalje nego zdravi ljudski razum; jer to što se nazivlje zdravi ljudski razum nije filozofija nego često nezdravi razum... To je ustvari način mišljenja nekoga vremena u kojemu su sadržane pretpostavke toga vremena. Zdravim ljudskim razumom vladaju određena mišljenja, a da on toga uopće nije svjestan" (*Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie*).

VRELO KONTEKSTA: Zore, F. Imperij zdravog razuma. *Prolegomena* 4/2 (2005) 301–306., 301.

združena obitelj

DEFINICIJA: više nuklearnih obitelji braće koje žive zajedno

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Anthropology* / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 945.

ENGLESKI: joint family

zemljoradnja krčenjem i paljenjem

DEFINICIJA: stvaranje polja ili pašnjaka sječom i spaljivanjem šume

VRELO DEFINICIJE: *Encyclopedia of Archaeology* / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/Academic Press, 2008., 9.

DOPUŠTENI NAZIV: paljevinska zemljoradnja

ENGLESKI: slash-and-burn agriculture; swidden agriculture

NAPOMENA: Paljevinska zemljoradnja zahtijeva razmjerno malo radno ulaganje, no velik prostor jer se polja nakon nekoliko godina korištenja moraju ostaviti na ugar.

zlo oko

DEFINICIJA: sposobnost da se naškodi pogledom ili željom

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. *History and Theory in Anthropology*.

Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 765.

NEPREPORUČENI NAZIV: urokljivo oko

ENGLESKI: evil eye

NAPOMENA: Vjerovanje rašireno u mnogim, osobito ruralnim zajednicama, u kojima se vjeruje da nečije zle misli mogu i nenamjerno naškoditi drugima.

znak

DEFINICIJA: pojava koja čovjeku označuje drugu pojavu

VRELO DEFINICIJE: Škiljan, D. U pozadini znaka, Zagreb, 1985., 8.

ENGLESKI: sign

KONTEKST: Znakovi imaju tu moć da – zahvaljujući semiozi odnosno veoma kompleksnom procesu zamjenjivanja – o s v j e š ć u j u postojanje nekih entiteta u izvanjezičnoj realnosti; oni k o n c e p t u a l i z i r a j u izvanjezični svijet i nameću mu određene semantičke vrijednosti, npr. znak postmoderno doba ili kraj povijesti ili globalizacija konceptualiziraju određeno mišljenje o dotičnom vremenu.

VRELO KONTEKSTA: Czerwiński, M. Književni jezik kao znak. Semiotička razmatranja o hrvatskom jeziku u sistemu kulture. *Fluminensia*, god. 23 (2011) br. 2, str. 39–55., 43.

NAPOMENA: Znakovi su supstituti ili reprezentacije određenih izvanjezičnih entiteta u svijetu komunikacije koji nemaju intrinzično značenje nego im ga pridaju korisnici znakova.

zona proksimalnoga razvoja

DEFINICIJA: udaljenost između stvarnoga razvoja djeteta određene neovisnim rješavanjem problema i razine potencijalnoga razvoja određene rješavanjem problema pod vodstvom odraslih ili u suradnji

sa sposobnijim vršnjacima

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 123.

DOPUŠTENI NAZIV: prostor približnoga razvoja

ENGLESKI: zone of proximal development

KONTEKST: Započnite s kraćim pričama. Ubrzo ćete primijetiti da se djetetova pažnja povećala pa nedugo zatim kako se opet povećala i tako stalno. Ovime povećavate zonu proksimalnog razvoja. Ova "zona" je razlika između onoga što dijete može naučiti samo i onoga što može naučiti uz pomoć odrasle osobe. Kako postupno povećavate vrijeme čitanja, dijete postaje sve pripremljenije za samostalno učenje.

VRELO KONTEKSTA: Pečnik, N., B. Starc. Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece. UNICEF, Zagreb, 2010., 155.

NAPOMENA: Naziv je osmislio L. Vygotsky da bi objasnio načine na koje se društvena sredina kao konstruktivni čimbenik uključuje u razvoj djeteta. Napredovanje u spoznajnome i jezičnome razvoju odvija se izvan djetetove sposobnosti rješavanja problema, izravnim međudjelovanjem s kompetentnijim odraslim osobama ili vršnjacima i njihovim zajedničkim, komplementarnim aktivnostima.

zooarheologija

DEFINICIJA: prikupljanje, analiza i tumačenje životinjskih ostataka iz arheoloških nalazišta

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Archaeology / ur. Deborah M. Pearsall. San Diego, Calif.: Elsevier/

Academic Press, 2008., 1524.

ENGLESKI: zooarchaeology; archaeozoology

zoosemiotika

DEFINICIJA: proučavanje komunikacije među životinjama

VRELO DEFINICIJE: Krampen, Martin. 1981. "Phytosemiotics", Semiotica 36.3/4, 187–209., 187.

ENGLESKI: zoosemiotics

zrcalni neuroni

DEFINICIJA: neuroni koji se u mozgu aktiviraju tijekom izvođenja neke

radnje ili promatranja te radnje

VRELO DEFINICIJE: Wildgen, W. The evolution of human language: scenarios, principles, and cultural dynamics. Amsterdam ; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004., 6.

ENGLESKI: mirror neurons; mirror-neurons

KONTEKST: Otkriće da je LFOK sjedište sustava zrcalnih neurona i u majmuna i u ljudi iznimno je važno jer, s jedne strane, snažno podupire motoričku teoriju percepcije govora, a s druge strane sustav zrcalnih neurona možda je ključni neuralni supstrat za razumijevanje jezika i umova drugih osoba.

VRELO KONTEKSTA: Cepanec, M.; Judaš, M. Motoričko polje za govor nekad i danas: od klasičnoga modularnog središta do čvorne i supramodalne sastavnice višestrukih neuronskih mreža. // Liječnički vjesnik. 129, 12(2007), str. 401–406., 404.

NAPOMENA: Zrcalne su neurone otkrili Giacomo Rizzolatti i suradnici. Primijetili su da se neki neuroni kore mozga makaki-majmuna aktiviraju i kada jedinka obavlja neku motoričku radnju i kada primijeti da neka druga jedinka

obavlja tu radnju, što upućuje na ulogu zrcalnih neurona u učenju motoričkih vještina oponašanjem. Zrcalni se neuroni u makakija nalaze u području analognome Brokinu području u čovjeka, što je prema nekima dokaz za motoričku teoriju razvoja jezika.

zrcalni test

DEFINICIJA: ispitivanje sposobnosti primata da prepoznaju vlastiti odraz u zrcalu

VRELO DEFINICIJE: Encyclopedia of Anthropology / edited by H. James Birx. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2006., 211.

ENGLESKI: mirror test

POVEZNICA: http://www.sciencedaily.com/articles/m/mirror_test.htm

NAPOMENA: Test je osmislio evolucijski psiholog Gordon G. Gallup Jr.

zurenje

DEFINICIJA: napadno gledanje povezano s osjećajem želje

VRELO DEFINICIJE: Sturken, M.; Cartwright, L. Practices of Looking. Oxford & New York: Oxford University Press, 2005.

DOPUŠTENI NAZIV: buljenje

ENGLESKI: gaze

NAPOMENA: Pojam je potekao iz psihoanalitičke teorije Jacquesa Lacana, a u antropologiji ga je primijenio John Urry. Upućuje na odnose među subjektima i označuje psihološki odnos moći u kojemu je onaj koji zuri nadmoćan u odnosu na objekt zurenja.

ženski brak

DEFINICIJA: brak dviju žena

VRELO DEFINICIJE: Barnard, A. History and Theory in Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press, 2010., 790.

ENGLESKI: woman marriage

NAPOMENA: Žena se udaje za drugu ženu kako bi produžila vlastitu lozu, djelujući kao društveni ili genealoški otac ženinoj djeci. Ženski brak, koji je uobičajen kod afričkih Nuera, opisao je engleski antropolog E. E. Evans-Pritchard.

žensko obrezivanje

DEFINICIJA: obrezivanje vanjskih ženskih spolnih organa

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 38.

DOPUŠTENI NAZIV: ženska cirkumcizija

ENGLESKI: female circumcision

NAPOMENA: Žensko obrezivanje obično je dio obreda prijelaza u sjeveroistočnoj i zapadnoj Africi (Somalija, Južni Sudan, Nigerija, Etiopija, Sijera Leone, Gambija, Gvineja). Postojeće varijacije obuhvaćaju od djelomičnoga ili potpunoga uklanjanja dražice do djelomičnoga ili potpunoga uklanjanja stidnih usana i šivanja otvora rodnice. Danas je žensko obrezivanje u središtu brojnih etičkih rasprava s obzirom na moguće zdravstvene posljedice, pa se često naziva i ženskim genitalnim sakaćenjem.

žensko pismo

DEFINICIJA: ženski simbolički izraz koji nastoji prevladati patrijarhalnu hegemoniju u jezičnim strukturama

VRELO DEFINICIJE: Rapport, N.; Overing, J. Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000., 126.

ENGLESKI: women's writing

FRANCUSKI: écriture féminine

NAPOMENA: Žensko pismo važan je pojam u francuskoj feminističkoj

teoriji književnosti od sedamdesetih godina 20. stoljeća. Naziv je skovala Luce Irigaray, a među drugim istaknutim teoretičarkama ženskoga pisma su Hélène Cixous, Julia Kristeva i Monique Wittig. Iako se međusobno ne slažu oko mjere biološke determiniranosti i esencijalizma koji čine žensko iskustvo, ključan je moment za sve njih njegova tjelesnost.

životinjska komunikacija

DEFINICIJA: ponašanje neke životinje koje utječe na ponašanje druge životinje

ENGLESKI: animal communication

NAPOMENA: U životinjskoj komunikaciji životinje razmjenjuju informacije koristeći se vlastitim znakovnim sustavom glasanja, pokreta, dodira, mirisa i sl.

životna povijest

DEFINICIJA: naracija osobe o vlastitu životu

VRELO DEFINICIJE: Morris, M., Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology, Wiley-Blackwell (2012), 151.

DOPUŠTENI NAZIV: životna priča

ENGLESKI: life history

NAPOMENA: Iako se životna povijest ne može smatrati objektivnom istinom, korisna je metoda za razumijevanje prirode individualnoga iskustva u određenome kulturnom i povijesnom kontekstu.

životni ciklus

DEFINICIJA: slijed razdoblja rasta, razvoja i sazrijevanja organizma od začeca do smrti

VRELO DEFINICIJE: Bogin, B. Patterns of Human Growth. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 1999.

ENGLESKI: life cycle

žrtvovanje

DEFINICIJA: obredni čin prinošenja ljudi, životinja ili predmeta u čast božanstvu radi zahvale ili stjecanja blagonaklonosti

VRELO DEFINICIJE: Nanda, S.; Warm, L. R. Cultural anthropology. Ninth edition. Belmont USA: Thomson Wadsworth, 2007., 485.

ENGLESKI: sacrifice